

HANNA HAPPO & MINNA HUIJANEN

1998

TAIDEKASVATUKSEN MUOTOKUNNAT

HANNA HAPPO
MINNA HUIJANEN

Jyväskylän

yliopiston

taidekasvatuksen

oppiaineen

kehityskulku

1095

HANNA HAPPO & MINNA HUJANEN

TAIDEKASVATUKSEN MUOTOKUVA

*Jyväskylän yliopiston
taidekasvatuksen oppiaineen
kehityskulku*

Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taidekasvatuksen laitos
1998

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta:

Humanistinen

Laitos:

Taidekasvatus

Tekijät:

Hanna Hoppo & Minna Hujanen

Työn nimi:

TAIDEKASVATUKSEN MUOTOKUVA

Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiaineen kehityskulku

Oppiaine:

Taidekasvatus

Työn laji:

pro gradu

Aika:

1998

Sivumäärä:

188 + liite 12

Tiivistelmä – Abstract:

Jyväskylän yliopiston taidekasvatus on oppiaineena Suomessa ainutlaatuinen. Pyrimme työssämme selvittämään, mitä on taidekasvatus ja miten se on ollut 25-vuotisen historiansa aikana. Lähdimme liikkeelle Jyväskylässä 60-luvun lopulla käydyistä taidekasvatuskeskusteluista, joiden pohjalta oppiainetta alettiin rakentaa. Ensimmäiset kymmenen vuotta laitos etsi identiteettiään vaihtuvien professorin viranhoitajien, tutkinnonuudistuksen ja kulttuuritoimintakokeilun keskellä. Taidekasvatus -käsitteen laaja-alaisuus vaikeutti osaltaan oppiaineen sisältöjen määrittelyä; oppiaineeseen on kautta aikojen kohdistettu ristiriitaisia odotuksia.

Vuonna 1980 taidekasvatuksen professorin virka saatiin vihdoin täytettyä ja taidekasvatuksen tieteenalaperusta alkoi vakiintua. Nykyisin taidekasvatuksen oppiaine on vahvasti sen professoriksi vuonna 1985 nimitetyn Lauri Olavi Routilan näköinen. Jyväskylän yliopiston tietopohjainen taidekasvatus on osa kansainvälistä tiedeyhteisöä, saman suuntaisia ajatuksia edustaa muun muassa amerikkalainen DBAE (Discipline-based Art Education).

Asiasanat: Taidekasvatus, Jyväskylän yliopisto

Säilytyspaikka: Taidekasvatuksen laitos

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT

Happo & Hujanen:

TAIDEKASVATUKSEN LAITOKSEN SYNTY

I	<i>Tilaus taidekasvattajille</i>	12
II	<i>Ensimmäisiä aloitteita</i>	13
III	<i>Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmisteleavan toimikunnan mietintö 1969</i>	16
IV	<i>Lisää mietintöjä ja uusia toimikuntia</i>	18
	TAIDEKASVATUKSEN LAITOS ENSIASKEL	
	TAIDEKASVATUKSEN OPINTOSUUNNALLE?	18
	TIEDEKUNTA TUKEE LAITOKSEN PERUSTAMISTA	20
	SUUNNITELMAT YLITTÄVÄT UUTISKYNNYKSEN	20
V	<i>Toiminta alkaa</i>	22

Happo & Hujanen:

MATTI VAINIO 1973-1977

I	<i>Taidekasvatuspilottien taustaa</i>	25
	MATTI VAINIO	25
	EVA MAIJA VILJO	26
II	<i>Visiota etsimässä</i>	26
III	<i>Ammattisuuntautuneisuus, taidekasvatuksen taikasana</i>	27
IV	<i>Ensimmäisiä opetussisältöjä</i>	29
V	<i>Oudot opiskelijavalinnat</i>	30
VI	<i>Käytännön ongelmia</i>	31
VII	<i>Mitä on taidekasvatus?</i>	33
	KÄSITTEEN MONISELITTEISYYS	33
	RISTIRIITOJA KOTIKENTÄLLÄ	34
VIII	<i>Taiteen opintosuunta ja muut yhteistyöyritelmät</i>	35
IX	<i>Vainio ja Viljo vaihtavat maisemaa</i>	36

Hujanen:

PAULA TUOMIKOSKI 1978-1979

<i>I</i>	<i>Ministeriöstä yliopistoon</i>	39
<i>II</i>	<i>Tuomikoski aloittaa taidekasvatuksen laitoksella</i>	40
	AAMUYÖN TUNNIT ARKISTOSSA	41
	TAIDEKASVATUKSEN AMMATILLISTAMINEN KEHITYKSEN SUUNNAKSI	42
<i>III</i>	<i>Tutkinnonuudistus</i>	43
	TAIDEKASVATUS HALUTAAN PITÄÄ ERILLÄÄN KOULUTUSOHJELMISTA	45
	IDENTITEETIN ETSINTÄÄ TUTKINNONUUDISTUS- KIISTAN KESKELLÄ	46
<i>IV</i>	<i>Muiden taideaineiden yhteistyöintressit</i>	48
<i>V</i>	<i>Kulttuuritoimintakokeilu</i>	51
<i>VI</i>	<i>Taidekasvatuksen problematiikkaa</i>	53
<i>VII</i>	<i>Opiskelijat aktiivisina</i>	56
<i>VIII</i>	<i>Tuomikoski vie taidekasvatusaatetta kentälle</i>	57

Hujanen:

VAIKEAT PROFESSORINVALINNAT	62
-----------------------------	----

Happo:

EERO TARASTI 1979-1983

<i>I</i>	<i>Taidekasvatus saa ensimmäisen professorinsa</i>	66
	KUKA IHMEEN EERO TARASTI?	66
	TAIDEKASVATUS ON TIETOISUUDEN LAADUN PARANTAMISTA	66
	VIRANTÄYTÖN VIIMEISET VAIHEET	68
	EERO IHMEMAASSA	69
<i>II</i>	<i>Tarasti muotoilee taidekasvatusta</i>	71
	TAIDEKASVATUKSEN ULOTTUVUUKSIA: JALAT MAASSA – PÄÄ PILVISSÄ	71
	MUTTA MITÄ ONKAAN TAIDEKASVATUS?	72

III	<i>Kulttuuritoimintakeskustelu jatkuu</i>	73
	KULTTUURIALAN TYÖLLISYYSKOULUTUS	76
	KULTTUURITYÖN OPINTOKOKONAISUUS	78
IV	<i>Tarastin keskeisiä näkemyksiä taidekasvatuksesta</i>	79
V	<i>Action ja happenings</i>	81
	OPISKELIJAT KYSYVÄT: MITÄ ON SE TAIDE?	
	MITÄ ON SE KASVATUS?	82
	SEMIOTIIKKAKESKUSTELU	85
VI	<i>Tarastin taidekasvatuksen hedelmiä</i>	87
	SUOMEN TAIDEKASVATUKSEN TUTKIMUSSEURA	88
	SYNTEESI	89
VII	<i>Taidekasvatus Jyväskylän yliopiston spesialiteettina</i>	90
	TAIDEKASVATUS JA MUUT	91
	AINELAITOS, PARAS LAITOS	91
VIII	<i>Jyväskylä - Helsinki</i>	93

Happo:

ASSISTENTTI ANNA LOUHIVUOREN	
TAIDEKASVATUSMUISTOJA	98

Happo:

PÄIVI HUUHTANEN 1.3.-31.5.1982 JA 1.8.-31.12.1983

I	<i>Professorin ja professorin sijaisen läheiset lähtökohdat</i>	109
II	<i>Huuhtanen kokoaa taidekasvatusmosaiikkia</i>	111
III	<i>Itsenäisyyden puolesta</i>	113
IV	<i>Hapuilevia hankkeita</i>	114
V	<i>Taidekasvattaja vaihtuu taas</i>	116

Happo 1-9 & Hujanen 10-18:

LAURI OLAVI ROUTILA 1984-

I	<i>Taidefilosofian harrastuksesta ammattiin</i>	119
II	<i>Yksimielinen valinta</i>	120

III	<i>Routilan vastaus klassiseen taidekasvatuskysymykseen</i>	122
IV	<i>Tietopohjainen taidekasvatus</i>	126
V	<i>Kuvaamataidonopettajien koulutus</i>	128
VI	<i>Nykykulttuurin tutkimusyksikkö</i>	130
VII	<i>Tutkintovaatimuksia kevennetään</i>	131
VIII	<i>Laitos laajenee lehtorin verran</i>	134
IX	<i>Taidekasvatuksen tehoneliöt</i>	137
X	<i>1990-luvun uusia tuulia</i>	139
	ASSISTENTTI VAIHTUU	139
	OPISKELUMUOTOJA UUDISTETAAN	140
	JULKISUUTTA	141
XI	<i>Linjajako</i>	142
	NYKYTAITEEN TUTKIMUKSEN LINJA	143
	GRAAFISEN SUUNNITTELUN LINJA	146
XII	<i>Uusi teoreettinen oppiaine</i>	151
XIII	<i>Toiminta suurimmillaan</i>	152
XIV	<i>Assistentin ajatuksia</i>	154
XV	<i>Yhteistyötä</i>	155
	CULTURAL MANAGEMENT	157
	KUVAKOULUTUS	159
XVI	<i>Taidekasvatus-projekteja</i>	160
	LASTEN TAIDEKASVATUS -PROJEKTI	161
	MULTIMEDIA LABORATORIO	162
XVII	<i>Taidekasvatus kohtaa vastoinkäymisiä</i>	163
	NÄKEMYSEROJA	164
	LAITOS LAKKAUTETAAN	165
XVIII	<i>Tulevaisuus?</i>	165
	PÄÄTÄNTÖ	172
	LÄHTEET	176
	LIITE: Taidekasvattajan kohtalo	

ALKUSANAT

Tutkimuksemme kohteena on taidekasvatus Jyväskylän yliopiston oppiaineena. Opintojen alkuvaiheessa havahduimme kysymykseen: *Mitä meistä oikein tulee?* Tästä ahdistuksesta syntyi taidekasvattajan kohtaloa kartoittava proseminaaritutkielma. Laitokselta valmistuneiden opiskelijoiden vastauksista ilmeni, että taidekasvatus on eri aikoina ollut hyvinkin erilaista. Laitoksen perustamisvuodesta 1973 lähtien professorin virkaa on hoitanut viisi eri henkilöä, joista jokainen on muovannut oppiainetta enemmän tai vähemmän omansa näköiseksi. Varsinaisia taidekasvatuksen professoreja on tosin ollut vain kaksi, Eero Tarasti ja Lauri Olavi Routila. Taidekasvatuksen laitos on ollut jatkuvassa käymistilassa, hakenut muotoaan ja laajentunut uusiin suuntiin. Oppituoli on maamme ainoa ja sen voitaneen katsoa olevan kansainvälisestikin edelläkävijöiden joukossa.

Tästä kaikesta heräsi kiinnostuksemme Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiaineen kehityskulkuun: *Mitä on taidekasvatus ja Miten se on ollut?* Toivon mukaan tutkimuksestamme on hyötyä myös taidekasvatuksen tulevaisuutta hahmoteltaessa.

Tutkimme oppiaineen kehitystä jaoteltuna taidekasvatuksen professuuria hoitaneiden henkilöiden aikakausiin:

Matti Vainio vt.	1.9.1973 - 31.12.1977
Paula Tuomikoski-Leskelä vt.	1.1.1978 - 31.7.1979
Eero Tarasti	1.8.1979 - 30.11.1983
Päivi HUUHTANEN vs.	1.3.1982 - 31.5.1982 ja 1.8.1983 - 31.12.1983
Lauri Olavi Routila	1.1.1984 -

Tutkimme kunkin professorina toimineen taidekasvatuksellisia pääperiaatteita, sekä heidän vaikutustaan oppiaineen sisältöihin. Tutkimusmenetelmämme on aineistolähtöinen multimetodi. Aloitimme tutkimuksemme keräämällä Jyväskylän yliopiston

taidekasvatuksen oppiaineeseen ja laitokseen liittyvää materiaalia. Kahlasimme läpi Humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat ajalta 1971-1998, joiden pohjalta rakensimme tutkimuksemme rungon. Laitoksemme kellari osoittautui materiaalin suhteen varsinaiseksi aarreataksi. Arkistoja penkoessamme huomasimme, että taidekasvatuksen laitosta on synnytetty pitkään ja hartaasti. 60-luvun puolivälistä lähtien erilaisia taidekasvatusoimikuntia, sekä mietintöjä ja lausuntoja aiheesta syntyi tiuhaan tahtiin. Ensimmäisessä luvussa käsittelemmekin 60-luvulla Jyväskylässä käytyä taidekasvatuskeskustelua niiden mietintöjen pohjalta, jotka johtivat taidekasvatuksen laitoksen perustamiseen. Kävimme läpi myös tutkimusaikavälin Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat ja ohjelmat, sekä taidekasvatuksen laitoksen neuvoston pöytäkirjat. Varsinaisia oppiaineen sisältöjä hahmottaessamme tärkeä lähde oli professorien taidekasvatusaiheiset kirjoitukset. Laitoksen henkilökuntaa haastatteleamalla haimme tutkimukseen persoonallista ulottuvuutta ja värikkäitä tarinoita matkan varrelta. Viiden professorin viranhoitajan lisäksi haastattelun antoivat assistentit Eeva Maija Viljo (1973-1976), Anna Louhivuori (1976-1990) ja Helena Sederholm (1990-). Koska Anna Louhivuori ehti työskennellä taidekasvatuksen laitoksella kaikkien viiden professuuria hoitaneen henkilön kanssa, annoimme hänen taidekasvatusmuistelmilleen oman lukunsa. Oman proseminaaritutkielmamme lisäksi etsimme opiskelijänäkökulmaa Eklektika -lehdistä ja Jyväskylän Ylioppilaslehdistä.

Materiaalin kerättyämme aloimme seurustella sen kanssa fenomenologis-hermeneuttisesti. Pyrimme kirjoittamaan taidekasvatuksen muotokuvaa sellaisena kuin se meille tästä moninaisesta aineistosta välittyi. Matkan varrella tutkimusaineistosta nousi esiin sivujuonteita, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet taidekasvatuksen kehityskulkuun. Tällaisia olivat muun muassa 70-luvulla yliopistomaailmaa ravistellut tutkinnonuudistus ja 80-luvulle ulottunut kulttuuritoimintalain kehittäminen. Jatkovasti toistunut taidekasvatuksen määrittelemättömyydestä ja ainut-

laatuisuudesta johtuva professorin virantäytön vaikeus ansaitsi mielestämme oman lukunsa, joka esimerkinomaisesti valottaa asian ongelmallisuutta.

Nykyinen taidekasvatuksen professori Lauri Olavi Routila aikoo jäädä eläkkeelle kuluvan vuoden aikana. Taidekasvatuskeskustelu Jyväskylän yliopistossa on jälleen polttavan ajan-kohtainen asia.

Haluamme kiittää Päivi HUUHTANEN-SOMEROA, ANNA LOUHI-VUORTA, LAURI OLAVI ROUTILAA, HELENA SEDERHOLMIA, EERO TARASTIA, PAULA TUOMIKOSKEA, MATTI VAINIOTA ja Eeva Maija Viljoa antoisista haastatteluista.

Omistamme tutkimuksemme taidekasvatuksen tulevalle professorille.

Hanna Happo & Minna Hujanen

TAIDEKASVATUKSEN LAITOKSEN SYNTY

I Tilaus taidekasvattajille

Yliopiston juuret ulottuvat Jyväskylässä 1800-luvun puolelle, sillä maamme ensimmäinen opettajankoulutusseminaari perustettiin Jyväskylään 1863. Vuonna 1934 syntyi kasvatusopillinen korkeakoulu, jonka tehtävänä oli valmistaa ylioppilastutkinnon suorittaneita kansakoulunopettajiksi, antaa pedagogisia valmiuksia muidenkin koulujen opettajiksi aikoville ja järjestää opettajien ammattisivistystä edistäviä jatko-opintoja sekä harjoittaa ja edistää kasvatus- ja opetustyön tieteellistä tutkimista.¹

Opiskelumahdollisuudet laajenivat merkittävästi, kun Jyväskylän kasvatusopillisen korkeakoulun yhteyteen perustettiin vuonna 1958 filosofinen tiedekunta, jossa oli edustettuna humanistisia aineita. Vaikka korkeakoulu muuttui erikoiskorkeakoulusta yliopiston luontoiseksi, sen kasvatustieteelliset erikoistehtävät säilytettiin edelleen. Varsinainen yliopisto siitä tuli 1966; sen kehittämiseen oli tuolloin sisällytetty suunnitelma taidekasvatuksen opintosuunnan perustamiseksi.

Jyväskylässä järjestettiin kesällä 1966 taidekasvatusseminaari², johon osallistui eri taiteenalojen edustajia. Seminaarissa pohdittiin taiteen asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa, sekä taidekasvatuksen merkitystä eri ikäkausina.

Saman vuosikymmenen lopulla oli suunnitteilla peruskouluuudistus, joka merkitsi taideopetuksen tuntimäärän supistumista kansakouluopetukseen verrattuna. Jotta taidekasvatuksen taso säilyisi entisellään, olisi opetuksen oltava entistä laadukkaampaa. Suunnitteilla oli myös viikottainen taidetunti, joka yhdistäisi eri taiteenlajit kokonaisvaltaiseksi oppilaan persoonallisuutta kehittäväksi opetusmuodoksi.

Samoin työaikauudistus oli tuolloin ajankohtainen asia. Vuonna 1965 valmistui työaikalaki, jolla siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon; tämä merkitsi vapaa-ajan lisääntymistä ja har-

rastustoiminnan kasvua. Näin myös vapaan sivistystyön ja aikuiskasvatuksen tarve ja merkitys lisääntyi. "Työajan lyhetyssä ja vapaa-aikojen pidetessä tullaan ihmistä mittaamaan ei enää hänen työpanoksensa mukaan vaan miten hän pystyy käyttämään vapaa-aikaansa".³

60-luvulla Suomen taide-elämä oli erittäin Helsinki-keskeistä. Alueellisen tasa-arvon turvaamiseksi Suomeen perustettiin vuonna 1966 taidetoimikuntajärjestelmä; läänit saivat omat taidetoimikuntansa.

Tästä kaikesta syntyi yhteiskunnallinen tilaus taidekasvattajille. Heitä tarvittiin sekä uuden tyyppisiin taiteen opetus-tehtäviin että taidehallinnon pariin.

II Ensimmäisiä aloitteita

Vuosina 1965-66 taidekasvatusasian puolesta työskenteli kaksi toimikuntaa. Akateemikko Joonas Kokkosen johtama toimikunta teki ehdotuksen musiikkipedagogisen opintosuunnan aloittamisesta ja professori Päivö Oksalan johtama toimikunta visuaalisten aineiden opetuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa.

Oksalan komiteaan kuuluivat muun muassa arkkitehti Reima Pietilä, sisustustaiteilija Antti Nurmesniemi ja kansan edustaja Pentti Sillantaus. Toimikunta kiinnitti huomiota visuaalisten aineiden kokonaisvaltaisen opetuksen puuttumiseen Suomesta. Arkkitehtuuria, kuvataiteita, lavastustaidetta, muotoilua, valokuvausta ja elokuvaa opetettiin eri oppilaitoksissa, ilman visuaalisen kokonaisalueen riittävää huomiointia. Erityisesti huolen aiheena oli kuvaamataidon opettajien koulutuksen liiallinen suppeus ja yksipuolisuus. Oksalan komitea totesi taideopettajien työkentän laajentuneen yhteiskunnassa visuaalisen ilmaisun merkityksen kasvun myötä.⁴

Visuaalisen koulutuksen saaneita tarvittiin opetuksen lisäksi myös lehdistön, kustannusalan, television ja liike-elämän piiriin. Samoin maasta puuttui kriitikkokoulutus. Toimikunta

piti välttämättömänä aikaansaada visuaalisten ilmiöiden kokonaisuuteen perustuva tutkimus- ja koulutustyö. Jyväskylän yliopistolla oli toimikunnan mielestä erinomaiset mahdollisuudet perustaa joko jo olemassa olevaan kasvatustieteelliseen tiedekuntaan visuaalisten taiteiden opintosuunta tai sitten kokonaan itsenäinen taidetiedekunta, johon kuuluisi visuaalisen kokonaisalueen käsittävä opintosuunta.⁵

Tavoitteiden toteuttamiseksi toimikunta esitti lukuisien uusien virkojen perustamista. Tarvittiin:

- taidekasvatuksen professori
- taidehistorian professori
- muodonannon apulaisprofessori
- taidekasvatuksen lehtoraatti
- sommitteluopin lehtoraatti
- taideteollisuuden lehtoraatti
- perspektiiviopin ja teknisen piirustuksen lehtoraatti

Opettajien virkoja 24 kpl:

- piirustuksen ja grafiikan opettajia
- maalauksen opettajia
- plastiikan opettajia
- valokuvauksen, filmin ja television opettajia
- dosentteja (tarpeen mukaan)
- assistentin toimi tulisi liittää kumpaakin professuuriin⁶

Visuaalisen kokonaisalueen tutkimus jakaantuisi toimikunnan mukaan kolmeen päälinjaan: pedagogiikan, taideteorian ja taidehistorian tutkimukseen. Taidekasvatuksen tutkimus liittyisi sekä taidekasvatuksen professorin yhteyteen syntyvään taidekasvatuksen laitokseen että kasvatustieteelliseen tutkimuslaitokseen. Pedagoginen tutkimus tulisi kohdistumaan sekä lapsi- ja nuorisoon että aikuiskasvatukseen. Olisi selvitettävä lasten kuvataiteellisen ilmaisun kaikki aspektit sekä samalla heidän kuvataiteellinen vastaanottokykynsä sekä visuaalisen ympäristön heissä aiheuttamat reaktiot, ulottaen tutkimus kaikille ikäkausille.⁷

Visuaalisen kokonaiskentän tutkimus olisi luonteeltaan teoreettista, ”sen tavoitteena olisi selvittää muodon probleema”⁸,

mutta se pyrki kuitenkin sovellutusten avulla saavuttamaan yhteiskuntasuunnittelussa sen etumatkan, jonka muu kehitys miljöösuunnittelusta oli saanut. Pyrkimyksenä olisi taata ihmisille miellyttävä elinympäristö.

Taidehistorian ja -teorian koko alan tutkimus tulisi Oksalan komitean mukaan tapahtumaan taidehistorian professuurin yhteyteen syntyvän taidehistorian laitoksen piirissä. Teoreettisen opetuksen ohella komitea painotti käytännöllisten harjoittelutöiden tekemistä tyyliin: "Tehdasharjoittelu taas kävisi mahdolliseksi paikallisissa huonekalu- ja metallitehtaissa sekä leikkikalutehtaassa, jossa myös on muoviosasto, valmisvaate-tehtaissa ja kirjapainoissa. Lisäksi tehtäisiin ekskursioita lähipaikkakuntien tehtäisiin sekä järjestettäisiin harjoittelua tehtaissa eri puolilla maata loma-aikoina."⁹ Toimikunta piti tärkeänä myös visuaalisen alan lapsi- ja oppilastarkkailua sekä opetusmetodiikan eri muotojen kokeilua eri koulumuodoissa, kuten lastentarhassa, kansakoulussa, apukoulussa sekä aivo-vaurioluokissa.¹⁰

Samanaikaisesti hahmoteltiin akateemikko Joonas Kokkosen johdolla musiikkipedagogista opintosuuntaa. Myös musiikkia kohtaan tunnettu kiinnostus oli lisääntynyt. Opetussisältö laajeni oppikoulussa laulunopetuksesta musiikinopetukseen, aineen opetusmetodeissa tapahtui radikaalia kehitystä.¹¹ Koska jo lapsena saatu yksilön luovia voimavaroja stimuloiva ja vapauttava taidekasvatus ymmärrettiin arvokkaaksi kasvatus- ja kulttuuritekijäksi, syyt ammattitaitoisen musiikinopettajakunnan kouluttamisen pikaiseksi tehostamiseksi olivat Kokkosen komitean mukaan ilmeiset.

Päteviä musiikkialan ammattilaisia tarvittiin myös yhä enenevässä määrin kunnallisen kulttuuritoiminnan yhteydessä, tutkijoina, musiikkikriitikkoina, sekä radion ja TV:n musiikki-toimittajina. Musiikin opetuksessa tapahtunut kehitys tarvitsi tuekseen tutkimustyötä, jota tuohon aikaan Suomessa ei ollut lainkaan. Kokkosen komitea näki välttämättömäksi musiikki-

pedagogisen tutkimuksen rajaamisen omaksi oppiaineekseen musiikkitieteen laajasta tutkimusalueesta.

Neuvottelukunta ehdotti musiikkipedagogisen opintosuunnan perustamista joko kasvatustieteellisen tai historiallis-kielitieteellisen osaston yhteyteen. Neuvottelukunta piti kuitenkin suotavana, että yliopistoon aikanaan perustettaisiin erityinen taiteiden ja taidepedagogiikan tutkimukseen erikoistuva tiedekunta, johon musiikin opetus ja tutkimus luontevasti liittyisivät.¹²

Edellisten mietintöjen pohjalta kansanedustaja Pentti Sillantaus jätti huhtikuun 29. päivänä 1966 eduskunnalle esityksen musiikin ja visuaalisten taiteiden opetuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa.¹³

III Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmistelevan toimikunnan mietintö 1969

Jyväskylän yliopiston suunnitteluneuvosto asetti keväällä 1969 toimikunnan suunnittelemaan taidekasvatuksen opintosuunnan perustamista. Pauli Vuolteen johdolla toiminut työryhmä pohjasi työskentelynsä vuonna 1966 valmistuneisiin Oksalan komitean ja Kokkosen komitean mietintöihin.

Musiikkikasvatuksen osalta työryhmä pysytteli Kokkosen komitean linjoilla. Toimikunta piti musiikinopettajien valmistumisen kannalta tärkeänä musiikkikasvatuksen opetuksen ja musiikkipedagogisen tutkimuksen aloittamista Jyväskylän yliopistossa.¹⁴

Sen sijaan työryhmä hylkäsi Oksalan komitean esityksen kuvaamataidon opettajien koulutuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa. Toimikunta katsoi, että Taideteollinen oppilaitos (nyk. Taideteollinen korkeakoulu) pystyisi käynnissä olleiden uudelleen järjestelyjen jälkeen tyydyttämään alan koulutus-tarpeen. Jyväskylän yliopistossa tulisi tähdätä tutkintoihin ja koulutukseen, jotka takaavat pätevyyden laajemminkin taide-

kasvatuksen ja -koulutuksen alalla, taidekritiikin ja tiedotusvälineiden palveluksessa sekä taiteen tutkimuksessa.¹⁵

Taidekasvatuksen opintosuunnan kehittämässä toimikunta asetti painopisteen taiteen tarkasteluun kokonaisvaltaisena yhteiskunnallisena ilmiönä, jota tulisi tutkia erityisesti yhteiskuntatieteellisin, kasvatustieteellisin ja historiallisin menetelmin. Taidekasvatuksen opintosuunta kokoaisi eri taiteenalat, kuten liikunnan, visuaaliset taiteet, näyttämö- ja puhetaitteen, kirjallisuuden ja musiikin, sekä pyrki luomaan näille yhteistä teoriaa. Toimikunta piti tärkeänä opiskelijan mahdollisuutta vapaasti yhdistellä eri tiedekuntien aineita taidekasvatuksen tutkimukseen. Samoin tutkimukseen tuli toimikunnan mielestä voida liittää myös käytännön taidesuorituksia, jotka rinnastettaisiin teoreettisiin opinnäytteisiin.

Aluksi kutakin taidealaa koskeva opetus ja tutkimus voisi toimikunnan mukaan toimia soveltuviin laitoksissa, tiedekunnissa ja osastoissa. Taideteoreettinen kokeilu, tutkimus ja selvitys tulisi myöhemmin palvelemaan sekä taidekasvatuksen opintosuunnan jatkosuunnittelua, että tieteen ja käytännön kentän tarpeita. Toimikunta korosti tämän toiminnan tärkeyttä opintosuunnan menestymisen kannalta.

Toimikunta esitti Jyväskylän yliopistoon ensin perustettavaksi taideteorian apulaisprofessuuria taidehistorian laitoksen yhteyteen.¹⁶ Kuitenkin taideteorian opetuksen tulisi olla niin korkeatasoista, että se muodostaisi itsenäisen aineen. Toimikunta laski taideteoriaan kuuluvaksi taidekasvatuksen teorian, taidesosiologian, taidepsykologian, taidekritiikin, taiteen sisäiset teoriat psykologisesti ja antropologisesti tarkasteltuina sekä yleensä taiteen olemuksesta yhteiskunnallisena rakenteena johtuvan teorian.¹⁷ Vaikka taideteoria aluksi pohjautuisi kuvataiteen teoriaan, sen tehtävänä olisi kehittää edellytykset laajaan kaikkia taiteenaloja koskevaan teoreettiseen tutkimukseen ja opetukseen. Näin taideteorian apulaisprofessori loisi tien taidekasvatuksen yleisen teorian professorille.

Taidekasvatusaineiksi toimikunta hahmotteli taideteorian, musiikkikasvatuksen, kuvataidekasvatuksen (joka tulisi myöhemmin itsenäiseksi aineeksi), puhetekniikan, kirjallisuuden, taidehistorian ja ilmaisuliikunnan, joista taidekasvatuksen opiskelija valitsisi pääaineensa. Taidekasvatuksen osastosta valmistuvat ylemmän ja alemman asteen kandidaatit voitaisiin nimittää annettua koulutusta vastaavalla tavalla esimerkiksi taidekasvatuksen ja taideteorian (taidetieteen) kandidaateiksi.¹⁸

Toimikunta esitti varovaisia ehdotuksia perustettavista viroista ja toimista, mitä se perusteli sillä, ettei taidekasvatuksen kehitystä ja uudistusta haluttu vaikeuttaa luomalla jäykkiä virkanimityksiä, tehtäväalueita ja virkasuhteita. "Optimaalinen tilanne taidekasvatuksen opintosuuntaa ajatellen olisi sallia virkojen perustaminen sopimuspalkalla määräajaksi sekä mahdollistaa virkanimikkeiden ja tehtäväalueiden muuttaminen viranhaltijan suostumuksella teorian kehitystä vastaavaksi."¹⁹

Muutenkin tämä Vuolteen työryhmän mietintö oli taidekasvatuksen opintosuuntaa käsitellessään maltillinen. Toimikunta koki tehtävänsä vaikeaksi taidekasvatuksen alan määrittelemättömyydestä johtuen. Toisaalta se halusi jättää tilaa uuden opintosuunnan vapaalle kehittymiselle. Yhtä kaikki; työryhmä korosti jatkosuunnittelun ja laajemman selvitystyön tarpeellisuutta.

IV Lisää mietintöjä ja uusia toimikuntia

TAIDEKASVATUKSEN LAITOS ENSIASKEL TAIDEKASVATUKSEN OPINTOSUUNNALLE?

70-luvun alussa taidekasvatuksen opintosuuntaa valmisteli jälleen uusi työryhmä nyt Timo Mäkisen johdolla. Työryhmä jätti 28.10.1971 rehtorinvirastolle esityksen toimenpiteistä taidekasvatuksen opintosuunnan perustamiseksi Jyväskylään.

Työryhmä ei enää puuttunut opintosuunnan sisältöihin viitaten jo olemassa oleviin mietintöihin.

Työryhmä esitti, että aluksi humanistiseen tiedekuntaan perustetaan taidekasvatuksen laitos. "Laitoksen tarkoituksena on edistää eri taideaineiden välistä yhteistyötä sekä toimia yhdyselimenä näiden ja kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisten aineiden, lähinnä kasvatustieteen, erityiskasvatusopin, psykologian ja sosiologian välillä."²⁰

Laitoksen opetus ja tutkimus tulisi käsittämään taidepedagogiikan, taidesosiologian, taidepsykologian ja taideterapian alueet. Vuosina 1973-75 perustettaviksi viroiksi toimikunta esitti:

v. 1973

1. taidekasvatuksen apulaisprofessori
2. taidekasvatuksen yliassistentti
(erikoisalana taidepedagogiikka)
3. kokeellisen estetiikan yliassistentti
(erikoisalana taidepsykologia ja taideterapia)
4. laitosassistentti
5. kanslisti

v. 1974

1. esteettisten aineiden sosiologian apulaisprofessori
(erikoisalana kirjallisuuden ja taiteen sosiologia)
2. esteettisten aineiden sosiologian yliassistentti
3. AV-tekniikko
4. toimistoapulainen²¹

Taidekasvatuksen laitoksen toiminnan aloittaminen olisi ensimmäinen askel taidekasvatuksen opintosuunnan perustamiselle. Opintosuunnan jäseniksi tulisivat kirjallisuuden, musiikkitieteen, taiteen tutkimuksen, taidekasvatuksen ja puhetekniikan laitosten esimiehet sekä kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan valitsevat edustajat. Opintosuunnan tehtävät olisivat lähinnä hallinnollisia, esimerkiksi varojen ja tilojen käytöstä päättäminen, tosin humanistisen tiedekunnan alaisena.²² Lisäksi taidekasvatuksen laitoksen tulisi asettaa suunnitteluelin, jonka tehtävänä olisi valmistella opintosuunnan kehittämiseen liittyviä asioita.²³

TIEDEKUNTA TUKEE LAITOKSEN PERUSTAMISTA

Humanistisen tiedekunnan lausuntoa aiheesta valmisteli oma työryhmä (Sajavaara, Sakari, Kemiläinen, Tuunanen). Tämä työryhmä piti taidekasvatuksen aloittamista humanistisessa tiedekunnassa perusteltuna. Itse taidekasvatus -nimestä oltiin kuitenkin eri mieltä. Työryhmä ehdotti, että nimeksi vahvistettaisiin *taideteoria ja soveltava taiteiden tutkimus*, koska se kattaisi koko sisältöalueen paremmin kuin kasvatus -nimitys, joka helposti ymmärretään pelkästään opettamiseksi. Mäkisen työryhmästä poiketen tiedekunta esitti taidekasvatuksen professorin viran perustamista jo ensivaiheessa, mikä mahdollistaisi myös vastaavan laitoksen perustamisen.²⁴

Humanistisen tiedekunnan varsinainen lausunto taidekasvatuksen²⁵ aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa annettiin 8.12.1971. Sen sijaan taidekasvatuksen opintosuunnan perustamista tiedekunta ei nähnyt kyseisessä vaiheessa tarpeellisenä: "Nykyiset taideaineet ja perusteella oleva uusi opetusala voidaan muodostaa omaksi osastokseen siinä vaiheessa, kun nykyiset tiedekunnat mahdollisesti korvataan pienemmillä yksiköillä."²⁶ Taidekasvatuksen ja muiden laitosten välistä yhteistoimintaa varten tiedekunta ehdotti neuvottelukunnan perustamista.

Eriävän mielipiteensä esittivät Mäkinen, Ojala ja Tolvanen. Heidän mielestään taiteiden opintosuunnan perustaminen olisi välttämätöntä, koska humanistiset taideaineet ja tuleva taidekasvatus muodostavat niin elimellisen tila- ja toimintakokonaisuuden, että se edellyttäisi yhteisen hallinnollisen elimen perustamista.²⁷

SUUNNITELMAT YLITTÄVÄT UUTISKYNNYKSEN

Hallintokollegio asetti edelleen keväällä 1972 työryhmän pohtimaan taiteiden opintosuunnan perustamista Pentti Sillantauksen johdolla. Työryhmän tehtävänä oli määritellä aiemmin

esitettyjen taidekasvatuksen professorien ja muiden virkojen pätevyysvaatimukset, ja laatia taidekasvatuksen opintosuunnan alustava toimintaohjelma.

Työryhmä määritteli taidekasvatuksen professorin viran hakijan kelpoisuusvaatimukset lyhyesti ja ytimekkäästi; painotettiin perehtyneisyyttä taidekasvatukseen ja kokeelliseen taiteen tutkimukseen.²⁸

Toimikunta keskittyi muistiossaan kuvailemaan taidekasvatuksen asemaa eri kouluasteilla ja vapaassa sivistystyössä. Toimikunta nosti jälleen taidekasvatuskeskustelussa pääosaan opettajien koulutuksen. Toimikunta jatkoi Oksalan komitean linjoilla, perustellen taiteiden opintosuunnan perustamisen tärkeyttä sillä, että näin eri taideopettajien koulutus saataisiin saman katon alle. Opintosuunnan perustamisella haluttiin taata eri tiedekuntien taideaineiden ja OVL:n saumaton yhteistyö.

Aluksi humanistisen tiedekunnan alainen, myöhemmin omaksi tiedekunnakseen itsenäistynvä taiteen opintosuunta sisältäisi humanistisen tiedekunnan aineista kirjallisuuden, musiikin, taiteen tutkimuksen, tulevan taidekasvatuksen ja puheilmaisuuden. Muista tiedekunnista mukaan tulisivat jo silloin olemassa ollut opetus ilmaisuliikunnassa, näyttämötaiteessa, taidepsykologiassa ja -sosiologiassa. Mainittujen aineiden lisäksi tulisi opintosuuntaan lähivuosina taideterapian, taideteorian, aikuiskasvatuksen ja viestinnän opetusta.²⁹

Toimikunta määritteli taidekasvatuksen opintosuunnan tutkimuksen keskeiseksi tehtäväksi sellaisen tiedon tuottamisen, joka voi palvella kulttuurihallinnon suunnittelua ja päätöksen tekoa kulttuuripalvelusten tuottamisen ja jakelun tasa-arvoistamiseen tähtäävän politiikan muotoilussa. Taidekasvatukseen liittyvän tutkimuksen tehtävänä olisi:

1. selvittää taiteen ja luovan toiminnan osuus kulttuurin eri järjestelmissä
2. kartoittaa taidekasvatuksen tavoitteet ja tavoitteiden saavuttamista edistävä empiirisen tutkimuksen suunta ja problematiikka

3. selvittää tutkimuksen suhteet
  - yleisen kasvatuksen (peruskoulun) tavoitteisiin
  - kasvatustieteiden problematiikkaan
  - varsinaisten taideaineiden tutkimuspolitiikkaan
  - psykologian, sosiologian ja lehdistön- ja tiedotusopin tutkimukseen
4. tutkia niitä sekä yhteis- että yksilötason ongelmina, jotka liittyvät taiteen vastaanottamiseen, havaitsemiseen, välittämiseen ja tuottamiseen³⁰

Toimikunta siirsi taidekasvatuksen alustavan toimintaohjelman laatimisen suurelta osin taidekasvatuksen tulevan professorin harteille. "Vuoden 1973 aikana taidekasvatuksen professorin tehtävänä on taiteiden opintosuunnan ja taidekasvatuksen laitoksen toiminnan yksityiskohtainen suunnittelu ja kehittäminen."³¹

Itse toimikunta jätti siis varsinaisen tehtävänsä epämääräisesti käsitellyksi. Toimikunta esitti ainoana varsinaisena toimintasuunnitelmana virkojen perustamisaikataulun, joka tosin pian todettiin epärealistiseksi. Helsingin Sanomat uutisoi aiheesta 20.10.1972 tyyliin:

Jyväskylän yliopisto saa taidekasvatuksen professorin viran ja taidekasvatuksen assistentin toimen 1. syyskuuta 1973. [...] Taiteiden opintosuunta järjestäytyy syksyllä 1974, jonka aikana otetaan ohjelmaan taidehallinnossa olevien jatko- ja täydennyskoulutus. Vuonna 1975 aloitetaan musiikin aineenopettajien koulutus ja taideterapian opetus. Seuraavan vuoden aikana alkaa taideaineiden opettajien ja ohjaajien koulutus aikuiskasvatukseen ja vuonna 1976-78 muu jatko- ja täydennyskoulutus, sekä kuvaamataidon aineenopettajien valmistus.³²

V Toiminta alkaa

Taidekasvatus -käsitteen määrittelemättömyys heijastuu kaikista eri toimikuntien mietinnöistä. Toisaalta taidekasvatus käsitettiin puhtaasti pedagogiseksi, mistä johtuen opettajien koulutus ja kouluopetus saivat mietinnöissä huomattavasti palstatilaa.

Toisaalta käsitteen laajuus selittää osaltaan sitä, että eri taiteen- ja tieteenalojen edustajat kiinnostuivat aiheesta ja johdattelivat keskustelua eri suuntiin. Taidekasvatus -nimen alle koottiin eri taiteenalat ilmaisuliikunnasta puheilmaisuun, joita vielä tutkitaisiin eri tieteenalojen menetelmin. Taidekasvattajia haluttiin kouluttaa tiedotusvälineiden, kulttuurihallinnon, taiteen tutkimuksen ja opetuksen, vapaan sivistystyön sekä taideterapian palvelukseen.

Jo ensimmäisissä aloitteissa hahmoteltiin perustettavaksi taidekasvatuksen opintosuuntaa; myöhempanä tähtäimenä erillinen taidetiedekunta. Taidekasvatuksen laitoksen perustaminen nähtiin ensiaskeleena myöhemmin omaksi tiedekunnakseen itsenäistyvän taidekasvatuksen opintosuunnan perustamiselle.

Taidekasvatuksen laitoksen tehtäväksi tuli toimia eri taiteen- ja tieteenalojen yhteistyön edistäjänä, sekä yleisen teorian luominen taiteesta yhteiskunnallisena ilmiönä. Sen lisäksi että taidekasvatuksen professorin tehtävänä oli luoda tyhjästä uusi oppiaine, hänen tuli myös vastata taiteiden opintosuunnan suunnittelusta ja kehittämisestä.

Vihdoin ja viimein 1.9.1973 pääsivät vt. professori Matti Vainio ja assistentti Eeva Maija Viljo aloittamaan työskentelynsä taidekasvatuksen laitoksella. Syksy pyhitettiin oppiaineen suunnittelulle. Ensimmäiset opiskelijat aloittivat keväällä 1974, jolloin laitos tarjosi approbatur-opetusta lisäaineopiskelijoille.

V I I T T E E T

¹ Suomen Asetuskokoelma vuodelta 1934, N:o 41 1§, s.139.

² Julkaistu kirjana TAIDEKASVATUS, Taidekasvatusseminaari Jyväskylässä 13.-18.6.1966. Suomen kulttuurirahasto (1967).

³ Sorjonen 1967, s.223.

⁴ Oksalan komitea (Oksala, P (pj), Arola-Anttila, A, Asunta, M, Grönholm, I, Koskiala, I, Numminen, J, Nurmesniemi, A, Periäinen, T, Pietilä, R, Saarikivi, S, Sillantaus, P)1966, s.2.

⁵ sama, s.3-4.

- ⁶ Oksalan komitea, 1966, s.4-5.
- ⁷ sama, s.11.
- ⁸ sama, s.12.
- ⁹ sama, s.9.
- ¹⁰ sama, s.11-12.
- ¹¹ Kokkosen komitea (Kokkonen, J (pj), Ingman, O, Mäkinen, T, Nummi, S, Oksala, P, Rautio, M, Takala, M, Tawaststjerna, E, Tenkku, L) 1966, s.3.
- ¹² sama, s.11.
- ¹³ Sillantaus, 1966. Esitys siirrettiin sivistysvaliokunnan käsittelyyn.
- ¹⁴ Vuolteen toimikunta (Vuolle, P (pj), Mäkinen, T, Leisimo, O, Asunta, M, Mäkelä, P, Perkki, L) 1969, s.10.
- ¹⁵ sama, s.9, s.12.
- ¹⁶ Taidehistorian professuuri saatu Jyväskylän yliopistoon Oksalan komitean mietinnön jälkeen vuonna 1969.
- ¹⁷ Vuolteen toimikunta 1969, s.8, s.14.
- ¹⁸ sama, s.21-22.
- ¹⁹ sama, s.23.
- ²⁰ Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmisteleva työryhmä (Mäkinen, T (pj), Ojala, A, Heinonen, V, Tolvanen, J, Rantanen, J) 1971, s.1-2.
- ²¹ sama, s. 2.
- ²² Työryhmän jäsen, kasvatustieteen professori Veikko Heinonen oli eri mieltä taidekasvatuksen opintosuunnan liittämisestä humanistiseen tiedekuntaan. Hänen mielestään opintosuunnan kehityksen kannalta olisi tarkoituksenmukaisempaa, että se toimisi itsenäisenä laitoksena hallintokollegiolle suoraan alistettuna kuten esim. OVL (nyk. OKL). Heinonen korosti edelleen, että laitoksen kytkennät kasvatustieteisiin tulisi mahdollisimman hyvin turvata. Heinonen, 1971.
- ²³ Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmisteleva työryhmä, 1971, s. 4.
- ²⁴ Humanistisen tiedekunnan työryhmä (Sakari, A, Kemiläinen, A, Sajavaara, K, Tuunanen, E) 1971.
- ²⁵ Muutosehdotuksesta huolimatta nimi säilyi taidekasvatuksena.
- ²⁶ Erämetsä, Rautakivi, 1971.
- ²⁷ sama.
- ²⁸ Jyväskylän yliopiston taidekasvatustoimikunta (Sillantaus, P (pj), Mäkinen, T, Takala, M, Perkki, L, Tolvanen, J, Niiranen, L, Vainio, K) 1972, s.38.
- ²⁹ sama, s.35.
- ³⁰ sama, s.32-33.
- ³¹ sama, s.36.
- ³² Helsingin Sanomat, 1972.

MATTI VAINIO 1973-1977

I Taidekasvatuspilottien taustaa

MATTI VAINIO

Musiikkitieteilijä Matti Vainio oli opiskellut Helsingin yliopistossa suomen kieltä, kotimaista kirjallisuutta ja musiikkitiedettä. Hän on virkakelpoinen suomen kielen ja kirjallisuuden lehtori, mutta ei ole opettanut kyseisiä aineita tuntiakaan. Ennen taidekasvatuksen laitokselle tuloaan hän oli hankkinut elantonsa orkesteriviulistina ja musiikin opettajana. Vainiolla oli siis opettajan tausta. Orkestereissa soittamiseen kyllästyttyään hän meni Yleisradion musiikkiosaston toimittajaksi. Parin radiovuoden jälkeen Vainio aloitti työt Suomen Akatemian tutkimusassistenttina. Siellä hän teki liseniaattityönsä, joka valmistui vuonna 1972. Samana vuonna hän siirtyi kouluhallitukseen musiikin ylitarkastajaksi. Vainio osallistui musiikkioppilaitosverkoston kehittämiseen suunnittelemalla koulutusrakenteita ja kiertelemällä tarkastamassa koulujen musiikinopetusta.¹

Kiersin maata niin sanottuja hallinnollisia tarkastuksia tekemässä ja näin musiikkiopistoissa ja kouluissa aika monentasoista musiikin ja muiden taideaineiden opetusta. Sitä hoitivat ihmiset, joilla ei ollut usein minkäänlaista koulutusta ja taitoa. Siinä herää tietysti ihmiselle sellainen tunne, että pitäisi pystyä vaikuttamaan asioihin.²

Vainio kertoo olleensa varsinainen matkasaarnaaja. Jyväskylässä käydessään hänelle kerrottiin paikallisista taidekasvatussuunnitelmista. Hän luki mietintöjä, ihastui niihin ja keskusteli aiheesta paljon eri ihmisten kanssa.³

Sitten kerrottiin jossakin vaiheessa, että professorinvirka on perustettu ja että nyt sitä tilapäisesti täytetään ja kysyttiin kiinnostaako. Ja sanoin, että kiinnostaahan se.⁴

EEVA MAIJA VILJO

Taidehistorioitsija Eeva Maija Viljo oli opiskellut pääaineensa lisäksi myös psykologiaa, sosiologiaa ja kasvatustiedettä. 1970-luvun alussa hän toimi silloisessa Taideteollisessa oppilaitoksessa yliopettajana. Erityisen kiinnostunut Viljo oli taiteilijakoulutuksen ja taideteollisen koulutuksen historiasta, jota hän tutkikin opiskelijoidensa kanssa harjoitustöinä. Viljo kiinnostui taidekasvatuksesta, koska koki oman epämuseaalisen aineyhdistelmänsä leikkaavan taidehistorian traditiota vastaan. Taidekasvatuksen assistenttuuri oli hänelle ikäänkuin alan laajennus.⁵

II Visiota etsimässä

Varsinaista visiota taidekasvatuksesta ei Vainiolla eikä Viljolla laitokselle tullessaan ollut. Lukuisista mietinnöistä huolimatta ei oppiaineeseen oltu rakennettu selkeää toimintasuunnitelmaa. Sen vuoksi ensimmäinen syksy oli opiskelijoista vapaa, pyhitetty oppiaineen sisältöjen suunnittelulle.

Vainio kertoi käyneensä silloin Englannissa, Unkarissa, Tsekkoslovakiassa, Saksassa, Ranskassa ja Norjassa katsomassa mitä muut Euroopan maat puuhailivat taidekasvatusrintamalla. Hän totesi, ettei Jyväskylälään suunnitellun kaltaista taidekasvatuksen laitosta tai alan professuuria ollut missään näissä maissa. Taidekasvatusta hoidettiin specialisoituneiden pedagogiikkojen ja didaktiikkojen avulla, eli oli selkeästi musiikkikasvatusta, kuvataidekasvatusta, draamakasvatusta ja niin edelleen. Syksyn aikana Vainio havaitsi, että on olemassa useita erilaisia lähestymistapoja taidekasvatukseen. Oman visionsa hän rakensi ulkomailla saamiensa kokemusten, keskustelujen ja lukemisen kautta. Jyväskylän yliopistosta ei taidekasvatusaiheista kirjallisuutta juurikaan löytynyt.⁶

Me assistentti Viljon kanssa aloimme tilata kirjallisuutta, ja hitaastihan sitä alkoi tulla. Muistan kun kaksi ensimmäistä kirjaa tuli hyllyymme. Se oli riemun päivä! Siinä me sitten istuimme ja tuijotimme niitä kahta kirjaa. Readin klassikko 'Education Through Art' oli toinen niistä, sen minä tilautin. Sitten Viljo tilautti muistaakseni Pevsnerin jonkin kuvataidetta käsittelevän kirjan.⁷

Taidekasvatukseen liittyvinä Vainio löysi myös käsitteet *art education*, *arts education* ja *education in the arts*. Art education merkitsee kuvataidekasvatusta, kun taas arts education enemmänkin myös muiden taiteiden avulla kasvattamista. Education in the arts on kasvatusta taiteisiin. Käsite, johon hän lopulta ihastui oli *aesthetic education*, koska se oli laaja ja käsitti ei ainoastaan yhden taiteenalan kasvatuksen vaan ylipäätään ihmisen esteettisen muovaamisen. Siitä Vainio kertoi löytäneensä idean toiminnalleen.⁸

III Ammattisuuntautuneisuus, taidekasvatuksen taikasana

Aluksi taidekasvatusta suunniteltiin jatko- ja täydennyskoulutukseksi jonkun tutkinnon jo suorittaneille tai valmistumassa oleville muita aineita opiskeleville. Heti alussa taidekasvatusta haluttiin tarjota heterogeeniselle opiskelijamassalle: esimerkiksi äidinkieleen ja kirjallisuuteen, liikuntaan, musiikkiin, käsityöhön tai kuvaamataitton erikoistuville luokanopettajille, aineenopettajiksi valmistuville tai muita taideaineita opiskeleville, jotka tähtäsivät vapaan sivistystyön piiriin suunnittelijoiksi tai organisaattoreiksi, tai jo ennestään ilman taidekoulutusta taidekasvatustehtävissä toimineille.⁹

Taidekasvatuksen koulutussisältöjä suunniteltiin näistä ammatillisista lähtökohdista käsin. Paljon energiaa kulutettiin erityisesti sopivien aineyhdistelmien miettimiseen, itse taidekasvatuksen tieteellisen identiteetin rakentaminen näytti jäävän vähemmälle huomiolle. Miksi taidekasvatusta ei lähdetty suun-

nittelemaan puhtaasti tieteellisestä näkökulmasta? Haastattelussa Vainio muistutti, että 70-luvulla oli kyllästytty siihen, että yliopistot olivat yhteiskunnalle täysin hyödyttömiä norsunluutorneja, koska ne eivät kouluttaneet oikeastaan mihinkään. Ruvettiin vaatimaan, että yliopistotutkintojen tuli olla lähempänä elämää, valmistaa opiskelijoita johonkin konkreettiseen ammattiin.¹⁰

70-luvun alussa valmistui FYTT¹¹ -mietintö, joka aloitti vuosia kestäneen kiivaan keskustelun yliopiston asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Valtiotieteen tohtori Paavo Uusitalon mukaan tutkinno uudistuksen perusideologiana oli pyrkimys yhtenäistää korkeakoulututkintoja lisäämällä yleistä tieteellistä ainesta perinteisiin ammatillisiin ja virkatutkintoihin ja ammatillistamalla ”vapaita”, ei ammattiin suuntautuneita tutkintoja.¹² Keskeistä tutkinno uudistuksessa oli pyrkimys luoda tiiviitä koulutusohjelmia, joissa opiskelijat opiskelisivat vain tiettyyn ammattiin tarvittavia aineita. Tämä herätti yliopistomaailmassa voimakasta vastustusta; pelättiin, että sivistysyliopisto muutetaan ammattioppilaitokseksi. Katsottiin, että ammatillinen ajattelutapa on tuhoisaa filosofisten ja yhteiskunnallisten tieteiden luonteelle, kehitykselle ja jopa olemassaololle.¹³

Tämä toimikunta toi yliopistoihin ammattisuuntautuneisuuden käsitteen. Se oli taikasana. Yliopistojen piti olla ammattisuuntautuneita, jokaisella koulutusosalalla piti olla tietty tukku ammatteja, joihin siltä koulutusosalta valmistutaan. Silloin se oli vasta oikeastaan yhteiskunnallisesti ansaittu sen koulutuksen tai sen tieteenalan arvo.¹⁴

Vainio kertoi, että silloin monet humanistiset aineet, esimerkiksi puhdas kirjallisuustiede, olivat hätää kärsimässä. Sen sijaan taidekasvatuksen varaan laskettiin paljon, koska kulttuurisen demokratian buumin myötä Suomeen oli syntymässä suuri määrä kulttuuritoimen virkoja. Ajateltiin, että taidekasvatus on se paikka, jossa koulutetaan ihmisiä näihin kulttuurialan tehtäviin. Vainio sanoi halunneensa ottaa haasteen vastaan. Silti taidekasvatuksen tieteellistä kehittämistä ei Vainion mukaan unohdettu. Sille yritettiin etsiä teoriapohjaa toiminnan kautta.¹⁵

Näin, että se syntyisi sitä kautta, että me kasvatamme taiteisiin tai taiteen avulla ja siitä se syntyisi, tästä prosessista. Ehkäpä olisi syntynytkin, jos olisi jatkunut, mutta sitten tilanne muuttui täysin. Uudet ihmiset lähtivät aina omista lähtökohdistaan. Eivät he voineet tietää, mitä täällä oli tehty siihen saakka.¹⁶

IV Ensimmäisiä opetussisältöjä

Kaikilla taiteen aloilla käytiin keskustelua taiteen ja populaarikulttuurin suhteesta. Ihmiset haluttiin ”TV-viihteen äärestä ylevämpiin taideharrastusten pariin”. 70-luvulla yleensäkin painotettiin sitä, että taide kuuluu kaikille; taidekasvatus olisi siis paljolti kansansivistystyötä.

Taidekasvattajien tehtäviksi hahmoteltiin opetustehtävien lisäksi taidetoiminnan organisointi- ja hallintotehtävät sekä joukkotiedotuksen taidekasvatustehtävät. Laitoksella katsottiin, että siellä oli alkuvaiheessa mahdollisuuksia suuntautua niistä vain kahteen ensin mainittuun. Opinnot voisivat taidekasvatuksen koulutusohjelmassa painottua joko pedagogis-psykologiseen tai taidepoliittis-yhteiskunnalliseen linjaan. Erikoistumisalasta huolimatta pidettiin tärkeänä, että opiskelijoille silti annettaisiin laaja-alainen ja suhteellisen yleinen koulutus. Yleisluontoisuutta perusteltiin taidekasvatustehtävien yhteiskunnallisella määrittämättömyydellä.¹⁷

Approbatur oli kuitenkin kaikille sama. Kevään 1974 opetusohjelma sisälsi *Taidekasvatuksen perusteita* -kurssin, johon sisällytettiin estetiikan perusteita, esteettisen kasvatuksen ajatussuuntiin perehtymistä sekä taidekasvatuksen kannalta merkittäviä kasvatustieteen ongelmia. Tavoitteena oli etsiä suomalaisen taidekasvatuksen identiteettiä ja samalla luoda tarpeita ja motiiveja yhteiskunnan erilaisten taidekasvatustehtävien tärkeyden painottamiseksi.¹⁸

Psykologiapainotteisella kurssilla pohdittiin taidekasvatuksen merkitystä persoonallisuuden kehitykselle; perehdyttiin erityi-

sesti luovuuden käsitteeseen. Harjoituskurssilla taidekasvatuksen historiasta tarkasteltiin taidekasvatuksen kehitystä yliopistoliseksi oppiaineeksi, kurssi sisälsi taidekasvatus -käsitteen tutkimista.¹⁹

Luentosarja Suomen taidekasvatusjärjestelmistä ja taideinstituutioista oli assistentti Viljon spesiaaliajaa; hänhän oli jo aiemmin tutkinut taideteollista koulutusta ja valmisteli lisen-siaattityötään Jyväskylän seminaarin piirustuksen opetuksesta. Luentosarjaan liittyen järjestettiin myös praktikum, jolla opiskelijoiden odotettiin aktiivisesti osallistuvan laitoksen jatkuvaan koulutussuunnitteluun.²⁰ Opiskelijoilta ilmeisesti odotettiin paljon laitoksen kehittäjinä; muodostuiko heistä ikään kuin uusi taidekasvatustoimikunta, joka määritteli edelleen taidekasvatus-käsitettä?

Kysymys ei ollut niinkään välittömästä taidekasvatuksen laitosten kehittämisestä, vaan enemmänkin siitä, että he mahdollisesti olisivat voineet integroida oppisisältöjä omiin ammattialoihinsa. [...] Se oli kyllä kiinnostavaa. Me kävimme paljon keskusteluja, mikä oli dynaamista ja innostavaa. Mutta jokainen, jos sieltä nyt jotain tiedonjyviä tuli, kätki ne omaan sydämeensä ja vei ne mukanaan maailmalle. Laitokselle siitä ei jäänyt kovinkaan paljon.²¹

Lisäksi opetusohjelmaan lisättiin myöhemmin Vainion pitämä *Musiikkivirikkeet ja luova toiminta* -kurssi.²²

V Oudot opiskelijavalinnat

Kevätlukukaudeksi 1974 taidekasvatuksen opiskelijoiksi päätettiin ottaa 15 opiskelijaa lisäainehaun kautta. Hakijoita ilmaantui 63, joista puolet valittiin todistusten ynnä muiden hakemusasiakirjojen perusteella haastatteluun. Tärkein valintaperuste oli opiskelijan osoittama motivoituneisuus. Haastattelun suorittivat assistentti Eeva Maija Viljo ja laitoksen tuntiopettaja, tutkimusassistentti Liisa Häyrinen. Haastattelun avulla pyrittiin selvittämään hakijan motivaatio ja käsitys taidekasvatuksesta,

esteettinen elämyskenttä, sekä löytämään tarkoituksenmukaisen heterogeeninen opiskelijaryhmä. Hakijoilta tiedusteltiin myös mahdollista järjestötoimintaa, samoin hakijan opintojen rahoitusta. Hakijoille pyrittiin antamaan realistinen kuva oppiaineen kehittymättömyydestä, sekä painotettiin opiskelijoiden osuutta oppiaineen suunnittelussa.²³

Haastattelutilanne herätti hakijoissa monenlaisia assosiaatioita. Taidekasvatuksen laitos sai heti alkuun kyseenalaista julkisuutta, kun Jyväskylän Ylioppilaslehti uutisoi ”taidekasvatuksen oudoista oppilasvalinnoista”²⁴. Ylioppilaslehden päätoimittaja epäili taidekasvatuksen laitosta yksilön perustullaillisen oikeusturvan törkeästä rikkomisesta. Vainio kuitenkin muistuttaa, että 70-luku oli opiskelijaliikkeiden ja yliopistojen politisoitumisen aikaa.

Yhteiskuntaa muuttavat voimat näkivät, että taidekasvatus on oivallinen väline myöskin yhteiskunnan muutosprosessin välineeksi ja siihen kertyi juuri sellaista aktiivista opiskelijaväkeä, jotka olivat myös yhteiskunnallisesti aktiivisia. Ne, jotka olivat siihen aikaan yhteiskunnallisesti aktiivisia, olivat useimmiten suuntautuneet poliittiseen vasemmistoon. Meidän opiskelijakuntamme ehkä värittyi sen mukaan.²⁵

Taidekasvatuksen vt. professori ja valitut opiskelijat puhdistivat laitoksen mainetta heti seuraavassa Ylioppilaslehdessä. ”[Haastatteluissa] ei kysytty sanallakaan hakijan poliittisesta vakaumuksesta, mutta kylläkin tiedusteltiin hakijan mahdollista järjestötoimintaa, jolla tutkimusten mukaan voidaan mitata ihmisen yhteiskunnallista aktiviteettia.”²⁶

VI Käytännön ongelmia

Ensimmäisenä keväänä taidekasvatuksen approbaturin suoritti 14 opiskelijaa, joista suurin osa oli halukkaita jatkamaan myös cum laude-opintoihin. Laitoksen kehittämissuunnitelmassa arvioitiin jatkohalukkuuden syyksi opiskelijaryhmän pienuus sekä suhteellisen tiivis opinto-ohjelma, johon kuului runsaasti

opiskelija-opettajakontakteja. Toisaalta approbatur -opinnot olivat yleisluontoista johdatusta kentän problematiikkaan, eivätkä näin ollen sellaisinaan lisänneet taidekasvattajan ammattitaitoa. Cum laude -opinnoissa sen sijaan pyrittiin antamaan mahdollisuus omakohtaisen työskentelyn avulla perehtyä taidekasvatuksen käytäntöön. Taidekasvatustoimintaan liittyvä harjoituskurssi muodostaisi cum laude -opintojen rungon. Käytännön työskentelyä voitaisiin tutkia eri puolilta esimerkiksi proseminaarin yhteydessä.²⁷

Vuoden 1974 keväällä tehdyssä kehittämissuunnitelmassa arvioitiin laudaturopinnot tulevan ajankohtaisiksi lukuvuonna 1976-77. Tällöin laudaturopinnot katsottiin voitavan parhaiten järjestää tutkimusprojektien yhteyteen. Tutkimusprojekteja suunniteltiin järjestettäväksi laitoksen opettajakunnan omien tutkimusprojektien lisäksi yhteistyössä Jyväskylän eri taidelaitosten (läänin taidetoimikunta, museot, teatterit, konservatoriot jne.) tai yliopiston taideaineiden laitosten kanssa.²⁸

Jo ensimmäisen vuoden aikana taidekasvatuksen laitoksen toiminta osoittautui kuitenkin vaikeaksi kytkeä taidekasvatuksen käytäntöön. Opetuksen suuntaaminen oli jätetty paljolti opiskelijoiden tarpeiden varaan, mutta jouduttiin vastatusten sen faktan kanssa, että varsin harvalla opiskelijalla on suoraan koulusta yliopistoon saavuttuaan jokin selkeä motivaatio opiskelussaan. Myös laitoksen henkilökunnan omat tutkimushankkeet oli alkuunpantu kokonaan toisissa olosuhteissa ennen taidekasvatuksen laitoksen syntyä. Samoin selkeän kytkennän puuttuminen muihin taideaineiden laitoksiin koettiin viivyttävän entisestään taidekasvatuksen tieteellisen identiteetin luomista. Teorian luomisen avuksi kaivattiin empiiristä tutkimusta taidealoittain, sillä ”suomalaista taidekasvatusta ei voida kehittää yksinomaan ulkomaisten tutkimusten referoinnin varassa”.²⁹

Laitos esittikin marraskuussa 1974, että tiedekunta anois opetusministeriöltä määrärahan projektikohtaisen tutkijan ja projektisihteerin palkkaamiseksi taidekasvatuksen opetus- ja tutkimustoiminnan suunnittelua ja kehittelyä varten.³⁰ Opetus-

ministeriöltä tuli välittömästi palautetta, ettei taidekasvatusta nykytilanteessa tule laajentaa, vaan suunnitelmia tulee tarkistaa ja lykätä tulevaisuuteen.³¹

VII Mitä on taidekasvatus?

KÄSITTEEN MONISELITTEISYYS

Laitoksen johtaja Matti Vainio tuskaili useissa yhteyksissä taidekasvatus -käsitteen moniselitteisyyttä. ”Kukaan ei toistaiseksi ole kyennyt tai halunnut selkeästi linjoittaa, mitä suomalaisella taidekasvatuksella ymmärretään tai ainakin pitäisi ymmärtää.”³² Vainio törmäsi muun muassa seuraaviin näkemyksiin taidekasvatus -käsitteen sisällöstä:

1. yleisnimike kaikkien taideaineiden opetukselle eri oppilaitoksissa,
2. taidekasvatus = esteettinen kasvatus; yhtäläisyys ei pidä useinkaan paikkaansa, sillä esteettiseen kasvatukseen ei yleensä kuulu esim. taide-opetus tai -ohjaus,
3. taidekasvatus käsitetään varsin useilla tahoilla kuvataidekasvatukseksi pelkästään, mikä perustuu semanttisiin harhoihin ’taide’-sanän sisällöstä (vrt. ”musiikki, taide ja kirjallisuus”). Taideteollinen korkeakoulu käsittää asian näin.
4. luovuuskasvatus perustuu pelkkään ”luovaan toimintaan” ja ”ilmaisukasvatukseen” eikä näin ollen kata kuin pienen osan taidekasvatuksen/esteettisen kasvatuksen alueesta,
5. kulttuurikasvatus -termiä on käytetty, kun on haluttu painottaa taidekasvatuksen alueen laajuutta; se voi sisältää mm. lähes kaiken edellisistä sekä vapaan sivistystyön, järjestömuotoisen harrastustoiminnan, kirjasto- ja museolaitoksen tehtävät yhteiskunnassa, joukkotiedotuksen, yhteiskunnan kulttuuritoimen hoidon l. kulttuuripolitiikan jne.³³

Tällaisessa käsitteellisen diasporan vaiheessa yleiskattavan taidekasvatus -määritelmän luominen oli kuitenkin Vainion mielestä lähinnä naivi unelma. ”Hedelmällisempi lähtökohta olisi pyrkiä ensin laajapohjaisesti tiedostamaan kysymykseen liittyvä keskus-

ongelmisto ja sitä kautta koordinoimaan taidekasvatuksen vastuualueet niille tahoille minne niiden katsotaan asettuvan.”³⁴

Vainio pohti myös taidekasvatuksen asemaa tieteenä tieteidien joukossa:

Jos ollaan varmoja taidekasvatuksen luonteesta “puhtaana tieteenä”, asia ei tuota tällä tasolla ongelmia, mutta mikäli se katsottaisiin luonteeltaan jonkin käyttäytymistieteen apu-tieteeksi, sen sovellukseksi, voisi oikeutetusti kysyä – kuten on kysyttykin – onko taidekasvatuksella sellaisenaan yliopistollisena oppiaineena ja sitä kautta itsenäisenä tieteenalana yleensäkin mitään suoranaista merkitystä.³⁵

Taidekasvatuksen ongelmat pähkinänkuoressa: ei ole tieteellistä traditiota, ei ole tarjota ammatti-identiteettejä, ei ole taidekasvatusteoriaa, ei ole omaa metodologiaa. Mutta Vainion sanoin: ”On olemassa avara kenttä, joka odottaa valloittajaansa.”³⁶

RISTIRIITOJA KOTIKENTÄLLÄ

Haastattelussa Vainio kertoi itse lähteneensä siitä, että taidekasvatuksessa sana ’kasvatus’ todella merkitsee jotain. Hän analysoi sanan ’taidekasvatus’ kielellisesti niin, että perusosa on sana ’kasvatus’ ja määriteosa sana ’taide’.³⁷

*Minä käsitin sen konkreettisesti, sen piti olla kasvatustoimintaa. Nimenomaan sillä ei ollut väliä, oliko se kasvatusta taiteisiin vai taiteen avulla, mutta joka tapauksessa määriteosana yhdyssanassa oli ’taide’, joten taidetta siinä piti käsitellä siinä kasvatustoiminnassa tai taiteella kasvattaa, ihan miten päin vain.*³⁸

Vainio oletti siis, että kysymys on suomalaisen taideopetuksen kehittämisestä. Pian hän kuitenkin huomasi, että se ei ollut ollenkaan sitä, mitä täällä oli ajateltu, vaan toivottiin, että taidekasvatuksesta olisi tullut Jyväskylän yliopistossa jo olleiden taideaineiden yhdistävä tekijä, jonkinlainen yleinen estetiikka. Itse kasvatustoiminnasta ja sen tutkimuksesta muiden taideaineiden edustajat eivät Vainion mukaan olleet vähääkään kiinnostuneita.³⁹

He nyripistivät nenäänsä 'kasvatukselle' ja halusivat sellaisen yleisen, vaikkapa nyt musiikin, kirjallisuuden ja taidehistorian välimaastossa lilluvan oppiaineen, jossa voitaisiin käsitellä eri taiteiden välisiä kysymyksiä. Kyseessä oli käsite, jolle en keksi edes nimeä tällä hetkellä, enkä silloinkaan keksinyt. Silloin aloin menettää kiinnostusta asiaan, kun tajusin, mistä oli näiden henkilöiden mielestä kysymys.⁴⁰

Vainio arvioi, että täällä kaivattiin jonkinlaista yleistä estetiikkaa, mutta koska Helsingin yliopistossa oleva estetiikka -niminen oppiaine oli siihen aikaan niin huonossa huudossa, ei asiasta haluttu sillä nimellä puhua. Vainion mielestä taidekasvatus -käsite oli ja on edelleenkin harhaanjohtava. Uusi oppiaine herätti tiedekunnassa intohimoja, hyvin monet tunsivat olevansa taidekasvatusasiantuntijoita, ja myös esiintyivät niin.⁴¹

Kun siinä vaiheessa tutkintovaatimukset tuotiin aina tiedekuntaan ennen hyväksymistä keskusteltaviksi, niin muiden tieteenalojen tutkintovaatimuksista ei keskusteltu, kukaan ei uskaltanut mennä toisen tontille, koska siinä olisi saanut turpaansa hyvin nopeasti. Mutta tähän taidekasvatukseen jokaisella oli jotain sanottavaa [...] hyvä etteivät matemaatikotkin tulleet esittämään "asiantuntijalausuntojaan". Kaikki olivat asiantuntijoita taidekasvatuksessa.⁴²

Vaikka taidekasvatukselta odotettiin paljon, laitos ei laajentunut suunnitelmien mukaisessa aikataulussa. 70-luvun taidekasvatusbuumin myötä laitoksella oli vientiä ja kysyntää, mutta siitä huolimatta oli vain yksi professori ja yksi assistentti. Paineet ulkoapäin olivat kovat ja tuloksia odotettiin nopeasti. Silti yliopistolla katsottiin, ettei ainetta ole syytä kehittää, ennen kuin syntyy parempi toimintaidea.

VIII Taiteen opintosuunta ja muut yhteistyöyritelmät

Ideana oli, että taiteet erotetaan humanistisesta tiedekunnasta omaksi opintosuunnaksi ja sitten taivaat aukenevat, mitä en koskaan ymmärtänyt.⁴³

Sekä Vainio että Viljo muistelivat, että kehittämistyöryhmä tuli yhteistyökahveille mielellään rupattelemaan, mutta koskaan ei päästy mihinkään konkreettiseen toimintamalliin. Viljo totesikin, ettei kukaan voi tulla ulkoapäin yhdistämään sellaisia ihmisiä, jotka eivät pysty itse keskenään kehittämään jotain yhteistä. Jokin yhteinen intressi pitää kuitenkin olla; kaikkia taideaineita kiinnostava problematiikka, jota voitaisiin tutkia eri suunnilta.⁴⁴

Vainio teki kuitenkin taiteen opintosuunnan perustamisesta esityksen yliopiston silloiselle konsistorille (nyk. hallitus), mutta vastausta ei ole vielä tänä päivänäkään kuulunut. Vainio kertoi uskoneensa alusta pitäen, ettei opintosuunta yhdistäisi taideaineita sen enempää kuin ennenkään; kyseessä oli vain ideaaliryhmittymä, jonka yhdistäväksi tekijäksi tarjottiin jopa marxilaisuutta. Laitokselta haettiin yhteyksiä myös muihin tiedekuntiin, mutta kiinnostusta ei tuntunut löytyvän. Kasvatustieteellisessä tiedekunnassa lähinnä ihmeteltiin, miksi taidekasvatuksen laitos perustettiin humanistiseen tiedekuntaan, sillä he katsoivat sen omaan alueeseensa kuuluvaksi. Samoin taideterapiasta käytiin kädenvääntöä näiden tiedekuntien välillä.⁴⁵

Vainio muisteli, että yleensäkin löytyi vain ”asiantuntevia” kriitikkoja, ei lainkaan rakentavaa yhteistyötä.⁴⁶ Jopa oman tiedekunnan dekaani Asko Vilkuna nimitti taidekasvatusta taideaineiden rakennusten vihkimistilaisuudessa ”kapaloissa potkis-keleväksi persoonattomuudeksi”.⁴⁷

IX Vainio ja Viljo vaihtavat maisemaa

Miksi taidekasvatus ei lähtenyt toivotulla tavalla liikkeelle? Tähän on löydettävissä monia syitä. Taidekasvatus -käsitteen määrittelemättömyydestä johtuen professorin viran pätevyysvaatimukset jouduttiin määrittelemään varsin laaja-alaisiksi. Tämä vaikeutti sopivan henkilön löytämistä taidekasvatuksen professorin virkaan. Matti Vainio joutui hoitamaan virkaa puolen vuoden

jaksoissa, mikä helposti johtaa siihen, ettei asioihin tule jatku-
vuutta. Samoin assistentti Viljo hoiti tointaan vuoden pätkissä.
Hän myönsikin kyllästyneensä epävarmuuteen ja keskittyi
tekemään oman liseniaattityönsä loppuun. Vainiollakin oli
tekeillä jo aiemmin aloitettu tutkimus musiikin alueelta. Koska
Vainio ja Viljo edustivat eri taiteen aloja, ja Vainion mukaan myös
eri näkemyksiä, he eivät ilmeisesti löytäneet yhteistä kieltä, jolla
yhdistää omia alueitaan isoksi taidekasvatusprojektiksi.

Molemmat kokivat alueen liian laajaksi; taidekasvatus olisi
ehkä pitänyt rajata johonkin spesifiin taidealaan. Toisaalta
molemmat pohtivat myös sitä, olisiko kasvatustieteellinen
tiedekunta ollut sittenkin parempi paikka taidekasvatukselle,
jolloin sen kasvatuksellinen puoli korostuisi. Taidekasvatukselta
odotettiin heti aluksi paljon, mutta koska tuloksia ei välittömästi
syntynyt, laitoksen laajentamissuunnitelmat jäädytettiin. Sekä
Vainio että Viljo kertoivat haastatteluissa kyllästyneensä koko
taidekasvatukseen ja tunteneensa helpotusta laitokselta
lähtiessään. Tällä hetkellä FT Matti Vainio toimii Jyväskylän yli-
opiston musiikkitieteen professorina ja FT Eeva Maija Viljo
vt. professorina Turun yliopiston taiteiden tutkimuksen laitok-
sella.

V I I T T E E T

¹ Vainio, 1997.

² sama.

³ sama.

⁴ sama.

⁵ Viljo, 1997.

⁶ Vainio, 1997.

⁷ sama.

⁸ sama.

⁹ Viljo, 1973.

¹⁰ Vainio, 1997.

- ¹¹ FYTT = Filosofisten ja yhteiskuntatieteellisten tutkintojen toimikunta.
- ¹² Uusitalo, 1978.
- ¹³ 24 Jyväskylän yliopiston matemaattisluonnontieteellisen tiedekunnan opettajaa ja tutkijaa, 1978.
- ¹⁴ Vainio, 1997.
- ¹⁵ sama.
- ¹⁶ sama.
- ¹⁷ Viljo, 1973.
- ¹⁸ HTK pk (=Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja) 1/74.
- ¹⁹ sama.
- ²⁰ sama.
- ²¹ Viljo, 1997.
- ²² HTK pk 13/74
- ²³ Vainio, 1974b.
- ²⁴ Suuniitty, 1974.
- ²⁵ Vainio, 1997.
- ²⁶ Vainio, 1974b.
- ²⁷ HTK pk 13/74.
- ²⁸ sama.
- ²⁹ Vainio, 1974c.
- ³⁰ sama.
- ³¹ Vainio, 1975.
- ³² Vainio, 1974a, s.401.
- ³³ Vainio, 1975.
- ³⁴ Vainio, 1974a, s. 402.
- ³⁵ sama, s. 403.
- ³⁶ sama.
- ³⁷ Vainio, 1997.
- ³⁸ sama.
- ³⁹ sama.
- ⁴⁰ sama.
- ⁴¹ sama.
- ⁴² sama.
- ⁴³ Vainio, 1997.
- ⁴⁴ Viljo, 1997.
- ⁴⁵ Vainio, 1997.
- ⁴⁶ sama.
- ⁴⁷ Viikuna, 1976. Taidekasvatuksen laitos muutti Kramsunkadulta Athenaeum -rakennukseen sen valmistuttua vuonna 1976.

PAULA TUOMIKOSKI 1978-1979

I Ministeriöstä yliopistoon

Syksyllä 1977 FT Paula Tuomikoski¹ anoi vt. professori Matti Vainion ehdotuksesta taidekasvatuksen laitokselle kulttuuri-politiikan dosentin toimeen. Matti Vainio pyysi Tuomikoskea myös hoitamaan taidekasvatuksen professorin virkaa, sillä hän itse oli lähdössä vuoden 1978 alussa Englantiin suorittamaan lisäopintoja.²

Tuomikoski oli väitellyt vuonna 1977 Helsingin yliopistossa historian alalta aiheenaan *Taide ja politiikka. Kansanedustuslaitoksen suhtautuminen taiteen edistämiseen Suomessa*. Hän oli toiminut 70-luvun alusta lähtien opetusministeriössä taideosaston (nyk. kulttuuriosasto) virkamiehenä. Tästä käytännön toimesta lähti hänen väitöskirjansakin tematiikka. 70-lukuhan oli politisoitumisen aikaa, ja taiteen ja politiikan vuorovaikutus huipussaan. Tarkoituksenaan Tuomikoskella oli selvittää, miten taiteentekijöiden ja yhteiskunnan vuorovaikutus on ilmennyt eri aikoina. Väitöskirjassaan hän toteaa, että tämä vuorovaikutuksen kehittyminen on selvästi aaltoliikettä riippuen aina taiteen sisällä olevasta paradigmasta, eli onko taide läheisissä tekemisissä poliittisen päätöksentekokoneiston kanssa vai ei. Koska Suomessa yhteiskunta on ollut taiteen pääresurssioija, on tämä kontakti ollut erittäin tärkeää sen kannalta, kuinka taide on voinut edistyä, Tuomikoski huomauttaa. Hänen mukaansa taidekasvatus liittyy tähän samaan kokonaisuuteen, samaan tematiikkaan. Tuomikoski ei siis ollut kasvatusalan ihminen, taiteentutkija tai taideteoreetikko, vaan historian alan koulutuksen saanut virkamies. Taidekasvatuksellista näkökulmaa hän oli saanut käytännön kautta, sillä virkatyössään hän joutui olemaan tekemisissä taiteen kentän kanssa laidasta laitaan. Lisäksi hän

oli kirjoittanut paljon taidekriitikoita kuvataiteen alalta ja toiminut maan suurimpien lehtien kolumnistina.³

Tuomikoskella on poikkeuksellisen omakohtainen suhde 70-luvun alun kulttuuridebatin syntyyn ja sen jatkoilmiöihin muun muassa opetusministeriön taideosaston virkamiehenä ja kulttuuriministeri Marjatta Väänäsen sihteerinä, totesi Vainio tiedekunnalle antamassaan lausunnossa. Hän piti taidekasvatuksen näkökulmasta Tuomikosken huomattavana lisäansiona hänen taustaansa, josta löytyy paljon käytännön toimintaa valtion taidehallinnossa: opetusministeriön taideosaston kulttuurisihteerinä, eri kulttuuri- ja taidealan toimikuntien ja neuvotteluryhmien jäsenenä, eräiden yhteiskunnallisten sivistysjärjestöjen palveluksessa ja niin edelleen.⁴

II Tuomikoski aloittaa taidekasvatuksen laitoksella

Paula Tuomikoski nimitettiin hoitamaan taidekasvatuksen professorin virkaa 1.1.1978 lähtien.

Minä ajattelin, että miksei sellainen lyhyt periodi voisi käydä, että kävisi hoitelemassa sitä virkaa. Silloinhan tämä viran täyttö ei ollut muistaakseni mitenkään ajankohtainen, vaan se oli väliaikaisesti täytetty, koska sen ala oli niin määrittelemätön.⁵

Hän toimi vt. professorina vuoden 1979 loppuun saakka aina puolen vuoden jaksoissa. Viran määräaikaisuus vaikutti Tuomikosken mielestä äärimmäisen paljon taidekasvatuksen oppiaineen kehittämiseen, koska kun ei ollut mitään tulevaisuusnäkökymää, oli vaikeaa ratkaista omaa toimintaansa ja toimintasuunnitelmaansa. Lisäksi myös Tuomikoski asui Helsingissä, kuten Matti Vainiokin toimiessaan laitoksen johtajana. Tuomikoski kertoo Vainion kehittäneen sellaisen toimintatavan, että hän oli kolme päivää Jyväskylässä ja loput Helsingissä. Samoin toimi Tuomikoski.⁶

Matti Vainion työ taidekasvatuksen laitoksella saa Tuomikoskelta suuret kiitokset:

Minusta Matti Vainio oli tehnyt todella hyvät pohjat ajatellen, että hänen piti tehdä kaikki tyhjästä. Minun mielestäni se, mitä hän oli hahmotellut, oli osunut aikalailla oikeaan. ⁷

AAMUYÖN TUNNIT ARKISTOISSA

Taidekasvatuksen vt. professorin työ ei kuitenkaan osoittautunut niin yksinkertaiseksi kuin Tuomikoski aluksi oletti:

Kun minä tulin tuohon tehtävään, minulla ei ollut mitään visiota [taidekasvatuksesta], minun tarkoituksenani oli vain hoidella rutiinit siellä. Sillä toimenkuvalla minut oli sinne rekrytoitu. Mutta sitten huomasin, ettei se aivan noin käy. ⁸

Tuomikoski kertoo, että hänellä ei ollut muuta metodista lähestymistapaa kuin lähteä historian tutkijana liikkeelle ja katsoa, mitä taidekasvatus oli ylipäätään koskaan voinut olla. Tuomikoski viettikin sitten aamuyön tunteja Jyväskylän yliopiston arkistossa ja löysi sieltä kaiken sen kirjallisen aineksen, mikä koski Suomen opetustoimen ja kasvatuksen historiaa. Tämä tutkimustyö oli hänen mielestään äärimmäisen mielenkiintoista ja tällöin hän vasta tajusi, kuinka pitkät juuret koko taidekasvatuksella oli sekä eurooppalaisessa aatehistoriassa että Suomenkin käytännössä. Tuomikoski korostaakin, että Suomi on ollut suhteellisen merkittävä taidekasvatuksen kehittäjänä monellakin ulottuvuudella, sekä teoreettisessa että käytännöllisessä mielessä. Arkistojen penkomisesta syntyi vuonna 1979 taidekasvatuksen laitoksen julkaisusarjassa ilmestynyt tutkimus *Taidekasvatus Suomessa I. Taidekasvatuksen teoria ja käytäntö koulupedagogiikassa 1860-luvulta 1920-luvulle.* ⁹

TAIDEKASVATUKSEN AMMATILLISTAMINEN KEHITYKSEN
SUUNNAKSI

Aloittaessaan työt laitoksella Tuomikoski piti ensimmäisenä luennon taidekasvatuksen silloisesta tilasta. Opiskelijoiden opintokokonaisuuksia tutkittaessa oli tullut ilmi, että opiskelijoiden aineyhdistelmät jakaantuivat kolmeen eri ryhmään:

1. taide- ja perinneaineiden ryhmään,
2. yhteiskuntatieteiden ryhmään ja
3. kasvatustieteiden ryhmään.¹⁰

Opiskelijoiden aineyhdistelmien pääpaino oli taide- ja perinneaineiden oppiaineissa jopa niin suuressa määrin, että Tuomikoski epäili, etteivät opiskelijoiden aineyhdistelmät olleet työelämän kannalta onnistuneita.¹¹

Jotta taidekasvatus yliopistollisena oppiaineena voisi kehittyä, oli opiskelijoiden kannalta välttämätöntä ohjata oppiaineen sisältö sellaiseen suuntaan, joka johtaisi pätevytyymiseen jollakin yhteiskunnallisella tehtäväalueella, Tuomikoski totesi. Hänen mielestään koulutusohjelman suunnittelun yhteydessä tulisi sisällöstä neuvotella relevanttien ammattialojen pätevyyskriteerejä muodostavien viranomaisten kanssa. Näitä ammattialoja olivat esimerkiksi kunnallinen kulttuuriohjaaja, kulttuurisihteeri, taideterapeutti ja taiteen alan informaatikko. Vaikka tutkinno uudistuksessa vaadittiin akateemisilta oppiaineilta nimenomaan ammatillisuutta, muistutti Tuomikoski kuitenkin, että yliopistollisen oppiaineen tehtävät ovat paitsi ammattikoulutukseen liittyviä myös tieteenalansa edistämiseen ja alan tutkimuksen suorittamiseen liittyviä.¹²

“Jyväskylän yliopiston Taidekasvatuksen laitoksen tehtäväalueeseen kuuluu ensi sijassa kulttuuritutkimuksen teoreettisten lähtökohtien kehittäminen ja kulttuuritutkimuksen edistäminen. Taidekasvatuksessa kunkin taiteen alan pedagogiikka on pitkälle erikoistunut, ja niitä yhdistämällä on tuskin mahdollista luoda yhtenäistä taidekasvatuksen teoriaa”, pohti Tuomikoski. Taide-

kasvatuksen teorian kehittämisen perusedellytys on taiteellisen luovuuden perusolemuksen ja luovan prosessin kulun selvittäminen sekä empiirisen tutkimuksen kautta että teoreettisesti. Teoreettisen aineksen lisäksi oppisisältöön tulisi kuulua eri taiteen alojen tuntemus ja luovaa toimintaa, hahmotteli Tuomikoski.¹³

Kaikkien kolmen oppiaineen sisältöä ohjaavan tahon, tiedekunnan, opiskelijoiden ja tutkinnonuudistuksen myötä seuraavan opetuksen järjestämisperustan, mukaan päädytään samoihin oppisisältöjen muotoutuksiin. Niiden mukaan opetuksen tulee antaa valmiudet 1. kulttuuriohjauksen 2. taidehallinnon tehtäväalueille. Tällöin kulttuuriohjannan koulutustarpeet painottuisivat taideaineisiin päin ja kulttuurihallinnon yhteiskuntatieteisiin päin.¹⁴

III Tutkinnonuudistus

Vuonna 1974 oli valtioneuvosto tehnyt periaatepäätöksen, jonka mukaan kaikki korkeakoulututkinnot olisi uudelleen muotoutettava siten, että koulutus yleispätevän kandidaattitutkinnon sijaan johtaisi suoraan ammattipätevyyteen. Tämä kuohahdutti yliopistomaailmaa. Osa akateemisista oppiaineista kannatti tutkinnonuudistusta, toiset, erityisesti humanistiset tieteenalat vastustivat kiivaasti. Alkoi vuosikausia kestänyt tutkinnonuudistuskiistely, joka oli huipussaan 1978. Kaksi vastakkaista leiriä puolustivat kiivaasti ja dramaattisesti omia kantojaan. Tutkinnonuudistuksen puolustajat vaativat yliopistojen oppiaineilta ammatillisuutta. Uskottiin, että koulutusohjelmia perustamalla yliopisto pystyisi paremmin vastaamaan yhteiskunnan haasteisiin ja tuottamaan ammattitaitoisia työntekijöitä. Näin pyrittiin myös vähentämään akateemista työttömyyttä. Vastustajat taas pelkäsivät uudistuksen murentavan koko yliopiston merkityksen tieteen kehittäjänä ja muuttuvan pelkäksi virkamiehiä liukuhihnalta suoltavaksi laitokseksi. Tutkinnon-

uudistus oli synnyttänyt syvän luottamuspuolan yliopistojen ja opetusministeriön välillä. Työrauha korkeakouluissa oli rikkoutunut, sillä tähän kiistaan jouduttiin tuhlaamaan paljon aikaa ja energiaa. Erityisen hankalassa tilanteessa olivat humanistiset tieteet.¹⁵

Tuomikoski kuului vankasti uudistuksen vastustajiin. Hän pohti Keskisuomalaisen haastattelussa tutkinnonuudistuksen vaikutuksia yliopistoon ja koko suomalaiseen yhteiskuntaan. Suomalainen kulttuuri ja tieteen harjoitus perustuvat humanistisiin tieteisiin, hän totesi, ja ne ovat herkästi vaurioituvia. Tutkinnonuudistuksen myötä ja koulutusohjelmien väkinäisessä muodostamisessa hän näki sen vaaran, että humanistiset tieteet pirstoutuisivat, kansallinen kulttuuripohjamme hajoaisi ja Suomesta tulisi pelkkä kansainvälisen massaviihteen kulutusvaltio. "Tieteet ovat kansallisen ja inhimillisen olemassaolon itsetiedostuksen välineet. Jos tätä tieteen harjoituksen vapautta rajoitetaan asettamalla sille ammatillisia tai muita suuntaviivoja, silloin tiede menettää merkityksensä inhimillistä tietämystä lisäävänä tekijänä ja siitä tulee tuotantoelämälle alistettu."¹⁶ Tuomikoski puolusti kiivaasti yliopistojen itsemääräämisoikeutta ja yliopistojen tuottaman tieteellisen työn merkitystä kulttuurimme tukipilarina. "Organisatorisesti ajatellen yliopiston korkein opettajakunta edustaa aina alansa suurinta ja uusinta tietämystä. Jos heidän opetuksen vapauteensa puututaan ja määrätään puhtaasti mitattavia tavoitteita, luodaan konservatiivinen kouluyhteisö."¹⁷ Tuomikoski oli sitä mieltä, että jos tutkinnonuudistus toteutuu, opetuksen ja tutkimuksen taso romahtaa. Yliopistoista tulisi entisen seminaarin taseisia opettajainkoulutuslaitoksia. Tutkinnonuudistus byrokratisoi opetusta niin, ettei aikaa muuhun juuri jää kuin koulutusohjelmien pyörittelyyn, Tuomikoski pelkäsi.¹⁸

TAIDEKASVATUS HALUTAAN PITÄÄ ERILLÄÄN KOULUTUSOHJELMISTA

Tutkinnonuudistuksen vaatima koulutusohjelmien lisääminen aiheuttikin voimakasta kritiikkiä humanistisilla aloilla. Uskottiin, että koulutusohjelmien määrää lisäämällä juuri lisätään järjestelmän jäykkyyttä ja hankaloitetaan eri tieteenalojen ja oppiaineiden yhteistoimintaa.

Tuomikoski olisi halunnut pitää taidekasvatuksen kokonaan koulutusohjelmien ulkopuolella erillisenä oppiaineena. Hän pelkäsi, että jos taidekasvatus olisi yhtenä oppiaineena jossain koulutusohjelmassa, jolloin opiskelijoiden sisäänotto tapahtuisi koulutusohjelmaan, ei taidekasvatukselle löytyisi tarpeeksi pääainehakijoita oppiaineen kehittymättömyydestä johtuen. Riittävä määrä pääaineopiskelijoita olisi kuitenkin välttämätöntä laitoksen toiminnan kehittämisen ja resurssoinnin kannalta. Lisäksi mikäli pääaineopiskelijoiden määrä olisi vähäinen ja oppiaine liukuisi käytännössä sivuvastuisen oppiaineen asemaan, sen tieteellis-teoreettinen pohja jäisi kehittymättä, Tuomikoski pohti. Toisaalta hän ei katsonut hyväksi vaihtoehdoksi myöskään sitä, että taidekasvatus muodostaisi oman kaksitahoisen taidekasvatuksen (teoria) ja kulttuurityön (käytäntö) koulutusohjelman kuten tiedekunnassa oli ehdotettu. Laitoksen resurssit olivat tähän aivan liian heikot. Lisäksi kulttuurityön koulutusohjelman oppisisältöjen tarjoaminen edellyttäisi tieteiden välistä yhteistyötä myös yhteiskuntatieteiden suuntaan, jolloin taidekasvatuksen laitoksen työvoiman tarve lisääntyisi huomattavasti, totesi Tuomikoski.¹⁹

Tuomikosken mielestä oli välttämätöntä säilyttää taidekasvatuksen vapaus oman identiteetin etsimisessä.

Taidekasvatuksen tiedesisältö ja teorianmuodostus on vasta tapahtumassa. Keskeisen panoksen tähän prosessiin antaa oppituolin haltija, joka käytännössä joutuu myös kantamaan vastuun opetuksen järjestämisestä ja koulutusohjelmien toimimisesta. Määrämuotoisten koulutusohjelmien aikaan-

saaminen asetusteitse vaiheessa, jossa taidekasvatuksen professorin virka vielä on vakinaisesti täyttämättä, tulisi sitomaan tulevan viranhaltijan opetusta ja tieteenharjoitusta ratkaisevassa määrin.²⁰

Perusteluna taidekasvatuksen jättämiselle koulutusohjelmien ulkopuolelle erilliseksi oppiaineeksi Tuomikoski esitti:

Taidekasvatuksella on todettu olevan merkittävä yhteiskunnallinen tehtäväalue [...] ja taiteidentutkimuksen, estetiikan, filosofian, erityispedagogiikan ja pedagogiikan välimaastossa tärkeä teorianmuodostuksen ja soveltavan tutkimuksen tehtäväalue. Näiden tehtäväalueiden tieteellisessä ja opetuksellisessa kiteyttämisessä ei kuitenkaan vielä ole edetty riittävän pitkälle. Tämän johdosta on välttämätöntä, että taidekasvatus voi lähivuosien aikana vapaasti muotouttaa antamansa opetuksen ja oppiaineen puitteissa tapahtuvan tieteenharjoituksen suuntaviivat.²¹

Tuomikosken mielestä koulutusohjelmaan kuulumattomana taidekasvatus voisi rekrytoida monen eri tyyppin opiskelijoita, jotka toisivat mukanaan omat tietonsa, taitonsa ja mielenkiintonsa. Oppiaineen muodostaessa opiskelujen rungon opetuksesta ottaen huomioon opiskelijoiden eritahoiset ennen yliopistokoulutusta saadut valmiudet, taidekasvatuksesta olisi mahdollista kehittää monitieteistä ja ongelmakeskeistä, Tuomikoski pohti. Tämä palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla sekä opiskelijan omaa koulutusintressiä että oppiaineen sisäistä kehitystä ja teorian muodostusta.²²

IDENTITEETIN ETSINTÄÄ TUTKINNONUUDISTUSKIISTAN KESKELLÄ

Taidekasvatus joutui julkisesti perustelemaan tärkeyttään yliopistollisena oppiaineena tutkinnonuudistusriidan keskellä. Keskisuomalaisessa puolusteltiin taidekasvatuksen oppiaineen olemassaoloa *Ei outo lintu, vaan pakonsanelema* -otsikolla. Tällöin taidekasvatuksella oli oma laitos, professori, assistentti ja

200 opiskelijaa. Taidekasvatus löydetään yhä uudestaan ja uudestaan, aaltomaisesti, kirjoitti Keskisuomalainen. ”Nyt se etsii identiteettiään tutkinnonuudistuskeskustelujen ristipaineessa.”²³ Jutussa korostettiin taidekasvatuksen välttämättömyyttä, koska se kouluttaa ihmisiä, jotka voivat auttaa kansalaisten kulttuuriesteiden poistamisessa; taidepalvelusten käyttämättä jättäminen ja yleinen passivoituminen ja vieraantuminen on pyrittävä estämään.²⁴

Nyt taidekasvatuksen laitoksen taloudelliset resurssit olivat tyrehtyneet, samoin oppiaineen opetussuunnitelma. ”Haluan korostaa, että laitos on ollut heikossa tilassa eikä ole laajentunut ja se katoaa jos huomataan, ettei sitä saada nivelletyksi oikein mihinkään”, Tuomikoski kertoi Keskisuomalaisen haastattelussa. Ja jatkaa kuvaamalla omaa näkemystään oppiaineesta:

Taidekasvatus liittyy taiteeseen, mikä puolestaan on taitoperäistä eli siihen harjaantuu tekemisen kautta. [...] Yliopiston tehtävä ei ole valmistaa taiteilijoita vaan taidetta ymmärtäviä ihmisiä ja ihmisiä, jotka kykenevät antamaan alkeisohjauksen kulttuuritoiminnan sektorilla. Jos esimerkiksi Jyväskylässä taidekasvatuksen oppiaineessa koulutetaan taideohjaajia, silloin lähdetään siitä, että opiskelijalla itsellään on esimerkiksi jonkinlaiset kuvataiteen peruskäyt. Idea voisi olla sellainen, että taiteilijoita jatkokoulutettaisiin opettajan tehtäviin.²⁵

Tuomikoski ei yhtynyt yhteiskunnan taholta esitettyyn vaatimukseen siitä, että pitäisi kouluttaa ihmisiä, joilla on kulttuurihallinnon ja -politiikan tuntemusta. Hänen mukaansa se on liian kapea ja pieni osa-alue, sillä kulttuuripolitiikkaa ei voi olla ilman taidetta ja kulttuurin ymmärtämistä ei voi olla, jollei ymmärretä taidetta. Sen vuoksi taidekasvatuksen oppiaineena pitää perustua taiteen tuntemukseen.²⁶

Ja jälleen kerran todettiin: ”Taidekasvatus etsii yhä muotoaan. Aineen professuuri on ollut perustamisestaan eli viisi vuotta vakituista haltijaa vailla, koska yliopisto ei ole pystynyt riittävän tarkasti määrittelemään, mitä oppiaine on.”²⁷

Tutkinnonuudistus lopulta toteutettiin ja taidekasvatuksenkin oli yritettävä muotoutua sen mukaisesti. Humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnot poistettiin kokonaan ja yliopisto siirtyi opintoviikkojärjestelmään. Koulutusohjelmia muokattiin; taidekasvatus muodosti taiteiden tutkimuksen koulutusohjelman yhdessä kirjallisuuden, taidehistorian ja musiikkitieteen kanssa.

Tuomikoski toteaa, että taidekasvatuksen oppiaineen kehittäminen kärsi tutkinnonuudistuksesta, koska sen sisältö oli vasta muotoutumassa.

Tämä tutkinnonuudistus vei paljon energiaa kaikilta, sekä opiskelijoilta että opettajilta. Luulen, että faktisesti oppiaineen sisällön kehittäminen tyssäsi siinäkin mielessä, että sitten oli ryhdyttävä laskemaan suorituspisteitä. Jos sama energia olisi opiskelijoiden ja opettajien voimin pantu sisällön kehittämiseen, niin ehkä siitä olisi voinut tulla jotain. Nuo nyt olivat juuri niitä vuosia, jolloin tehtiin vain tätä runkoa ja struktuuria eikä niinkään sisältöjä.²⁸

IV Muiden taideaineiden yhteistyöintressit

Keväällä 1978 taideaineiden (kirjallisuus, taiteentutkimus, musiikkitiede ja taidekasvatus) edustajat kokoontuivat Kalevi Pöykön johdolla pohtimaan taidekasvatuksen opetuksen järjestämisen nykytilannetta ja kehittämistavoitteita.

“Yliopistollisen oppituolin perustamiselle on olemassa kaksi tarvelähtöistä argumenttia: 1) oppituolin edustaman tieteenalan tarpeet ja 2) yhteiskunnallisesta tehtäväalueesta johdetut koulutukselliset tarpeet.”²⁹ Koska taidekasvatuksella ei ole tieteen-teoriaa, ei nykyisin ole selvää mitä elementtejä taidekasvatus yliopistollisena oppiaineena sisältäisi, professorijoukko pohti. Useat eri tahot, kuten esteetikot, kirjailijat, taidehistorian tutkijat ja koulutuksen suunnittelijat, olivat kylläkin esittäneet sekä teoreettisia että ennen muuta käytännöllisiä sovelluksia taidekasvatuksen tehtäväalueiksi. Nämä olivat olleet kuitenkin liian

satunnaisia ja hajanaisia tieteenalan kehittämisen kannalta, todettiin muistiossa. Siksi taidekasvatuksen lähtökohta ei voinut olla muiden taideaineiden edustajien mielestä ensisijaisesti tieteenalan sisäinen. Kun muut taideaineet, kirjallisuus, taidehistoria ja musiikkitiede, olivat lähteneet taidetieteen tieteellisestä perustasta, näyttäisi taidekasvatuksen opetuksen tehtäväalue määräytyvän ensisijaisesti yhteiskunnallisten tehtäväalueiden koulutuksellisista tarpeista käsin, pohtivat professorit.³⁰

Yhteiskunnassa ilmenneistä koulutustarpeista ja tutkinnon uudistuksesta johtuen taidetieteet olivat joutuneet lisäämään opetussisältöihinsä useita poikkitieteellisiä ja soveltavan tutkimuksen piiriin kuuluvia elementtejä, jotka tiedeperustaltaan olivat oppiaineen ulkopuolisia ja kaikille taideaineille soveltavan tutkimuksen osalta yhteisiä. Muistiossa todettiin, että muiden taideaineiden kannalta luontevinta taidekasvatuksen tehtäväksi olisikin tällaisen opetuksen organisointi ja osin tuottaminenkin. Näin taideaineet voisivat vastata myös tutkinnon uudistuksen esittämiin vaatimuksiin opintosisältöjen ammatillistamisesta.³¹ Akateemisten taideaineiden ammatillistamisen vastuu haluttiin sysätä taidekasvatuksen laitokselle.

Muiden taideaineiden intressien mukaisesti taidekasvatus olisi siis sivuvastuinen oppiaine, joka järjestäisi taideaineille yhteisiä, monitieteisiä opintokokonaisuuksia taidepsykologian, taidesosiologian, kulttuurisosiologian, taidekasvatuksen yleisen pedagogiikan ja didaktiikan sekä estetiikan alueelta, sekä tutkimusmenetelmäkoulutusta yhteistyössä yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen tiedekunnan kanssa.³²

Taidekasvatuksen approbatur -opetus olikin tältä perustalta suunniteltu. Mutta koska yhteistyötä muiden taideaineiden kanssa ei ollut ollut, oli cum laude- ja laudaturtason opetus sirpaloitunut eikä muodostanut tavoitteellista kokonaisuutta, todettiin Pöykön muistiossa. Toisen syyn tähän sirpaloitumiseen työryhmä näki taidekasvatustieteen teoreettisen ja metodisen rungon puuttumisessa.³³

Silti professorit katsoivat kohti tulevaa toiveikkaina yhteistyön onnistumisesta. Koska taidekasvatuksen opetus ja tutkimus perustuu aina johonkin taiteeseen, taidekasvatuksen cum laude- ja laudatur-tason opetus ja tutkimustyö tulisi integroida suunnitelmalliseksi opintokokonaisuudeksi taideaineiden opetuksen kanssa. Tällöin opiskelija hallitsisi ensin oman taidetieteen alueensa ja saisi valita kiinnostuksensa mukaan taidekasvatuksen puolelta taideaineohjaajan, taidealan hallinnollisen tai taiteen alan erillistehtäväalueen koulutusvaihtoehdon, hahmottelivat muut taideaineiden edustajat.³⁴

Suunnitelmat kuulostivat toimivilta, mutta todellisuus oli toista. Käytännössä taidekasvatuksen ja muiden taideaineiden välinen yhteistyö jäi siihen, että taidekasvatuksen laitoksen opiskelijat usein opiskelivat myös joko taidehistorian tai musiikin laitoksella. Opiskelijat muodostivat sillan oppiaineiden välille, mutta Tuomikoski toteaa, että epäilemättä yhteistyötä olisi voinut kehittää pidemmällekin.

*Varsinaista näiden oppiaineiden keskinäistä sisäistä vuoropuhelua tai integraatiota ei ollut. Se olisi varmasti edellyttänyt sitä, että taidekasvatuksen sisältö olisi ollut vankemmin selvä, jolloin se olisi voinut kommunikoida joidenkin pysyvien elementtien kanssa.*³⁵

Tuomikoski hahmotteli aikanaan taidekasvatuksen laitoksen omaa näkökulmaa oppiaineen tulevaisuuteen: ”Suomalaisen taidekasvatuksen teoreettinen kehittäminen voi lähteä käytännöllisistä lähtökohdista, suomalaisen kulttuurielämän aktuaalisista tarpeista.”³⁶ Taidekasvatukselle haluttiin löytää myös oma erityinen tehtävänsä eikä alistaa sitä vain sivuaineen rooliin. Tuomikoski muistutti, että lyhyen tähtäimen koulutussuunnittelussa laitos voisi keskittyä sivuvastuisten koulutustehtävien ohella erityisesti kunnallisten kulttuuriohjaajien ja kulttuuri-sihteerien kouluttamiseen. Pitkän tähtäimen tavoitteena ”taidekasvatuksen laitoksen kokonaistehtävä olisi vastata suomalaisen taidekasvatusjärjestelmän kokonaisukehittämisestä opetuksen järjestämistä koordinoivana laitoksena”.³⁷

V Kulttuuritoimintakokeilu

Paitsi että tutkinnonuudistus aiheutti kiivasta keskustelua Tuomikosken aikana taidekasvatuksen laitoksella, myös kulttuuritoimintakokeilu vaikutti voimakkaasti taidekasvatuksen suuntaan. Jo vuosia oli keskusteltu kulttuuritoiminnan kehittämistä. Suomalaisia haluttiin kannustaa taideharrastusten pariin ja tarjota mahdollisuuksia taideharrastuksiin myös syrjäseuduilla. Arvo Salon johtama kulttuuritoimintakomitea³⁸ jätti vuonna 1974 mietintönsä, jonka pääehdotus oli lakisääteiset kulttuurilautakunnat sekä lakisääteinen valtionapu tukemaan kuntien kulttuuritoimintaa. Kulttuuritoimintalain toteutuksen kannalta keskeisin kysymys oli kulttuuriohjaajien koulutuksen järjestäminen.³⁹

Komitean ehdotusten testaamiseksi käytännön tasolla toteutettiin Keski-Suomen läänissä vuosina 1975-78 kunnallisen kulttuuritoiminnan kokeilu. Tuomikoski toimi Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilun johtoryhmässä. Kokeilukuntiin perustettiin lakisääteiset kulttuurilautakunnat ja niiden alaiset kulttuuriohjaajat. Kokeilun aikana sekä luova että vastaanottava taideharrastus lisääntyi, mutta työntekijät tunsivat olevansa lisäkoulutuksen tarpeessa.⁴⁰

Kulttuuritoimintatyöryhmä kehotti kiinnittämään erityistä huomiota taidekasvatuksen oppituoliin. Aineen kehittämisessä ja tulevassa suuntautumisessa olisi ensiarvoisen tärkeää kulttuuritoimenjohtajien, kulttuurisihteerien ja kulttuuriohjaajien koulutus. Taideohjaajat ja päätoimiset taideaineiden opettajat taas saisivat koulutuksensa taidekorkeakouluissa tai opettajainkoulutusyksiköissä.⁴¹

Suomen eri yliopistoissa oli parasta aikaa suunnitteilla erityisiä kulttuurityön koulutusohjelmia, joiden tieteenalapohjana olivat taide- ja perinneaineet. "Huomattava on, että maan ainoan taidekasvatuksen laitoksen (Jyväskylän yliopistossa) perustamista perusteltiin aikoinaan mm. juuri kulttuuritoimen työntekijöiden tulevalla koulutustarpeella."⁴²

Tuomikoski oli 1978 kuitenkin sitä mieltä, ettei ongelmaa kulttuurityöntekijöiden kouluttamisesta oltu ratkaistu: "Kokonaisratkaisuna ohjaajien ja sihteereitten koulutusohjelma on pelottavalla tavalla auki." Toisaalta:

Opiskelijat korostavat hyvin vahvasti sitä, että taidekasvatuksen tulisi olla teoreettinen oppiaine, perinteinen ja akateeminen. Opiskelijoilla ei ainakaan sormituntumalla ole kovinkaan suuria haluja oppisisällön ammatillistamiseen. Mielestäni opiskelijat ovat aikalailta ja vaistonvaraisesti oikeassa. Vuosikymmenten ongelma on sekä meillä että muualla maailmassa ollut juuri näiden aineiden teoriapohjan puute.⁴³

Tuomikoski kritisoi kulttuuritoimintatyöryhmän mietinnön aiheuttaman julkisen keskustelun laatua. Sen sijaan että kiistellään virkanimikkeistä ja markkamääristä, Tuomikosken mielestä tulisi keskittyä pohtimaan taiteen syvempää olemusta; mitä taide merkitsee tekijälleen, katsojalle ja mikä yleisemmin on taiteen tehtävä. Ensin olisi pysähdyttävä pohtimaan, mitä taide kokijalle merkitsee, vasta sitä kautta löytyy vastaus siihen mitkä kulttuuripoliittiset toimenpiteet parhaiten täyttäisivät kokijan tarpeet, kirjoittaa Tuomikoski.⁴⁴

Tuomikoski korosti, että taiteen ja kulttuurin julkishallintoa ja välitys- ja kasvatusjärjestelmiä kehitettäessä on valittava painopisteet: taiteen tuottaminen vai taiteen välittäminen ja kontrollointi vaiko taiteen vastaanottajan kasvattaminen. Kulttuuritoimintatyöryhmän esityksen mukaisesti painopiste tuntuisi nyt olevan taiteen välittämisen- ja kontrollijärjestelmien kehittämisessä. Ehdotusten saama kritiikki tulee kuitenkin ohjaamaan lain- ja asetuksen säätämistä enemmän taiteen vastaanottajan ehtoja noudattavaksi, Tuomikoski pohti toiveikkaasti.⁴⁵

Taiteen paikallishallintojärjestelmää luotaessa olisi lähdettävä kehittämään keinoja, joilla ihmisten mahdollisuudet kokea taidetta lisääntyisivät, Tuomikoski kirjoittaa. "Taiteen vastaanottaminen ja ymmärtäminen on oppimiseen verrattavissa oleva työläs prosessi."⁴⁶ Taidekasvatuksen tehtävänä on toimia ohjaa-

vana välittäjänä teoksen ja sen kokijan välillä. Taidekasvatuksen menetelmiä on Tuomikosken mukaan kahdenlaisia: ”1. valmiin taideteoksen tarkastelun ohjaaminen tai taideyleisön kasvataminen, 2. taiteellisen työn prosessien hallintaan perehdyttäminen, taideharrastus, taideväritteinen ohjaustoiminta.”⁴⁷

Taidekasvatuksen osuus kunnan kulttuurityöntekijöiden kouluttamisesta jäi kuitenkin suurista odotuksista huolimatta melko vähäiseksi. Se, mikä kulttuuritoimintakokeilun pohjalta lopulta toteutui oli Tuomikosken mukaan ”hallinnollis-byrokraattinen malli eikä ohjaavan-aktivoiva malli”⁴⁸, mitä taidekasvatus olisi edustanut. Hänen mielestään ei voinut ajatella, että yksi oppiaine olisi ollut vastuussa kulttuurihallinnon työntekijöiden koulutuksesta.⁴⁹

*Mutta epäilemättä taidekasvatuksen oppiaineen suorittaneita on myös näissä kulttuuritehtävissä. Minun mielestäni ei voitu ajatella, että tämä oppiaine kouluttaisi suoraan kulttuurialan työntekijäksi. Se oli yksi oppiaine sellaisessa oppiaineiden kokonaisuudessa, joka koulutti eräänlaisia humanisteja.*⁵⁰

VI Taidekasvatuksen problematiikkaa

Vaikka useissa yhteyksissä oli huokailtu taidekasvatuksen määrittelemättömyydestä ja harhaanjohtavuudesta oppiaineen nimikkeenä, Tuomikoski ei pidä sitä sen määrittelemättömämpänä kuin mitä muuta akateemista oppiainetta tahansa. Oppiaine muodostuu siksi, miksi opettajat ja opiskelijat sen yhdessä tekevät, Tuomikoski toteaa.⁵¹

*Minusta tuo nimike on yhä edelleen käypä ja pitävä. [...] Termi on hallinnossakin ollut kaikenkattava ja laaja, mutta se, mitä taidekasvatuksen oppiaine Jyväskylän yliopistossa pitää sisällään, on toinen asia. Minusta on täysin luontevaa ja akateemisen perinteen mukaista, että se joka on laitoksen vetovastuussa määrittelee sen. Taidekasvatukselle ei ole yhtä sisältöä tai lähestymistapaa, vaan useita mahdollisia.*⁵²

Tuomikosken mukaan suurimman ongelman Jyväskylän taidekasvatuksessa muodosti rajankäyminen varsinaisen taiteen tekemisen, taidepedagogiikan ja erilaisten teorioiden kanssa. Hän itse kertoo yrittäneensä ratkaista ongelmaa muun muassa siten, että hän yhdessä yliopiston konsistorin kanssa järjesti taiteilija-professorien vierailuja taidekasvatuksen laitokselle. Toinen näkökulma tähän ongelmaan on se, että opiskelija itse tekee taidetta ja kolmantena vielä pedagoginen näkökulma, Tuomikoski pohtii.⁵³

Syksyllä 1978 yleisöluentoja pitivät eri taidealojen edustajat: näyttelijä Eeva Kaarina Volanen, ohjaaja Matti Kassila, ohjaaja Rauni Mollberg, muotoilija Antti Nurmesniemi ja arkkitehti Aarno Ruusuvuori. Näiden taiteilijoiden luentojen avulla Tuomikoski pyrki tuomaan esille taiteen tekemisen sisältöä, kvaliteetteja ja problematiikkaa. Opiskelijoille järjestettiin myös demonstraatioita, jotka mahdollistivat heille luovan prosessin seuraamisen käytännössä. Kuvanveistäjä Heikki Nieminen piti yhtä tällaista demonstraatiokurssia. Hän valitsi opiskelijoiden joukosta yhden malliksi, josta sitten teki muotokuvaveistoksen. Tilaisuus videoitiin ja videon avulla Nieminen selosti omaa luovaa prosessiaan. Toinen mielenkiintoinen mahdollisuus seurata taiteilijoita työssään opiskelijoille tarjottiin, kun Juha -opperan yhden periodin reaaliharjoitukset siirrettiin Jyväskylään. Hannu Heikinheimon ohjauksessa kohtauksia harjoittelivat oopperalaulajat Marja Lokka ja Eero Erkkilä.⁵⁴

Taidekasvatuksessa oli nämä kolme ulottuvuutta [taiteen tekeminen, taidepedagogiikka, taiteen teorian] ja ne oli melko vaikea nivoa yhteen. Yksi oppiaine ei voinut niistä kaikista vastata, vaan oli tehtävä sellainen yhteistyörakennelma.⁵⁵

Tuomikoski kertoo, että yhteistyötä oli kasvatustieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kanssa, minkä Matti Vainio oli aikoinaan kehittänyt. Mutta hän arvioi, että Jyväskylän yliopiston sisältämät yhteistyöpotentiaalit eivät olleet parhaat mahdolliset, yliopisto oli kuitenkin liian pieni. Tuomikoski olisi mielellään nähnyt yhteistyötä myös esimerkiksi kunnallisten

taidelaitosten ja taiteen opetuksen kanssa. Tämän yhteistyön tekeminen oli kuitenkin hänestä problemaattista, koska opiskelijat olivat nuoria, eikä heillä ollut pedagogisen alan kokemusta takanaan.⁵⁶

Taidekasvatus oppiaineena, jolla tarkoitetaan kaikkien eri taiteenalojen taidollisten ja teoreettis-pedagogisten ulottuvuuksien hallintaa, on käsitteellinen ja käytännöllinen mahdottomuus. Taidekasvatus käsitteenä, jolla tarkoitetaan eri taiteenalojen tuntemuksen ja taitamisen opetusta ja ohjausta peruskoulusta korkeakouluun (taideopetus), yksilöllisen harrastamisen ohjauksesta aina korkeimmalle taiteelliselle esittäväälle ja luovalle tasolle asti (ammattiopetus) ja järjestömuotoisen taideharrastustoiminnan ohjaamista ja kehittämistä (harrastuksen ohjaus), on mielekäs. Se on nyt jo piilevänä opetusjärjestelmässä ja yleisessä kulttuuri-toiminnassa oleva yläkäsite.⁵⁷

60-luvulta lähtien eri taideaineiden pedagogiikassa oli ollut vallalla luovuuden tutkimus ja luovuuskasvatuksen metodien kehittäminen. Tuomikosken mukaan näillä virtauksilla on ollut huomattava merkitys taidekasvatuksen käsitteen syntyemiselle ja sen käytännön laajenemiselle. Taidekasvatus -käsitettä oli tutkittu paljon niin kasvatustieteellisestä näkökulmasta kuin filosofistisesta näkökulmasta käsin.⁵⁸

Tuomikoski kirjoittaa, että taidekasvatuksen on kyettävä yhdistämään teoria ja käytäntö, taiteen ehdot ja kasvatettavan ehdot. Hän hahmotti ne ongelmat, joita taidekasvatuksen organisointi ja teorianmuodostus sisältävät, seuraavasti:

	TEORIA	KÄYTÄNTÖ
TAIDE	Taiteen teoria estetiikka	Taiteentekemisen käytäntö: eri taitealojen tekniikka Taiteen ammattikasvatus
KASVATUS	Kasvatuksen teorianmuodostus: luovuuskasvatus ja kasvatuksen havainto- ja kehityopsykologiset ehdot	Kasvatuksen metodit: taideaineiden didaktiikka ja pedagogiikka, taidekasvatuksen integroiva pedagogiikka ⁵⁹

Taidekasvatus ei siis ole itsenäinen teoreettinen tiede, vaan sen teoreettisen perustan muodostaa siihen liittyvien tieteenalojen teorioiden synteesi, kirjoittaa Tuomikoski.⁶⁰

VII Opiskelijat aktiivisina

Mitä on taidekasvatus -kysymys on askarruttanut luonnollisesti myös opiskelijoita kautta aikojen. Keväällä 1978 *Mesenaatti*⁶¹ kyseli taidekasvatuksen opiskelijoilta, mihin suuntaan taidekasvatusta olisi kehitettävä. Tiedusteltiin jopa pitäisikö taidekasvatus säilyttää erillisenä laitoksena ja tieteenalana vai lakkauttaa hyödyttömänä tai siirtää jonkun muun laitoksen hoidettavaksi. Lähes kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että taidekasvatus olisi ehdottomasti säilytettävä erillisenä omana tieteenalanaan ja laitoksenaan. Taidekasvatuksen tulevaisuuden näkymiä hahmotellakseen Mesenaatti antoi kyselyssä viisi vaihtoehtoa taidekasvatuksen kehittämissuunnaksi:

1. Taidekasvatusta kehitetään osana taideaineiden opettajakoulutusta.
2. Taidekasvatusta kehitetään kulttuurihallinnon ja kulttuuripolitiikan ammattitarpeita vastaavaksi.
3. Taidekasvatusta kehitetään osana vapaan kansansivistystyön ohjaajakoulutusta.
4. Taidekasvatuksen tutkimustyötä kehitetään yleisenä taidefilosofisena ja esteettisenä tutkimusalana.
5. Taidekasvatusta kehitetään johonkin muuhun suuntaan, mihin?⁶²

Suosituimpana opiskelijoiden keskuudessa oli kulttuurihallinnon ja kulttuuripolitiikan ammatteihin tähtäävä taidekasvatus. Seuraavana vapaan kansansivistystyön ohjaajiksi valmiudet antava taidekasvatus. Kolmanneksi eniten ääniä sai taidekasvatus yleisenä taidefilosofiana ja esteettisenä tutkimusalana. Näillä kolmella vaihtoehdolla ei tosin ollut suuriakaan eroja äänien määrässä, vaan kaikki olivat lähes yhtä haluttuja kehittämissuuntauksia. Opiskelijoilla oli omien sivuaineidensa mukaisesti

erilaisia toiveita taidekasvatuksen oppiaineelta. Taidekasvatusta haluttiin kylläkin innokkaasti kehittää vakaammaksi tieteenalaksi ja asiasta pidettiin paljon melua. Opiskelija Riitta Valkeila julisti:

Keskonen oli koko aine. Opettajakuntakin alkoi vaihtua: tuntiopettajakierre, uusi assistentti, professuuriongelmat... Mutta me rakastimme keskostamme kaikesta huolimatta. 1970-luku oli suunnitteluoptimismin ja taidepoliittisten mietintöjen kultakautta. Mekin elimme siinä mukana. Selasimme mietintöjä ja väittelimme. Olimme yhteiskunnallisesti suuntautuneita ja aktiivisia. Otimme palavasieluisesti kantaa taiteen ja ihmisen puolesta. Halusimme vallata maan.⁶³

70-luvulla opiskelijat olivat yliopisto-opettajien kannalta vaikeita ja hankalia, kertoo Tuomikoski. Opiskelijoissa oli paljon radikaalimarxisteja ja se aiheutti usein vaikeuksia opiskelijoiden ja opettajien välillä, elleivät opettajat yhtyneet opiskelijoiden poliittisiin näkemyksiin. Taidekasvatuksen laitoksella Tuomikoski ei muista kuitenkaan olleen mitään erityisiä hankaluuksia tämän takia, vaikka keskustelu oli aina ja jatkuvasti äärettömän kriittistä ja vaativaa.

Silloin elettiin poliittista tutkinnonuudistuksen aikaa, jolloin marxilaissuuntaukset olivat äärimmäisen vahvoja. Silloin oppikirjoissa esimerkiksi oli aina valittavissa marxilainen vaihtoehto. Laitoksen aktiivisimmat opiskelijat olivat aktiivimarxilaisia. [...] He vaikuttivat todella paljon siihen, minkälaisia tiedon sisältöjä he halusivat omaksua. Heillä oli oikeus valita näitä kirjoja, jotka sitten useimmissa tapauksissa olivat heille käytännössä liian vaikeita. Kuitenkin se oli tapa kehittää sisältöjä ja niinkuin sanottu, nämä aktiivisimmat marxilaiset ovat olleet kaikkein aktiivisimpia monessa ulottuvuudessa. Se on aina näin, että se nuorisopolvi, joka on radikaali ja aktiivinen, kehittää itseään ja sitten muutakin.⁶⁴

VIII Tuomikoski vie taidekasvatusaatetta kentälle

Tuomikosken mielestä se, mitä Matti Vainio oli rakentanut taidekasvatuksen oppiaineesta oli "aivan jees ja kohtuullinen". Jos hän

itse olisi jäänyt laitokselle pidemmäksi aikaa, hän olisi kuitenkin mahdollisesti kehitellyt oppiainetta toiseen suuntaan. Mutta Tuomikoski muistuttaa, että kehittäminen on aina täysin kiinni siitä, minkälainen laitosten välinen yhteistyö on ja minkälaisia opiskelijoita laitoksella on. Omaa rooliaan taidekasvatuksen oppiaineen kehittämisessä Tuomikoski arvioi suhteellisen pieneksi. Hänen tarkoituksenaanhan oli vain teknisesti hoitaa se väli, kun Matti Vainio oli poissa ja näin hän tehtävään suhtautui. Mutta puolitoista vuotta oli kuitenkin suhteellisen pitkä aika, ja Tuomikoski kertoo, että hänen mielessään alkoi ajan mittaan hahmottua, mitä taidekasvatus oppiaineena voisi olla.⁶⁵

Mutta sitä, mitä taidekasvatus yleensä voi olla, minä rupesin pohtimaan palattuani ministeriöön. Silloin ministeriössä ruvettiin kehittämään taiteen perusopetusta, jonka pohjaidea oli suurinpiirtein se, mitä olin taidekasvatuksesta hahmottanut. Idea oli se, että ihmisen kaikkia esteettisiä kykyulottuvuuksia pitää kehittää.⁶⁶

Opetusministeriössä Tuomikoski aloitti taiteen perusopetuksen kehittämisen. Erityistä huomiota hän kiinnitti visuaalisen koulutuksen kehittämiseen. Pohja-ajatuksenaan hänellä oli, että jokaisessa ihmisessä on joitain painottuneita kykyulottuvuuksia, joita kannattaa persoonallisuuskehityksen kannalta vahvistaa. Tältä pohjalta sitten luotiin taiteen perusopetuslainsäädäntö. Juuri taidekasvatuksen oppiaineesta Tuomikoski sai esikuvia tälle myöhemmälle työlleen. Taiteen perusopetuksen juuret löytyvät siis Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiaineesta, siltä pohjalta voitiin argumentit kehittää ja siltä pohjalta kehitettiin lainsäädännönkin perusperiaatteet, Tuomikoski kertoo. Tuomikoski arvelee siis, että hän sai taidekasvatuksen oppiaineelta enemmän kuin mitä hän itse sitä kehitti. Hänenhän piti ajaa itsensä sisään taidekasvatukseen Jyväskylään tullessaan, ja yrittää selvittää, mitä taidekasvatus oikein piti sisällään. Täältä hän kuitenkin sai karpäsen jatkossa mieltä ja kiinnostua taidekasvatuksesta.⁶⁷

Oppiaineen sisältökokonaisuushan oli sellainen metodinen sillisalaatti. Taidekasvatusta lähestyttiin sosiologian, yhteiskuntatieteen, jonkun taidekritiikin teorian, milloin minkäkin näkökulmasta. Koska olin itse saanut tieteellisen koulutuksen, tajusin että en pysty omaksumaan kaikkien eri tieteenalojen metodeita ja näkökulmia. Enkä edes yrittänyt, koska se olisi ollut mieletöntä. Yritin mennä vaan omalla osaamisellani sisään, mutta eihän tällaiseen alueeseen mennä sisään hetkessä. Minulla oli todellakin täysi työ, kun selvitin itselleni, mistä taidekasvatuksessa voisi olla kyse. Ja niinkuin sanottu, minun panokseni on faktisesti ollut suurempi tämän laitoksella olon jälkeen näissä asioissa.⁶⁸

Tuomikoski myöntää, että taidekasvatukseen on asetettu hirveän suuria odotuksia. Tämän takia myös taiteen perusopetus kehittyi ja koko koulun ulkopuolinen taidekasvatusta laajeni räjähdysmäisesti. Yhteiskunnassa oli tilaus taidekasvatukselle ja on yhä, toteaa Tuomikoski.⁶⁹

Mutta tämä oppiaine on sellainen, että siinä on kysymys juuri siitä, onko laitoksella vahva visio ja vahva integraatio sekä tutkimuksen maailmaan että yhteiskuntaan. Jos se on vahva, siitä voisi tulla mitä tahansa.⁷⁰

Tuomikoski on sitä mieltä, että Suomi on taidekasvatuksen alueella kansainvälisesti katsottuna edelläkävijä. Hän kehuu Suomen taidekasvatusjärjestelmää erinomaiseksi.

Suomi voisi hyvin esiintyä kansainvälisesti yhä edelleen näissä asioissa. Jyväskylä voisi kouluttaa kansainväliset esiintyjät, eli ne jotka tekisivät erilaisia opinnäytetöitä ja selvittäisivät kehitysvaiheita ja suodattaisivat ulkomaisia, kansainvälisiä kehitystrendejä tänne. Minä näen oikein selkeästi, että sillä olisi tehtäviä.⁷¹

V I I T T E E T

- 1 silloinen Tuomikoski-Leskelä.
- 2 Tuomikoski, 1998.
- 3 sama.
- 4 Vainio, 1978.
- 5 Tuomikoski, 1998.
- 6 sama.
- 7 sama.
- 8 sama.
- 9 sama.
- 10 Tuomikoski-Leskelä, 1978b.
- 11 sama.
- 12 sama.
- 13 sama.
- 14 sama.
- 15 Keski-suomalainen, 1979.
- 16 Metso, 1978.
- 17 sama.
- 18 sama.
- 19 Tuomikoski-Leskelä, 1979c.
- 20 sama.
- 21 sama.
- 22 sama.
- 23 Metso, 1978.
- 24 sama.
- 25 sama.
- 26 sama.
- 27 sama.
- 28 Tuomikoski, 1998.
- 29 Pöykkö, Heiskanen-Mäkelä, Pajamo, Tuomikoski-Leskelä, 1978.
- 30 sama.
- 31 sama.
- 32 sama.
- 33 sama.
- 34 sama.
- 35 Tuomikoski, 1998.
- 36 Pöykkö, Heiskanen-Mäkelä, Pajamo, Tuomikoski-Leskelä, 1978.
- 37 sama.
- 38 varapuheenjohtajana Tuomikoski.
- 39 Komiteamietintö 1974:2.
- 40 Kangas, 1979.
- 41 Kangas, 1978.
- 42 Komiteamietintö 1978:59.
- 43 Metso, Penttinen, 1978.

- ⁴⁴ Tuomikoski, 1979a, s.177.
⁴⁵ sama.
⁴⁶ sama, s.178.
⁴⁷ sama.
⁴⁸ Tuomikoski, 1998.
⁴⁹ sama.
⁵⁰ sama.
⁵¹ sama.
⁵² sama.
⁵³ sama.
⁵⁴ sama.
⁵⁵ sama.
⁵⁶ sama.
⁵⁷ Tuomikoski-Leskelä, 1978a.
⁵⁸ sama.
⁵⁹ Tuomikoski-Leskelä, 1979b.
⁶⁰ sama.
⁶¹ Taidekasvatuksen ainejärjestö Mesenaatti ry. perustettiin 12.3.1975.
⁶² Mesenaatti ry, 1978.
⁶³ Valkeila, 1979.
⁶⁴ Tuomikoski, 1998.
⁶⁵ sama.
⁶⁶ sama.
⁶⁷ sama.
⁶⁸ sama.
⁶⁹ sama.
⁷⁰ sama.
⁷¹ sama.

VAIKEAT PROFESSORIN VALINNAT

Taidekasvatuksen laitos oli nyt jo kuudetta vuotta vailla pätevää viranhaltijaa. Keväällä 1979 professuuria yritettiin täyttää kolmatta kertaa. Useista yrityksistä huolimattahan vakituista professoria ei oltu löydetty vuosien varrella. Vuonna 1973 taidekasvatuksen professuuria ryhtyi virkaatekevänä hoitamaan filosofian lisensiaatti Matti Vainio, koska pätevää henkilöä ei löytynyt. Toisen kerran taidekasvatuksen professorin virka julistettiin haettavaksi keväällä 1976. Pätevyysvaatimuksissa sanottiin tuolloin: "Viran tehtäväala vaatii perusteellista tieteellistä perehtyneisyyttä johonkin taideaineeseen sekä hyvää taiteen opetus-toiminnan tuntemusta"¹. Tämä hakukierros päättyi joulukuussa 1977, jolloin ketään hakijaa ei kuitenkaan katsottu päteväksi virkaan.

Sen sijaan taidekasvatuksen vt. professuuri tuli seuraavan vuoden alusta auki, kun Matti Vainio sai anomansa virkavapauden. Vt. professuuria hakivat filosofian tohtori Sirkka Heiskanen-Mäkelä, filosofian lisensiaatti Eero Tarasti ja filosofian tohtori Paula Tuomikoski.

Mattiesko Hytönen epäili Helsingin Sanomissa poliittisen pelin vaikuttaneen taidekasvatuksen professorivalinnoissa:

"Tieteellisen toiminnan ja akateemisen opettajanuran perusteella" Sirkka Heiskanen-Mäkelä asetettiin hakijoista ensimmäiselle sijalle. Kuitenkin äänestyksen jälkeen humanistisen tiedekunnan kokous valitsi virkaan Paula Tuomikoski-Leskelän. Keväällä 1977 Taiteesta ja politiikasta tohtoriksi väitellyt Paula Tuomikoski-Leskelä (kesk) oli Marjatta Väänäsen (kesk) ensimmäisellä ministerikaudella hänen poliittinen sihteerinsä.²

Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta totesi vuoden 1978 alussa: "Taidekasvatuksen professuuria ei ole useista yrityksistä huolimatta saatu täytetyksi, mikä on aiheutunut oppiaineen alan laajuudesta"³. Siksi tiedekunta päätti asettaa toimikunnan täsmentämään aineen asemaa ja tekemään ehdotuksia oppialan kehittämisen vaihtoehtoista.⁴

Toukokuussa 1978 tämä toimikunta sai työnsä valmiiksi. Tiedekunta hyväksyi konkreettisen väljennyksen taidekasvatukseen professorin pätevyysvaatimukseen, jotta virka saataisiin vakinaisesti täytettyä: ”Taidekasvatuksen tiedeperusta on taiteiden yhteiskunnallisen merkityksen ja sovelluksen sekä taiteellisen luovuuden ja sen erityispiirteiden tutkimuksessa.”⁵ Professorin tulee olla perehtynyt taiteisiin yleensä tai johonkin taiteenalaan erityisesti sekä johonkin seuraavista aloista: filosofia, kulttuurihistoria, pedagogia, psykologia, sosiologia tai taide- ja kulttuurihallinto.⁶

Taidekasvatuksen professorin viran kolmas hakukierros päättyi marraskuussa 1978. Alunperin kilpaan osallistui kymmenen hakijaa:

KuO Antti Hassi
FT Sirkka Heiskanen-Mäkelä
FL Kai Karma
YTT Kauko Kämäräinen
VTL Arja Merikallio
YTL Pellervo Oksala
FT Lauri Routila
FT Eero Tarasti
FT Paula Tuomikoski-Leskelä ja
FT Matti O. Vainio⁷

Tiedekunta totesi osan hakemuksista puutteellisiksi, koska kaikki hakijat eivät olleet toimittaneet tiedekunnalle julkaisuluetteloihinsa mainitsemiaan julkaisuja ja käsikirjoituksia.⁸ Anja Penttinen kirjoitti Keskisuomalaisessa 2.3.1980 tästä samaisesta sekavasta viranhausta:

Tiedekuntas sihteeri (ei nykyinen maist. Myllykoski) oli erehdyväinen ihminen ja antoi hakijoille väärää tietoa esimerkiksi siitä, mitä kirjallista tuotantoa on matkaan laitettava. Ja niinpä tiedekunnan oli todettava monta hakijaa epäpäteväksi – sellaisiakin, joita pätevämpiä kyseiseen professorin virkaan tässä maassa on vaikea löytää.⁹

Puolet hakijoista anoivat tiedekunnalta lisäpätevyitymisaikaa. Tiedekunta ei tätä kuitenkaan myöntänyt viran täytön nopeuttamiseksi.¹⁰ Se päätti kuitenkin hyväksyä huomioon otettaviksi

hakuajan jälkeen jätetyistä käsikirjoituksista ne, joiden olemassa olosta on hakemukseen liitetty julkaisijan tai vastaavan todistus.¹¹ Routila perui hakemuksensa 30.1.1979.¹² Maaliskuussa tiedekunta päätti kuitenkin tarkistaa joulukuista päätöstään. Nyt tiedekunta totesi, ettei se voi hyväksyä huomioon otettaviksi hakuajan päättymisen jälkeen saapuneita julkaisuja ja käsikirjoituksia. Jo kerran hyväksytyt käsikirjoitukset siis hylättiin, koska tiedekunnan mielestä hakijoiden tuotannon monilaatuisuus aiheutti tulkintavaikeuksia.¹³

Huhtikuussa 1979 Helsingin Sanomat arvioi koko taidekasvatuksen oppiaineen olemassa olon vaarantuneen Jyväskylässä.

Tällä hetkellä humanistisessa tiedekunnassa kuitenkin uskotaan, että taidekasvatuksen professorin viranhaussa järjestetään vielä neljäs kierros. Paula Tuomikoski-Leskelä edustaa kulttuurihallinnon kehittämistä ja sille perustuvaa kulttuuri-ohjaajien koulutusta. Hänen vastapuolensa Sirkka Heiskanen-Mäkelä, Eero Tarasti ja Matti O. Vainio katsovat, että kulttuuri-ohjaajien tulee olla taiteeseen sidotumpia. Tämä näkemys lähtee siitä, miten kulttuuripolitiikka sidotaan estetiikkaan ja sen teoriaan. Jyväskylän yliopisto on taidekasvatuksen professorin virantäytön pitkittyessä vaarassa menettää koko professuurin: on olemassa mahdollisuus, että virka joko lakkautetaan tai siirretään toiseen korkeakouluun.¹⁴

Nyt siis viranhakijoista oli jäljellä enää puolet. Tiedekunta totesi Tarastin täyttävän hakijoista parhaiten ansioiltaan tiedekunnan määrittelemän professuurin alan, ja hänet nimitettiin virkaan väliaikaisesti 1.8.1979 lähtien.¹⁵

Myös Keskisuomalaisessa kummasteltiin professorin valinnan vaikeutta. Anja Penttinen kirjoitti taidekasvatuksen professuurista:

Kaikkein todennäköisintä on, että siihen täysin päteväksi katsottava ihminen on jonkinlainen akateeminen kameleonit: esteetikko, yhteiskuntatieteilijä, käyttäytymistieteilijä ja aikuiskasvatuksen yössä tuikkiva loistokas majakka. Tavalliselta ihmiseltä menee kyllä sormi suuhun ja hiljaa hän itseksensä kysäisee: eikö nyt vähempi riittäisi – näin alkuun?¹⁶

V I I T T E E T

- ¹ HTK pk 4/76.
- ² Hytönen, 1979.
- ³ HTK pk 2/78.
- ⁴ sama.
- ⁵ HTK pk 11/78.
- ⁶ sama.
- ⁷ HTK pk 19/78.
- ⁸ HTK pk 20/78.
- ⁹ Penttinen, 1980.
- ¹⁰ HTK pk 19/78.
- ¹¹ HTK pk 20/78.
- ¹² HTK pk 4/79.
- ¹³ HTK pk 6/79.
- ¹⁴ Hytönen, 1979.
- ¹⁵ HTK pk 13/79.
- ¹⁶ Penttinen, 1980.

EERO TARASTI 1979-1983

I Taidekasvatus saa ensimmäisen professorinsa

KUKA IHMEEN EERO TARASTI?

FT Eero Tarasti valittiin hoitamaan taidekasvatuksen professorin virkaa 1.8.1979 alkaen kunnes virka vakinaisesti täytettäisiin. Assistenttina jatkoi Anna Louhivuori, joka oli toiminut laitoksella vuodesta 1976 lähtien.

Eero Tarasti oli aikanaan opiskellut yhtäaikaan sekä Helsingin yliopistossa musiikkitiedettä että Sibelius-Akatemiassa pianon soittoa. Tarasti oli jo opiskeluaikanaan hoitanut jonkin aikaa kirjallisuustieteen apulaisprofessuuria Helsingin yliopistossa ja myöhemmin ollut vuoden assistenttina musiikkitieteen laitoksella Helsingissä. Peruskoulutus oli siis pianistin ja musiikkitieteilijän, mutta Tarastilla oli myös taiteiden välisiä kiinnostuksia, jotka liittyivät läheisesti hänen toiseen pääaineeseensa filosofiaan. Lisäksi Tarasti kertoi opiskelleensa pitkiä aikoja ulkomailla: Pariisissa strukturalismia, kirjallisuutta ja antropologiaa. Opettajansa Claude Lévi-Straussin innoittamana Tarasti lähti vuodeksi 1976 tutkimusmatkalle Brasiliaan. Tohtoriksi Tarasti väitteli vuonna 1978, aiheenaan myytit ja musiikki.¹

TAIDEKASVATUS ON TIETOISUUDEN LAADUN PARANTAMISTA

Silloiset taidekasvatuksen opiskelijat Riitta Valkeila ja Marjo-Riitta Simpanen haastattelivat vt. professori Eero Tarastia tuoreeltaan Jyväskylän Ylioppilaslehteen, tiedustellen hänen ajatuksiaan taidekasvatuksesta humanistisena tieteenä.

“Taidekasvatuksen opiskelu voi rakentua ainoastaan jonkun taiteenalan omakohtaisen ja perusteellisen tuntemuksen varaan”²,

Tarasti painotti. Laitoksen toiminnan hän näki liittyvän luontevasti yliopiston muuhun humanistiseen tutkimukseen:

Laitoksen ei tarvitse aloittaa nolllapisteestä, vaan se voi rakentaa toimintaansa jo olemassaolevien traditioiden varaan. Tarkoitus on tarjota yleiskuva taiteen ja kulttuurin asemasta yhteiskunnan kokonaisuudessa. Olennaista on tietous suomalaisen taiteemme perinteestä ja tämän tulisi selvästi näkyä myös taidekasvatuksen tutkintovaatimuksissa.³

Tarasti nimesi taidekasvatuksen keskeiseksi tutkimuskohteeksi taiteellisen kommunikaation kokonaisuudessaan, ja erityisesti sen, miten taiteellinen kulttuuri välittyy ja samalla uudistuu esimerkiksi opetustilanteissa. “Luovuuden teoria voi tältä kannalta saada uuden tulkinnan. Ihmisen sisäisen luovan prosessin tutkiminen eli itsekommunikaatio on keskeistä. Tutkitaan siis sitä, mitä tapahtuu ihmisessä itsessään, kun eri merkkijärjestelmät kohtaavat hänen tajunnassaan.”⁴

Itse Tarasti kertoi pääkohteenaan tuolloin tutkivansa Heitor Villa-Lobosin laajaa, noin 2000 sävellystä käsittävää tuotantoa, selvittellen miten etelä-amerikkalaisen ja eurooppalaisen musiikin traditioiden paradigmat yhdistyvät hänen teoksissaan. Lisäksi Tarasti kertoi olevansa osallisena Suomen Akatemian *Suomalaisen kulttuurin semiotiikka*-projektissa, aikomuksenaan tutkia suomalaista oopperaa.⁵

Taidekasvatuksen teoriassa olisi Tarastin mukaan tutkittava myös eri taiteita yhdistäviä tekijöitä, sekä eri taiteiden yhteistoimintaa samassa kokonaisuudessa, esimerkiksi kuvailmaisun ja musiikin suhdetta elokuvassa. Tarasti totesi myös, että taidekasvatukseen oppiaineena liittyy suuria mahdollisuuksia toimia myös monia tieteenhaaroja yhdistävien projektien toteuttamisessa.⁶

Tarasti painotti, että taidekasvatuksen opiskelussa tarvitaan vankkaa teoriapohjaa jolta voidaan lähestyä eri taiteita synteettisesti, ja tarjosi semiotiikkaa yhdeksi näkökulmaksi. Haastattelun ensimmäinen puolisko keskittyikin kokonaan Tarastin näkemyksiin semiotiikasta. Tarasti kuitenkin lisäsi, että taide-

kasvatuksessa tarvitaan semiotiikan lisäksi myös hermeneuttista, fenomenologista, empiiristä ja aatehistoriallista tutkimusta. Esteettis-filosofisen tiedon merkitys korostuu Tarastin mukaan taidekasvatuksessa vaatimuksena kyetä liikkumaan riittävän yleisellä käsitetasolla. Tätä Tarastin mukaan vaati jo se, että opiskelijoiden aineyhdistelmät ja kiinnostuksen kohteet ovat hyvin erilaiset. Ja “loppujen lopuksi teoreettinen tieto ilmiökentästä saattaa osoittautua kaikkein käytännöllisimmäksi”.⁷

VIRANTÄYTÖN VIIMEISIÄ VAIHEITA

Taidekasvatuksen professuuri oli edelleen vailla vakituista haltijaa. Viranhaussa olivat viimeisinä jäljellä Tarasti ja taidekasvatuksen ensimmäisenä professorina vuosina 1973-77 toiminut Matti Vainio, molemmat musiikkitieteilijöitä. Valintaprosessin edetessä sitä väritti edelleen oppiaineen nuoruudesta ja tieteellisestä määrittelemättömyydestä johtuvaksi katsottu viran täytön vaikeus. Myös hakijoita arvioimaan pyydetty asiantuntijat edustivat muita tieteenaloja kuin varsinaista taidekasvatusta. Annetuissa lausunnoissa korostuivat hakijoiden omissa oppiaineissa saavutetut ansiot, taidekasvatuksen alaan kuuluvien meriittien jäädessä toisarvoisiksi. “Ketään hakijoista ei voida pitää kiistattomasti pätevänä”⁸, tiivistä Kalevi Tarvainen humanistisen tiedekunnan kokouksessa keväällä 1980. Kun professuurin tilapäinen hoidatus katsottiin kuitenkin tieteenalan kehitystä jarruttavaksi ja opiskelijoita haittaavaksi, päätettiin normaaleista pätevyysvaatimuksista vihdoinkin tinkiä.⁹

Tarastia koskeissa asiantuntijalausunnoissa korostuivat hänen musiikkitieteelliset ansionsa, joissakin jopa toisteltiin hänen pätevyyttään *musiikkitieteen* professorin virkaan. Muista kuin musiikillisista ansioista esiin nostettiin Tarastin perehtyneisyys filosofiaan strukturalistina ja semiootikkona, sekä kosketus kielitieteisiin, sosiologiaan, kirjallisuuteen ja estetiikkaan, joita Tarasti oli opiskellut Helsingin yliopistossa. Erityisansioksi

nousi myös Tarastin Sibelius-Akatemiassa suorittama pianistin tutkinto omakohtaisena kosketuksena taiteeseen.¹⁰

Taidekasvatuksen professorin viran alan määritelmässä edellytettiin muun muassa perehtymistä tietyn taiteen perusongelmiin siten, että niiden tuntemus esteettiseltä kannalta on omiaan laajentamaan taiteen ymmärtämystä ja vastaanottokykyä yleensä. Tähän vaatimukseen Tarastin väitöskirjan *Myth and Music. A Semiotic Approach to Aesthetics of Myth in Music, especially that of Wagner, Sibelius and Stravinsky* katsottiin vastaavan hyvin taide-teoreettisena tutkimuksena. Asiantuntijoista Krohn totesi myös, että filosofinen perspektiivi on taideteorian piirissä usein jäänyt liiankin paljon taka-alalle.¹¹

Kilpahakijoista Vainion tuotantoa pidettiin aihepiiriltään monipuolisempana, mutta hänen taidekasvatukselliset tutkimuksensa arvioitiin vaatimattomiksi. Samoin lausunnoissa kiinnitettiin huomiota Vainion tapaan aikanaan taidekasvatuksen professorin virkaa hoitaessaan paneutua siitä etäisiin tutkimustehtäviin.¹² Valitsijat kallistuivat siis Tarastin puolelle. Tarastin monitieteellisyys, sekä perehtyneisyys yhteen taiteen alaan myös käytännön tasolla (pianistina) katsottiin riittäviksi meriiteiksi. Professori Martti Takala tosin epäröi Tarastin edustaman alan yhteyttä taidekasvatukseen, ja korosti tiedekunnan suurta vastuuta siitä, että taidekasvatuksen professorin viran tuleva haltija ottaa vakavasti opetusalan, jonka tehtävä sisältää pääasiallisesti muuta kuin Tarastin erityisalan.¹³ Tarastin valinta sai lopullisen sinettinsä, kun tasavallan presidentti Urho Kekkonen 3.10.1980 nimitti hänet taidekasvatuksen professorin virkaan 1. päivästä marraskuuta 1980 lähtien.

EERO IHMEMAASSA

Taidekasvatuksen professuuria Tarasti kertoi aikanaan hake-neensa silloisen Helsingin yliopiston musiikkitieteen professori Erik Tawaststjernan suosituksesta. Tarasti arvioikin erityisesti

Tawaststjerner ja Eino Krohnin häntä puoltaneiden lausuntojen painaneen paljon hänen tullessaan valituksi hitaassa ja monivaiheisessa virantäytössä.¹⁴

*Miksi minä siis hain? Hain sen takia, koska ei ollut mitään muita professuureja siinä ihan äkkiä näkyvissä. [...] Olin aika nuori silloin ja se oli kuitenkin professuuri, vaikka olinkin Helsingissä. Vähän arvelutti lähteä Jyväskylään, mutta ehkä siinä oli se, että vaimoni oli Jyväskylästä, joten se ei ollut täysin outo paikka.*¹⁵

Itse oppiainekaan ei ollut niitä tutuimpia, vaikka Tarasti moniin taiteenaloihin ja taiteidenvälisyyteen perehtynyt olikin. Tiedusteluihimme Tarastin taidekasvatusvisioista laitokselle tullessaan hän vastasi haastattelussa näin:

*Suoraan sanoen minulla ei ollut paljon minkäänlaista visiota, vaan jouduin siihen tilanteeseen ihan kertakaikkiaan heitettyä. Minulla ei ollut aavistustakaan mitä tämä homma olisi kun sinne tulin. Paitsi tietysti se, että minä tajusin että se koskee kaikkia taiteita. [...] Se oli minun ensimmäinen varsinainen professuurini. Se on aika yllättävä tilanne sellaiselle nuorelle kaverille. Siinä joutui aika suuren huomion kohteeksi ja ensialkuun piti hirveästi improvisoida ja keksiä tyhjästä. Oikeastaan vasta viimeisinä vuosina minulle alkoi hahmottua mitä se todella voisi olla.*¹⁶

Vaikka taidekasvatuksen laitos oli ennen Tarastin tuloa ollut toiminnassa jo kuusi vuotta, hän arvioi nykyperspektiivistä silloista tilannetta näin:

*Se oli kyllä tavallaan nollapiste. Oli tietysti aika hassua, että aine oli perustettu jo ajat sitten ja sitä olivat hoitaneet lukemattomat viranhoidajat. Sitä oli repineet nämä viranhakukiistat eri ihmisten välillä. Opiskelijajoukko, jonka siellä kohtasin, oli melkolailla turhautunut opinnoissaan. He eivät olleet edistyneet opinnoissaan, eivätkä oikein tienneet mitä opiskelivat. Se oli se pohjajuttu siinä, nollapiste. Mutta koin sen mielenkiintoisena haasteena.*¹⁷

Tarasti kertoi kuitenkin heti alkuun vaistonneensa opiskelijoissa turhautumisen lisäksi myös aktiivisuuden. Mutta Jyväskylän opiskelijoiden jälkijättöinen vasemmistolaisradikalismi tuli Tarastille yllätyksenä, sillä se oli hänen mukaansa ollut Helsingissä poissa muodista jo kymmenen vuotta.¹⁸

II Tarasti muotoilee taidekasvatusta

TAIDEKASVATUKSEN ULOTTUVUUKSIA:

JALAT MAASSA - PÄÄ PILVISSÄ

Syksyllä 1980 pitämässään virkaanastujaispuheessa professori Eero Tarasti hehkutti taidekasvatuksen moderniutta tyyliin: “Se on hohtanut ajan uusimpia henkisiä virtauksia ja ideoita ollen näin varsin ajanmukainen tieteenhaara.”¹⁹ Jo taidekasvatusta perustavista mietinnöistä lähtien taidekasvatus -sanaan on mahduttettu kaikki 70-luvun edistyneimmät ideat alkaen luovuusteorioista, taideterapioista aina taidekasvatuksen yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin saakka kulttuuritoimintakeskustelun muodossa. “Silti ongelmat, joiden ratkaisemiseen taidekasvatusta tarvitaan, ovat yhä olemassa”, huomioi Tarasti.²⁰

Tarasti näki taidekasvatuksen myös keinona säilyttää yhteys kulttuuriperinteeseen, korostaen sen tutkimuksellisia juuria klassisten ajattelijoiden, erityisesti Goethen ja Schillerin ideoissa. Taidekasvattajan tulisikin Tarastin mukaan kyetä elävöittämään Goethensa, Schillerinsä ja Beethoveninsa aina uudelleen ja uudelleen, sillä klassikot voivat sisältää kiteytyneessä muodossa myös nykyihmistä askarruttavien ongelmien ratkaisumalleja.²¹

Tarastin perusteeksi virkaanastujaisesityksessään nousi siis näkemys, jonka mukaan “lähdetessä kehittämään taidekasvatuksen teoriaa ja miettimään, kuinka sen heterogeenistä aluetta voitaisiin yhtenäistää tai edes löytää jollain tavalla kohoavia näkökulmia siihen, ei tule sivuttaa sen perustaa klassis-humanistisessa ajattelussa”.²²

Ja näkökulmiahan taidekasvatukseen on aina kimpoillut yllättäviltäkin tahoilta. Edeltäjiensä tavoin myös professori Tarasti muisteli taidekasvatus -käsitteen innoittaneen yliopistoväkeä määrittelemään sen sisältöjä laajemminkin:

*Siellä tiedekunnassa kaikilla oli jokin mielipide taidekasvatuksesta, myöskin niillä joilla ei minun mielestäni ollut minkäänlaista kompetenssia puhua taiteesta. Hekin puuttuivat tähän aineeseen. Sen minä koin erittäin kiusalliseksi.*²³

MUTTA MITÄ ONKAAN TAIDEKASVATUS?

Tarasti kertoi ajatelleensa taidekasvatuksen tutkimuspuolta niin, että strukturalismi ja semiotiikka olisi sopiva eri taiteen aloja yhdistävä menetelmä. *“Kun tulin, olin huipputreenattu, tulin suoraan Pariisista ja Brasiliasta. Tietysti halusin tuoda sitä tietoa mitä olin saanut, sinne Jyväskylään.”*²⁴

Tarasti kertoi häntä itseään kiinnostaneen esteettinen kasvatusta laajemmassa mielessä, ei vain suppeammin taidekasvatus. Myös estetiikka oli yksi Tarastin aikanaan opiskelema oppiaine. Koska hän oli itse saanut klassisen koulutuksen, myös taidekasvatuksen esikuvat löytyivät pitkälti klassikoista. Esimerkiksi J.A. Hollon *Mielikuvitus ja sen kasvattaminen* oli Tarastia innostava, samoin John Dewey ja John Ruskin, jonka Tarasti nimeää edelleen esikuvakseen.²⁵

*Ylipäättään minun ideani taidekasvatuksesta sisälsi paljon estetiikkaa ja taidetta. Eräät muut painottivat taidepolitiikkaa ja tällaisia asioita, jotka eivät olleet mielestäni niin kiinnostavia. Minusta ne olivat pikemminkin seurannaisilmiö.*²⁶

Tarasti kertoi kuitenkin joutuneensa keskittymään paljolti myös käytännön puoleen, erityisesti silloin ajankohtaisen kulttuuri-toimintakokeilun merkeissä. Edeltäjänsä Paula Tuomikosken tavoin myös Tarasti törmäsi taiteen teorian ja taiteen tekemisen yhdistämisen vaikeuteen taidekasvatuksen laitoksen puitteissa.

*Siellä pyrittiin tarjoamaan kursseja eri taidealoilta, mutta on aika koomista ajatella, että käytyään jonkin tällaisen taidekurssin opiskelija olisi sen alan spesialisti. Yhtenä päämääränä oli kouluttaa kulttuurisihteereitä kuntiin, mutta oli illusorista kuvitella, että sitä kautta kukaan tulisi asiantuntijaksi. Asiantuntijaksi tulee vain opiskelemalla jotain taiteen alaa todellakin, siis taidetta sinänsä, niin kuin itse olen opiskellut musiikkia. Niin että opiskellaan kädestä pitäen systemaattisesti vuosikausia.*²⁷

Opiskelijoiden taideharrastuneisuutta pyrittiin Tarastin mukaan kontrolloimaan pääsykokeissa niin, että valituilla todella olisi vakava kontakti johonkin taideaineeseen. Silti niillä rahoilla mitä

oli, järjestettiin edelleen kursseja eri taiteen aloilta, joita pitämään kutsuttiin eri taiteilijoita.²⁸

Taidekasvatuksen laitoksella oli edelleen ajankohtaista tarvittavan opetuksen ja opettajien lukumäärän suhteen epätasapaino. Jo kesällä 1979 Jyväskylän kulttuurilautakunta oli yrittänyt tukea ahdingossa olevaa laitosta esittäen kaupunginhallitukselle, että Jyväskylän kaupunki myöntäisi yliopistolle varat taidekasvatuksen apulaisprofessorin palkkaukseen viideksi vuodeksi. Apulaisprofessorin toivottiin suuntautuvan mahdollisesti lastenkulttuurin alueelle.²⁹

III Kulttuuritoimintakeskustelu jatkuu

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta tuli voimaan vuoden 1981 alusta, lisäten voimakkaasti tarvetta kulttuurialan työntekijöiden koulutukseen. Lakia edelsi vilkas yhteiskunnallinen keskustelu, johon erityisesti humanistit ottivat runsaasti kantaa. Esimerkiksi Helsingin yliopiston taide- ja perinneaineiden opiskelijat ryhtyivät kampanjoimaan kulttuuriryöryhmän lakiehdotusta vastaan, siltä osin kun ehdotuksen mukaan kulttuuritoimenjohtajan ja kulttuurisihteerin virkoihin voisi pätevyittää myös oikeustieteellinen, hallintotieteellinen, yhteiskuntatieteellinen tai kasvatustieteellinen korkeakoulututkinto, jota täydennettäisiin taiteisiin ja kulttuuripolitiikkaan perehdyttävillä opinnoilla.³⁰

Opiskelijat esittivät, että vain humanistinen tutkinto, jossa päävastuuaineena ovat taide- ja perinneaineet ja jota täydennetään hallinto- ja yhteiskuntatieteellisillä opinnoilla, voi tuottaa pätevyuden virkaan, jossa tarvitaan asiantuntemusta kulttuuriin ja perinteisiin liittyvissä kysymyksissä. Opiskelijat näkivät kysymyksen kulttuurityöntekijöiden kouluttamisesta koko humanistisen koulutuksen merkitystä koskevana. Kulttuurityöntekijöiden humanistista koulutusta perusteltiin argumen-

tein, joiden mukaan humanististen heikkoa työllisyystilannetta tuli parantaa, ja toisaalta “kulttuuritoiminnan ohjaus on työskentelyä ihmisten, eikä papereiden kanssa”. Kannanotollaan opiskelijat halusivat korostaa, että humanistisen koulutuksen saaneita tulisi entistä enemmän sijoittaa yhteiskunnallisiin suunnittelu- ja hallintotehtäviin.³¹

Helsingin yliopiston kotimaisen kirjallisuuden apulaisprofessori Maria-Liisa Kunnas näki hallinnollisen koulutuksen korostamisen jopa kulttuurivihamielisyyden ilmauksena, jonka taustalla oli sellainen asenne, että “kuka tahansa hallintomies hallitsee musiikin ja maalaustaiteen kentän, kirjallisuudesta puhumattakaan”.³²

Työväen Sivistysliiton kulttuuriosaston päällikkö Pekka Gronow esitti hieman poikkeavan näkemyksen aiheesta, korostaen akateemisen taideaineiden opetuksen historiallisuuden sekä esteettisyyden ja käytännön kulttuuritoiminnan välistä kuilua. Gronow painotti kulttuurityöntekijöiltä vaadittavaa ihmisen käyttäytymisen ja motiivien ymmärtämistä. Hänen mielestään humanististen aineiden lisäksi kulttuurityöntekijöiden tulisikin opiskella muun muassa taidesosiologiaa ja -pedagogiikkaa. Gronow viittasi tekstissään myös Jyväskylän yliopiston vaikeuksiin “juuri kulttuurityöntekijöiden tehtäviä varten ajatellun taidekasvatuksen linjansa käynnistämisessä”, eikä malttanut olla lisäämättä että “monet siihen liittyvistä vaikeuksista olisivat ehkä olleet vältettävissä jos koko oppituoli olisi sijoitettu kasvatustieteelliseen eikä humanistiseen tiedekuntaan”.³³

Samaan keskusteluun osallistui myös Keski-Suomen kulttuurikokeilun tutkija Anita Kangas. Hän painotti koulutussisällöistä erityisesti kulttuuritoimen kannalta tärkeitä taideaineita ja pedagogisia opintoja. Kangas nosti esiin maan ainoan taidekasvatuksen laitoksen opetus- ja tutkimusresurssien lisäämistarpeen ja taidekasvatuksen aseman vahvistamisen tärkeyden. Hän ei kuitenkaan tavoitellut taidekasvatuksen laitokselle monopoliasemaa kulttuurityöntekijöiden kouluttajana, vaan tuki ajatusta eri koulutusyksiköissä järjestettävän, alueelliset sijoit-

tumisnäkökulmat huomioivan koulutuksen järjestämisestä. “Väljiä tutkintoja puoltaisi myös se, että kulttuurialan työntekijöiden soveltuvuus tehtäviin riippuu merkittävästi henkilökohtaisista ominaisuuksista, perehtyneisyydestä käytännön kulttuuritoimintaan ja asian harrastuksesta.”³⁴

Aiheesta intoutui kirjoittamaan myös Jyväskylän taide- ja perinneaineiden professorien joukkue³⁵, oman yliopistonsa edelläkävijyyttä asiassa hehkuttaen.

Kun muut korkeakoulut vasta suunnittelevat uudentyyppistä monitieteistä kulttuurialan koulutusta, on Jyväskylän yliopistossa käytännössä toteutettu tämän tyyppistä koulutusohjelmaa jo pitkän aikaa. Tähän ovat tarjonneet mahdollisuuden pohjoismaiden moderneimmat taidelaitokset, taide- ja perinneaineiden tiivis yhteistyö, sekä viimeisen kuuden vuoden aikana taidekasvatus muita humanistisia aloja kokoavana tutkimushaarana.³⁶

Kulttuuritoimintaa koskevasta keskustelusta ja määrittelystä katsottiin puuttuvan se olennainen: itse taide ja kulttuuri sekä niiden edustamat henkiset arvot. Professorimme tähdensivät myös kulttuurialan koulutuksen poikkitieteellisyyden ja monipuolisuuden merkitystä.

Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan taiteiden ja kulttuurien tutkimuksen koulutusohjelmassa tullaan toteuttamaan kulttuurialan koulutusta aineyhdistelmän avulla, jossa painopiste on vahvasti taide- ja perinneaineissa. Aineyhdistelmää täydennetään kulttuuripolitiikan opintokokonaisuudella, joka sisältää taidekasvatuksen perusteita, kulttuuripolitiikkaa ja perehtymistä suomalaiseen yhteiskuntaan ja hallintoon. Tämäntyyppinen laajan taide- ja kulttuuriaineksen sisällisen tuntemuksen antava tutkinto voi taata valmiudet kulttuurielämän eri alueiden tehtäviin.³⁷

Saman päivän Keskisuomalaisessa humanistisen tiedekunnan tiedekuntasihteeri ja silloinen kulttuurilautakunnan puheenjohtaja Matti Myllykoski korosti Jyväskylän yliopiston mahdollisuuksia valtakunnallisessa kulttuurityöntekijöiden kouluttamisen kilpailutilanteessa. Hän palasi myös kulttuurilautakunnan edellisvuotiseen esitykseen taidekasvatuksen

apulaisprofessorin lahjoittamisesta kaupungilta yliopistolle. Asia oli tuolloin myöhästynyt budjettikäsittelystä, mutta esitys oli nyt uudistettu vuoden 1981 budjettikäsittelyä varten. Kulttuurilautakunnassa nähtiin, että taidekasvatus on voimakkaasti esillä myös kaupungin kulttuuritoiminnassa, joka perustuu paljolti juuri taidekasvatuksen ideaan. Myllykoski muistutti vielä:

Itseasiassa koko taidekasvatusajatus lähti 70-luvun alussa liikkeelle juuri siitä, että kulttuuri- ja taidekasvattajien koulutusta harrastettaisiin nimenomaan Jyväskylän yliopistossa. Se on viivästynyt pelkästään siitä syystä, että suunnitelmia, joita virkojen osalta 70-luvun alussa oli taidekasvatuksen laitoksen vahvistamiseksi, ei ole voitu käytännössä toteuttaa. Jyväskylän yliopisto on nimittäin saanut niin vähän virkoja viimeaikaisen taloudellisen laman johdosta, ettei noita varsin mittaviakin suunnitelmia, joita silloin oli, ole voitu toteuttaa.³⁸

KULTTUURIALAN TYÖLLISYYSKOULUTUS

Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta päätti syksyllä 1980 ryhtyä suunnittelemaan kulttuurialan työllisyyskoulutusta. Asiaa ryhtyi valmistelemaan työryhmä, jonka puheenjohtajaksi valittiin taidekasvatuksen professori Eero Tarasti. Toimikunnan laatimassa mietinnössä muistutetaan, että Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitoksen opetus on koko sen olemassaolon ajan liittynyt taidekasvatuksen teorian ja käytännön lisäksi kulttuuripolitiikan ja -hallinnon alaan.

Sekä kulttuuritoimintakomitean (1974/2) että kulttuuri-toimintatyöryhmän (1978/59) ehdotuksissa painotetaan Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitoksen vastuuta kulttuurialan työntekijöiden kouluttamisessa. Taidekasvatuksen laitos onkin tutkinon uudistuksen mukaisesti toteuttamassa kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen koulutusohjelman kulttuurityön suuntautumisvaihtoehtoa, josta opiskelijat valmistunevat neljän vuoden kuluttua.³⁹

Koska humanististen aineiden opiskelijoiden työllisyystilanne oli huono ja koska laki kuntien kulttuuritoiminnasta lähestyi, korostettiin mietinnössä kulttuurialan työntekijöiden työllisyyskoulutuksen tarvetta. Kulttuuritoimen viranhaltijoiden koulutusta ei oltu Suomessa järjestetty ja humanististen ja taideaineiden koulutusohjelmista olivat hallinnolliset ja organisatoriset aineet puuttuneet kokonaan.⁴⁰

Nyt taidekasvatuksen laitoksen tarkoituksena oli järjestää yhteistyössä muiden taide- ja perinneaineiden, sekä yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kanssa yhdeksän kuukautta kestävä, syksyllä 1981 alkavaksi kaavailtu kulttuurihallinnon ja kulttuuritoiminnan organisoiminen ja ohjauksen kurssi. Näin pyrittiin parantamaan erilaisissa koulutusyksiköissä loppututkintoaan suorittaneiden mahdollisuuksia saada pätevyys kyseisiin kulttuurialan virkoihin. Tämänkaltaista täydennyskoulutusta harjoitettiin jo Helsingin ja Turun yliopistoissa, joiden kokemuksista oli tarkoitus ottaa oppia.⁴¹

Kovin ruusuisia Helsingin ja Turun opiskelijoiden kokemukset eivät ainakaan Mattiesko Hytösen Helsingin Sanomiin kirjoittaman artikkelin mukaan olleet: "Helsingin ja Turun yliopistot ovat tänä vuonna kouluttaneet Suomen tasokkaimmat kulttuurisihteerit. Yksikään heistä ei ole saanut virkaa. Kuntien kulttuurisihteerit valitaan poliittisin perustein. Siinä kyydissä kulttuurin asiantuntemus ei paina mitään."⁴² Kurssin suorittaneet olivat hyvin pettyneitä yhteiskunnan tapaan painottaa hallintoa ja samalla hylkiä omaa kulttuuriaan ja sivistystään. "Kun kunnissa pistetään ammattitaitoa ja asiantuntemusta halvalla, me saamme kuntiin pelkkiä kulttuuribyrokraatteja. Mitä hemmettiä me silloin teemme kulttuuritoimintalailla? Silloin laki olisi saanut jäädä tulematta ja ne rahat olisi voitu antaa taiteilijoille."⁴³

Myös nykyinen opetusministeriön kulttuuriosaston neuvotteleva virkamies Paula Tuomikoski kommentoi kulttuuritoimintalakia jälkikäteen näin:

Minä olen ollut siinä suunnittelutyössä mukana yhtenä ministerin virkamiehistä. Täytyy sanoa, että se mikä siitä aikanaan tuli toteutukseksi, oli sellainen hallinnollis-byrokraattinen malli, ei niinkään ohjaavan-aktivoiva malli. Näitä kulttuurityöntekijöitä kouluttivat pääosin erilaiset kansanopistot, jotka olivat lähinnä poliittistaustaisia opistoja.⁴⁴

KULTTUURITYÖN OPINTOKOKONAISUUS

Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan taiteiden tutkimuksen ja kulttuurin tutkimuksen koulutusohjelmiin oli jo sisällytetty vapaaehtoisena sivuaineena kulttuurialan aineyhdistelmä. 20 opintoviikon laajuinen kulttuurityön opintokokonaisuus sisälsi muun muassa taidekasvatuksen, yhteiskuntapolitiikan ja kulttuuripolitiikan perusteita. Opiskelijat pyrittiin tutustuttamaan myös kulttuurityön käytäntöön sisällyttämällä opintokokonaisuuteen kuuden viikon mittainen harjoittelu. Vuoden 1980-81 opinto-oppaan mukaan yhdistelmä pätevoittaisi opiskelijan vertailevaan kulttuurintutkimukseen, kustannus- ja tiedotusosalalle, kansainvälisten kulttuuriyhteyksien tuntemusta vaativaan järjestötoimintaan sekä kansainvälisiin suhteisiin liittyvään kulttuuritoimintaan.⁴⁵ Varsinaisista kulttuuritoimen viroista ei tässä yhteydessä puhuttu mitään.

Sen sijaan taidekasvatuksen suuntautumsvaihtoehtoa kuvavassa tekstiosuudessa oltiin toiveikkaita:

Taidekasvatuksen arvosana ei toistaiseksi kuulu minkään ammattikentän kelpoisuusvaatimukseen, mutta pian voimaan tuleva kulttuurilaki tuonee muutoksen tilanteeseen. Taidekasvatuksen opiskelijoiden sijoittumista ei ole vielä kartoitettu⁴⁶. Silti aineen laaja-alaisuus tarjoaa opiskelijan kyvyistä ja aktiivisuudesta riippuen monia mahdollisuuksia sijoittua opetus-, tutkimus- ja kulttuurialan eri sektoreille.⁴⁷

IV Tarastin keskeisiä näkemyksiä taidekasvatuksesta

Edelleen vuonna 1981 ilmestyneessä Kanava -lehden artikkelissaan Tarasti muistaa mainita taidekasvatuksen tieteenalan uutuu- den. Ingressi herättelee lukijan arvioimaan aineen oikeutusta tieteenä tieteiden joukossa tyyliin: “Käytännön kannalta taide- kasvatusta voi pitää selvästi motivoituna ja eri taiteenalojen peda- gogiikkojen mukaan jäsentyneenä. Onpa sen katsottu liittyvän niin läheisesti käytännön toimintaan, että on epäilty, voidaanko sitä pitää itsenäisenä tieteenalana lainkaan.”⁴⁸

Tutulta kuulostaa myös Tarastin kuvaus aineen perustami- sesta 70-luvulla:

Kaikki tahtoivat olla innokkaasti mukana, mutta [...] harva tiesi, mitä siitä tarkalleen ottaen tulisi. Näin taidekasvatuk- seen haluttiin liittää kaikenlaisia hyvää tarkoittavia tavoit- teita, kuten luovuuteen kasvattaminen, taideterapia, kulttuuritoiminta jne. kuitenkin pohtimatta, kuinka nämä sinänsä kannatettavat ajatukset ja niiden varsin erilaiset tutkimusintressit voitaisiin saattaa saman otsikon alle. Taide- kasvatuksesta muotoutui tieteenä monisärmäinen, ajan uusimpia virtauksia heijasteleva tutkimushaara, jonka kes- keiseksi teoreettiseksi kysymykseksi jäi kuitenkin, miten sen heterogeenistä aluetta voitaisiin yhtenäistää.⁴⁹

Taidekasvatuksen yleistavoitteeksi Tarasti nimeää artikkelissaan ihmisen tietoisuuden parantamisen taiteen ja esteettisen elämyk- sen avulla. Ongelmalliseksi tilanne hänen mukaansa muuttuu, kun aletaan pohtia minkälaisin keinoin näihin tavoitteisiin pääs- tään. Lääkkeeksi Tarasti kaivaa jälleen kerran klassikot ja kult- tuurin normatiivisena järjestelmänä ja säilytettävien tekstien joukkona. Toisaalta Tarasti huomioi myös yksilön kulttuuria muuttavana ja uudistavana olentona. “Näiden kahden ääripoolin [...] välimaastoon sijoittuu pääasiassa taidekasvatuksen kenttä ja sen tutkimusintressit. Taidekasvatuksen tulee tutkia niitä *välit- täviä* rakenteita ja mekanismeja, jotka muuntavat kulttuurin pelkästä immanentista tilasta manifestiksi, konkreettiseksi todel- lisuudeksi kunakin eri kautena.”⁵⁰ Taidekasvattajan tehtävä onkin Tarastin mukaan toimia eräänlaisena “mediaattorina”, joka

opastaa ihmisiä kulttuuriperinnön arvokkaiden ja kasvattavien mestariteosten pariin. Tähän taidekasvattaja pystyy ainoastaan, jos hän on itse kokenut nämä tekstit elävinä, kirjoittaa Tarasti John Dewey'a mukaillen.⁵¹

Tarasti tarjoaa "lempilastaan" semiotiikkaa taidekasvatuksen menetelmäksi ja merkitysten etsimistä taidekasvatuksen tutkimuksen lähtökohdaksi. Tarastin mukaan merkityksen ongelman hedelmällisyys on sen tieteidenvälisyydessä: "Sen avulla saadaan silta taidekasvatuksen, kasvatustieteen ja oikeastaan kaikkien ihmistä tutkivien tieteiden välille".⁵² Ja edelleen: "Taidekasvatuksessa tulisi tutkia erityisesti taiteellisen kommunikaation erityislaatua, sillä sitä ei tule rinnastaa mekaaniseen kommunikaatiomalliin. Taiteellinen kommunikaatio on kvalitatiivista ja taidekasvatukselliset tosiasiat ovat luonteeltaan laadullisia."⁵³

Tarasti poimii luovuus -käsitteen yhdeksi taidekasvatuksen keskeisimmistä alueista. Artikkelissaan Tarasti liittää luovan toiminnan tutkimisen taidekasvatukseen sekä taiteellisen luomisprosessin vaiheiden osalta että 'luovuuskasvatukseksi' osana esteettistä kasvatusta. Tarasti toteaa kuitenkin, että "luovuuden ja esteettisen kasvatuksen yhteys saattaa olla intuitiivisesti selvä, mutta tieteellisesti ja edes käsitteellisesti vaikea tutkia. Sen sijaan luovan toiminnan tutkiminen nimenomaan taiteelliseen luomiseen liittyen tuntuu mielekkäältä vaihtoehdolta."⁵⁴ Luovuutta Tarasti ei lähtisi tutkimaan irrallaan itse taiteellisesta ja esteettisestä toiminnasta, kuten monet aikansa luovuusteoreetikot. "Sen sijaan luovuuden käsite voitaisiin suhteuttaa esim. normin ja arvon käsitteisiin. Luovuude vastapoolina tulisi tällöin pitää sitä rajoittavia tekijöitä [...] unohtamatta kuitenkin luovuuden positiivista sisältöä taiteelliseen toimintaan osallistuvan ihmisyyksilön kannalta. Tällöin kyseessä on tietyn arvon kokeminen ja toteuttaminen."⁵⁵

Taiteellisen luomisen teoriaksi Tarasti soveltaa A.J. Greimasin peliteoreettista mallia, jossa kuvataan kuinka pelaaja opittuaan ensiksi ankaran sääntöjärjestelmän etenee vähitellen kohti toiminnan vapaampia asteita saaden lopulta suurta tyydytystä

ja itsensä toteuttamisen iloa pelistään. Samoin kyetäkseen luovaan taiteelliseen prosessiin ihmisen täytyy ensiksi oppia tietty määrä tekniikkaa, toiminnan sääntöjä, joita ilman ei voi syntyä mitään luovuutta. Kun säännöt on opittu, siirrytään niiden vapaaseen soveltamiseen. Tarasti muistuttaa kuitenkin Greimasin taustalla olevan tyypillinen ranskalainen sääntökulttuuri, jossa halutaan opettaa yksilölle “pelin säännöt” ennen kuin oletetaan hänen kykenevän tuottamaan jotain uutta. Esimerkiksi amerikkalaisiin luovuusteorioihin taas sisältyy usein myös vapaan yrityksen ja erehdyksen salliva spontaani kokeilu, jossa itseilmaisu syrjäyttää syntyvän tuotoksen merkityksen. Tarasti muistuttaakin luovuus -käsitteen kulttuurisidonaisuudesta, jota seuraa ajatus siitä, että suomalaisten taidekasvattajien on lähdettävä luovuuden erityisehdoista juuri omassa maassamme. Ja edelleen, jos luovuuden käsitteeseen liitetään taiteen terapiakokemukset, taidekasvatuksen teoria voisi toimia myös vallitsevan todellisuuden kritiikkinä, tutkia sitä mikä ehkäisee luovuutta.⁵⁶

Tarasti kuitenkin muistuttaa, että luovuus on taidekasvatuksen tutkimuksessa vain yksi alue, jonka lisäksi on pohdittava myös muita taidekasvatuksen aluetta yhtenäistäviä ja kiinteyttäviä tärkeitä ongelmia, kuten esimerkiksi taiteiden välisiä suhteita ja taiteellisen kommunikaation erityislaatua. Ja lopuksi: “Oli taidekasvatuksen teoria sitten kyberneettistä, semioottista, marxilaista, hermeneuttista, kokeellista tai jotain niiden väliltä, sen on ensiksi määriteltävä keskeisimmät käsitteensä ja eroteltava omalla alallaan [...] johdannaisilmiöt itse alkuperäisestä ilmiöstä.”⁵⁷

V Action ja happenings

Tarastin johdolla taidekasvatuksen opiskelu ja oheistoiminta näyttää olleen erityisen aktiivista ja aktivoivaa. Laitoksella toimi keskustelu- ja lukupiiri, jossa käsiteltiin alustusten pohjalta taidekasvatuksen keskeisiä teoreettisia kysymyksiä. Samassa yhtey-

dessä järjestettiin myös filmi-iltoja, joissa esitettiin esimerkiksi Goethe-instituutista tilattuja taide-elokuvia.

Laitoksen toiminta aktivoitui Tarastin aikana myös ulospäin. Yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan kanssa aloitettiin vuosittainen kaikille estetiikan ja taiteen tutkimus-ongelmista kiinnostuneille avoin *Studia Aesthetica* -luentosarja, jonka aiheita olivat *Ulkoeurooppalainen kulttuuri* (-79), *Taide ja kulttuuri* (-80), *Avant garde -taide* (-81) ja *Taiteen metamorfoosit* (-82). Luennoimaan kutsuttiin tieteilijöitä yliopistoista ympäri maailman. Samoin Jyväskylässä järjestettiin erilaisia kongresseja ja symposiumeja, muun muassa Suomen Semiotiikan Seuran symposiumit vuosina 1982 ja 1983, sekä kansainvälinen musiikkisemiootikkojen kongressi vuonna 1983.

Oppiaine alkoi vakiintua jonkinmoisiin uomiin ja kyllä se näkyi myöskin ulospäin. Kaikki nämä huomioitiin ja lehdistö kirjoitti ihan myönteisesti tapahtumista silloin.⁵⁸

OPISKELIJAT KYSYVÄT: MITÄ ON SE TAIDE?

MITÄ ON SE KASVATUS?

Myös negatiivisempaa julkisuutta kuitenkin tuli. Kaikki opiskelijat eivät olleet semiotiikasta ja klassikoista yhtä innostuneita kuin professori Tarasti. Tyytymättömyys tulee ilmi kevään 1981 Jyväskylän Ylioppilaslehdissä julkaistuissa useissa taidekasvatusta koskevilla kirjoituksissa. Niistä ensimmäinen oli Keskustelupalstalla julkaistu mielipidekirjoitus *Taidekasvatus ei ole semiotiikka*, jonka kirjoittaja vertaa taidekasvatuksen viranhaltijoiden valintaa estetiikan oppituolin perustamiseen Helsinkiin vuosisadan alussa tyyliin: "Kummassakaan tapauksessa ei tunnuttu tiedettävän mikä on oppiaineen luonne." Ja jatkaa edelleen: "Jyväskylässä kummittelee semiotiikan haamu. Siis mitä onkaan semiotiikka, taidekasvatuksen ihmelääke?"⁵⁹ Kirjoittaja kyseenalaistaa semiotiikan tarkoituksenmukaisuuden taidekasvatuksen teorianmuodostuksessa, koska taidekasvatuksellisen teorian

ja toiminnan kohteena ovat ihminen ja taide. Hän esittää kaksi kriittistä olettamusta semiotiikan luonteesta:

- 1) semiotiikka ei huomioi ihmisen inhimillisyyttä, pitäessään ihmistä pelkästään eri systeemien kohtaamispaikkana
- 2) semiotiikka ei huomioi taideteoksen tosiasiallista luonnetta, pitäytymällä ahtaaseen merkin käsitteeseen⁶⁰

Kirjoittaja varoittaa semioottisen teorian menevän helposti pelkästään formalistiseksi leikittelyksi. Teksti päättyy dramaattiseen varoitukseen taidekasvattajille: "Taidekasvattajan on vältettävä kiusaus tulla erilaisten sätkytysnarusysteemien kohtaamispaikaksi."⁶¹

Eikä mennyt aikaakaan kun kuohahti kunnolla. Maaliskuussa 1981 taidekasvatuksen opiskelijat järjestivät näyttävän tempauksen herättääkseen keskustelua laitoksen tilanteesta ja taidekasvatuksen perusteista. "Keskiaikainen katuteatteriryhmä" kulki kampuksen läpi mottonaan filosofimarttyyri Giordano Brunon ajatus: "Meille puhutaan auktoriteetin ja perimätiedon nimessä, mutta totuus on nykyisyydessä ja tulevaisuudessa paljon enemmän kuin menneisyydessä".⁶²

Kulkue päättyi A-rakennukselle, jonka seinään "naulattiin" seuraavat taidekasvatusta koskevat teesit:

1. Taidekasvatus tieteenä tarkastelee subjektin itsekasvun ja taiteen keskinäistä suhdetta.

- 1.1. Taiteen autonomia on olemassa sosiaalisuudessa.
- 1.2. Taide on tajunnan dynamiikkaa ja itsekasvu on tajunnan liikettä, jossa taideteos voi toimia katalysaattorina.
- 1.3. Taidekasvatus vaatii filosofisen ihmiskuvan tästä kokonaisuudesta.

2. Taidekasvatuksen teorian keskeinen kysymys on ihmisen esteettis-taiteellisen tietoisuuden muodostumisen ongelma.

- 2.1. Esteettisyys on todellisuuden kokemista.
- 2.2. Taiteellisuus on kyky vuorovaikutukseen taiteen materiaalin kanssa.
- 2.3. Tietoisuus ilmenee henkisen toiminnan eri muotoina.
- 2.4. Henkinen toiminto syntyy ulkoisen toiminnon sisäisyydessä ja muuttuessa ajattelun muodoksi.

3. Taidekasvatuksen tieteen käytännön keskeinen ongelma on yksilön esteettis-taiteellisen tietoisuuden tila.

3.1. Tietoisuus ei ole kriittistä vaan mekaanisesti omaksutun tradition tai kulttuuriteollisuuden tuottamaa.

3.2. Taidekasvatuksen on sanouduttava irti vallitsevien ajattelumuotojen käytännöstä.

4. Taidekasvatuksen on luotava vastamaailman mahdollinen toteutusmuoto.⁶³

Opiskelijat jatkoivat julistustaan:

On vaikea myöntää ristiriitaisuudet omassa ajattelussa. Helppompaa on yrittää peittää ristiriita ja säilyttää turvallinen idylli. Tämä pätee myös tieteeseen. Kuitenkin ymmärryksen laajenemisen edellytyksenä on uudelle ja tuntemattomalle tielle astuminen, epävarmuuden ja konfliktitilanteen sietäminen ja sen ylittäminen. Taidekasvatus on tieteenä uusi, vasta muotoutumassa oleva tulevaisuuden tiede. Sille on myönnettävä oikeus kysyä itseltään, ja jos on tarpeen, sanoutua irti kaikesta vanhasta ja turvallisesta, traditionaalista. Tämä ei tarkoita kaiken kulttuuri- ja sivistysperinnön hylkäämistä, joka meillä on käytettävissä. On vain kyettävä arvioimaan sitä uudella tavalla. [...] Emme voi vielä tänään sanoa, mikä totuus taidekasvatuksesta on. Se että emme tiedä, ei saa estää meitä kysymästä ja epäilemästä.⁶⁴

Tilaisuuden takana olivat Jyväskylän Ylioppilaslehden mukaan jo useamman vuoden taidekasvatusta opiskelleet, jotka halusivat rohkaista myös nuorempia esittämään mielipiteitään. Huhuttiin jopa niin laajasta tyytymättömyydestä uusien opiskelijoiden keskuudessa, että he olisivat suunnitelleet kollektiivista päätöstä opiskelujen lopettamisesta.⁶⁵

A-rakennuksen aulassa virinneessä keskustelussa ilmeni opiskelijoiden tyytymättömyys tarjottuihin oppisisältöihin. "Meille kyllä opetetaan semiotiikkaa kulttuuritutkimuksen metodina, mutta mitä on se taide? Ja mitä on se kasvatus? Siinä on pari pientä, mutta taidekasvatuksen kannalta kai aika olennaista kysymystä, jotka täällä jäävät kovin epäselviksi."⁶⁶

Keskustelussa tuli jälleen kerran esille myös laitoksen voimavarojen vähyys. Todettiin että kahden opetusviran pohjalta ei

taidekasvatukselle suunniteltu laaja-alaisuus voi toteutua. Opiskelijat pelkäsivät, että taidekasvatus muuttuisi yhä enemmän ja enemmän helpolla otettavan sivuaineen kaltaiseksi, mikä näkyi heidän mukaansa muun muassa gradutilanteessa⁶⁷. Oltiin kuitenkin myös sitä mieltä, että pelkkä opettajan virkojen määrällinen korjaus laitoksella ei riitä ongelmien ratkaisemiseen. Laitoksen tilannetta ja taidekasvatuksen teoreettista perustaa haluttiin pohtia laajemmin. Opiskelijat halusivat kuitenkin tuoda esiin sen, ettei kyse ollut henkilökohtaisesta hyökkäyksestä ketään vastaan. "Ei ole myöskään kysymys vain pettymisestä ja turhautumisesta vaan siitä, että me todella haluamme etsiä jotain uutta." Näin voimakas kannanotto opiskelijoiden taholta oman tieteenalansa teoreettisiin kysymyksiin nähtiin Jyväskylän Ylioppilaslehdessä poikkeuksellisena tekona.⁶⁸

Tarasti kertoi tilanteen tulehtuneisuuden taustalla olleen monta tekijää. Osittain kyseessä olivat Tarastin mukaan juuri vasemmistolaisradikalistit. Kyselijät olivat Tarastin mukaan myös erityisesti filosofiaan orientoituneita.⁶⁹

Minun mielestäni se oli sellaista tyypillistä opiskelijaliikettä, jota oikeastaan on aina ja kaikkialla. Se oikeastaan kuuluu yliopistoelämään, että sellaista on. Sitä suorastaan täytyy olla, että opiskelijat kyseenalaistavat sitä mitä heille tarjotaan. Se on ihan tervettä ilmiönä.⁷⁰

SEMIOTIIKKAKESKUSTELU

Tarasti painottaa, että ongelmatilanteiden ilmaantuessa asiat pitää aina ottaa julkiseen keskusteluun.⁷¹ Tuona kuohuvana keväänä yliopistolla järjestettiin tilaisuus, jossa professori Tarasti ja silloinen filosofian vt. professori Lauri Olavi Routila väittelivät enteellisesti saman pöydän ääressä semiotiikasta. Jyväskylän Ylioppilaslehti referoi keskustelua näyttävästi kokosivun jutulla.

Keskustelu tuntuukin olleen varsin odotettu Tapaus huhtikuussa 1981.

Ylioppilaslehden mukaan Tarasti avasi tilaisuuden laajahkolla esityksellä semiotiikan ajankohtaisuudesta ja tärkeydestä sekä asemasta tieteenä tieteiden joukossa. Tarasti puuttui myös kritiikkiä herättäneeseen kysymykseen merkkien ja todellisuuden suhteesta, väittäen kysymyksen ratkeavan eri kulttuureissa niin eri tavalla, ettei oikeastaan ole olemassa totuuksia vaan vain väitteitä totuudesta. “Joka tapauksessa todellisuutta voidaan hallita merkeillä, siitä voidaan myös vapautua merkeillä kuten esimerkiksi taiteilija taideteoksensa kautta”, kirjoittaa Ylioppilaslehti Tarastin todenneen.⁷²

Tarastin mukaan semiotiikka ei ole vain irrallinen metodi, vaan kokonainen tapa tarkastella maailmaa. Tätä ajatustaan Tarasti havainnollisti Ylioppilaslehden mukaan Herman Hessen romaanin *Lasihelmipeli* avulla. Hessen lasihelmipelille antama määritelmä sopi Tarastin mukaan täysin semiotiikan määritelmäksi: “Eri tieteiden ja taiteiden vaihtelevan herruuden aikana lasihelmipeli kehittyi eräänlaiseksi yleiskieleksi, jossa pelaajat voivat mielekkäillä merkeillä ilmaista arvoja ja päästä kosketukseen toistensa kanssa”.⁷³ Tarasti tulkitsi asiaa Ylioppilaslehden mukaan niin, että “lasihelmipeli /semiotiikka on jotain, jota kaikki tieteet voivat soveltaa omaan alaansa ja luoda pelistä uusia versioita, jotka samalla ovat mitä ankarinta tiedettä, ‘hengen keskittynyttä itsetuntoa’ pelkän harrastuksen ja hengen huvitusten sijasta”.⁷⁴

“Vastaväittelijänä” Routila kuitenkin muistutti kirjailijan antavan loppujen lopuksi pelistä melko ilkeän kuvan; jo sana ‘lasihelmipeli’ kuvastaa melkoista kriittisyyttä kuvattavaa asiaa kohtaan, muun muassa juuri tietynlaisen todellisuudesta vieraantumisen vuoksi.⁷⁵

Edellisessä kiteytyykin Tarastin ja Routilan näkökulmien olennainen ero. Molemmat ovat Routilan mukaan yhtä mieltä siitä, että taide on merkkien järjestelmä. Olennainen erimielisyys on

kuitenkin näiden merkkien ja merkkijärjestelmien suhteessa todellisuuteen. Routilan mielestä Tarastin ja koko Pariisin strukturalismin perusheikkous on merkkien tarkastelussa vain suhteessa toisiinsa olevina, ei suhteessa todellisuuteen olevina. Routila jatkoi, että merkit kuitenkin viittaavat jatkuvasti itsensä ulkopuolelle, todellisuuteen jossa elämme. Samalla kun merkit viittaavat todellisuuteen, todellisuus asettaa niiden käytölle luonnollisia rajoja, joita yhteisöjen sopimukset eivät pysty murtaamaan. Taiteen avulla voidaan viestiä sellaista jota ei muulla keinoin saada viestitetyksi ja jopa ylittää yhteisöjen ahtaat rajat, esimerkiksi kielimuurit, totesi Routila Ylioppilaslehden mukaan.⁷⁶

Sekä Routilan luennoima eksistentialismi ja taidefilosofia että Tarastin vaikutuksesta levinnyt vilkas semioottinen keskustelu tuntuivat todella innoittaneen 80-luvun opiskelijoita. Jyväskylän Ylioppilaslehden toimittaja näki tämänkaltaisten tieteellisten keskustelujen kehittämisen jopa Jyväskylän yliopistolle mielekkäänä mahdollisena identiteettinä ja erikoispiirteenä.⁷⁷

Myös Tarasti kuvasi keskustelua hyväksi ideaksi, joka laukaisi silloisen ongelmallisen tilanteen. *“Ja yliopistohan on sellainen, että se koko ajan elää ja aina tulee uudet opiskelijat. Ei ole koskaan kahta samanlaista vuotta. Seuraavana vuonna tuli taas uusia asioita joista puhuttiin.”*⁷⁸

VI Tarastin taidekasvatuksen hedelmiä

Taidekasvatuksen laitosta johtaessaan Tarasti toimi aktiivisesti myös monissa muissa tehtävissä. Hän oli osallisena Keskisuomen kulttuuritoimintakokeilussa, kuului Jyväskylän Kesän ohjelmaa suunnittelevaan toimikuntaan ja kirjoitti Keskisuomalaiseen musiikkiarvosteluja. Oman Heitor Villa-Lobos -tutkimuksensa lisäksi Tarasti oli mukana Suomen kulttuurirahaston tukemassa projektissa, joka tutki suomalaista kansantanssia. Hän johti

Suomalaisen kulttuurin semiotiikkaa -tutkimusprojektia ja toimi Suomen Semiotiikan Seuran puheenjohtajana. Maan ainoana taidekasvatuksen professorina Tarasti vieraili usein luennoimassa Suomen eri yliopistoissa. Tarasti nimitettiin myös Helsingin yliopiston musiikkitieteen dosentiksi. Hän hoiti myös laitoksen runsaita kansainvälisiä yhteyksiä sukkuloimalla ympäri maailmaa. Melkoisen toimeliasta elämää viettäessään professori Tarasti perusti Jyväskylään *Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran* ja taiteidenvälisen tutkimuksen aikakauslehden, *Synteesin*.⁷⁹

SUOMEN TAIDEKASVATUKSEN TUTKIMUSSEURA

Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseura perustettiin Jyväskylässä 29.4.1981. Johtokunnan jäseniksi valittiin Eero Tarasti (pj.), Antti Hassi, Marja-Leena Haapanen, Timo Mäkinen, Anna Louhivuori, Erkki Salonen ja Riitta Valkeila.

Yhdistyksen tarkoituksena oli edistää ja koota eri taiteen- ja tieteenaloilla tehtävää taidekasvatuksen tutkimusta, toimia alan tutkijoiden yhdyssiteenä ja levittää tietoa alan kysymyksistä. Yhdistyksen pyrkimyksenä oli myötävaikuttaa taidekasvatuksen kehittämiseen tieteen ja tutkimuksen alana, edesauttaa taidekasvatuksen opetuksen kehittämistä, sekä painottaa taidekasvatuksellisen näkökulman yhteiskunnallista tärkeyttä. Näihin tavoitteisiin pyrittiin esimerkiksi järjestämällä erilaisia esitelmä-, keskustelu-, taide- ja seminaaritilaisuuksia, harjoittamalla ja tukemalla taidekasvatuksen alaan kuuluvaa julkaisutoimintaa, sekä perustamalla ja tukemalla alan tutkimusprojekteja.⁸⁰

Taidekasvatuksen alaan kuuluvaa tutkimusta tehdään useilla eri tieteenaloilla yliopistoissa ja korkeakouluissa. Tutkimusintressit vaihtelevat yksittäisten taideaineiden didaktiikan ongelmista esteettisen tietoisuuden filosofiseen tarkasteluun saakka. Tutkijoiden välistä vuorovaikutusta haittaa yhteisen

käsitteistön ja syntetisoivan teorian puute. Taidekasvatuksen monialaisuutta yhdistävä tekijä on alan näkeminen kulttuurin ja yksilön persoonallisuuden keskeisenä muodostajana. Käsitys kulttuurimme tilasta ja tulevaisuudesta on siten edellytys yksittäisten tutkimusten sijoittamiselle laajempaan kontekstiin.⁸¹

Heti ensimmäisinä vuosina toimintaa viriteltiin monin tavoin. Vuonna 1982 järjestettiin *Uuteen esteettiseen kulttuuriin* -seminaari synnyttämään keskustelua esteettisen kulttuurin tilasta ja tulevaisuudesta. Pääluennoitsijana vieraili Roman Ingardenin seuraaja, esteetikko Maria Golaszewska Krakovasta. Taidekasvatuksen Tutkimusseuran toimesta järjestettiin myös useita muita luentotilaisuuksia eri paikkakunnilla.⁸²

Taidekasvatuksen opiskelijoiden kanssa alettiin rakentaa taidekasvatusaiheista näyttelyä, joka käsittelisi taidekasvatuksen keskeisiä vaiheita Euroopassa 1800-luvulla syntyneestä taidekasvatusliikkeestä alkaen. Historian kautta pyrittiin luomaan perspektiiviä taidekasvatuksen ja kulttuuritoiminnan ajankoh-
taksiin kysymyksiin sekä osoittamaan taidekasvatuksellisten juurien ja oman tutkimus- ja aateperinteen olemassaolo.⁸³ Työn tuloksena syntyi *Taidekasvatuksen tulo Suomeen* -näyttely.

SYNTEESI

Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran alkuvuosina keski-
tyttiin erityisesti julkaisutoimintaan. Tärkein hanke oli Synteesin, taidekasvatuksen ja taiteidenvälisen tutkimuksen aikakauslehd-
den, perustaminen. Lehteä julkaistiin yhdessä taidekasvatuk-
sen laitoksen kanssa. Tarasti kertoi itseasiassa perustaneensa koko
Taidekasvatuksen Tutkimusseuran alunperin juuri Synteesiä
varten, sillä Suomen Akatemia rahoittaa vain tieteellisiä julkai-
suja, joita julkaisee jokin seura.⁸⁴ Taiteiden väliselle tutkimuk-
selle omistettu lehti saavutti pian oman asemansa suomalaisissa
taidealan julkaisuissa ainoana estetiikan yleisiin ongelmiin ja
taidekasvatukseen keskittyvänä lehtenä.

Lehti julkaisi alkuaikoinaan myös useita taidekasvatuksen opiskelijoiden opinnäytetöitä, eikä Tarasti pidä tällaista mahdollomana edelleenkaan, mikäli kiinnostavia juttuja opiskelijoiden taholta Synteesiin tarjotaan. Tarastin itse yhdeksi elämänsä merkittävimmäksi saavutukseksi arvottama Synteesi ilmestyy nykyisin Suomen Semiotiikan Seuran julkaisemana.⁸⁵ Lehti on edelleen yksi Suomen merkittävin taiteidenvälisen tutkimuksen foorumi.

VII Taidekasvatus Jyväskylän yliopiston spesialiteettina

Kysyimme Tarastilta hänen näkemystään siitä, miksi taidekasvatuksen laitos ei ole laajentunut 70-luvun suunnitelmien mukaisesti. Tarasti arvioi suunnitelmien liittyneen sen kauden suomalaisen yhteiskunnan puheenaiheisiin ja projekteihin; aika oli vielä suunnittelukautta, nousukauden alkua. Yhteiskunnan tilanne on ehtinyt muuttua jo moneen kertaan.⁸⁶

Kuitenkin taidekasvatuksen laitoksen kanssa samoihin aikoihin Jyväskylään luotu musiikkیتieteen laitos laajeni musiikkikasvatuksen ja musiikkiterapian alueille, kun taas taidekasvatus säilytti pienuutensa vuodesta toiseen. Miksi näin? Tarasti muistutti, että jo taidekasvatuksen vakiinnuttaminen oppiaineena oli työlästä sinänsä, vaatien professorilta paljon innostusta ja energiaa, kun taas musiikkیتieteen professuuria voi hoitaa niin, että tulee ikäänkuin jatkamaan sitä mitä on tehty ennenkin. Tarastin aloittaessa taidekasvatuksen laitoksella kaikki oli kuitenkin oppiaineen osalta vasta alussa ja kesken. Ja edelleen: *“Kaikki on aina kiinni henkilöistä, ei ne aatteet ja ideat itsestään minnekään mene.”*⁸⁷

Tarasti muistuttaa taidekasvatuksen olevan kuitenkin oppiaineena ainutlaatuinen tutkiessaan taiteen prosesseja dynaamisen kasvun kannalta ja tehdessään taiteidenvälistä tutkimusta.⁸⁸

Nykypäivänä kaikki yliopistot hakevat omia spesifiteettejä, omia vahvuuksiaan. Taidekasvatuksen laitos on kuitenkin ainoa Suomessa, sillä on suorastaan valtakunnallinen vastuu.⁸⁹

TAIDEKASVATUS JA MUUT

Tarasti muisteli yhteistyötä muiden taideaineiden kanssa olleen käytännössä monella tasolla. Opiskelijatasolla taidekasvatus oli monen muun taideaineen opiskelijan sivuaine. Samoin taidekasvatuksen opettajiksi kiinnitettiin paljon muiden taideaineiden opettajia. Jo laitosten sijaitseminen fyysisesti lähekkäin lisäsi Tarastin mukaan kontakteja erityisesti samassa kerroksessa sijainneen taidehistorian laitoksen väen kanssa. Samoin kulttuuri-toimintakokeilu yhteisprojektina oli taide- ja kulttuuriaineiden edustajien kanssakäymistä lisäävä. Tarasti totesi, että yhteistyötä oli niin paljon kuin sitä vaan niissä olosuhteissa saattoi olla.⁹⁰

Kyllä, ehdottomasti, johtuen tietysti minusta itsestäni, kontakti oli tiivis taideaineisiin, mutta minulla oli hyvin vähän yhteyksiä kasvatustieteisiin. Suomalaista kasvatustiedettä olin vähän vierastanut, koska se oli positivistista ja tilastollisiin menetelmiin pitäytyvää. En ole koskaan halunnut, että taidekasvatus menisi siihen suuntaan, vaikka kieltämättä se olisi ollut yksi mahdollisuus.⁹¹

“Taidekasvatuksen ‘faktat’ ovat laadullisia tekijöitä, henkisiä prosesseja, taiteellisia arvoelämyksiä, joita on vaikea kääntää mittarilukemiksi”, totesi Tarasti.⁹²

AINELAITOS, PARAS LAITOS

Syksyllä 1981 tuli voimaan uusi laitosjohtosääntö, jonka seurauksena syntyi yhdistynyt *Musiikkitieteen ja taidekasvatuksen laitos*. Sen johtajaksi valittiin silloinen musiikkitieteen professori Timo Mäkinen, varajohtajaksi Eero Tarasti.

*Se on sellaista yliopistolle tyypillistä niin sanottua hallinnon uudistamista. Se on tyypillistä byrokratian harrastusta, että kytketään aineita yhteen ja mietitään voisiko jotain mahdollisesti säästää.*⁹³

Vuoden kuluttua musiikkitieteen ja taidekasvatuksen laitoksen johtajaksi valittiin Mäkisen tilalle Tarasti. Tässä toimessaan Tarasti ei kauaa ehtinyt olla, sillä keväällä 1983 laitosjakoa selviteltiin uudelleen. Vuoden 1981 hallinnonuudistuksen yhteydessä toteutettu laitosten yhdistely oli useimmissa tapauksissa osoittautunut varsin keinotekoiseksi. Ratkaisun taustalla vaikutti osaltaan ajatus siitä, että hallinnollisten yksikköjen pienempi määrä vähentäisi hallintotehtävien määrää. Käytännössä laitosten yhdistäminen ei kuitenkaan ollut johtanut haluttuun tulokseen; ainelaitostyöryhmän mukaan tosiasiaa syntyiikin ylimääräinen hallintoporras. Yhdistetyissä laitoksissa asioiden todellinen käsittely tapahtui edelleen ainetasolla; korvaus laitoksen asioiden hoitamisesta maksettiin kuitenkin vain laitoksen johtajalle.⁹⁴

Katsottiin myös, että laitosneuvostoissa ei yleensä oltu halukkaita käsittelemään "vieraan" aineen asioita, mistä seurasi se, että asiat eivät saaneet päätösvaiheessa niiden edellyttämää perinpohjaista käsittelyä. Tämä merkitsi usein myös sitä, että tosiasiallinen päätöksenteko niissäkin asioissa, joissa laitosneuvostolla oli ratkaisuvallta, tapahtui varsinaisen laitosneuvoston ulkopuolella. Päätökset tulivat itse asiassa tehdyiksi jo oppiaineen piirissä asioita valmisteltaessa.⁹⁵

Ainelaitostyöryhmä muistutti, että laitokset ovat yliopistossa alunperin rakentuneet yleensä tieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen edellytysten mukaisesti oppiaineiden ympärille. Koska laitos on ensisijaisesti yksikkö, jossa tehdään tutkimusta ja annetaan opetusta, tutkimustyön edellytysten turvaaminen ja koulutuksen mahdollisimman tarkoituksenmukainen toteuttaminen ovat ne tekijät, joiden perusteella yliopiston alimman hallintotason yksikön rajojen tuli ainelaitostyöryhmän mukaan määräytyä. "Ratkaisevana tässä mielessä ovat ensisijaisesti tutkimustraditio, tutkimusmenetelmät ja näihin liittyvä terminologia.

Useimmissa tapauksissa peruskriteerinä tulee näin olla tieteenala, josta on näkyvänä merkinä oppituoli tai joitakin toisiinsa läheisesti kytkeytyviä oppituoleja.⁹⁶

Ainelaitostyöryhmä katsoi, että edellämainittua tieteenalaperiaatetta olisi ensisijaisesti noudatettava laitoksia muodostettaessa. Työryhmä teki yksimielisesti esityksen tiedekuntien laitosjaoksi, jonka mukaan humanistiseen tiedekuntaan perustettiin ainekohtaiset laitokset.⁹⁷ Näin ollen myös taidekasvatuksen laitoksesta tuli jälleen itsenäinen yksikkö.

VIII Jyväskylä–Helsinki

Helmikuussa 1982 Timo Mäkinen jätti eroanomuksen musiikkitieteen professorin virasta 1.8.1982 lukien alkavaksi. Tarasti anoi palkatonta virkavapautta tutkimustyötä varten maaliskuuksi 1982. Sijaisuutta hoitamaan nimitettiin dosentti Päivi Huuh-tanen. Tarastin virkavapaa jatkui vielä toukokuun loppuun. Tarasti haki Jyväskylään avautunutta musiikkitieteen professuuria ja ilmoittautui käytettäväksi myös viransijaisena ennen varsinaista valintaa. Viransijaiseksi häntä ei kuitenkaan valittu, sillä tiedekunnassa ei haluttu ylimääräisiä ongelmia taidekasvatuk-sen laitokselle.

Varsinaisessa haussa Tarasti tuli kuitenkin valituksi hoitamaan Jyväskylän Yliopiston musiikkitieteen professuuria syksystä 1983 lähtien. Hän kertoi rehellisesti tienneensä Tawaststjernan paikan olevan tulossa auki Helsingin yliopistossa, ja hakeneensa Mäki-seltä auennutta virkaa juuri sen takia.⁹⁸ Tarastihan asui koko Jyväskylän kautensa Helsingissä, mikä ei ollut aivan ongelmato-nta. Tarastille huomauteltiin siitä, ettei hän ollut muuttanut Jyväskylään asumaan. Ja joku kommentoikin jälkikäteen kit-kerästi, että Jyväskylää käytetään vain ponnahtauslautana toi-siin paikkoihin.⁹⁹

Jyväskylän ongelmana ovat kai vieläkin nämä matkalaukku-professorit? [...] Siinä oli kyllä pieni ristiriita, että asuin Helsingissä. Tulin täältä Jyväskylään pariksi kolmeksi vuorokaudeksi viikossa, sitten kyllä teinkin työtä aamusta iltaan. Se rasitti lopulta hirveästi. Ei fyysisesti, vaan eniten rasitti aina se henkisen ilmapiirin vaihdos. Jyväskylä on aivan eri maailma kuin Helsinki.¹⁰⁰

Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen eroja pohtiessaan Tarasti muistuttaa, että Jyväskylässä on kampusyliopisto jonne opiskelijoiden elämä keskittyy, kun taas Helsingissä yliopisto sijaitsee keskellä kaupunkia. Jyväskylän ja Helsingin ero on Tarastin mukaan siinä, että Jyväskylässä opiskelijat ottavat opiskelun vakavammin, kun taas Helsingin yliopistossa ennemminkin tullaan vaan suorittamaan kursseja ja elämä tapahtuu jossain muualla.¹⁰¹

Minä kyllä koen, että siellä Jyväskylässä opetustyö on todella tärkeää sen takia, että opiskelijoilla on vaan se todellisuus, se yliopisto. Siksi opettajalla on mahdollisuus vaikuttaa hyvin voimakkaasti niihin ihmisiin. Paljon suurempi kuin esimerkiksi täällä Helsingissä, jossa on kaikenlaisia virikkeitä joka hetki tarjolla, puhumattakaan jostain Pariisista tai jostain todella suuresta paikasta.¹⁰²

Tarastin sijaisena taidekasvatuksen laitoksella jatkoi edelleen Päivi Huuhtanen. Kun Tarasti nimitettiin virallisesti musiikkitieteen professorin virkaan 1.12.1983 alkaen, julistettiin taidekasvatuksen professorin virka jälleen avoimeksi. Viranhoitoa ajalle 1.1.-31.7.1983 hakivat Aila Merikallio, Pellervo Oksala ja Lauri Olavi Routila, joista Routila määrättiin hoitamaan virkaa 1.1.1984 alkaen, kunnes virka vakinaisesti täytetään. Tarasti jätti lopulta koko kaupungin periessään Tawaststjernan musiikkitieteen professuurin, jota hoitaa Helsingissä edelleen.

Tarasti kuitenkin muisteli lähtöään taidekasvatuksen laitokselta hieman kaihoisasti, sillä oppiaine oli hänen mielestään alkanut mennä yhä mielenkiintoisempaan suuntaan. Eikä laitoksen pienuus ollut pelkästään rasite. Silloiset assistentti Anna Louhivuori ja kanslisti Irma Santakallio olivat Tarastin mukaan

“aivan fantastisia, suurenmoisia ihmisiä ja radikaalin tärkeä apu professorille. Se oli todella kiva pieni laitos”.¹⁰³

Anna Louhivuori sanoi kerran minulle, että muuttakaa tänne Jyväskylään, ostakaa lammaskarja ja alkakaa viettää pittoreskia maalaiselämää. Olen suoraan sanoen joskus miettinyt, että olisiko pitänyt tehdäkin tällä tavoin. Millaiseksi olisikaan elämä muodostunut jos olisin niin tehnyt...¹⁰⁴

V I I T T E E T

¹ Tarasti, 1997

² Simpanen, Valkeila, 1979.

³ sama.

⁴ sama.

⁵ sama.

⁶ sama.

⁷ sama.

⁸ HTK pk 6/80.

⁹ sama.

¹⁰ Asiantuntijalausuntoja liitteenä humanistisen tiedekunnan pöytäkirjoissa 20/79 musiikkitieteen professori Erik Tawaststjerna; 1/80 estetiikan professori Eino Krohn; 2/80 psykologian professori Martti Takala.

¹¹ Krohn, 1980.

¹² Takala, 1980.

¹³ sama.

¹⁴ Tarasti, 1997.

¹⁵ sama.

¹⁶ sama.

¹⁷ sama.

¹⁸ sama.

¹⁹ Tarasti, 1980.

²⁰ sama.

²¹ sama.

²² sama.

²³ Tarasti, 1997.

²⁴ sama.

²⁵ sama.

²⁶ sama.

²⁷ sama.

²⁸ sama.

- ²⁹ HTK pk 14/79.
- ³⁰ Anttonen, 1980.
- ³¹ sama.
- ³² Kunnas, 1980.
- ³³ Gronow, 1980.
- ³⁴ Anita Kangas, 1980.
- ³⁵ Timo Mäkinen, musiikkitiede; Asko Vilkuna, etnologia; Aatos Ojala, kirjallisuus; Kalevi Pöykkö, taidehistoria ja Eero Tarasti, taidekasvatus.
- ³⁶ Mäkinen, Ojala, Pöykkö, Tarasti, Vilkuna, 1980.
- ³⁷ sama.
- ³⁸ Metso, 1980a.
- ³⁹ Kulttuurialan työllisyyskoulutustoimikunta (Tarasti, E, (pj) , Anttila, V, Jokipii, M, Heiskanen-Mäkelä, S, Huovila, T, Myllykoski, M, Mäkinen, T, Pöykkö, K), 1980.
- ⁴⁰ sama.
- ⁴¹ sama.
- ⁴² Hytönen, 1981.
- ⁴³ sama.
- ⁴⁴ Tuomikoski, 1998.
- ⁴⁵ Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1980-81, s.268.
- ⁴⁶ Ks. Liite I, Happonen & Hujanen: *Taidekasvattajan kohtalo*.
- ⁴⁷ Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1980-81, s.257.
- ⁴⁸ Tarasti, 1981a, s.409.
- ⁴⁹ sama.
- ⁵⁰ sama, s.410.
- ⁵¹ sama, s.411.
- ⁵² sama.
- ⁵³ sama, s.411-12.
- ⁵⁴ sama, s.409.
- ⁵⁵ sama, s.409-10.
- ⁵⁶ sama, s.412-13.
- ⁵⁷ Tarasti, 1981a, s.413.
- ⁵⁸ Tarasti, 1997.
- ⁵⁹ nimimerkki Helppo-Heikki, 1981.
- ⁶⁰ sama.
- ⁶¹ sama.
- ⁶² Jyväskylän Ylioppilaslehti, 1981a.
- ⁶³ Korhonen, Valkeila, 1981.
- ⁶⁴ Jyväskylän Ylioppilaslehti, 1981a.
- ⁶⁵ sama.
- ⁶⁶ sama.
- ⁶⁷ Huhtikuuhun 1981 mennessä taidekasvatuksen laitokselta oli ilmestynyt yksi ainoa gradu.

- ⁶⁸ Jyväskylän Ylioppilaslehti, 1981a.
⁶⁹ Tarasti, 1997.
⁷⁰ sama.
⁷¹ sama.
⁷² Jyväskylän ylioppilaslehti, 1981b.
⁷³ sama.
⁷⁴ sama.
⁷⁵ sama.
⁷⁶ sama.
⁷⁷ sama.
⁷⁸ Tarasti, 1997.
⁷⁹ Tarasti, 1981b.
⁸⁰ Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran säännöt, 1981.
⁸¹ Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran toimintasuunnitelma 1982 (luonnos), 1981.
⁸² sama.
⁸³ Louhivuori, A, Tarasti, E, Valkeila, R, 1981.
⁸⁴ Tarasti, 1997.
⁸⁵ sama.
⁸⁶ sama.
⁸⁷ sama.
⁸⁸ sama.
⁸⁹ sama.
⁹⁰ sama.
⁹¹ sama.
⁹² Metso, 1980b.
⁹³ Tarasti, 1997.
⁹⁴ Ainelaitostyöryhmä (Sajavaara, K (pj), Alahuhta, E, Kalm, H, Muiniekkä, J, Nuuja, I, Peltola, E, Telama, R), 1983.
⁹⁵ sama.
⁹⁶ Ainelaitostyöryhmä, 1983.
⁹⁷ sama.
⁹⁸ Tarasti, 1997.
⁹⁹ sama.
¹⁰⁰ sama.
¹⁰¹ sama.
¹⁰² sama.
¹⁰³ sama.
¹⁰⁴ sama.

ASSISTENTTI ANNA LOUHIVUOREN TAIDEKASVATUSMUISTOJA

Anna Louhivuori valittiin taidekasvatuksen laitoksen assistentiksi syksystä 1976 alkaen. Hän jatkoi tässä toimessa aina kevääseen 1990 asti, jolloin siirtyi eläkkeelle. Taidekasvatuksen laitoksen ensimmäinen väitöskirja *Myytit kuvina. Marc Chagallin I Pariisin-kauden (1910-1914) tuotannon strukturalistis-semioottista tulkintaa* valmistui Anna Louhivuoren toimesta. Tohtoriksi Louhivuori väitteli keväällä 1988.

Anna Louhivuori oli aikanaan opiskellut Helsingin yliopistossa pääaineenaan romaaninen kielitiede. Sivuaineina hänellä olivat kirjallisuus¹ ja taidehistoria. Filosofian kandidaatiksi Louhivuori valmistui vuonna 1952. Hän muisteli legendaarisen professori Aune Lindströmin kehottaneen häntä ehdottomasti jatkamaan taidehistorian opintoja.

Mutta minun elämänkaareni noudatteli tyypillistä naisen urakehitystä, tai ainakin siihen aikaan tyypillistä. Avioiduin ja olin mieheni ja esikoiseni kanssa lähdössä pois Helsingistä Muuruvedelle, jossa mieheni oli joitakin vuosia kunnanlääkärinä. Siellä ei tietenkään ollut mitään mahdollisuuksia jatko-opintoihin.²

50-luvun puolivälin jälkeen Louhivuoret muuttivat Jyväskylään. Anna Louhivuori toimi ranskankielen opettajana miltei kaikissa Jyväskylän lukioissa noin kymmenen vuoden ajalla. Yliopettaja Aimo Sakarin ollessa virkavapailla, Louhivuori joutui hoitamaan myös ranskan auskultanttien ohjausta, mikä osaltaan kehitti hänen pedagogisia ja didaktisia valmiuksiaan. Lisäksi Louhivuori oli heti valmistuttuaan ryhtynyt kääntämään ranskalaista ja italialaista kirjallisuutta ja jatkoi tätä työtään myös Jyväskylässä niin paljon kun aika antoi myöten.³

Aune Lindströmiä muistellen Louhivuori suoritti Jyväskylän yliopistossa taidehistorian laudaturin ja alkoi valmistella lisensiaatin työtään, joka käsitteli Chagallin taiteen myyttisiä aineksia hänen ensimmäisen Pariisin kautensa aikana. Louhivuori kertoi

myös tehneensä useita lyhyitä opintomatkoja Ranskaan, kunnes keväällä 1976 hän sai puolivuotisen Ranskan valtionstipendin Chagall -tutkimustaan varten.

Seurasin Sorbonnessa taidehistorian ja kirjallisuuden luentoja ja seminaareja ja tutkin Bibliothèque Nationalessa sydämeni kyllyydestä Pariisin vuosisadan alun kuohuvaa ja kiintoisaa aikakautta. Ja ajattelin aina välillä, että eiköhän se perhe siellä kotimaassa jotenkin pärjää.⁴

Stipendimatkalta kotiin palattuaan Louhivuori kertoi huomaneensa, että tuore taidekasvatuksen laitos haki assistenttia. *“Ajattelin, että se oli kohtalon sormi minulle, ja että askel kouluopetuksesta yliopisto-opetukseen on askel avarampaan maailmaan.”⁵* Myös lisensiaattityön jatkaminen yliopistossa tuntui hyvältä vaihtoehdolta.

Reilut kymmenen vuotta kestäneen taidekasvatusuransa aikana Anna Louhivuori ehti tehdä yhteistyötä kaikkien taidekasvatuksen professuuria hoitaneiden viiden eri henkilön kanssa. Hänen näkemyksensä taidekasvatuksesta Jyväskylän yliopistossa kattaa monia mielenkiintoisia vaiheita Haastattelimme Anna Louhivuorta hänen kotonaan Helsingissä 13.1.1998.

Millainen visio teillä oli taidekasvatuksesta aloittaessanne työt laitoksella?

Muistan, että kun ensimmäisen kerran puhuimme puhelimessa Matti Vainion kanssa, hän kysyi jo silloin, mitä pidän taidekasvatuksen tutkimuksen ydinalueena. Vastasin, että eri taidelajien yhteisten nimittäjien etsimistä. Hän sanoi, että se sopii oikein hyvin, että sitä hänkin on Diktonius -tutkimuksissaan käsitellyt. Nyt kun katselen taaksepäin, huomaan että tämä visio ni taidekasvatuksesta on näiden monien työvuosien aikana pysynyt melko muuttumattomana. Siihen alusta alkaen kuulunut ydinalue, yhteisten nimittäjien etsiminen oli samalla tutkimusta siitä kolminaisesta prosessista, jonka muodostavat tekijä, taide-

teos ja vastaanottaja. Tämä prosessihan sijoittuu aina aikaan ja paikkaan, sisä- ja ulkosyntyisiin olosuhteisiin ja tekijöihin, joiden kartoittamiseen taidekasvatus tarvitsee monia aputieteitä. Jonkinlaiseksi sisartieteeksi voisi nimittää estetiikkaa. Monia hyvin läheisiä, tärkeitä tieteitä ovat myös psykologia, sosiologia, filosofia, kasvatustiede, kulttuuripolitiikka, kulttuuriantropologia ja niin edelleen, siis varsinaisen taiteiden tutkimuksen lisäksi ja tueksi.

Silloin jo näin, että tässä laaja-alaisuudessa on olemassa sirpaloitumisen vaara. Tajusin, että taidekasvatus tieteenä tarvitsisi voimakasta syntetisoivaa otetta, jota noina alkuaikoina ei oikein tuntunut löytyvän. Visiooni on aina kuulunut myös se, että ehkä vielä enemmän kuin muissa humanistisissa tieteissä, taidekasvatuksessa on integroivana ja todella tärkeänä tavoitteena inhimillinen kasvu, yksilöllinen ja kollektiivinen eheytyminen taiteen keinoin. Päälinjoiltaan silloinen visiooni on pysynyt samana tähän päivään saakka. Ja edelleen korostaisin, että taidekasvatuksen tehtävä on olennaisen tärkeä myös nykyajassa.

Mistä haitte esikuvat taidekasvatukselle?

Oikeastaan valmiita esikuvia ei ollut, koska taidekasvatus akateemisena oppiaineena oli aivan uniikki, ainakin Pohjoismaissa. Sekä laitoksen työntekijöille että opiskelijoille oli silloin suurena haasteena sen oppisisältöjen kokoaminen, teorian muodostus ja tutkimusmenetelmien testaus. Menneeltä ajalta ei tietenkään ollut vaikeaa löytää suuria taidekasvattajia. Muistelen, että itseoikeutettuina tähän joukkoon kuuluivat alusta alkaen Read ja Ruskin, Horatius ja Steiner, Aristoteles ja Dewey, Goethe ja Schiller. Psykologian puolelta Piaget ja Brian, esteetikoista Dickie, suomalaisista Yrjö Hirn ja Erik Ahlman ja niin edelleen. Haasteenamme oli siis välittää nykyhetkeen paras menneestä taidekasvatuskirjallisuudesta ja löytää paras siitä, mitä nykyaika tarjosi.

Taidekasvatuksessa akateemisena oppiaineena ei tietenkään ollut kyse taiteilijakoulutuksesta, mutta siitä huolimatta pyrittiin alusta alkaen myös herättämään ja viljelemään opiskelijoiden luovia taiteellisia kykyjä. Approbatur -tasolla oli jo joitakin taiteen käytännöllisiä harjoituksia ja cum laude -tasolla sittemmin, ainakin 80-luvun alusta lähtien, oli tarjolla systemaattisesti vähintään viisi vaihtoehtoista suuntautumistrendiä. Alan kirjallisuuden lisäksi oli syventäviä praktikumeja kuvataiteen, kirjallisuuden, musiikin, tanssin, draaman, valokuvan, elokuvan ja TV:n alalta. Opiskelijoiden arvosanoissahan edellytettiin aina myöskin yhtä taideainetta. Se oli edellytyksenä ennen kun he saivat taidekasvatuksen opinto-oikeuden. Kirjallisuudesta siis saatiin esikuvia, ja käytännön harjoitukset sujuivat hyvien eri aloja edustavien tuntiopettajien ohjauksessa.

Millaisessa tilassa taidekasvatuksen laitos oli teidän aloittaessanne?

Se oli ihan alussa, ja sanoisin heti, että edelliselle assistentille Eeva-Maija Viljolle kuuluu kiitos siitä, mitä hän oli siihen mennessä jo tehnyt. Hän oli ollut professorin rinnalla perustamassa laitoksen toimintaa ja hahmottamassa taidekasvatuksen oppisisältöjä. Hän perusti myös laitoskirjaston ja järjesteli sen systemaattisesti.

Tiesin tietenkin jo virkaa hakiessani, että laitoksen toiminta oli vasta alkuvaiheessa, mutta en kuitenkaan ihan aavistanut, mitä se merkitsi käytännössä. Siis se, että laitoksella työskenteli vain tasan kaksi henkilöä, professori ja assistentti. Silloin minun työnkuvaani kuului kaikenlaista. Assistentin työt, joita olivat proseminaarin pitäminen, tenttikysymysten teko ja tenttien korjaus, laitoskirjaston hoito ja laitosneuvoston sihteerinä olo, vierailevien luennoitsijoiden juoksevien asioiden hoito ja oma opetus; luennot ja harjoitukset. Tämän lisäksi tehtäviini kuuluivat

vielä kaikki kanslistin työt: kirjanpito ja kirjeenvaihto, laskutus, sekä tutkintovaatimusten ja budjettiesitysten puhtaaksi kirjoittaminen juuri ajallaan. Sekin oli aika hankala tehtävä silloin, kun ei vielä ollut tietokoneita.

Vaikkakaan silloin ei vielä ollut kovin paljon opiskelijoita, niin kaiken tämän läpiviemisessä meni kuitenkin niin paljon aikaa, että mitään mahdollisuuksia omaan tutkimustyöhön ei alussa ollut. Niinpä muistan hyvin suurena onnenpäivänä päivän jolloin, olisiko se ollut samoihin aikoihin kun Eero Tarasti aloitti vakinaisena professorina, laitoksemme sai vakinaisen kanslistin, Irma Santakallion⁶. Hän otti tottuneisiin käsiinsä kaikki kansliatyöt, joiden hoitamiseen oli tosin saatu ajoittain apua niin sanottuina virastotyöntekijöinä toimineista opiskelijoista. Irmas-ta sain myös hyvän, luotettavan ystävän, joka oli aina valmis antamaan apuaan. Saatoin siis huokaista helpotuksesta ja kai-vaa esiin unhoon jääneen tutkimukseni.

Useissa yhteyksissä on tullut esiin taidekasvatus-käsitteen laajuus ja määrittelemättömyys. Oliko oppiaineen nimitys mielestänne harhaanjohtava?

Tämä nimikysymys, sehän on ollut esillä aina vähän väliä. Varmaan koko laitoksen olemassaolon ajan on aina välillä nous-sut esille ajatus nimen muuttamisesta. Taidekasvatuksen laitos-ta kutsuttiin joskus puhelimesta jopa kasvatuslaitokseksi, mikä tietysti aiheutti negatiivisia assosiaatioita. Tietysti 'kasvatus' jo on sanana mahdollisimman epäonnistunut, Hollokin jo aikoi-naan sanoi, että emme pyri kasvattamaan vaan auttamaan hen-kilön kasvua. Mutta toisaalta parempaakaan ei ole löytynyt. Ja jos hyväksytään käsite kasvatustiede niin miksi ei sitten taide-kasvatustiede. Mutta mitä sitten löytyisi tilalle? Täytyisikö nimi muuttaa aina professorin mukaan?

Kuinka arvioisitte omaa roolianne taidekasvatuksen oppiaineen kehittämisessä?

Oman tehtävän ja roolin arvioiminen on tietysti kaikkein vaikeinta. Ja tietysti aina voi sanoa, että monia asioita olisi voinut tehdä paljon paremminkin. Uskon kuitenkin, että olen pyrkinyt tekemään parhaani ja olen pysynyt uskollisena tälle avaralle visiolleni taidekasvatuksesta, mitä äsken juuri selostin. Monissa suuremmissa laitoksissa ei minun tietääkseni assistentin toimenkuvaan kuulukaan välttämättä luentokurssien pitäminen, mutta tietysti näin pienessä laitoksessa katsoin, että se on minun velvollisuuteni, hyvin mieluinen velvollisuuteni. Ensimmäiset pitämäni luennot olivat yleissivistävästä kulttuurihistoriasta. Siinä minulla oli todella hirveästi työtä, kun kunnianhimoisesti aloitin antiikista ja sitten jouduin yökaudet paikkaamaan omiakin tietojani. Se oli aika kunnianhimoisen yritys, mutta kyllä siitä nyt jollain tavalla selvisin. Viimeinen laajempi luentosarjani oli niin sanottu *Estetiikka II*, muistaakseni *Estetiikka I* :stä piti silloin Jukka Ammondin kirjallisuuden laitokselta. Nämä kuuluivat tutkinnonuudistuksen määräämiin yleisopintoihin. Ja siihen väliin tietysti mahtuu kaikenlaista.

Olen yleensä noudattanut sitä periaatetta, että en ole suostunut pitämään pelkkiä katederiluentoja, vaan aina jakanut luentokurssin siten, että siinä on luentojen ja harjoitusten suhde 3:1. Harjoitukset toteutettiin aina ryhmitöitä tehden ja siinä samalla sitten selvisi keskustelun yhteydessä, miten asiat olivat menneet perille. Samoin proseminaareissa oli hyvin vilkasta keskustelua, usein kuumia väittelyitäkin. Opinnäytetöiden skaala oli hyvin laaja.

Ehkä kaikkein omimpana alueenani taidekasvatuksen opetuksessa pitäisin kuva-analyysia ja kuvantulkintaa, joista pidin praktikumeja 80-luvun loppupuolella useampiakin. Niissä oli tavoitteina löytää kokeilevin ja innovoivin keinoin erilaisia kuvantulkintatapoja, lähinnä maalaustaiteen taidehistoriallisia tyylikausia ja tämän päivän ekspanstiivista rajoja särkevää

visuaalista taidetta kartoittaen. Meillä oli klassisina kuva-analyysimalleina Panofsky, Beardsley, Sandström sekä Rantasen edellisiä soveltava malli. Semiotiikan puolelta oli Peircen fenomenologisiin kategorioihin perustuva malli ja Barthesin myyttiteoria, joita olin käyttänyt väitöskirjassani ja joita oli nyt mukava testata opiskelijoiden kanssa. Nämä ryhmätyöt olivat hyvin kiinnostavia, ja tuntui että opiskelijat olivat niistä innostuneita.

Sanallisten kuva-analyysien rinnalla kukkivat monet mielikuvituksen kukat, joiden innoittajina olivat taideteokset. Ilmapalloja ja appelsiineja ilmestyi korvaamaan ympyrämuotoja, huoneen halki viritetty pyykkinaru täyttyi erilaisista surrealistisesti yhdistetyistä esineistä tai sitten rapinaa à la Cage, ruskeaan käärepaperiin kietoutunut mies ojentaa kätensä hitaasti kohti aurinkoa.⁷

Kuva-analyysiryhmät päättyivät yleensä Pinacothecassa pidettyyn näyttelyyn. Viimeisellä kuva-analyysin praktikumilla oli juhlava päätös, matka Pariisiin. Olimme siellä kolme vuorokautta ja kiersimme kaikki näyttelyt, museot ja mahdolliset paikat. Otimme kaiken irti siitä matkasta, se oli hyvin hauska.

Vielä tähän kysymykseen [oma rooli] liittyen voisin sanoa, että ehkä laaja visioni taidekasvatuksesta on aiheuttanut myös sen, että olen toiminut sellaisilla aloilla, joita ei aina läheisesti liitetä taidekasvatukseen, mutta joiden itse katson siihen läheisesti liittyvän. Kuten esimerkiksi naistutkimus, joka silloin Jyväskylässä juuri alkoi. Pidin siellä luentosarjoja aiheesta *Nainen kuvataiteen subjektina ja objektina*. Samoin rauhankasvatus, joka mielestäni kuuluu hyvin läheisesti taidekasvatukseen, sama asia loppujen lopuksi.

Millaisia muutoksia eri professorit toivat taidekasvatukseen, kunkin erityispiirre?

Kyllä siinä sai elämäkokemusta ja ihmistuntemusta, kun niin monet professorit vaihtuivat. Kuten sanottu, Matti Vainion aika oli alkuaikaa. Joskus se oli leppoisa ja joskus hyvinkin myrs-

kyistä. Varsinkin opiskelijoiden harrastamasta kiihkeästä ylioppilaspoliitikasta johtuen professorin arvovalta ja opiskelijoiden demokratiavaatimukset löivät yhteen. Siinä sitten assistentti yritti säilyttää puolueettomuutensa, tai usein liittyi opiskelijoiden riveihin. Matti Vainio oli siis laitoksen vaikean perustamisvaiheen pioneeri. Odotukset, jotka kohdistuivat laitokseen olivat suuret ja resurssit pysyivät vaan koko ajan pieninä. Siinä tietysti tehtävä oli aika vaikea. Uskon, että hän teki kyllä hyvää työtä laitoksen perustamis- ja hahmotusvaiheessa. Hyvät muistot siltäkin ajalta jäivät päällimmäisiksi.

Sitten Paula Tuomikoski-Leskelä vt. professorina. Hän lähestyi taidekasvatusta voimakkaasti kulttuuripoliittisesta aspektista. Hänen ajaltaan muistan monia hyviä projekteja, esimerkiksi silloisten taideprofessorien kutsumisen luennoimaan laitokselle. Ainakin Antti Nurmesniemi, Rauni Mollberg ja Eeva-Kaarina Volanen ottivat kutsun vastaan.

Hyvin lyhyen aikaa professorinsijaisuutta hoitamassa oli myös Päivi Huuhtanen. Hänen tekemänsä kirjanen *Mitä on taidekasvatus?* toimi hyvin opiskelujen alkuvaiheen kurssikirjana. Vaikutusaika jäi kyllä valitettavan lyhyeksi.

Kun Eero Tarasti vuonna 1981 piti virkaanastujaisesityksensä, taidekasvatuksen laitos oli saanut ensimmäisen vakinaisen professorinsa. Esitelmässään hän sanoi taidekasvatuksen tehtävästä puhuessaan, että taidekasvatus on ainoa keino, jolla yhteys suureen kulttuuriperinteeseen, koko maailmankuvamme juuriin voidaan säilyttää. Hän totesi klassis-humanistisen ajattelun muodostavan taidekasvatuksen ulottuvuuksista yhden varsin keskeisen alueen. Ja sen vastapoolina, totesi hän, ei sovi unohtaa yksilön luovuutta ja sisäistä arvomaailmaa, jonka kautta kulttuurin elementit suodattuvat. Tässä virkaanastujaisesityksessä esiintyi vain kerran, kuin ohimennen sana *semiotikka* muiden mahdollisten tehokkaiden ja hedelmällisten tutkimusmenetelmien yhteydessä, joita taidekasvatuksessa voitiin harjoittaa. Kuitenkin mielestäni juuri strukturalistis-semioottinen

tutkimus- ja tulkintaote, jonka uusi professori toi tullessaan, osoittautui siksi yleisavaimeksi, jota laaja-alaisen ja monikerroksisen taidekasvatuksen syntetisoinnissa oli koko ajan kaivattu.

Niin, voisin sanoa, että innostavana professorina, kansainvälisesti kuuluisana semiootikkona ja musiikin tutkijana Eero Tarastilla olisi ollut kaikki mahdollisuudet kehittää laitosta jatkossakin, mutta ymmärrettävästi omin alue eli musiikki voitti.

Laitoksen seuraava professori, filosofi Lauri Olavi Routila nimitettiin virkaansa keväällä 1985. Hän on kirjassaan *Miten teen tiedettä taiteesta* esittänyt omia linjauksiaan taidekasvatuksesta tieteenalana. Merkityksen olioistuminen, elämäntodellisuus ja elämismaailma, kolmioiden mahdollinen maailma; siinä joukko käsitteitä, jotka tulivat opiskelijoille tutuiksi myös hänen luennoiltaan.

Millä tavalla opiskelijat muokkasivat taidekasvatusta?

Opiskelijoista voisin puhua vaikka kuinka paljon. Uskon nimittäin että tuskin millään laitoksella Jyväskylän yliopistossa tai muissakaan yliopistoissa olisi ollut niin valppaita, aktiivisia ja monipuolisesti alansa asioista kiinnostuneita opiskelijoita kuin meillä. Ehkäpä juuri tämä taidekasvatuksen alan monitieteisyys ja monitaitteellisuus houkutteli jossain suhteessa tällaisia ennakkoluulottomia ja radikaaleja nuoria ihmisiä.

Alkuaikoina varsinkin, joka oli laitosneuvoston loistoaikaa, opiskelijat todella vaikuttivat asioihin. Laitosneuvostossa pohdittiin opetussisältöjä ja arvioitiin usein kriittisesti tenttikirjallisuutta. Opiskelijat saivat mielipiteensä kuuluville, vaikkakin ne joskus esitettiin liiankin kireästi ja kiihkeästi. Mutta minun mielestäni paljon parempi näin, kuin että oltaisiin oltu vain apaat-tisia ja otettu vastaan passiivisesti kaikki mitä ylhäältä annettiin. Laitosneuvosto siis toimi vireästi, samoin Mesenaatti -ainejärjestö.

Se järjesti usein vilkkaita keskustelu- ja väittelytilaisuuksia ja julkaisi Kaunokkia. Opiskelijat ottivat hyvin itsenäisesti ja syvällisesti kantaa taidekasvatusasioihin.

Joskus näissä keskusteluissa kuultiin huudahduksia, että "hulluahan tämä on, hullujahan me olemme, kun opiskelemme tämmöistä ainetta, eihän tästä pääse leipään käsiksi millään tavalla koskaan". Mutta myöhemmin matkustellessani eri puolilla Suomea, esimerkiksi Chagall -näyttelyiden yhteydessä esitelmöidessäni, joka puolella, Torniossa, Rovaniemellä, Tampereella, Kuopiossa, Helsingissä, kaikkialla tuli vastaan entisiä opiskelijoita, jotka toimivat taiteen välittämistehtävissä. Minulle ainakin tuli se käsitys, että kyllä he ovat aika hyvin sijoittuneita. Päätän tämän opiskelijoiden ylistyksen siihen, että haluaisin pystyttää Kampukselle taidekasvatuksen opiskelijan patsaan!

Erilaisissa mietinnöissä taidekasvatukseen liitettiin suuria suunnitelmia. Näkemyksenne siitä, miksi laitos ei laajentunut odotusten mukaisesti?

Ainakin alkuvaiheessa se taisi olla tuttu tarina pienestä, joka jää suurten jalkoihin. Taistelut määrärahoista ovat käsittäakseni kiihkeitä tiedekunnassa. Helposti käy niin, että ei löydy puolesta puhujaa, vaikka professori yrittäisi kuinka esittää siellä määrärahojen korotusta ja resurssien myöntämistä. Ihan tällainen viidakon laki varmaan oli jossain määrin vaikuttamassa. Ja kaikkia mahdollisuuksia ei ehkä aina ole osattu käyttää, esimerkiksi sitä vaihetta, jolloin nykykulttuurin tutkimusyksikkö oli startannut. Se lähti käyntiin aika hyvin ja Katarina Eskola esitti silloin meidän laitokselle yhteistyötä. Mielestäni silloin olisi ollut tilaisuus yhdistää voimia ja jakaa määrärahoja ja näin saada aikaan hedelmällisiä tutkimusprojekteja molempia kiinnostavista, keskeisistä aiheista. Olisikohan tämä mahdollisuus vielä olemassa?

Millä mielellä lähditte taidekasvatuksen laitokselta?

Hyvin kiitollisella mielellä, olihan se ollut erittäin rikasta aikaa. Viittaan juuri tuohon, mitä sanoin opiskelijoista, joiden kanssa oli ollut ihan mahtavaa tehdä töitä. Mutta lähtiessäni olin myös miettiväisellä mielellä ajatellessani laitoksen tulevaisuutta. Vaikeuksia olisi varmasti voitettavana. Tällä hetkellä en tyydy vain toivomaan, että laitos jossain muodossa pystyisi jatkamaan toimintaansa, vaan toivotan sille uutta renessanssia ja pitkää ikää!

V I I T T E E T

¹ siihen aikaan 'estetiikka ja nykyiskansain kirjallisuus'.

² Anna Louhivuori, 1998.

³ sama.

⁴ sama.

⁵ sama.

⁶ myöhemmin Hulkko.

⁷ Eläkkeelle päästyään Louhivuori ryhtyi pitämään kuvantulkinta-seminaareja myös Jyväskylän ikääntyvien yliopistossa. Hän on kirjoittanut nuorten ja ikääntyneiden opiskelijoiden ryhmiä vertailevan selostuksen 'Erään seminaarinvetäjän pohdintoja', josta edellinen lainaus on otettu.

PÄIVI HUUHTANEN 1.3.-31.5.1982 JA 1.8.-31.12.1983

Päivi HUUHTANEN (nyk. HUUHTANEN-SOMERO) valmistui filosofian kandidaatiksi Helsingin yliopistosta vuonna 1970, pääaineenaan taidehistoria, toisena laudaturinaan estetiikka ja kirjallisuustiede. Tohtoriksi hän väitteli 1979. HUUHTANENIN väitöskirja *Tunteesta henkeen* on tieteenfilosofinen selvitys suomalaisen estetiikan historiasta.

Opiskeluaikanaan HUUHTANEN työskenteli taidegallerioissa sekä kirjallisuustieteen ja estetiikan laitoksella assistenttina. Vuonna 1974 hän siirtyi hoitamaan laitoksen apulaisprofessorin virkaa. HUUHTANEN nimitettiin Helsingin yliopiston estetiikan dosentiksi vuonna 1979. Reilun puoli vuotta kestäneen taidekasvatuksen professorin sijaisuutensa jälkeen HUUHTANEN jatkoi Helsingissä lähinnä yleisen kirjallisuustieteen ja estetiikan apulaisprofessorin tehtävissä vuoteen 1993 asti. Hän on hoitanut Helsingin yliopistossa myös kotimaisen kirjallisuuden apulaisprofessorin virkaa. Taidekasvatuksen dosentiksi HUUHTANEN nimitettiin vuonna 1984.

I Professorin ja professorin sijaisen läheiset lähtökohdat

Taidekasvatuksen laitokselle HUUHTANEN tuli aikanaan professori Eero TARASTIN pyynnöstä. Tarasti ja HUUHTANEN tunsivat toisensa jo Helsingin yliopiston tutkijaseminaarista. Tarasti tiesi näin ollen HUUHTANENIN koulutustaustan ja sen soveltuvuuden taidekasvatuksen alalle. HUUHTANEN arvioi myös väitöskirjansa olleen ratkaisevassa asemassa tullessaan kutsutuksi hoitamaan taidekasvatuksen professorin sijaisuutta. HUUHTANEN kertoi taidekasvatusvisionsa olleen vahvasti saman suuntainen kuin TARASTILLA.¹

Ymmärsin, että taidekasvatus olisi eri taiteen aloja yhdistävä, lähtökohdiltaan taiteenfilosofinen tarkastelutapa, jossa pohditaan kysymystä 'mitä on taide' hyvin laajasti.²

Taiteen olemuksen pohtimisen lisäksi HUUHTASTA kiinnosti erityisesti taiteen vaikutus. Sen vastaanottamisen kysymys oli HUUHTASEN mielestä taidekasvatuksessa kaikkein keskeisin kysymys, tärkeämpi kuin niin sanottu taiteilijakasvatus.³

Mutta en myöskään katsonut, että se olisi ollut mikään puhtaasti kasvatustieteellinen ala. Siihen aikaan oli nousemassa niin sanottu reseption estetiikka, jossa näin aika paljon mahdollisuuksia. Itse filosofisesti suuntautuneena pidin hedelmällisempänä hermeneuttis-fenomenologista kuin analyttistä filosofiaa.⁴

Taidekasvatus -käsitystensä perustana HUUHTASELLA oli tietous siitä, mitä vuosisadan vaihteen taidekasvatusliike oli Suomessa ja kansainvälisestikin ollut. Tältä pohjalta hän oli käsitellyt aihetta jo väitöskirjassaan, keskeisenä nimenä J.A. Hollo. Lisäksi HUUHTANEN kertoi perehtyneensä lähinnä amerikkalaiseen luovuuskasvatukseen ja saksalaiseen uushumanistiseen taidekasvatusaatteeseen. HUUHTANEN totesi Jyväskylässä olleen edelleen voimakkaasti esillä marxilainen suuntautuminen, johon hän itse ei ollut sitoutunut, mutta jonka pohjalta käytiin myös paljon pedagogista keskustelua.⁵

HUUHTANEN arvioi taidekasvatuksen laitoksen olleen hänen aloittaessaan "nousevassa suunnassa". EERO TARASTI oli alkanut kiteyttää taidekasvatukselle suuntaa, mutta hänen työnsä jäi kuitenkin kesken. TARASTIN alkutyöstä HUUHTANEN kertoi kuitenkin löytäneensä johdonmukaisen lähtökohdan, johon tarttua. Se ei kuitenkaan ollut ongelmatonta, sillä laitoksella oli hyvin monenlaisia intressejä sekaisin, usein vaihtuneiden professorinviran hoitajien aloituksia eri suunnilta. Myös HUUHTANEN kertoi taidekasvatuksen laitokselle tullessaan kohdanneensa voimakkaassa hämmennyksen tilassa olevat opiskelijat.⁶

Jokaisella oli tavallaan omat tutkintovaatimuksensa. Voi sanoa, että se oli todella vaativa tehtävä siinä mielessä, että kaikki oli ikään kuin mosaiikkimaisesti hajallaan.⁷

II Huuhtanen kokoaa taidekasvatusmosaiikkia

Heti alkuun Huuhtanen koki tarpeelliseksi itse taidekasvatuskäsitteen määrittelemisen. Käsitteen sekavuus johtui Huuhtasen mielestä erityisesti siihen kohdistetuista erilaisista intresseistä. Keskeinen ongelma oli Jyväskylän yliopiston voimakas kasvatustieteellisen suuntautumisen perinne, josta aiheutui erityisesti käytännön jännitteitä.⁸

En sanoisi että tämä oli käsitteellinen ongelma niinkään. Käytännön tilanne kuitenkin aiheutti laitosten välistä voimavarojen mittelyä ihan rahoituksenkin puolesta. Oli aika iso ongelma, että taidekasvatus haluttiin joko sitoa kokonaan kasvatustieteeseen tai sitten panna koko virka pois, lopettaa koko laitos, koska se oli niin pieni yksikkö. Tässä oli ryhdyttävä taisteluun.⁹

Huuhtasen mukaan Jyväskylässä ei aina oikein ymmärretty, että taidekasvatus voisi olla sanan kasvatustieteellisestä painopisteestä huolimatta muutakin. Eli että se voisi olla esimerkiksi taidefilosofiaa ja soveltavaa estetiikkaa, kuten Huuhtanen asian ymmärsi. Ensitöikseen Huuhtanen määrittelikin taidekasvatuksen esteettis-käsitteelliset perusteet ja piti opiskelijoille luentosarjan aiheesta *Mitä on taidekasvatus*.¹⁰

Luentojen pohjalta ilmestyi myöhemmin kirja *Mitä on taidekasvatus? Taidekasvatuksen esteettis-käsitteelliset perusteet*. Sen Huuhtanen kirjoitti johdatukseksi oppiaineen tieteellisiin lähtökohtiin ja perusteisiin, sekä sen historialliseen taustaan. "Vaikka käyttötarkoitus liittyykin tietyn oppiaineen periaatteiden selkiyttämiseen, tarkastelun näköala pyrkii kuitenkin yltämään yleiselle tasolle."¹¹

Huuhtanen kuvaa kirjassaan antaneensa sen nimikkokysymykseen vastaukseksi taidekasvatuksen perusteiden hahmotuksen, joka on "mielletty kokonaiskuva taidekasvatuksesta eri merkitysulottuvuuksineen".¹² Teoksessaan Huuhtanen pohtii taidekasvatusta sen käsitteellisistä lähtökohdista, sekä estetiikan (taidefilosofian) että kasvatustieteellisen näkökulmista. Kolmannessa osassa Huuhtanen kokoaa taidekasvatusaja-

tusten historiaa antiikista uushumanismin kautta vuosisadan vaihteen taidekasvatusliikkeeseen.¹³

Taidekasvatuksen perusajatuksiksi HUUHTASEN teoksessa nousee taiteen vaikutuksen ja välittymisen kysymys. “Kysymys on siitä, että *kasvattaja asettaa tarjolle sekä taidetta että apuvälineitä sen merkitystulkinnan varalle. Tämä on keskeisintä taidekasvatustoimintaa.*” Koska taidetta on kulttuurissamme kuitenkin aina tarjolla muodossa tai toisessa, varsinainen taidekasvatusvastuu on HUUHTASEN mukaan vastuuta juuri välittymisen toteutumisesta, taiteen vaikuttamisesta vastaanottajiinsa. Varsinainen taidekasvatustoiminta tekee siis vastaanottajan tietoiseksi siitä “merkillisestä vaikutuksesta”, joka taiteen merkkikielellä on. Taidekasvattaja ikäänkuin vihkii kasvatettavansa sisälle taiteen salaisuuksiin, mutta kokijalle jää kuitenkin aina omakohmainen vastuu syventyä niihin.¹⁴

Taidekasvatus on siis taiteen spesifioimaa, taiteen määräämää kasvatusa. Primaariperusteiltaan taidekasvatus on HUUHTASEN mukaan sovellettua estetiikkaa. “Se on taidefilosofisen estetiikan näkökulmalta täsmennettyä yleistä kasvatusfilosofiaa.”¹⁵ HUUHTANEN nostaa taiteen määriteltävyyden kysymyksen koko taidekasvatuksen olemassaolon kysymykseksi.

Jos taiteelle ei voida osoittaa yleistä merkitysalaa, onko lainkaan perusteltua puhua yleisestä taidekasvatuksesta. Olisi asiallisempaa mukautua englanninkieliseen käytäntöön ja puhua taiteiden kasvatuksesta (arts education[...]). Koska taiteen määrittelyn kysymys on estetiikan alaa ja kriittinen, voitaneen sanoa, että taidekasvatuksen olemassaolo riippuu periaatteesta esteettisen hiuskarvan varassa.¹⁶

HUUHTANEN löytää taidekasvattajalle kuitenkin takaportin taiteen ongelmallisen määriteltävyyden kiertämiseen. “Se voi tutkia sitä ilmiöpiiriä ja todellisuutta, joka kulloinkin esiintyy ja vastaanotetaan taiteena.”¹⁷ Institutionalistisen ajattelutavan mukaan taiteen erottuminen taiteeksi on siis ehdollista, kulttuurisidonnaista. Taide on ihmisen yhteisöllistä vuorovaikutusta, toimintaa, joka myös toteutuu yhteisöllisin käyttösopimuksin. Tällainen ajattelutapa on HUUHTASEN mukaan kuitenkin epä-

realistinen siinä, että se jättää huomiotta taiteen vastaanoton realiteetit. Suurelle yleisölle taidetta voi olla myös jokin mitä ei taiteena julkisesti tunnusteta tai tarjota. “Kun se taiteena vaikuttaa, se myös vaatii taidekasvatuksellista huomiota, olipa taide-teoreettinen kanta vaikka päinvastainenkin.”¹⁸

Yhdeksi taiteen tunnistamisen kriteeriksi voidaankin ymmärtää esteettisen kokemuksen syntyminen. Myös esteettinen kokemus on kuitenkin kulttuurisidonnainen, omaksuttavissa, opittavissa ja kehitettävissä oleva. Näin ollen yksi taidekasvatuksen luonnollinen painoalue on esteettinen kasvatus, jossa taiteen esteettistä vaikutusta ja välittymistä pyritään edesauttamaan eri tavoin. “Taidekasvattajan ja esteettisen kasvattajan yhteinen ja yhdistettävissä oleva työmaa on tehdä kasvatettava tietoiseksi taiteen mahdollisuuksista vaikuttaa esteettisten arvojen alueella. Opettaja ei voi sille mitään, jos joku ei pysty näkemään tai kuulemaan. Taidekasvattaja vain kiinnittää huomion siihen, mitä hän voisi nähdä ja kuulla”.¹⁹

III Itsenäisyyden puolesta

Huuhtanen ihmetteli aikanaan Jyväskylän yliopiston muiden oppiaineiden, erityisesti filosofian laitoksen vähäistä kiinnostusta yhteistyöhön taidekasvatuksen laitoksen kanssa. Muiden taideaineiden kesken yhteistyö tapahtui lähinnä hallinnollisella tasolla tai yhteisten opiskelijoiden graduohjauksen puitteissa. Myös välit kasvatustieteeseen olivat Huuhtasen mukaan etäiset.²⁰

Sen sijaan kulttuurintutkimusyksikön perustamisvaiheessa²¹ taidekasvatukseen kohdistettiin uusi intressi. Vuonna 1983 kulttuurintutkimusyksikön suunnittelu oli sijoitettu taidekasvatuksen laitoksen tiloihin. Huuhtanen joutui laitokselle tullessaan tyhjentämään itselleen tilaa työskennellä. Huuhtasen mukaan näytti hetken jopa siltä, että kulttuurintutkimus yksikkö ja taidekasvatus olisivat sulautumassa toisiinsa periaatteita tarkemmin täsmentämättä. Hän ryhtyikin entistä määrätietoi-

semmin toimiin taidekasvatuksen itsenäisyyden puolesta muun muassa oman oppikirjan laatimisen muodossa.²²

*Aina oli näitä tilanteita, jossa taidekasvatuksen itsenäisyys kyseenalaistettiin. Usein huomasi, että jostakin nousee taas joku taho joka ilmoittaa, että taidekasvatuksella ei ole mitään merkitystä sinällään. Kyllä siellä tietysti hedelmällistäkin vuorovaikutusta oli. Mutta joka yliopistossa on tätä kamppailua määrärahojen vuoksi, minkä seurauksena tilanteet joiden pitäisi olla periaatteellisia kiristyvät ja niistä tuleekin käytännön myötä aika vaikeita.*²³

IV Hapuilevia hankkeita

Huuhtanen arvioi taidekasvatuksen opiskelijoiden osuuden taidekasvatuksen muokkaajina hyvin suureksi. Siitä, että opiskelijoilla oli jossain määrin ”pallo hukassa”, aiheutui asioiden kyseenalaistamista ja avointa etsintää. Huuhtasen mukaan sekä laitoksen henkilökunta että opiskelijat olivat hyvin tiiviissä yhteistyössä käyttäen paljon aikaa keskusteluun ja asioiden yhteiseen pohtimiseen.²⁴

Opiskelijoiden omista erilaisista lähtökohdista johtuen taidekasvatuksen laitoksen seminaarit olivat hyvin kirjavia. Laitoksella kohtasivat eri taidelajien opiskelijoiden intressit, paikka jäikin Huuhtasen mieleen ”avoimena kenttänä kaikkien taidelajien kohdata”. Teoreettinen ohjaus ja tieteellisen tutkimuksen ohjaus oli kuitenkin jäänyt lapsen kenkiin, mikä oli Huuhtasen mukaan todella ongelmallista.²⁵

*Koin todella suurena aukkona sen, että sinällään innokkaissa hankkeissa ei ollut tieteellisen tutkimuksen metodiikasta kovinkaan selkeää näkemystä tai teoreettisen viitekehyksen hyväksikäyttöä. Se oli aika tavalla hapuilevaa. Nämä avoimet kysymykset muokkasivat taidekasvatusta suunnattomasti, siinä täytyi etsiä yhtenäistä linjaa.*²⁶

Tämän lisäksi taidekasvatuksen opiskelijoilla oli paljon erilaisia työkokemuksia ja intressejä suuntautua eri aloille. Esimerkiksi

juuri kuntien kulttuurisihteereinä työskentelevien taidekasvatuksen opiskelijoiden myötä keskusteluun tuli heidän kohtamiaan moninaisia ongelmia, myös hallinnollisia ja byrokraattisia kysymyksiä.

Tuntui joskus ihan hurjalta, minne taidekasvatuksen opiskelija käytännössä joutuukaan ja minkälaisia valmiuksia yliopistosta siihen voi saada.²⁷

Se miksi taidekasvatuksen laitos ei laajentunut 70-luvun suunnitelmien mukaisesti johtui HUUHTASEN arvion mukaan osin sen hallinnollisesta kytkemisestä vahvempiin laitoksiin. Esimerkiksi HUUHTASELLA ei ollut aikanaan mahdollisuutta olla mukana tiedekuntaneuvostossa, mistä johtuen pienen taidekasvatuksen yksikön intressit jäivät muiden jalkoihin. ”*Vaikka etukäteen oli yhdessä sovittu joistakin asioista, saattoi päätös olla ristiriitainen.*”²⁸

Toisaalta ongelmia aiheutti osaltaan myös taidekasvatuksen professorin viranhoitajien runsas vaihtuvuus. HUUHTASEN sanoin ”jokainen esitti omat suunnitelmajulistuksensa ja hävisi sitten kuvasta”. HUUHTANEN harmitteli edelleen erityisesti TARASTIN työn keskeytymistä, sillä olisi ollut mielenkiintoista nähdä mitä hänen aloittamastaan monialaisesta taidefilosofian pohdinnasta ja sovellutuksista olisi seurannut.²⁹

HUUHTANEN oli kanssamme samaa mieltä siitä, että on todellakin hyvä puhua 70-luvun ”suurista suunnitelmista”. Ne sisälsivät paljolti myös utopiaa ja tyhjää retoriikkaa, joka olisi HUUHTASEN mukaan pitänyt purkaa pois ja katsoa mitä siitä lopulta jää jäljelle. HUUHTASEN aloittaessa sijaisuutensa myös taidekasvatuksen teoreettisina kurssikirjoina oli monia yleisiä elämänfilosofisia teoksia, jopa kaunokirjallisuuden edustajia.³⁰

Siellä oli monia ideologioita, muun muassa steinerilaisuus ja lähes kaikki mahdolliset erilaiset pedagogiset, idealistiset ideologiat mukana. Teki mieli oikein purkaa niitä kuplia.³¹

V Taidekasvattaja vaihtuu taas

Päivi HUUHTANEN kertoi aikanaan lähteneensä taidekasvatuksen laitokselta hyvin pettyneenä, pahoillaan siitä että joutui lähtemään. Ratkaisu ei ollut hänen omansa, eikä yliopistonkaan. Itseasiassa yliopiston puolelta esitettiin vetoamuksia sen puolesta, että HUUHTANEN jäisi jatkamaan taidekasvatustyötään. Ratkaisun taustalla oli kuitenkin henkilökohtainen elämäntilanne; perhe ja tutkija-aviomies Helsingissä. Toisaalta HUUHTASALLA oli siellä myös virkansa ja dosentuuriopetusta. Taidekasvatuksen professorinsijaisuutta HUUHTANEN oli hoitanut edeltäjiensä tavoin Helsingistä käsin niin sanottuna matkalaukkuprofessorina, mikä ei enää jatkossa olisi ollut ongelmatonta.³²

*Olin pahoillani ja pettynyt sen vuoksi, voisi sanoa frustroitunut, koska niin monia hyviä ideoita oli päässyt viriämään. Katsoin myös, että nyt Tarastin aloittama ja minun jatkamani linja olisi voinut jatkua, mutta se täytyi katkaista kesken. Toivoin kuitenkin, ja alkuun näyttikin siltä, että siinä voisi käydä hedelmällistä vuorovaikutusta uuden professorin kanssa.*³³

Taidekasvatuksen dosentuurista huolimatta HUUHTASALLA ei ole juurikaan ollut enää tekemistä laitoksen kanssa. Tosin hän ohjasi lähtönsä jälkeen vielä joitakin pro gradu -tutkielman tekijöitä, mutta tämänkaltaiset kontaktit vähenivät luonnollisesti vuosien kuluessa opiskelijoiden vaihtumisen myötä.³⁴

*Sen olen kokenut, että sieltä Jyväskylän yliopiston taholta ei ole juurikaan kontaktia suomalaisen estetiikan perussuuntautumiseen. Tietysti tiedän, että siellä on ollut soveltavan estetiikan nimikkeellä olevia edustajia, ennenkaikkea Yrjö Sepänmaa ympäristöestetiikan edustajana.*³⁵

HUUHTANEN arvioi lyhyen taidekasvatuksen professorinsijaisuutensa aikaisiin ansioihinsa taidekasvatuksen periaatteellisen selkiyttämisyhteyden ja kauan kaivatun johdantoteoksen laatimisen. Hän kävi Jyväskylässä luennoimassa vielä dosentin ominaisuudessa suomalaisen taidekasvatuksen ja estetiikan historiasta, kunnes uusi professori vakiintui virkaansa ja halusi

tuoda esiin omat näkemyksensä taidekasvatuksesta. Taidekasvatuksen tutkintovaatimuksissa HUUHTASEN kirja säilyi vuoteen 1991 asti.³⁶

Itse HUUHTANEN kertoi taidekasvatuksen laitoksella toimissaan saaneensa laajentuneen oivalluksen nimenomaan estetiikan mahdollisuuksista soveltavana estetiikkana. Se avautui HUUHTASELLE konkreettisenä haasteena. Samoin hän kertoi ymmärtäneensä miten tärkeää olisi todellakin tutkia taiteen vaikutusmahdollisuuksia tai taiteen merkitystä kulttuurissa, ei pelkästään puhua siitä retorisesti. HUUHTANEN jatkoi taidekasvatusasioiden käsittelyä edelleen Helsingin yliopistoon palattuaan. Siellä hän piti eri taidealojen opiskelijoille yleissivistävää luentosarjaa siitä mitä on taidekasvatus. HUUHTANEN koki näiden asioiden pohittamisen johtaneen myös jonkinasteiseen henkilökohtaiseen vapautumiseen omassa kirjoittamis- ja tutkimusotteessaan:

*Se antoi mahdollisuuden vapaampaan ja soveltavaan näköalaan.
Varmasti sen jälkeen minun tieteellinen tutkimusotteeni vapautui vähän, voisi sanoa ehkä taiteeseenkin päin.³⁷*

Nykyisin Päivi HUUHTANEN-SOMERO toimii vapaana kirjoittajana ja esitelmäijänä. *Mitä on taidekasvatus* -kirjan jälkeen hän on kirjoittanut monialaisia esseitä kulttuurista, taiteesta, estetiikasta ja uskonnosta. Häneltä on ilmestynyt myös runo- ja aforismikokoelmia.

V I I T T E E T

- 1 Huuhtanen-Somero, 1998.
- 2 sama.
- 3 sama.
- 4 sama.
- 5 sama.
- 6 sama.
- 7 sama.
- 8 sama.
- 9 sama.
- 10 sama.
- 11 Huuhtanen, 1984, s.1.
- 12 sama, s.5.
- 13 sama.
- 14 sama, s.110.
- 15 sama, s.12.
- 16 sama, s.57.
- 17 sama, s.59.
- 18 sama, s.70.
- 19 sama, s.71-82
- 20 Huuhtanen-Somero, 1998.
- 21 Jyväskylän yliopistoon suunniteltiin tuolloin perustettavaksi kulttuuritutkimuksen ja alan tietopalvelun yksikköä. Opetusministeriön ja yliopiston neuvottelujen perusteella ja taiteen keskus-toimikunnan ehdotuksen mukaisesti aloitettiin 1.8.1983 selvitystyö, joka pyrki muodostamaan pysyvän toimintapisteen Jyväskylään. Tutkimusyksikön toimintaa valmistelevalle erikoissuunnittelijaksi palkattiin Katarina Eskola.
- 22 Huuhtanen-Somero, 1998.
- 23 sama.
- 24 sama.
- 25 sama.
- 26 sama.
- 27 sama. Ks. Liite I, *Taidekasvattajan kohtalo*.
- 28 sama.
- 29 sama.
- 30 sama.
- 31 sama.
- 32 sama.
- 33 sama.
- 34 sama.
- 35 sama. FT Yrjö Sepänmaa nimitettiin taidekasvatuksen, erityisesti ympäristöestetiikan dosentiksi 1.12.1988.
- 36 Huuhtanen-Somero, 1998.
- 37 sama.

I Taidefilosofian harrastuksesta ammattiin

Lauri Olavi Routila väitteli filosofian tohtoriksi Turun yliopistossa vuonna 1969, väitöskirjan nimenä *Die aristotelische Idee der Ersten Philosophie*. Routila oli työskennellyt Turun yliopistossa vuodesta 1960 filosofian assistenttina ja vt. professorina, sekä teoreettisen filosofian dosenttina ja myöhemmin oikeusfilosofian dosenttina. Hän toimi Suomen Akatemian vanhempana tutkijana vuosina 1972-77 ja 1979-80. Vuodet 1978 ja 1979 Routila oli Hampurin yliopiston filosofian professori. Jyväskylän yliopiston filosofian vt. professorina Routila oli lukuvuoden 1981-82, minkä jälkeen hän toimi vapaana graafikkona ja kirjapainajana. Routila on ollut Suomen filosofian ja fenomenologisen tutkimuksen seuran puheenjohtaja vuodesta 1970 alkaen ja Suomen filosofisen yhdistyksen puheenjohtaja vuosina 1972-74. Valtion humanistisen toimikunnan jäsen hän oli vuosina 1986-92.¹

Taidekasvatuksen professuuria Routila kertoi hakeneensa koska monet ihmiset kehottivat häntä sitä hakemaan. Hänelle itselleen taiteen filosofian tutkiminen oli ollut “pelkkä harrastus”.²

*Olin kirjoittanut sitä ennen joukon kirjoituksia taiteen filosofiasta. Mutta itse koin sen harrastuksena joka lähti siitä, että professori Aarne Kinnunen yllytti minua aina tulemaan Helsinkiin pitämään esitelmiä.*³

Näin syntyi myös Routilan ensimmäinen taiteenfilosofinen artikkeli *Taide, kieli ja taiteen kieli*⁴, joka ilmestyi 70-luvun alussa. Vähitellen Routila huomasi kiinnostuvansa aiheesta yhä enemmän. Vaikka niin ei Routilan mukaan alunperin ollut tarkoitus, harrastuksesta tuli ammatti hänen tultuaan valituksi taidekasvatuksen professorin virkaan.⁵

Tehtävä kiinnosti minua kuitenkin valtavasti haasteellisuutensa vuoksi. Noihin aikoihin olin muissakin yhteyksissä pohtinut teorian ja käytännön suhdetta. Nimitettiin hän saksalaisessa maailmassa filosofiaani silloin produktionalismiksi – juuri siksi että korostin ihmisen luovaa panosta myös tiedon ja tieteen käsitteissä. Kirjassani Miten teen tiedettä taiteesta formuloin suomalaiselle lukijalle välähdyksiä tästä ajattelutavasta. Vasta viime aikoina sitä on ruvettu täällä ymmärtämään.⁶

II Yksimielinen valinta

FT Lauri Olavi Routila määrättiin hoitamaan Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen professorin virkaa 1.1.1984 alkaen, kunnes virka vakinaisesti täytettäisiin. Eero Tarastilta auennutta taidekasvatuksen professuuria hakivat 6.1.1984 mennessä FT Sirkka Heiskanen-Mäkelä, FT Kauko Kämäräinen, VTL Arja Merikallio, FT Lauri Olavi Routila, FL Dan Steinbock ja FT Matti Vainio.⁷ Taidekasvatuksen professorin sijaisuutta Tarastin virkavapaiden aikana hoitanut FT Päivi HUUHTANEN ei siis ollut hakijoiden joukossa, mutta anoi nimitystä taidekasvatuksen dosentiksi. HUUHTANEN piti näyteluennon aiheesta *Kirkko taidekasvattajana – bysanttis-ortodoksinen näkökulma*. Hänet katsottiin päteväksi taidekasvatuksen dosentin toimeen ja hänen kiinnittämisenä yliopistoon opetuksen ja tutkimustyön kannalta tarkoituksenmukaiseksi.⁸ HUUHTANEN nimitettiin taidekasvatuksen dosentiksi 1.12.1984 alkaen.

Professorin virkaa hakeneista päteviksi todettiin FT Sirkka Heiskanen-Mäkelä, FT Lauri Olavi Routila ja FT Matti Vainio. Hakijat Heiskanen-Mäkelä ja Vainio vapautettiin näyteluennon pitämisestä, sillä heitä oli kuultu jo kyseisen viran aikaisempien täyttöprosessien yhteydessä.⁹ Routilan pitämä näyteluento *Taide-teos, merkityksen esineellistyminen ja taidekasvatus* sai arvolauseen erittäin hyvä.¹⁰

Asiantuntijalausuntoja hakijoiden tieteellisestä pätevyydestä antoivat professori Aatos Ojala, apulaisprofessori Erkki Salmen-

haara, professori Eero Tarasti ja professori Jussi Tenkku. Edelleen lausunnoissa toistui taidekasvatuksen professoriehdokkaita arvioivien asiantuntijoiden ikuinen ongelma: taidekasvatuksen tieteenalan vakiintumattomuus. Tästä, ja toisaalta hakijoiden edustamien alojen erilaisuudesta johtuen hakijoiden keskinäinen vertailu nähtiin lähes mahdottomana tehtävänä. “Ainoa keino selvittää asiasta on punnita heidän ominaispainonsa, missä he ovat taidekasvatusta lähestyneet. Joukossa on kirjallisuusihmisiä, lähinnä fenomenologiaa edustavia filosofeja, sosiologeja, psykoanalyttikkoja ja musiikin pedagogeja.”¹¹

Taidekasvatuksen edellinen professori Eero Tarasti painotti viran haltijalta vaadittavan laaja-alaisuutta, sillä pelkkä yhden taidelajin tutkimuksen tai käytännön hallitseminen ei riitä mahdollistamaan viran pätevää hoitoa. “Todellisuudessa taidekasvatuksen professori joutuu jatkuvasti tekemisiin lähes kaikkien taidealojen kanssa – hänen on kyettävä ohjaamaan eri taidealoilla tehtäviä taidekasvatusta koskevia tutkimuksia ja oltava myös perehtynyt taiteidenvälisiin tutkimuksiin ts. eri taiteita yhdistäviin ongelmiin, lähestymistapoihin ja menetelmiin.”¹²

Professorin valinta on aina merkittävä taidekasvatuksen tulevaisuutta suuntaava ratkaisu.

Lopputulos riippuu myös paljolti siitä, mitä taidekasvatuksen puolta Jyväskylän yliopistossa halutaan jatkossa kehittää ja korostaa: Jos halutaan aineeseen vankkaa taidekeskeisyyttä on nimenomaan jollakin taiteenalalla ensisijaisesti pätevyytensä osoittanut tutkija paras; jos taas halutaan taidekasvatuksen osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun ja joukkotiedotuksen vaikutuksen tutkimukseen olisi sosiologi-psykologi ihanneratkaisu ja jos taas toivotaan taiteidenvälisyyttä ja estetiikkaa terävän käsiteanalyysin kannalta on filosofi soveliaim. Kussakin tapauksessa ennuste aineen tulevasta kehityksestä muodostunee erilaiseksi.¹³

Kaikki asiantuntijat asettivat Routilan yksimielisesti ensimmäiselle ehdokassijalle taidekasvatuksen professorin virkaan. Hänen fenomenologis-filosofisen lähestymistapansa taidekasvatukseen nähtiin mahdollistavan aiheen monipuolisen tutkimuksen.

FT Lauri Routila on laaja-alainen filosofian tutkija, jonka intressien painoalueita ovat antiikin filosofia, saksalainen fenomenologia, taiteen filosofia ja historian filosofia. Hän on liikkunut myös arkkitehtuurin- ja kirjallisuuden tutkimuksen alueilla. Edelleen hän on – tosin vasta alustavasti – kartoittanut taidekasvatuksen problematiikkaa. Hänen tieteellinen tuotantonsa on kauttaaltaan korkeatasoista ja parhaalta osaltaan selvästi kansainvälistä tasoa, itsenäisiä uusia virikkeitä antavaa. Vaikka hän ei ole erikoistunut jonkin määrätyn taiteenalan tutkijaksi, hän on taiteen teorian tutkijana perehtynyt taiteeseen ilmiönä. Hänen yleiset tieteelliset ansionsa ovat hakijoiden joukossa omaa luokkaansa.¹⁴

FT Lauri Olavi Routila nimitettiin Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen professorin virkaan maaliskuussa 1985.

III Routilan vastaus klassiseen taidekasvatuskysymykseen

Ennen varsinaista nimitystään Routila ehti siis opettaa taidekasvatusta vuoden vt. professorina. Myös hän kuvasi alkutilannetta sekavaksi ja epämääräiseksi. Tilanteessa oli Routilan mukaan kuitenkin se hyvä puoli, että Eero Tarasti oli ehtinyt olla professorina jo jonkin aikaa ja taidekasvatukselle oli syntynyt omanlaisensa laitospiljöö. Laitos oli tosin edelleen kovin pieni, minkä Routila kertoi kokeneensa alusta asti kiusallisena asiana.¹⁵

Kun taidekasvatuksen oppituoli perustettiin Jyväskylän yliopistoon 1974, ei yliopistolla ollut selkeää kuvaa uuden tieteenalan opetuksellisista ja tutkimuksellisista tavoitteista. Toiminta jäikin moniksi vuosiksi haparoivaksi, tavoitteettomaksi ja sekavaksi. Lähtökohtien sekavuus oli suureksi haitaksi oppituolin ja sen edustaman tieteenalan myöhemmällekin kehitymiselle.¹⁶

Routilan arvion mukaan laitoksen tutkintovaatimukset olivat ajoittain hämmästyttävän kaukana siitä, mitä jo oppituolin nimi olisi edellyttänyt. Routila arvioi viran ensimmäisen vakituisen haltijan Eero Tarastin kuitenkin onnistuneen lyhyenä toimikautenaan luomaan hyvän perustan laitoksen tulevalle kehitykselle.¹⁷

Routila kertoi heti alkuun törmänneensä jatkuvasti klassikkokokysymykseen siitä mitä onkaan taidekasvatus. Hän sanoi itselleen kuitenkin muodostuneen jo ensimmäisen taidekasvatusvuotensa aikana selvä käsitys siitä mitä oppiaine voisi olla.¹⁸

*Kaikki ihmiset kysyivät aina mitä on taidekasvatus, eikä kenelläkään ollut mitään vastausta, ei minkään näköistä. Ensimmäinen vastaus jonka minä olen antanut, on tämä minun virkaanastujaisesitykseni.*¹⁹

Routila piti virkaanastujaisesityksensä 8. toukokuuta 1985. Esityksessään hän nosti esiin modernin taiteen aiheuttaman hämmennyksen: ”Moderni taide on suuren yleisön silmissä menettänyt kommunikatiivisen viihtyisyytensä”.²⁰ Tämä oli Routilan mukaan ollut osaltaan kiihdyttämässä uuden akateemisen tieteenalan, taidekasvatuksen, muotoutumista viime vuosikymmenien aikana. ”Miljoonat ihmiset, jotka eivät ole koskaan lukeneet Georg Wilhelm Friedrich Hegeliä eivätkä tule luultavasti tuntemaan siihen tarvittakaan, ovat kernaasti valmiita yhtymään ajatukseen, että taide on peruuttamattomasti menneisyyteen kuuluva asia, menettänyt elinvoimaisuutensa ja merkityksensä inhimillisen elämän merkittävässä yhteyksissä”.²¹ Tästä kaikesta Routila johtaa teoreettis-käytännöllisen ongelman, joka koskee ’suuren yleisön’ ja ’vakavan taiteen’ välille syntyneitä jännitystilaa.²²

Ei ole uutta ja ennenkokematonta, että taide ärsyttää ihmisiä. Modernin taiteen kohdalla kyse on Routilan mukaan kuitenkin siitä, että koskaan ennen taide ei ole asettanut yhtä suurta haastetta katsojalle kuin viime vuosisadan lopulta alkaen tämän päivän jälkimodernismiin. ”Taiteen tarkasteleminen ei ole enää yksinkertaista, luonnollisen havaintokyvyn hyväksikäyttöä, vaan erityisen viljelyn, kultivoitumisen ja vaalimisen avulla kehittyvää taitoa, joka edellyttää tietoa, tuntemusta ja älyllistä valmiutta kohdata epätotunnaisia mielikuvia.”²³

Routila tuo tarkastelunsa pohjaksi toteamuksen, jonka mukaan taiteen alueella suuren yleisön maku poikkeaa selvästi asiantuntijoiden mausta.

Voidaanpa olettaa, että ns. vaateliaammalle taiteelle ei jäisi paljonkaan elinmahdollisuuksia, jos julkisista varoista taiteen tukemiseen käytettävä omaisuus jaettaisiin suuren yleisön edustaman maun perusteella.[...] Ns. 'hyvän maun' tyrannimaista, elitääristä ylemmyyttä vastaa vähintäänkin yhtä ylemmydentuntoisen 'huonon maun' terroria.²⁴

Maun käsitteestä ei Routilan mukaan siis saa tukea taidekasvatuksen ongelmien ratkaisemiseksi, sillä "huono maku pitää itseään yhtä erehtymättömänä kuin hyvä. Jos voisimme täsmällisesti ja tarkasti määritellä, mikä maku on hyvä, niin hyvä, että kaikkia tulisi kouluttaa siihen, ei kyse luonnollisestikaan olisi mausta, vaan tiedosta."²⁵ Onko siis olemassa esteettistä tietoa, tietoa, jota voidaan jakaa, tietoa, jota voidaan siirtää tai käyttää hyväksi kasvatustapahtumassa, kysyi Routila. Hän korostaa esteettisen tiedon hypoteettista luonnetta toteamalla, että esteettinen tieto on kuvannollisesti sanoen "häilyvää, epävarmaa ja epäluotettavaa. Se on tietoa, joka muuttuu arvokkaaksi vasta, kun sitä osataan käyttää oikeaan aikaan oikeassa paikassa".²⁶

Routila huomioi toisaalta myös sen, että taidekasvatuksen tieteenalan akateeminen opetus tähtää myös käytännön taidekasvattajien monipuoliseen kouluttamiseen, mutta: "myös käytännön taidekasvatustoiminnan varmin perusta ovat tieteelliset valmiudet, joista taidekasvatuksen tieteenalan tulisi vastata".²⁷

Mitä siis on taidekasvatuksen tieteenala, kysyi Routila puolestamme, ja edelleen, voimmeko määrittää minkälaisia ongelmia taidekasvatuksen tieteenala tutkii? "Verraten uutena tieteenalana, joka on kehittynyt erilaisista teoreettisista ympäristöistä ja eri syistä, taidekasvatuksen tieteenalalla esiintyy oletettavasti vielä pitkään epäyhtenäisyyttä hyvinkin periaatteellisissa kysymyksissä"²⁸, arvioi Routila.

Taidekasvatuksen tieteenalan syntyyn ovat epäilemättä vaikuttaneet sekä eriytymis- että yhteistyöpyrkimykset. Alun pitäen taidekasvatuksen alaan kuuluvia tutkimustehtäviä ratkottiin taiteentutkimuksen eri alojen piirissä ja yhteistyötä

syntyi varsinkin filosofian, sosiologian ja psykologian kanssa. Tieteellisen tehtävänsä toteuttamiseksi taidekasvatus edellyttää useiden tieteenalojen yhteistoimintaa, joka ei voi olla luonteeltaan satunnaista. Tieteiden yhteistoiminta ei ole kuitenkaan ongelmaton, vaan se vaatii tieteenteoreettista erittelyä, jonka avulla käsitteellisten välineiden, menetelmien ja tematisoimistapojen erilaisuus mukautetaan yhteistyötieteen synnyttämään uuteen tilanteeseen. Näin uusi tieteenala saavuttaa identiteetin, joka ei ole palautettavissa mihinkään niistä, jotka alun alkaen astuivat yhteistyöhön.²⁹

Perinteiset tieteet ovat omaksuneet teoreettisen perustansa vuosisatojen kuluessa. Routila totesi, että taidekasvatuksen tulisikin uutena tieteenalana nopeuttaa oman perustansa luomista tieteenteoreettisten pohdintojen avulla. “On muodostettava kei-notekoisesti yhtenäinen, yhteistyölle avoin (metateoreettinen) malli, joka on voitava projisoida tutkimuskäytäntöä ohjaavaksi regulatiiviksi. Lienee luonnollista, että tällaisen mallin on lähdeittävä taiteen olemusta koskevista pohdinnoista.”³⁰

Samassa yhteydessä Routila esitteli lyhyesti kehittelemäänsä taidefilosofista teoriaa, joka kytkee toisiinsa aiemmista estetiikan teorioista poiketen kaikki kolme taiteeseen liittyvää suuretta: tekijän, teoksen ja yleisön.

Perinteellisessä estetiikassa väistyi taka-alalle se ilmeinen tosiasia, että taideteos ei vain ‘ole’, vaan tapahtuu: se realisoituu inhimillisessä elämän todellisuudessa, se on esine, joka tuotetaan ja konsumoidaan, lähetetään ja vastaanotetaan. Näin olenkin ottanut ratkaisevan askeleen teoriaan, joka ei pyri vastaamaan kysymykseen, mitä ominaisuuksia taideteoksella täytyy olla, jotta se olisi taideteos, vaan kysymys muotoillaan uudelleen ja kysytään: miten ovat, miten toimivat ne oliot, jotka ovat taideteoksia.³¹

Taidekasvatuksen ydinalueeksi taiteentutkimuksen kentässä Routila nimesi esteettisen prosessin, taiteen tapahtumaluonteen kokonaisvaltaisen teoreettisen tutkimuksen. Routila totesi, että taidekasvatus on monilta keskeisiltä osiltaan jo kehittynyt tehtäväasetelmiensa ja yhteistyötieteellisten tavoitteidensa kannalta kypsäksi kohoamaan perinteisten tieteenalojen rinnalle.³²

Voimme myös odottaa, että akateemisesti koulutettu taidekasvattaja on nimensä arvoinen: taide-elämää monipuolisesti tunteva ja ymmärtävä ihminen, joka on avoin monenlaisille mieltymyksille, pystyy karttamaan oman henkilökohtaisen makunsa tyranniaa ja objektiivisesti arvioimaan sellaista, mikä ei ole hänelle yksilönä mieluista, mutta jonka hän tietää hyväksi.³³

IV Tietopohjainen taidekasvatus

Routilan taidefilosofia sisältää pyrkimyksen luoda nimenomaan yleinen taiteen teoria, joka ei kiinnitä erityistä huomiota eri taiteenalojen erilaisuuteen. Taiteen ontologian eräänlainen pääkysymys on: ”Mikä rakenteellinen tekijä määrää *jokaista* taideteosta ja saa aikaan sen, että esine on nimenomaan *taideteos*?”³⁴ Taideteoksen ontologisessa kuvauksessa ei kuitenkaan rajoituta kuvaamaan taideteoksen yleisiä ominaisuuksia, vaan siinä pyritään määrittelemään sitä kenttää, jossa teos toimii taideteoksena. Kuvaus koskee taideteoksen *olemistapaa* nimenomaan taideteoksena; kysytään siis taiteen tapahtumaluonnetta korostaen ”*miten ovat, miten toimivat ne oliot, jotka ovat taideteoksia*”.³⁵

Routila johtaa yleisen taiteen teoriansa pohjalta taidekasvatuksen tieteenalan periaatteellisen mallin, jonka keskeisiä käsitteitä ovat tietopohjaisen taidekasvatuksen (*Knowledge-based Art Education*) idea ja taidepuheen (*Arttalk*) käsite.

Tutkintovaatimusten mukainen taidekasvatuksen opetus tähtää erityisesti taidetta koskevan puheen (*arttalk*) mahdollistamiseen. Sen edellytyksenä on taideteorioiden, taidemaailman ja sen instituutioiden, taidetta koskevien asenteiden ja ennakkokäsitysten laaja tuntemus sekä kyky reformuloida esteettisen alueen ongelmia ja niiden erilaisia ratkaisumenetelmiä.³⁶

Tietopohjaisen taidekasvatuksen peruslähtökohdan muodostaa ajatus teoriasta käytäntöä muovaavana ja tukevana tekijänä.

Kaikenlaisen käytännön ajatellaan tällöin seuraavan teoriasta: voimme palauttaa käytäntöjä teorioihin ja johtaa teorioista uusia käytäntöjä. Myös taidekasvatuksen käytännöt ovat kauttaaltaan teoriaperusteisia, vaikka niiden usein ajatellaan syntyneen irrallaan teoreettisista pohdinnoista, "spontaanisti". Taidekasvatuksellisten käytäntöjen teoriaperusteisuus ilmenee etenkin siinä, että teoreettisilla pohdinnoilla on *käytäntöä muuttava* vaikutus.³⁷

Taidekasvatuksen opetuksen käytännön tavoitteena Routila pitää sellaisten teoreettisten valmiuksien syntymistä, jotka edistävät opiskelijan kykyä soveltaa teoreettisia tietojaan käytännön toimintaan. "On tärkeää omaksua, ei valmiiksi eksplikoituja teorioita, vaan niiden sijasta sellainen teoreettisen käytännön muoto, jota olen kutsunut *teoreettisen ajattelun väyläksi*."³⁸ Se ei perustu valmiille, jollekin jo olemassaolevalle teorialle tai taidekasvatustiedolle, vaan teoreettiselle ja tiedolliselle valmiudelle pohtia kaikkia niitä käsitteitä ja ajatuksia, joita itsekullakin on taiteesta ja taidekasvatuksesta, sen keinoista ja päämääristä.³⁹ Siispä Routilan sanoin: "Taidekasvatuksenkin opiskelija opiskelee loppujen lopuksi enemmän elämäntapaa kuin tutkintovaatimusten määräämien kirjojen opetuksia."⁴⁰

Yksi Routilan keskeinen taidekasvatuksellinen ajatus on ollut myös pyrkimys siihen, että taidekasvatuksen opiskelijan tulee saada elävä kontakti taiteen tekemiseen. "*Vaikka heistä ei tehdä taiteilijoita, he tekevät*."⁴¹ Tietopohjaisen taidekasvatuksen käytännön toimintaa ohjaileva malli tähtää Routilan mukaan menetelmiin, joissa taiteellisen erityislahjakkuuden sijasta painotetaan taiteellisen toiminnan ongelmakeskeisyyttä ja taiteellisten ongelmien hallintaa myös opetuksen kautta omaksutun tiedon avulla.⁴²

Muullakin maailmassa oli syntynyt tietopohjaisen taidekasvatuksen kanssa samansuuntaisia ajatuksia. "Nämä taidekasvatuksen konseptiot myös poikkeavat toisistaan merkittävästi, mutta niillä on kuitenkin se yhteinen piirre, että ne painottavat toisaalta *esteettisen tiedon* ja sen opettamisen mahdollisuutta, toisaalta taidekasvatusta nimenomaan humanistisena tieteenala-

na.”⁴³ Samansuuntaisista taidekasvatustaiteista kuuluisimpana Routila mainitsee amerikkalaisen DBAE:n (*Discipline-based Art Education*). Erona on tosin se, että DBAE on kehitelty paljon pidemmälle juuri käytännön koulutyön kannalta, kun taas Jyväskylän yliopiston tietopohjaisen taidekasvatuksen varsinainen kohderyhmä on ollut aikuistuva nuoriso ja aikuiset.⁴⁴

*Meillä oli keväällä -84 vieraana DBAE:n Elliot Eisner, tutustuin häneen silloin. Huomasimme, että meillä oli hyvin paljon yhteisiä painotuksia. Yksi tärkeä painotus oli taiteen opettaminen ei taiteen tekemistä, vaan sen ymmärtämistä varten.*⁴⁵

Jyväskylän yliopiston taidekasvatus onkin profiloitunut hyvin erilaiseksi verrattuna esimerkiksi Taideteollisen korkeakoulun ja Lapin yliopiston vastaaviin aineisiin. Nykyään esimerkiksi Taideteollisessa korkeakoulussa on olemassa taidekasvatuksen osasto, joka käytännössä kuitenkin tarkoittaa aivan eri asiaa: siellä se on yleiskäsite kuvaamataidon opetukselle. Toisaalta vielä 80-luvun alussa kuvaamataidon opettajia ei virallisesti kutsuttukaan taidekasvattajiksi. Englannin kielinen käsite 'Art Education' oli omittu Jyväskylän yliopiston oppiaineen nimeksi. Myöhemmin muutkin halusivat sen kuitenkin itselleen.

*Se on tietysti suuri vahinko, sillä taidekasvatus siinä mielessä kun sitä on täällä tehty, on paljon laajempi alue ja käsittää hyvin monenlaisia asioita. Muunmuassa juuri tämän taidepuheen, taiteesta puhumisen opettamisen, jota ei Taideteollisessa korkeakoulussa ollenkaan ymmärretä. Siellähän pidetään hölynpölynä sellaista oppiainetta jossa puhutaan taiteesta ja tutkitaan millä tavalla siitä voidaan puhua, millä tavalla taidetta esitellään ja niin edelleen. Hehän kiinnittävät huomionsa ennenkaikkea taiteen tekemiseen.*⁴⁶

V Kuvaamataidonopettajien koulutus

Itseasiassa 80-luvulla kuvaamataidonopettajien koulutusta harkittiin laajennettavaksi myös Taideteollisen korkeakoulun ulkopuolelle. Professori Routilan johtama työryhmä ryhtyi vuonna 1985 selvittämään kuvaamataidonopettajan koulutuksen

järjestämisedellytyksiä Jyväskylän yliopistossa. Työryhmä lähti ehdotuksessaan siitä, että humanistisessa tiedekunnassa toimiva taiteen tutkimuksen koulutusohjelma olisi hyödynnettävissä kuvaamataidonopettajan koulutuksen puitteina. Koulutuksen voisi työryhmän mukaan järjestää erityisen hyvin kytkemällä se taidekasvatuksen laitokseen, johon voitaisiin muodostaa erityinen kuvaamataidon opettajan suuntautumisvaihtoehto.⁴⁷

Verratessaan Taideteollisen korkeakoulun tutkintovaatimuksia Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen ja taidehistorian tutkintovaatimuksiin toimikunta totesi, että pääaineenaan taidekasvatusta ja sivuaineena taidehistoriaa opiskelevalle muodostuva opintokokonaisuus olisi myös käytännön opettajan työtä silmällä pitäen hyödyllinen ja selkeä. Kuvaamataidon opetuksen suuntautumisvaihtoehdossa opinnot noudattaisivat erikseen laadittavia tutkintovaatimuksia, jossa osa taidekasvatuksen nykyisistä opintomääristä korvautuisi taideopinnoilla. Opinnot päättyisivät normaalisti taidekasvatuksen laudaturtyön tekemiseen. Taideteollisen korkeakoulun lopputyönä oli tuolloin 18 opintoviikon laajuinen produktio-, suunnittelu- tai tutkimustyö. Työryhmä totesi, että Jyväskylän yliopistossa olisi luontevaa ainakin aluksi pyrkiä tekemään lopputyö nimenomaan tieteellisenä tutkimustyönä, jolloin työn ohjaus voitaisiin hoitaa taidekasvatuksen professorin virkaan kuuluvana normaalina ohjaustyönä. Uutta opetustyövoimaa taidekasvatuksen laitoksella tarvittaisiin ennen kaikkea taideopetuksen järjestämiseksi.⁴⁸

Myös Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan tärkeimmäksi kehittämissuunnitelmaksi nimettiin 80-luvulla (toimittajakoulutuksen ohella) kuvaamataidonopettajien koulutuksen suunnittelu. Suunnitelmat eivät täydestä tuesta huolimatta kuitenkaan toteutuneet, sillä opetusministeriössä niihin suhtauduttiin kielteisesti. "Suunnitelmat raukeavat tältä erää, mutta on tarpeellista edelleenkin seurata kuvaamataidonopettajien koulutuksen tarvetta koko maassa ja harkita mahdollisuuksia esim. poikkeuskoulutuksen järjestämiseksi, mikäli siihen näyttäisi olevan edellytyksiä."⁴⁹

Routila arvioi Taideteollisen korkeakoulun kokeneen Jyväskylän yliopiston liian vaaralliseksi kilpailijaksi itselleen, ja sallineen kuvaamataidonopettajien koulutuksen aloittamisen vain “mahdottomissa olosuhteissa” Rovaniemellä.⁵⁰

Routila kuitenkin palasi aiheeseen taidekasvatuksen laitoksen myöhemmissä toimintasuunnitelmassa. Routilan mukaan taidekasvatuksen laitoksen valmiudet kuvaamataidon opettajakoulutuksen suhteen olivat parissa vuodessa kasvaneet siinä määrin, että yliopiston tulisi ryhtyä toimiin kyseisen koulutus toiminnan aloittamista koskevan esityksen tekemiseksi uudelleen.⁵¹

Laitoksella on jo olemassa erittäin hyvä valmius ottaa vastaan tällainen opetustehtävä, yhdistää se korkeatasoiseen tieteelliseen tutkimukseen ja luoda maassamme toistaiseksi täysin toteutumatta jäänyt kuvaamataidonopettajan koulutuksen ja tieteellisen tutkimuksen yhdistäminen, hehkutti Routila. “Esimerkiksi taiteen ja taidekasvatuksen teorian, plastisen sommittelun, värihahmotuksen ja visuaalisen sääntöestetiikan, kuva-analyysin ja viestintäestetiikan alueilla laitoksemme edustaa korkeaa kansainvälistä tasoa ja laitoksemme opetus olisi sellaisenaan hyödynnettävissä kuvaamataidon opettajankoulutuksen suuntautumisvaihtoehdon opetusohjelmassa”.⁵² Routilan mukaan taidekasvatuksen laitos pystyisi tarjoamaan omalaa-tuisen, Taideteollisesta korkeakoulusta poikkeavan, vaihtoehtoisen mallin kuvaamataidon opettajien kouluttamiseksi.⁵³

VI Nykykulttuurin tutkimusyksikkö

Jo vuonna 1983 Jyväskylän yliopistoon oli alettu suunnitella kulttuurintutkimuksen ja alan tietopalvelun yksikköä. Yksikön tarkoituksena oli kaavailtiin lisäedellytysten luomista monitieteisen kulttuurintutkimuksen harjoittamiselle maassamme. Vuonna 1985 Jyväskylän yliopiston asettama työryhmä esitti, että

kulttuuritutkimuksen yksikkö liitetään hallinnollisesti humanistisen tiedekunnan taidekasvatuksen laitoksen yhteyteen.⁵⁴

Taidekasvatuksen laitosneuvosto käsitteli ehdotusta kokouksessaan. Yksikön hallinnollista liittämistä taidekasvatuksen laitokseen puollettiin niillä edellytyksillä, että sen varat budjetoidaan laitoksen varoista erillään, eikä liittymä vaikuta haitallisesti taidekasvatuksen kehittämissuunnitelmiin. Yleisesti ottaen kulttuuritutkimusyksikön liittäminen laitokseen nähtiin suotavana ja sen katsottiin olevan omiaan edistämään laitoksen opetuksellisia ja tutkimuksellisia mahdollisuuksia.⁵⁵

Kulttuuritutkimusyksikön nimeksi tuli taidekasvatuksen laitosneuvoston ehdotuksesta *Nykykulttuurin tutkimusyksikkö*. Se sijoitettiin taidekasvatuksen laitokseen 1.3.1985 lähtien.⁵⁶ Yksikön sijoituspaikasta keskusteltiin kuitenkin myöhemmin uudelleen. Neuvottelut johtivat siihen, että taidekasvatuksen laitos ilmoitti olevansa halukas luopumaan yksiköstä.⁵⁷ Routila perusteli tuolloista päätöstään sillä, että hän ei halunnut pienen taidekasvatuksen laitoksen mahdollisesti hautautuvan itseään suuremman nykykulttuurin tutkimusyksikön alle.⁵⁸

VII Tutkintovaatimuksia kevennetään

Yliopistossa tähdättiin 80-luvun puolivälissä tutkintojen keventämiseen. Routilan raportin mukaan taidekasvatuksen tutkinnon sisältöä pyrittiin keventämään ennen kaikkea valitsemalla tentittävää kirjallisuutta siten, että teokset olisivat sisällöltään toisiinsa liittyviä ja toisiaan täydentäviä. Samoin luento-opetusta oli kevennetty ottamalla sen tilalle harjoituksia ja muuta opiskelijoiden omatoimisuuden kehittämiseen tähtäävää opetusta. Lisäksi koko laudatur-arvosanaa pyrittiin kehittämään sellaiseksi, että opiskelija voi kohdistaa opintonsa laudaturtyön valmistamiseen.⁵⁹

Lisäksi Routila nimesi tavoitteekseen sen, että yliopisto-opintojaan aloitteleva opiskelija oppisi mahdollisimman aikaisessa

vaiheessa tajuamaan tieteellisten ongelmien erikoisen luonteen ja menetelmien tarkoituksenmukaisuuden. "Tutkinnot muuttuvat opiskelijan kannalta raskaiksi yleensä sen johdosta, että opiskelija ei ole oppinut kokemaan tieteellisiä tehtäviä erityisen kiinnostavina." ⁶⁰

Taidekasvatuksen eri vuosien tutkintovaatimuksia vertaillen huomaakin Routilan ryhtyneen uudistamaan niitä heti virkaanastumisestaan alkaen. Jo vuoden 1985-86 tutkintovaatimuksissa aineopinnoista (approbatur- ja cum laude-opinnot) poistettiin huomattava määrä kirjoja, joista osa oli tosin aiemminkin ollut vaihtoehtoisesti luettavia. Esimerkiksi kohtaan *Taidekasvatuksen historiaa ja taustaa* tuli pakollinen luentokollokvio ja Tarastin 30:n klassikon listaa supistettiin kymmeneen teokseen. Jäljelle jäivät Aristoteles, Horatius, Platon, Rousseau, Schiller, Steiner, Tolstoi, Read ja Dewey.⁶¹

Samoin taidekasvatuksen yhteensä kahdeksan opintoviikon laajuiset seminaarit (praktikumseminaari 3 ov ja proseminaari 5 ov) supistettiin kolmen opintoviikon laajuiseksi proseminaariksi. Vastaavasti Routila laajensi kohdan *Vaihtoehtoiset taidekasvatuksen erikoistumisalueet* viidestä opintoviikosta kahdeksaan. Viiden opintoviikon laajuisen erikoistumisalueen (kuvataide ja miljö, elokuva ja TV, kirjallisuus, teatteri, musiikki, tanssi ja luova liikunta tai valokuva) lisäksi suoritettiin muista alueista vapaavalintaisesti opintoja yhteensä kolme opintoviikkoa. Ideana oli, että opiskelija voisi näin yhdistellä erikoisalueeseensa muista osioista siihen läheisesti liittyviä opintoja. Routila lisäsi myös taidekasvatuksen aineopintoihin kuuluvien pakollisten demonstraatioiden määrää.⁶²

Lukuvuonna 1985-86 humanistisen tiedekunnan filosofian kandidaatin tutkinnon syventävien opintojen määrä pudotettiin 40:stä 30:en. Taidekasvatuksen kohdalla tämä yleinen määräys merkitsi muunmuassa pro gradu -tutkielman supistamista viiteentoista opintoviikkoon. Syventävien opintojen kohdalla jatkettiin entiseen malliin, eli laudatur -opintoja ei määrätelty yhtä yksityiskohtaisesti kuin alemmissa arvosanois-

sa. Näin opiskelijalle jätettiin mahdollisuus neuvotella professorin kanssa suuntautuneisuudestaan ja luoda yksilöllinen opintosuunnitelma.⁶³

Seuraavana vuonna cum laude -opintojen kohta *Taidekasvatuksen perusteet II* (TKA 211) laajennettiin viiteen opintoviikkoon. Se muodostui professorin luentokollokviosta, aiheena visuaalisten taiteiden yleinen teoria, oheiskirjallisuudesta ja visuaalisen sääntöestetiikan, plastisen sommittelun ja värihahmotuksen harjoituksista. "Kaikki kurssit ovat pakollisia, koska vain siten voidaan taata, että kaikilla opiskelijoilla on ainakin periaatteessa yhteinen *teknis-taiteellinen* tausta."⁶⁴ Routila arvioi tämän kokonaisuuden luovan perustan sekä visuaalisen todellisuuden että kaikkien niiden taiteenalojen ymmärtämiselle, joita taidekasvatuksen opiskelija voi Jyväskylässä tutkia. "Kaikkia näitä [erikoistumis] alueita tarkastellaan kuitenkin visuaalisen todellisuuden taustaa vasten."⁶⁵

Aineopintojen vaihtoehtoiset erikoistumisalueet tarjoavat pohjan myös laitoksen kehittämishankkeille, joiden keskeisenä päämääränä on erikoisalueiden muuttaminen linjoiksi, erikoistumisalueiksi, joilla opiskelija voi harjoittaa sellaista ammattipätevyyttä tuottavia opintoja, jollaista taidekasvatuksen yleiset opinnot eivät nykyisten asetusten mukaan vielä tuota.⁶⁶

Taidekasvatuksen laitokselle suunniteltiin tuolloin perustettavaksi sekä graafisen suunnittelun että elokuvan- ja TV:n opintolinjaa. "Taidekasvatukseen on jo vuosia liittynyt elokuva-alan opetusta, graduja on tulossa, ja Jarmo Valkolalta syntyy lisen-siaattityö. Englantilainen Raymond Durnat on käynyt jo pari kertaa opettamassa elokuva-analyysiä."⁶⁷

Lukuvuonna 1988-89 humanistisen tiedekunnan syventävät opinnot laajennettiin opetusministeriön aloitteesta takaisin 40:än opintoviikkoon. Taidekasvatuksen tutkielma palautui 20:n opintoviikon mittaan. Uutuutena taidekasvatuksen opintoihin lisättiin neljän opintoviikon harjoittelu. Myös muita taidekasvatuksen tutkintovaatimusten kohtia nykyaikaistettiin, muunmuassa taidekasvatuksen psykologis-pedagogisista perusteista tuli *Johdatus*

havaintopsykologiaan ja kulttuuripolitiikka korvautui kohdalla *Taide ja yhteiskunta I*, jossa tavoitteena on perehtyminen taiteen ja nyky-yhteiskunnan monimuotoiseen vuorovaikutukseen ja tekijänoikeuslakiin.⁶⁸

Myös tutkintovaatimusten kirjallisuuskohdissa alkoi näkyä laitoksen kiinnostus Bauhausiin; tentittäviksi tuli kyseisen koulun guruista ainakin Gropiuksen, Kandinskyn ja Albersin teoksia.⁶⁹

Bauhaus on meille virikkeiden antaja, eräänlainen inspi-
ratorinen lähde. [...] Mutta tarkoitus ei ole matkia Bauhausia,
joka oli hyvinkin ongelmallinen ja kritiikille altis systeemi.
[...] Bauhausille ja taidekasvatuksen laitokselle on yhteistä
se, että kun materiaalisista voimavaroista on puutetta, lai-
toksen sisäinen teoreettinen keskustelu on vilkasta ja ko-
rostunutta.⁷⁰

VIII Laitos laajenee lehtorin verran

Keväällä 1987 valmistui taidekasvatuksen laitoksen ensimmäinen väitöskirja. Se oli assistentti Anna Louhivuoren tutkimus *Myytit kuvina - Marc Chagallin I Pariisinkauden (1910-1914) tuotannon strukturalistis-semioottista tulkintaa*.⁷¹ Tohtoriksi Louhivuori väitteli keväällä 1988.

Samana keväänä tiedekuntaneuvosto ehdotti yksimielisesti yliopiston hallitukselle, että ruotsin kielen apulaislehtorin virka muutettaisiin taidekasvatuksen lehtorin viraksi.⁷² Taidekasvatuksen lehtorin virka julistettiin auki ja täytettäväksi 1.8.1989 alkaen.

Routila arvioi lehtorin viran merkinnevän huomattavaa parannusta laitoksen opetuksellisiin oloihin, sillä lehtorin virka on puhdas opetusvirka, eikä siihen liity assistenttuurin tavoin tutkimusvelvoitetta. Asetusten mukaan opetusvelvollisuus siinä oli 448 tuntia lukuvuodessa, mikä on noin 15-17 tuntia viikossa.⁷³

Professori Routila arvioi tuolloin lehtoraatilla olevan lähinnä kolme heijastusvaikutusta laitoksen opetustoimintaan. Ensin-

näkin professori voisi vastaisuudessa antaa aiempaa suuremman panoksen sekä laudatur- että jatko-opetukseen. Samoin assistentin virasta haluttiin tulevaisuudessa tehdä selkeästi jatko-opiskelua palveleva, tutkimuspainotteinen tohtorinkoulutuspaikka, johon siksi kytkettäisiin mahdollisimman vähän opetustehtäviä⁷⁴. Kolmanneksi vaikutukseksi Routila arvioi 448 opetustunnin lisäyksen merkitsevän sitä, että tiedekunta odottaa taidekasvatuksen tuntiopetustarpeen pienenevän merkittävästi. "Lehtorin antama opetus ei siis voi merkitä ainakaan kokonaan toiminnan laajenemista, vaikka se osaltaan sitä merkinneekin."⁷⁵

Ennen lehtorin saamista laitokselle opetus hoidettiin (professorin ja assistentin antaman opetuksen lisäksi) tuntiopetusmäärärahojen puitteissa. Esimerkiksi lukuvuonna 1988-89 professori Routilan ja assistentti Louhivuoren lisäksi taidekasvatuksen laitoksella opetusta antoivat ainakin:

- M.A. Rocer Connah: Seduction and Resistance (Viekotus ja torjunta – retoriikan keinoista mainos- ja kulttuuri-kuvissa)
- HuK Kaija Hannula: maa- ja ympäristötaide
- HuK Teija Hihnala: taidenäyttelyn pystyttäminen
- HuK Juha Hurme: teatteritaide
- FK Anna-Maija Järveläinen: plastinen sommittelu
- FL Anita Kangas: kulttuurisuunnittelu
- Huk Jaana Katajamäki: puheviestintä
- valokuvaaja Terjo Kiljunen: valokuva
- taidegraafikko Tuula Moilanen: julisteen valmistus
- amanuenssi Seppo Pesonen: video
- FL Kimmo Sarje: nykytaide, taidekasvatus ja galleriatoiminta Yhdysvalloissa
- dosentti Yrjö Sepänmaa: ympäristöestetiikan luentoja
- YTK Ari Stranden: johdatus käytännön kulttuurityöhön
- FK Tapio Suominen: luentoja taidekasvatusliikkeistä
- Huk Eila Tiainen: tiedotusoppi
- dosentti Paula Tuomikoski: luentoja taidehallinnosta
- toimittaja, graafinen suunnittelija Sirkkaliisa Usvamaa-Routila: miten tekstistä tehdään painotuote; visuaalinen sääntöestetiikka
- FK Jarmo Valkola: elokuvataide
- taidemaalari Ilkka Väätti: kuvataide⁷⁶

Routila toivoi lehtoraatin ratkaisevan erityisesti taidekasvatuksen pakollisten harjoitusten ylläpitämiseen liittyvät resurssiongelmat. Eniten opetusta sisältyi kohtaan *Taidekasvatuksen perusteet*, jonka Routila halusikin määriteltävän juuri tulevan lehtorin opetusosalaksi. Perusteiden lisäksi Routila halusi opetusta lisättävän lehtorin voimin myös kohtiin *Visuaaliset illuusiot* (TKA 111) ja *Taidekasvatuksen historiaa* (TKA 141). Routila ehdotti lehtorin viran opetusalaan täsmennettävän kuuluvaksi myös yhden tai useampia taidekasvatuksen erikoisaloista.⁷⁷ “Kukaan tuskin voi opettaa koko tätä kenttää, vaan on lähdettävä siitä, että tuleva lehtorimme voi valita mahdollisimman monta hänelle parhaiten soveltuvaa aluetta ja loput koetetaan saada järjestetyksi muulla tavoin.”⁷⁸

Taidekasvatuksen lehtorin virkaa haki 15.5.1989 päättyneeseen määräaikaan mennessä yhteensä yhdeksän henkilöä. Lopullinen valinta suoritettiin FK Anna-Maija Järveläisen ja YTK Sirkkaliisa Usvamaa-Routilan välillä, joista molemmat olivat tuohon aikaan osallisina professori Routilan ohjaamassa tietopohjaisen taidekasvatuksen perusteiden tutkimushankkeessa. Järveläisen näyteluento *Bauhausin realisoituva perintö taidekasvatuksessa* sai arvosanan hyvin hyvä, Usvamaa-Routilan *Kuvatase, pakopiste ja katselijan asema lineaariperspektiivissä* arvioitiin hyväksi. Järveläisen ansiona olivat akateemisen perustutkinnon lisäksi laajemmat taideopinnot ja lastentarhanopettajan tutkinto. Usvamaa-Routilan YTK-tutkinto oli suoritettu korkeammin arvosanoin, hänellä oli lisäksi lehdistö- ja tiedotusopin ja graafisen alan lisäkoulutusta. Opintojen osalta Järveläisen soveltuvuus taidekasvatuksen lehtorin virkaan arvioitiin paremmaksi, samoin hänellä oli enemmän opetuskokemusta kuin Usvamaa-Routilalla, jonka työkokemus arvioitiin kuitenkin monipuolisemmaksi kuin Järveläisen. Tutkijana Usvamaa-Routilan katsottiin antaneen vakuuttavimmat näytöt. “Yhteenvetona voidaan todeta, että Usvamaa-Routilan kokonaisansiot ovat hieman merkittävämmät yliopistovirkaan kuin Järveläisen. Mikäli ansioita painotetaan eritavalla voidaan perustellusti päätyä myös päinvastaiseen esi-

tykseen.” YTK Sirkkaliisa Usvamaa-Routila nimitettiin taidekasvatuksen lehtorin virkaan 1.8.1989 alkaen.⁷⁹

IX Taidekasvatuksen tehoneliöt

Routilan mukaan taidekasvatuksen tavoitteiden asettaminen ja filosofis-teoreettinen perustelu oli laitoksen 80-luvun toiminnan merkittävin saavutus.

Laitoksen piirissä kehitelty tietopohjaisen taidekasvatuksen (*knowledge-based art education*) idea poikkeaa oleellisesti niistä taidekasvatuksellisista aatteista, joita maassamme on yleensä ollut tarjolla toimintaa ohjaavina tavoitteina ja jotka ovat syntyneet vuosisadan alun kokonaan toisenlaisessa esteettisessä ilmapiirissä. Tämä on jossakin määrässä saattanut vaikeuttaa laitoksen yhteistyötä *kansallisella* tasolla lähinnä taidekorkeakoulujen kanssa, joilta on puuttunut teoreettisia valmiuksia avoimeen keskusteluun taidekasvatuksellisista tavoitteista ja päämääräasetelmista.⁸⁰

Poikkeuksena Routila mainitsee tosin Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston, jonka kanssa laitos oli järjestämässä kesällä 1990 pidettävää kansainvälistä *Knowledge-based Design and Art* -symposiumia.⁸¹

80-luvun lopulla laitoksella jatko-opiskeli kuusi tutkijaa. Laitoksen tutkimustoiminta ryhmittyi kolmelle pääalueelle, joista yhden muodosti tietopohjaisen taidekasvatuksen perusteiden tutkimus. Toinen tutkimusalue suuntautui taidekasvatuksen historiaan ja kolmannen muodosti modernin taiteen tutkimus taide-teoreettisesta ja taidekasvatuksellisesta näkökulmasta.⁸²

Taidekasvatuksen laitoksen tutkimuksellinen ja opetuksellinen aktiivisuus on laitoksen kokoon nähden vilkasta ja tehokasta. Se vaikuttaa myös runsaalta. Voi jopa näyttää siltä, että se on liiankin runsasta ja että laitoksella on monta rautaa tulella. Sisällöllisesti ajatellen tutkimus- ja opetustoiminta muodostavat kuitenkin kiinteäkhön kokonaisuuden eivätkä hajaudu irrallisiksi hankkeiksi, joilla ei olisi mitään tekemistä keskenään.⁸³

Laitoksen henkisiä toimintaedellytyksiä Routila arvioi vuosikymmenen vaihteessa hyviksi. Sen sijaan laitoksen aineelliset toimintaedellytykset eivät saaneet Routilalta edes välttävää arvosanaa. Eniten toimintaedellytyksiä heikensi tilojen puute:

Professorin huoneeseen on sijoitettu valokuvalaboratorio, osa kirjastoa ja tuntiopettajien tilat, kanslia on oppimateriaalin varasto ja siinä työskentelevät tutkimusamanuenssi ja toimistosihiteeri, assistentin huoneen jakaa Suomen Akatemian tutkimusassistentti sekä laitoksen kirjasto ja osa opetusmateriaalista. Sananmukaisesti tilaa on jäljellä vain katonrajassa.⁸⁴

Routila ehdottikin tiedekunnan varoja suunnattavan taidekasvatuksen laitokselle siten, että laitokselle palkattaisiin tutkimusassistentti ja että laitoksen tilakysymyksiin saataisiin edes väliaikainen ratkaisu.⁸⁵

Routila piti myös taidekasvatuksen tutkimusamanuenssin toimen vakinaistamista erityisen tärkeänä juuri laitoksen keskeisen tutkimusalueen, tietopohjaisen taidekasvatuksen kannalta. "Laitoksessa kehitelty tietopohjaisen taidekasvatuksen teoria ja käytäntö saattavat olla lähivuosina taidekasvatuksen alalla tapahtuvan maailmanlaajuisen uudelleenarvioinnin edelläkävijä, sillä alan kirjallisuudessa esiintyy ajatuksia, jotka selvästi ennakoivat kehityksen kääntymistä tällaiseen suuntaan."⁸⁶

Laitoksen keskeisen tutkimushankkeen tärkeänä käytännön päämääränä oli kehittää tietopohjaisen taidekasvatuksen teorian pohjalta opetusmenetelmiä. "Tutkimushanke liittyy kiinteästi taidekasvatuksen tieteenalan kansainväliseen tutkimustilanteeseen, mutta sillä on myös valtakunnallista merkitystä, koska alan kentällä tapahtuu Suomessa parhaillaan monia uudistuksia, joiden tavoitteet jäävät satunnaisiksi ja joilta puuttuu tieteellistä vakuuttavuutta."⁸⁷

X 1990-luvun uusia tuulia

Siirryttäessä 1990-luvulle taidekasvatuksen sekä aineellisissa että henkisissä voimavaroissa tapahtui muutoksia. Keväällä 1990 laitoksen tilaongelmaan tuli huomattava helpotus, kun se siirrettiin A-rakennuksen toisesta kerroksesta kolmanteen. Tiloja laitos sai hallintovirastolta yhteensä 250m². Näihin tiloihin sisältyi 16 opiskelijalle tarkoitettu harjoitushuone ja graafisen linjan CAD-studio. Lisäksi professori, lehtori ja assistentti saivat omat työhuoneensa. Myös amanuenssille oli varattuna huone, tosin laitos ei useista yrityksistä huolimatta koskaan saanut vakituisia amanuenssia. Taidekasvatuksen laitoksen kirjastolle saatiin tilaa kirjallisuustieteen kirjastosta.⁸⁸

ASSISTENTTI VAIHTUU

Louhivuoren jäätyä eläkkeelle vt. assistenttina toimi keväällä 1990 FK Anna-Maija Järveläinen. Uutena assistenttina aloitti 1.8.1990 FK Helena Sederholm⁸⁹. Hänen pro gradu -työnsä *Antitaideilmiöstä modernismissa. Duchampin pisuaarista minimalismin nihilismiin* valmistui syksyllä 1989. Assistentin virka tuli auki seuraavana talvena. ”Minun periaatteenani on aina hakea kaikkia työpaikkoja, joihin uskon pystyväni. Kaikkein eniten minua kiinnosti opettaminen siinä vaiheessa.”⁹⁰ Sederholm tuli mielestään valituksi assistenttin virkaan ainakin osittain siksi, että hän oli saanut pro gradu -tutkielmastaan arvosanaksi eximian ja oli näin ollen muodollisesti potentiaalinen jatkotutkija.⁹¹ Routila korostaa, että assistenttin virka on nimenomaan tutkijan paikka, ja koska Sederholm oli saanut opinnäytetyöstään assistenttin viran hakijoista parhaimman arvosanan, hänet siihen valittiin.⁹²

Työtä pienellä laitoksella riitti runsaasti. Sederholm kertoi nauttineensa opettamisesta, jota oli sopivassa suhteessa. Sederholm on vuosien aikana ollut mukana myös Jyväskylän yliopiston uusien opintokokonaisuuksien suunnittelussa

(kuvakoulutus, Cultural Management). Hän vastasi yhdessä professori Routilan kanssa taidekasvatuksen laitoksen nykytaiteen tutkimuksen linjasta. Assistentin virkaan kuuluva kolmen kuukauden tutkimusjakso on hajoitettu vuoden vaihteeseen (1 kk) ja kesään (2 kk), myös kesä- ja joululomat ovat olleet työntäyteisiä, kertoo Sederholm.⁹³

OPISKELUMUOTOJA UUDISTETAAN

Syyslukukaudella 1989 alkoi työvelvollisuuskokeilu, jonka aikana laitoksilla oli mahdollisuus järjestää opettajien työ mahdollisimman joustavasti. Työvelvollisuuskokeilun aikana opetukselle, sen muodoille, määrälle ja järjestämiselle annettiin täysi vapaus. Yliopisto-opetuksesta haluttiin muokata entistä joustavampaa ja monipuolisempaa, opettajille haluttiin taata vapaammat mahdollisuudet opetuksen laatimiselle sekä tutkimuksen harjoittamiselle.

Vuonna 1991 tiedekuntaneuvosto pyysi laitoksilta lausuntoa työvelvollisuuskokeilusta saaduista kokemuksista. Routila koki, että työvelvollisuuskokeilun merkityksellisin hyöty taidekasvatuksen laitokselle oli siinä, että ”se tuki sellaisia laitoksen toimintoja, jotka olivat taidekasvatuksen erityisluonteen vuoksi laitoksella omaksuttu jo ennen kokeilun käynnistämistä”⁹⁴. Näitä olivat uudenlaiset tutkimuspohjaiset opiskelu- ja opetusmuodot, pienryhmäopetus ja studioluontoiset harjoitukset. Kurssien koostuminen luento-opetuksesta ja harjoitusosasta oli todettu välttämättömäksi, Routila kertoi. Kokeilun aikana pystyttiin laitoksella käynnistämään pitkään suunnitteilla olleet graafisen suunnittelun linja ja nykytaiteen tutkimuksen linja. Tästä johtuen oli kaikkien opettajien opetuspanos suurentunut. Työvelvollisuuskokeilu olisi mahdollistanut laitosten opetus- ja tutkimustyön ryhmittämisen siten, että osa laitoksen henkilökunnasta olisi hoitanut opetuksen, jolloin osa olisi pystynyt keskit-

tymään tutkimuksen tekemiseen. Tähän taidekasvatuksen laitos oli kuitenkin liian pieni; koko henkilökunta joutui osallistumaan opetuksen antamiseen, eikä näin kenelläkään ollut mahdollisuutta keskittyä ainoastaan tutkimustyöhön. Routilan mielestä kokeilun myötä opiskelun laatu oli selvästi parantunut, tosin tätä oli vaikea mitata kvantitatiivisesti.⁹⁵

Laitos järjesti perinteisten kuulustelujen sijasta tai rinnalla open book -tenttejä, joissa opiskelija saa pitää mukanaan luentomuistiinpanojaan sekä kirjallisuutta. Kysymykset ovat usein laajoja ja suoritusten tasoa arvioidaan sen perusteella, miten hyvin kirjoittaja osaa esittää eri lähteissä esiintyviä vivahde-eroja ja erilaisia painotuksia, Routila kuvasi uutta tenttimistapaa.⁹⁶

Tämän lisäksi opiskelijoille tarjottiin uusimuotoisen tentin mahdollisuus. Se muodostuu kolmesta osasta; luettavista teoksista laadituista muistiinpanoista, esseestä, jossa tenttijä selostaa, mitä tentittävä teos on antanut hänelle ja tapaamisesta tenttaattorin kanssa, jolloin opettaja ja opiskelija keskustelevala tentin tuloksellisuudesta ja teosten aihepiiristä. Routila totesi, että uusimuotoista tenttiä on käytetty vuodesta 1989 alkaen melko paljon. ”Useimmat opiskelijat ovat olleet sitä mieltä, että se on melkoisesti työlämpi, mutta samalla huomattavasti antoisampi kuin tavanomainen tentti.”⁹⁷

JULKISUUTTA

Taidekasvatuksen laitos sai kaipaamaansa julkisuutta, kun professori Routila neuvoi kadunmiestä Iltalehdessä lähes aukeaman verran: ”Taidetta ei pidä tehdä vaikeammaksi kuin se on”.⁹⁸ Iltalehden artikkelissa kuvataan, että Routilan pieni suuri lähetystehtävä on tehdä modernia taidetta ymmärrettäväksi: ”Ei mikään kadehdittava urakka, kun selitettävänä ovat roiske-maalaukset, mustat neliöt, möhkäleveistökset, pisuaarit, installaatiot, performanssit ja käsitetaide.”⁹⁹

“Taidekasvatuksen tavoitteena on siis tehdä modernin taiteen stoori ymmärrettäväksi”, Routila opasti. Iltalehti kirjoitti, että taidekasvatuksen pedagogisesta luonteesta johtuen se joutuu jatkuvasti ottamaan huomioon käytännön sovellutukset. Se ei voi eristäytyä tieteenteon norsunluutorniin. Vaikka Routila on puhdasverinen esteetikko, hän nauttii taiteen popularisoijan asemastaan, lehti kirjoitti. “Professori Routila on rakentanut laitoksensa ja sen toimintatavat opin mukaisesti, työhuoneensa varusteita myöten. Pöydällä seisoo patterillinen graafiseen työskentelyyn soveltuvaa tietotekniikkaa ja vierastuoli on aitoa 20-luvun Bauhausia, Marcel Breuerin mustaa nahkaa ja kromia. ‘Laitos suostui hankkimaan sen, kun ilmoitin käyttäväni tuolia opetusvälineenä luennoilla’, Routila myhäilee.”¹⁰⁰ Laitoksella oli toiminnassa myös Routilan leikkimielellä ristimä *High Society*, joka oli cum laude -opiskelijoiden keskustelupiiri. Arttalkin merkitystä korostettiin: “Taidekasvattaja ei ole pelkkä tyyliniekka esseisti, häneltä edellytetään myös kykyä puhua aiheestaan.”¹⁰¹

XI Linjajako

Taidekasvatuksen tutkintovaatimuksia uudistettiin 1992 siten, että oppiaine jaettiin kolmeen linjaan: taidekasvatuksen peruslinja, graafisen suunnittelun linja ja nykytaiteen tutkimuksen linja. Keväällä 1992 hyväksyttiin graafisen suunnittelun ja nykytaiteen tutkimuksen linjan tutkintovaatimukset humanistisen tiedekunnan kokouksessa. Näin laitoksen kolmilinjajako oli virallistettu.¹⁰² Nyt kaikilla kolmella linjalla oli mahdollista suorittaa opinnot laudatur -arvosanaan asti.

Routila oli ehdottanut tätä linjajakoa jo vuonna 1990. Tällöin hän kutsui taidekasvatuksen yleistä linjaa myös hallinnolliseksi linjaksi. Oleellinen ero tämän ja nykytaiteen tutkimuksen linja välillä oli suunnitelman mukaan se, että jälkimmäisessä opiskelu painottuisi erikoistumiseen. Hallinnollisella eli yleisellä linjalla opiskelu olisi sen sijaan painottunut monien taiteenalojen

poikkitieteelliseen tuntemukseen, Routila kommentoi. Kutsues-
saan linjaa hallinnolliseksi Routilalla oli mielessään lähinnä aja-
tus siitä, että tällaista koulutusta voitaisiin käyttää kuntien ja
valtion taidehallinnoissa. Myös taide- ja ympäristökasvatuksen
opettajille tällainen koulutus olisi ammatillisia tehtäviä ajatellen
hyödyllinen, Routila totesi. Hän oli kuitenkin huomannut, että
osa opiskelijoista halusi erikoistua taidekasvatuksessa jollekin
tietylle alueelle. Nykytaiteen tutkimuksen linjan tarkoituksena
olikin tehdä tämä mahdolliseksi yksilöllisiä opintokokonai-
suuksia muokkaamalla.¹⁰³

NYKYTAITEEN TUTKIMUKSEN LINJA

Routila kuvasi 90-luvun alussa, että laitoksella harjoitettu tut-
kimustoiminta oli suurelta osalta jo vuosia kohdistunut moder-
nismiin ja nykytaiteeseen. Myös taidekasvatuksen ensimmäinen
väitöskirja, Louhivuoren Chagall -tutkimus, liittyi tähän aihe-
piiriin. Routila totesi, että oman laajan tutkimushankkeensa,
Modern Movement in Art, Architecture and Design, ohella myös
monet jatko-opiskelijat tutkivat modernismia ja nykytaidetta.¹⁰⁴

Laitoksella tarjottiin mahdollisuus nykytaiteen opiskeluun ja
tutkimukseen siten, että opiskelu ja tutkimus kietoutuvat toisiin-
sa cum laude -vaiheesta alkaen. Routila kertoi opiskelijoiden
muodostavan tutkimuksellisesti suuntautuneita opintoryhmiä,
joille räätälöidään erikoisaloihin kohdistuvia opiskeluohjelmia.
Nämä ryhmät kokoontuivat kahdesti kuussa yhteiseen seminaa-
riin, jolle Routila oli antanut nimeksi *High Society*. Routilan mie-
lestä suuret kiitokset ansaitsi assistentti Sederholm, jonka
ansiokas ohjaustyö oli merkittävä tämän opiskelumuodon ke-
hittämisessä.¹⁰⁵

Routila piti nykytaiteen tutkimuksen kehittämistä tärkeänä,
jotta laitos voisi pitää yhteyttä merkittäviin nykytaiteen institu-
tioihin, kerätä ja järjestää dokumentaarista aineistoa sekä har-
joittaa laajassa mitassa nykytaiteeseen kohdistuvaa tutkimusta.¹⁰⁶

Cum laude -opiskelijoiden keskustelupiiristä High Society'sta kehittyi sittemmin itsenäinen nykytaiteen tutkimuksen linja. Routila kertoo löytäneensä esikuvat tälle Lontoon yliopistosta vieraillessaan sen taiteentutkimuksen laitoksen Contemporary Art -osastossa.¹⁰⁷

Tarkoituksena oli, että itsenäisimmät opiskelijat, eli ne joilla oli ideoita omasta opiskelustaan, hakeutuisivat NYT-linjalle. Nykytaiteen tutkimuksen linjaa Sederholm piti loistavana ideana. Tarkoitus oli, että opiskelijat voivat suorittaa jaksoja myös muissa oppilaitoksessa ja liittää ne nykytaiteen tutkimukseen. Osa opiskelijoista tekikin näin, mutta Sederholmin mielestä yhteistyötä eri taidekorkeakoulujen kanssa olisi voitu suunnitella enemmänkin. Näin opiskelijat olisivat luontevammin hakeutuneet keräämään opintokokonaisuuksia myös muualta.¹⁰⁸ Routila puolestaan korostaa opiskelijoiden omaa aktiivisuutta sekä suomalaisiin että ulkomaisiin korkeakouluihin hakeutumisessa. Hänen mukaansa tarkoituksena ei ollut tarjota valmiita paikkoja ja opintokokonaisuuksia muualta, vaan opiskelijalla oli vapaus itse etsiä ja koota opintoja häntä kiinnostavista korkeakouluista.¹⁰⁹

Alkuperäinen tavoite avata ovia ympäri maailmaa, saada ihmiset opiskelemaan myös muualla ja koota opinnot yhteen nykytaiteen linjalla ei ole valitettavasti toteutunut. Hyvät suunnitelmat kuihtuivat lopulta vain kirjapakettien kokoamiseksi ja tarjoamiseksi opiskelijoille, eikä ovia laitoksen ulkopuolelle saatu avattua kunnolla. Routila harmittelee sitä, että nykytaiteen linjasta muodostuikin vain paperinen vaihtoehto taidekasvatuksen tutkintovaatimuksissa.¹¹⁰

Minulla oli unelma, että tästä olisi tullut sellainen linja, joka seuraa tarkasti taidemaailman tapahtumia eri puolilla maailmaa. Mutta se olisi vaatinut enemmän henkilökuntaa.¹¹¹

Esikuvia nykytaiteen tutkimuksen linjalle ei Sederholmin mukaan ollut olemassa, sillä nykytaidetta oli tutkittu muualla var-

sin vähän. Mutta koska Sederholm itse oli aihetta tutkinut, hän otti haasteen vastaan.

Ensimmäinen vuosi oli täyttä hapuilua. Mutta sitten se alkoi hahmottua aika hyvin, jatkossa koko ajan paremmin. NYT -linjalle hyväksyttiin oikeus tehdä gradu osittain myös taiteellisena työnä. Se oli hieno idea, että sen verran mennään taidekorkeakoulujen tyyliin.¹¹²

Tosin tällaisten gradujen tarkastaminen tuotti ongelmia, jos toisena tarkastajana oli esimerkiksi Taideteollisen korkeakoulun edustaja. Jyväskylän yliopiston ja Taideteollisen korkeakoulun tarkastajat painottivat eri asioita, ja erilaiset painotusalueet synnyttivät luonnollisesti ristiriitaa opinnäytetöiden arvosteluissa.¹¹³

Vaikka taidekasvattajista ei pyritä tekemään taiteilijoita, Routilan mielestä on tärkeää, että he pääsevät osallistumaan taiteen tekemiseen. Tätä varten Routila kertoi perustaneensa myös nykyaikaisen tutkimuksen linjan. Hän on pahoillaan, että linja ei onnistunut kaavailtujen suunnitelmien mukaisesti, mutta graafisen suunnittelun linjalla tämä ajatus toteutui; opiskelijat todella osallistuivat itse tekemiseen.¹¹⁴

Routila joutui kuitenkin huomaamaan, että humanistinen tiedekunta ei juurikaan tukenut laitoksen tämän suuntaisia kehittämisyhtymisiä. Esimerkkinä hän kertoo, että laitoksen piti vuosikausia saada amanuenssi, joka olisi ollut välttämätön jotta olisi voitu jatkaa demonstraatioita ja kehittää taiteen tekemisen opetusta. Vuosi vuoden jälkeen taidekasvatuksen amanuenssi jäi toiselle tai kolmannelle sijalle tiedekunnan päätöksissä. Vähitellen Routilalta loppui usko amanuenssin saamiseen. Sen sijaan keksi käyttää hyväkseen virkamiesharjoittelujärjestelmää.¹¹⁵

Hyvin omavaltaisesti siirsin virkamiesharjoittelijat laitoksen henkilökunnaksi ja amanuensseiksi. Se oli siihen aikaan mahdollista, joskaan ei suositeltua. Minä katsoin, että tämän laitoksen hyväksi kannatti tehdä sellainenkin ratkaisu. Kyllä todellakin täytyy sanoa, että hyvin hyvin paljon on ollut hyötyä virkamiesharjoittelijoista.¹¹⁶

GRAAFISEN SUUNNITTELUN LINJA

Graafisen suunnittelun linjaa taidekasvatuksen suuntautumisvaihtoehtona alettiin suunnittelemaan jo vuonna 1986, sen kehittämiprojekti kulki nimellä *visible word*. Jo samana vuonna tutkintovaatimukset esiteltiin tiedekunnalle. Suunnitelman tavoitteena oli aloittaa graafisen suunnittelun opetus samanaikaisesti Jyväskylän yliopistossa käynnistyvän journalistikoulutuksen kanssa. Näiden kahden aineen nähtiin nivoutuvan toisiinsa, ja yhdessä ne tarjoaisivat opiskelijoille nykyaikaisen yhdistelmän, joka tekisi mahdolliseksi korkean ammattitaidon graafisen viestinnän alalla.¹¹⁷

Suunnitelmaa laadittaessa oli tarkasteltu sekä Taideteollisen korkeakoulun tarjoamaa graafisen suunnittelun opetusta että amerikkalaisten yliopistojen art education -osastojen vastaavaa koulutusta. Jälkimmäisen Routila näki olevan huomattavan lähellä Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitoksen erikoisluonnetta. Graafisen suunnittelun linjan myötä haluttiin aloittaa sellainen taideopetus, joka pitkälti vastaisi taidekasvatuksen opetusta Yhdysvaltojen ja myös Keski-Euroopan yliopistoissa. Taideteolliseen korkeakouluun verrattuna Jyväskylän yliopiston graafisen suunnittelun linja tähtäsi suppeammalle alueelle korostaen kustannusgrafiikkaa eli kirjojen ja lehtien graafista suunnittelua. Näin opetuksen painoalueen ulkopuolelle jäisivät pakkaussuunnittelu, audiovisuaalisten ohjelmien suunnittelu, animaatioelokuvien ja mainosgrafiikan suunnittelu sekä näyttelysuunnittelu. Routila näki Suomessa olevan juuri kustannusgrafiikan opetuksen tarvetta. Opetus tähtäisi monipuolisen peruskoulutuksen antamiseen graafisen suunnittelun ammatteihin hakeutuville, pohti Routila muistiossaan. Valmistuneet voisivat toimia muunmuassa kirjojen ja lehtien graafisina suunnittelijoina, lehtien taittajina sekä opaste- ja informaatio-suunnittelijoina. Taidekasvatuksen ja graafisen suunnittelun yhteisiä osia olisivat erityisesti taiteen yleistä teoriaa, taiteen ja yhteiskunnan välistä suhdetta ja tutkimuksen teoriaa koskevat opinnot.

Routila näki graafisen suunnittelun linjan toteuttamisen olevan merkittävä askel laitoksen toiminnan kehittämiseksi.¹¹⁸

Linjan perustaminen vaati sekä studiotilaa että laitehankintoja laitokselle. Routila jopa hahmotteli graafisen suunnittelun studiota sijoitettavaksi A-rakennuksen ala-aulaan naulakoiden ja lasiseinän väliseen tilaan. Tämä olisi Routilan mukaan voitu erottaa muusta aulatilasta lasiseinällä, jolloin studio voisi laitteineen toimia juhlatilaisuuksissa jopa dekoratiivisesti. Tulevia laitehankintoja keventäisi se, että osa laitteista olisi myös journalistiopiskelijoiden käytettävissä. Laitteita voisi hyödyntää myös yliopiston omassa julkaisu-toiminnassa, Routila hahmotteli.¹¹⁹

Approbatur -opetuksen Routila katsoi voitavan järjestää yhden taidekasvatuksen päätoimisen tuntiopettajan, laitoksen professorin ja vierailevien asiantuntijoiden voimin. Hänen mielestään opinnot edellyttäisivät runsaasti ohjattuja harjoitustunteja. Silti osa opiskelusta suoritettaisiin kirjojen avulla, jolloin opettajatarve vähenisi, koska professori itse voisi toimia tentaattorina tämän alueen koko kirjallisuuden osalta, Routila hahmotteli. Yhteistyösopimuksia tulisi saada aikaan paikallisten painotalojen kanssa, Routila suunnitteli. Ohjatut tutustumiskäynnit opettaisivat opiskelijan oivaltamaan graafisen teollisuuden tuotantoprosessin teknologisia mahdollisuuksia ja rajoituksia.¹²⁰

Laitoksella tulnaisiin tekemään myös graafisen suunnittelun alalta tieteellistä tutkimusta, Routila kertoi suunnitelmissaan. Vaikka Suomessa tämän alan tutkimus oli ollut vähäistä, Routilan mukaan hiljattain oli virinnyt tutkimusta, joka kohdistuu ”varsinkin tämän vuosisadan taiteellisten muutosliikkeiden yhteydessä syntyneisiin uusiin typografioihin, luettavuustutkimuksiin ja uuden teknologian mukanaan tuomiin vaatimuksiin typografisten mittajärjestelmien kehittämisestä”.¹²¹ Jyväskylän graafisen suunnittelun linjalla Routila näki oman erikoistehtävänsä: “Nimenomaan taidekasvatuksen laitoksen yhteydessä graafisen suunnittelun alaan liittyvä tutkimus voisi kuitenkin keskittyä esteettisten kysymysten alueelle.”¹²²

Näistä suunnitelmista huolimatta graafisen suunnittelun linjaa ei vielä syntynyt; tutkintovaatimuksen eivät menneet läpi tiedekunnassa. Vaihtoehtoisissa taidekasvatuksen erikoisalueissa tosin pystyi nyt opiskelemaan viestintäestetiikkaa ja silloinen tuntiopettaja Sirkkaliisa Usvamaa-Routila piti graafisen viestinnän praktikumeja.

Syksyn 1989 aikana graafisen suunnittelun linjan suunnitelmia hahmoteltiin yhä tarkemmin. Yhteistyötä oli kehitelty Keski-Suomen ammattioppilaitoksen graafisen osaston kanssa. Laitokselle oli hankittu jo koneita ja ohjelmia, jotka mahdollistivat *computer-aided-design* -opetuksen käynnistämisen.¹²³

Graafisen linjan perustaminen oli erittäin kivuliasta. Ratkaiseva merkitys oli silloisella dekaanilla Erkki Lehtisellä, jonka haluan nimenomaan mainita. Hän lupasi tulla minun kanssani hattu kädessä Jyväskylän torille kerjäämään, jos rahat loppuvat kesken niin, ettei suunnitelmia saada läpi. Meidän ei tarvinnut kummankaan lähteä, mutta sillä se [graafisen suunnittelun linja] saatiin alkamaan vastustuksesta huolimatta.¹²⁴

Graafisen suunnittelun approbatur -opetus aloitettiin keväällä 1990, jolloin siihen oli valittu 16 opiskelijaa. Yhteistyö Keski-Suomen ammattioppilaitoksen kanssa alkoi innostuneissa tunnelmissa. Routila korosti ammattioppilaitoksen tarjoaman teknisen opetuksen merkitystä: ”Vaikka monia ihmeellisiäkin teknis-esteettisiä asioita voidaan nyt opiskella Taidekasvatuksen laitoksella, jäisi graafisen suunnittelun oppiminen syvästi keskeneräiseksi ja puutteelliseksi, ellei siihen liittyisi myös selvä ja konkreettinen kosketus teollisen tuotteen valmistumisprosessiin.”¹²⁵ Meillä tarvitaan taiteen ja tekniikan uutta liittoa, Routila julisti Walter Gropiuksen sanoin. Ensimmäisenä yhteistyönä ammattikoulun kanssa graafisen linjan opiskelijat oppivat toteuttamaan nelisivuisen tabloidin. Läpi käytiin tabloidin kaikki syntyvaiheet graafisen suunnitelman laatimisesta paperipinkan leikkaamiseen.¹²⁶

Vuonna 1992, jolloin graafiseen suunnittelun linjasta tuli virallinen, taidekasvatuksen lehtori Sirkkaliisa Usvamaa-Routilalta¹²⁷ ilmestyi kaksi opetusmateriaaliksi tarkoitettua vihkosta:

A Basic Course in Typography Part One ja Part Two. Näihin liittyvät myös graafisen suunnittelun tehtävät, *CADEXit* (Computer-aided Design Exercises), joita Usvamaa-Routila on vuosien aikana jatkuvasti kehitellyt yhdessä Routilan kanssa. Graafisen suunnittelun perustiedon lisäksi Usvamaa-Routila hahmotteli näissä taidekasvatuksen laitoksen graafisen suunnittelun linjan filosofista perustaa. Hänelle graafisen alan tutkimuksen lähtökohta on fenomenologinen. Ei siis tutkita ainoastaan sitä, miten typografiset elementit ovat pinnalla, vaan miten ne näyttävät olevan.¹²⁸

Hän näki graafisen suunnittelun ongelmanratkaisuprosessina, 'world of design problems'. Tietopohjaisen taidekasvatuksen peruslähtökohtia on ajatus siitä, että visuaalisen muotoilun, sommittelun ja designin luonne on ongelmanratkaisukeskeistä. Monet graafisen suunnittelun ongelmista ovat avoimia ongelmia, joille on tyypillistä se, että niitä ei ole tarkoin määritelty, vaan niitä voidaan työskentelyprosessin aikana uudelleen muotoilla. Ongelmanratkaisu ei ole koskaan lopullinen, vaan sitä voidaan aina kehittää pidemmälle. Graafisen suunnittelun ongelmilla voi olla monia rinnakkaisia ratkaisuja, jotka eivät ole oikeita tai vääriä.¹²⁹ "Edustamamme opetusfilosofia [...] korostaa toisaalta itsenäisen ja omatoimisen, kokeilevan työskentelyn merkitystä; toisaalta kuitenkin korostamme myös opettajan panosta varsinkin ongelmien keksijänä, osoittajana ja ratkaisujen kriitikkona."¹³⁰ Graafisen suunnittelun harjoitustöiden ongelmia kuvataan käsitteellä 'tutored problems'.¹³¹

Taide- ja designkasvatuksen alan ongelmien omakohtainen kokeminen on Routilan ja Usvamaa-Routilan mukaan oppimisen suoranainen edellytys. He pitävät opinnoissa menestymisen kriteereinä sitä, missä määrässä opiskelija kykenee näkemään harjoituksissa tehtyjen tuotosten ongelmallisia puolia. "Ongelmallisuuden painotteisuuteen liittyy myös älyllisen työskentelyn tavoite. Opintojen kaikissa vaiheissa se on erityisen tärkeä siksi, että emme luota kenenkään luontaisiin esteettisiin kykyihin, syn-

nynnäiseen lahjakkuuteen, vaan oletamme, että visuaalisen ajattelun oppiminen on vaikeaa myös lahjakkaalle.”¹³²

Routila ja Usvamaa-Routila kirjoittavat, että viime vuosina taide- ja designkasvatuksen teoreetikot ovat alkaneet kritisoida opetuksen vieraantumista todellisesta elämästä; studiotyöskentely on vääristynyttä verrattuna ammatilliseen työskentelyyn. Ammatillinen ilmapiiri puuttuu opiskelusta, koska opiskelijoilta puuttuu kriittisyys omaa työtään kohtaan ja avoimuus kritiikille. Taidekasvatuksen laitoksen graafisella linjalla on alusta asti kehitetty tämän ongelmallisen tilanteen ratkaisemiseksi ryhmäkritiikin aatetta. ”Päämääränä on, että mitään ei pidetä hyvänä tai huonona osoittamatta samalla, miksi se on hyvä tai huono.”¹³³

Tarkoituksena oli siirtää graafisen suunnittelun opiskelu kokonaan tietokonepohjaiseen ympäristöön, kertasi Routila 1997 tarkastaessaan ensimmäistä graafisen suunnittelun linjalta valmistunutta pro gradu-työtä. Routila oli tutustunut Lontoon yliopistossa ensimmäisiin julkaisuohjelmiin 1989. Jyväskylän graafisen suunnittelun linja lähti käyntiin vain muutamaa kuukautta myöhemmin kuin Lontoon vastaavanlainen opetus, Routila huomautti. Tuolloin merkkejä uudenlaisen tutkimuksellisen harrastuksen syntyisestä oli hänen mukaansa selvästi aistittavissa, esimerkiksi graafisen alan esteettis-filosofiset julkaisut *Emigre* ja *Eye* alkoivat ilmestyä. Routila totesi, että vaikka määrärahat olivat olleet niukat, graafisen suunnittelun linjaa oli pystytty kehittämään.¹³⁴

Routila pitää graafisen suunnittelun linjaa yhtenä onnistuneimmista hankkeistaan. Opiskelijat ovat saaneet alaansa vastaavaa työtä kiitettävästi ja työsarkaa riittää. Routila huomauttaa, että graafinen suunnittelija on avainasemassa tällä hetkellä esimerkiksi elokuvateollisuudessa; tietokoneavusteinen suunnittelu on loihnut elokuvayleisölle mitä utopistisempia näkymiä hirviöistä suuronnettomuuksiin. Tämäkin on vain yksi graafisen suunnittelun alue, kokonaisuudessaan alue on valtava. Kysyntääkin laitoksen opiskelijoista on ollut, Routila kertoo:

Kaksi vuotta sitten sain kirjeen Walt Disney -yhtiöltä. Siinä ilmoitettiin, että jos minulla on oppilaita, jotka haluaisivat hakeutua palvelukseen sinne, sellaisia jotka ovat saaneet opetusta graafiseen suunnitteluun ja 3D-piirtämiseen, niin toivotettiin tervetulleiksi hakemaan. Silloin juuri ajattelin, kuinka valtavan hieno mahdollisuus meidänkin opiskelijoilla olisi ollut päästä tällaisen koulutuksen kautta tähän mukaan. Kysyntä tulee olemaan valtavaa. Graafinen suunnittelija ei ole enää pelkästään paperia varten tekevä. Nykyään on selvästi nähtävissä, että se alkaa käsittää myös paljon kaikkea muuta.”¹³⁵

XII Uusi teoreettinen oppiaine

Taidekasvatuksen laitoksella virisi 90-luvulla ajatus puhtaasti teoreettisen oppiaineen perustamisesta. Aine olisi nimeltään *Taiteen filosofia ja estetiikka*. Taidekasvatusta oli sivuaineena pyrkinyt opiskelemaan runsas joukko opiskelijoita, jotka Routilan mukaan olivat kiinnostuneita nimenomaan taiteen teoreettisista kysymyksistä. Laitos ei ollut voinut ottaa sisään kaikkia halukkaita, koska erityisesti demonstraatiot ja harjoitukset olivat luonteeltaan sellaisia, ettei opiskelijamäärää niissä voinut kasvattaa. Routila hahmotteli, että taiteen filosofia ja estetiikka oppiaineena tarjoaisi mahdollisuuden avata vapaa approbatur¹³⁶, laajuudeltaan 20 opintoviikkoa, kuitenkin siten, että taidekasvatuksen tai filosofian approbaturin suorittaneille riittäisi 15 opintoviikkoa. Routilan mielestä tämä oppiaine tukisi merkittävästi myös taidekasvatuksen opiskelua, sillä taidekasvatuksen tutkintovaatimusten pitäminen ajanmukaisina edellyttäisi puhtaasti taideteoreettisen ja -filosofisen aineksen vähentämistä tutkintovaatimuksista. Tätä Routila ei kuitenkaan pitänyt onnistuneena, ellei samalla voitaisi tarjota mahdollisuutta sisällyttää tällaista ainesta tutkintoon toisella tavalla. Routilan mukaan hankkeen rahoitus ei muodostaisi ongelmaa, koska taidekasvatuksen kaikki jo olemassaolevat kolme opetusviran haltijaa olivat kiinnostuneita näistä teoreettisista kysymyksistä sekä an-

sioituneet alan tutkimuksessa, ja voisivat näin tarjota pätevää opetusta.¹³⁷

Taiteen filosofiaa ja estetiikkaa kaivattiin yhä toiminta- ja taloussuunnitelmassa 1995-98. Siinä Routila esitti, että hankkeen toteuttaminen edellyttäisi apulaisprofessorin viran perustamista laitokseen. Samassa yhteydessä Routila ehdotti myös Kulttuurityön opintokokonaisuuden kehittämistä taidekasvatuksen hallinnolliseksi linjaksi. Tämän linjan opiskelijat erikoistuisivat taide- ja kulttuurihallinnon asiantuntijoiksi. Hanke edellyttäisi taide- ja kulttuurihallinnon professorin viran perustamista Jyväskylän yliopistoon.¹³⁸

XIII Toiminta suurimmillaan

Syksystä 1992 lähtien taidekasvatuksen approbaturia pystyi opiskelemaan Avoimessa korkeakoulussa päätoimisen tuntiopettajan, Tarja Pääjoen, opastuksella. Pääjoki opetti taidekasvatusta aluksi 10,5 opintoviikon laajuisena kokonaisuutena Jyväskylän lisäksi Imatralla, Haapajärvellä, Raahessa ja Torniossa. Taidekasvatusta pystyivät nyt opiskelemaan myös työelämässä olevat ja työttömät aikuiset. Avoimen korkeakoulun yleisenä tavoitteena on edistää koulutuksellista tasa-arvoa, eli tarjota aikuisväestölle mahdollisuus korkeakouluopintoihin koulutustaustasta riippumatta. Pääjoki kertoikin opiskelijoiden olevan tämän vuoksi monenkirjavaa porukkaa; opettajia peruskoulusta, sosiaali-alan oppilaitoksista ja kuvataidekouluista, taiteilijoita ja muuten vaan asiasta kiinnostuneita. Opiskelijoiden koulutus- ja työtausta oli laajempi kuin varsinaisilla yliopisto-opiskelijoilla. Näin opiskelijajoukko asetti taidekasvatuksen opetukselle toisenlaiset vaatimukset kuin yliopisto-opiskelijat; esimerkiksi englanninkieliset tenttikirjat ja oppiaineen teoreettisuus koettiin vaikeiksi. Yhtäkaikki Pääjoki piti tehtävänsä tärkeänä: "Itse pidän tärkeänä tätä uutta tilannetta sikäli, että laitoksen näkökulmat

taidekasvatukseen tulevat tunnetuiksi ja toisaalta opiskelijoiden kautta saadaan kontakteja käytännön taidekasvatustyöhön.”¹³⁹

90-luvun puolivälissä taidekasvatuksen laitoksen toiminta oli suurimmillaan. Esimerkiksi Avoimen korkeakoulun puolella taidekasvatuksen opetusta antoi Tarja Pääjoen lisäksi Kari Pilkkakangas, taidekasvatuksen tutkimusassistenttina oli Päivi Rissanen ja laitoksella työskenteli myös valtionhallinnon harjoittelijoita, joita Routila nimitti opiskelija-amanuensseiksi. Routila kertoo, että laitos oli tuolloin todella tehokäytössä “suuri toiminnan modus pienellä budjetilla”¹⁴⁰. Jonkin verran rahoitusta tiedekunnalta kuitenkin saatiin.

*Tuntiopetusmäärärahat olivat suhteellisen suuret, sain niitä aina kasvatettua kaikenlaisilla anomuksilla. Meillä oli tuntiopettajia sanan varsinaisessa merkityksessä niin kuin näkyy vanhoissa opinto-ohjelmissakin; tuntiopettajalista on mahtava! Olemme usein tehneet myös sen ratkaisun, että pidemmälle ehtineet opiskelijat, joilla oli selvästi joku oma alue, saivat jatkuvasti tuntiopetusmääräyksen.*¹⁴¹

Jatkuvasti lisääntyneiden pro gradu -tutkielmien¹⁴² lisäksi laitokselta valmistui muitakin opinnäytetöitä; muunmuassa Ilona Reinersin lisensiaattityö *Theodor W. Adornon Ästhetische Theorie käsitteellisenä konstellaationa* 1994 sekä Sederholmin lisensiaattityö 1995. Sederholmin lisensiaattityö koostui kolmesta osasta: kahdesta julkaistusta teoksesta *Vallankumouksia norsunluutornissa. Modernismin synnystä avantgarden kuolemaan* (1994)¹⁴³ ja *Intellektuaalista terrorismia. Kansainväliset Situationistit 1957-72* (1994)¹⁴⁴ sekä kolmannesta edellistä täydentävästä osasta *Kansainväliset Situationistit maailman viimeisenä avantgardeliikkeenä*. Jarmo Valkolan väitöskirja *Perceiving the visual in cinema: semantic approaches to film form and meaning*¹⁴⁵ valmistui vuonna 1993 ja Eija Niskasen lisensiaattityö *The development of family as a theme in contemporary Japanese cinema* 1997. Vuoden 1998 keväällä laitoksen piiristä on valmistumassa useitakin tutkimuksia. Tapio Suomisen lisensiaattityö käsittelee Alfred Lichwarkia taidekasvattajana, Tarja Pääjoen tutkielma tietopohjaista taidekasva-

tusta. Sirkkaliisa Usvamaa-Routilan filosofian väitöskirja *Kaunis ja sopiva* on jo ehtinyt painettavaksi; se käsittelee klassista suhdetjärjestelmäteoriaa Leon Battista Albertin taidepuheessa. Pro gradu-tutkielmia laitokselta on valmistunut vuoden ensimmäisten kuu-kausien aikana peräti kahdeksan, niiden joukossa tämä tutkielma.

XIV Assistentin ajatuksia

Sederholm haki vuonna 1995 uudelleen assistentin 3-vuotista virkakautta, tarkoituksenaan saattaa väitöskirjansa päätökseen. Nyt hän keskittyy tarkastelemaan taidekasvatuksen ongelmia nykytaiteessa.

Haastatellessamme Sederholmia kysyimme myös hänen ajatuksiaan taidekasvatus -käsitteen määrittelemättömyydestä ja harhaanjohtavuudesta. Oppiaineen nimeä Sederholm pitää onnistuneena, vaikka siinä onkin se sekaannuksen mahdollisuus, että taidekasvatus sisältäisi vain visuaaliset taiteet.

Käytän väitöskirjassani käsitettä Arts Education, se on englanninkielisenä helppo, mutta suomeksihan sen on oltava taidekasvatus, ei taiteiden kasvatus. Laitos voisi olla esimerkiksi Department of Arts Education aivan hyvin, sillä tämä kertoisi, että se sisältää enemmänkin kuin vain kuvataiteet.¹⁴⁶

Sederholm myöntää, että taidekasvatuksen kuvailu on hankalaa, mutta niin se on muillakin yliopistollisilla oppiaineilla. Laitosta olisi hänen mielestään saanut kuitenkin tuoda enemmän julkisuuteen, eikä pitää sitä vakan alla. Koska oppiaine on hyvä ja ainutlaatuinen, sitä pitäisi mainostaa.¹⁴⁷

Kaikki suuret suunnitelmat olisi voitu toteuttaa. Uskon edelleen, että taidekasvatuksen laitoksesta olisi saatu yksi Suomen tiedeyliopistojen huippuyksikkö koska tahansa, jos sitä olisi jo alunperin vuodesta 1973 lähdetty kehittämään järjestelmällisesti ja olisi heti alussa saatu laitokselle alan professori.¹⁴⁸

Sederholm pitää laitoksen laajentumisen jarruna myös resurssien puutetta; ilman kunnon dosentteja, apulaisprofessoreita ja

laajaa lehtorikuntaa ei saada suuria suunnitelmia toteutettua eikä laitosta laajennettua.¹⁴⁹

Taidekasvatuksen tulisi opastaa ihmisiä sekä menneisyyden mestariteoksiin että nykytaiteeseen, arvottamatta liikaa niiden tulkintaa tai elämyksellisyyttä, Sederholm toteaa. Tämä onkin ollut hänen mielestään jossain määrin taidekasvatuksen ongelma, että esimerkeiksi on valittu ainoastaan klassisia mestariteoksia.¹⁵⁰

Jyväskylän taidekasvatuksen laitos voisi Sederholmin mielestä korostaa omaa erityislaatuaan keskittymällä juuri nykytaiteeseen:

useisiin taiteenlajeihin, jotka ulottuvat myös varsinaisen kuvallisen tai esimerkiksi kirjallisen ilmaisun ulkopuolelle tai ovat poikkitaiteellisia, esimerkiksi elokuva, sarjakuva, teatteri, performanssi, installaatiot, kollaasit.¹⁵¹

Näitä on Suomessa tutkittu varsin vähän, ja siksi työmaata tällaiselle tutkimuksella ja taidekasvatuksen teorian kehittämiseksi riittäisi. Yhtenä saavutuksenaan oppiaineen kehittämisessä Sederholm mainitseekin sarjakuvan tuomisen taidekasvatuksen erikoistumisalueisiin. Myös oman erikoisalansa, eli nykytaiteen teorian ja modernin taiteen teoreettisen taustan kurssiin Sederholm on tyytyväinen.¹⁵²

XV Yhteistyötä

Routila tuskitteli vielä 90-luvullakin laitoksen henkilökunnan vähyyttä. Laitoksen pienuuden vuoksi professorin työajasta kului huomattava osa laitoksen johtajan hallinnollisiin rutiininomaisiin tehtäviin. Tämän Routila näki haittaavan omaa tutkimustyötään. Taidekasvatuksen laitoksen yhdistäminen esimerkiksi kirjallisuuden ja taidehistorian kanssa yhdeksi taideaineiden laitokseksi olisikin hyödyllistä, pohti Routila.¹⁵³

Yhteistyöhaaveista ei kuitenkaan tullut totta. Paljon yhteisiä opiskelijoita kyllä oli, mutta opetuksellista yhteistyötä ei saatu

kunnolla aikaan. Routila kertoo haastattelussa, että hän yritti saada muun muassa kirjallisuuden ja taidehistorian mukaan kehittämään yhteistyötä, mutta yliopistossa oli vallallaan voimakas reviiriajattelu. Institutionaalista yhteistyötä laitosten välillä ei päässyt syntymään. ”Ehkä intressien erilaisuus on yksi syy siihen; historiallinen intressi on sittenkin aika erilainen kuin meidän intressi.”¹⁵⁴

Taidekasvatuksen laitos on ollut mukana suunnittelemassa uusia opintokokonaisuuksia yliopistoon; näitä ovat Cultural Management, kuvakoulutus ja markkinointitiedottajan koulutusohjelma. Routila ei kuitenkaan katso tätä varsinaiseksi uusiksi sisältöjä luovaksi yhteistyöksi:

*Nehän ovat kaikki lähteneet hyvin liikkeelle, mutta eivät ne minusta ole varsinaista yhteistyötä, niin että yhdessä tehtäisiin jotain, vaan jokainen tulee omana itsenään mukaan tähän yhteistyöhön. Mutta näistäkin kyllä kuvastuu pyrkimys yhteistyöhön.*¹⁵⁵

Routila kävi myös keväällä 1997 keskusteluja taidekasvatuksen laitoksen yhdistämisestä viestintätieteiden laitokseen. Professorit tekivätkin jo yksityiskohtaisia suunnitelmia yhdistämisestä. ”Pointtina olisi ollut se, että olisi digitalisoitu myöskin meidän ainetta vielä aikaisempaa enemmän.”¹⁵⁶ Suunnitelmat täytyi kuitenkin tältä erää unohtaa, sillä Routila on lähdössä eläkkeelle, eikä aika olisi riittänyt suunnitelmien loppuunviemiseksi.

Yhteyksiään ulkomaille Routila ei ole halunnut institutionalisoida, vaikka onkin silloin tällöin tuonut vieraitaan laitokselle luennoimaan. Näitä ovat muunmuassa Elliot Eisner, Arthur Efland, David Carr, David Best, Herbert ja Cecilia Williams sekä Hugh Silverman. Myös Routila ja Usvamaa-Routila ovat käyneet luennoimassa useissa yliopistoissa ulkomailla.¹⁵⁷

On usein vaikea erottaa henkilöiden välistä ja instituutioiden välistä yhteistyötä toisistaan. Epäilemättä minulle on syntynyt vuosikymmenien aikana laajat yhteydet tiedemaailmaan ja niiden myötä olen myös saanut luennoida ja opettaa kymmenissä yliopistoissa eri puolilla maailmaa. Taide- ja taidekasvatusteoriani eivät kuitenkaan ole vielä aivan niin tunnettuja kuin

Aristoteles-tutkimukseni ja ”mahdollisuuksien pelitilat”, joista minua on kutsuttu puhumaan useimmiten. Vasta viime vuosina olen tullut tunnetummaksi myös taideteoreetikkona luennoistani A Theory of Art for Art Education ja How to study works of art.¹⁵⁸

Routila muistuttaa, että tiedeyhteisössä kontaktit perustuvat ihmisten esittämien teorioiden ja ajatusten kiinnostavuuteen eikä itse ihmisten kiinnostavuuteen, sama koskee laitoksia.

Paria ihmistä ei kannata tulla kuulemaan Lontoosta Jyväskylään, heidät kannattaa kutsua puhumaan sinne, mutta kun laitos alkaa profiloitua, sitä kannattaa jo tulla katsomaan.¹⁵⁹

CULTURAL MANAGEMENT

Taidekasvatuksen laitos suunnitteli kevään ja kesän 1993 aikana yhdessä taloustieteen ja yhteiskuntapolitiikan laitosten kanssa entisen kulttuurityön opintokokonaisuuden pohjalta uuden Cultural Management -opintokokonaisuuden, laajuudeltaan 25 opintoviikkoa. Taidekasvatuksen approbatur -opinnot olivat pakollisia tuota opintokokonaisuutta suorittaville. Taidekasvatuksen laitos vastasi opetuksen kohdista Erityisalojen markkinointi ja Kulttuuriteoreettiset nykykeskustelut. Nämä olivat Sederholmin työsarkaa. Cultural Management oli tarkoitettu taide- ja perinneaineita opiskeleville. ”Opintokokonaisuus sisältää sekä teoreettista että käytännöllisiä aineksia ymmärtää ja analysoida taidemaailman eri osatekijöiden muuttuvaa roolia yhteiskunnassa ja sen vaikutuksia työelämässä.”¹⁶⁰ Pyrkimyksenä oli kulttuuri- ja taidepolitiikan kriittinen tarkastelu yhteiskuntatieteellisestä ja taidekasvatuksen näkökulmista. Opintokokonaisuuden tavoitteena oli myös monitieteisen tutkimuksen käynnistäminen.¹⁶¹

Keväällä 1994 suunniteltiin Cultural Managementiin sekä approbatur- että cum laude -opinnot. Pääosa kursseista järjestettiin yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan puolella. Approba-

turin tentaattorina toimi yhteiskuntapolitiikan yliassistentti Anita Kangas ja cum lauden tentaattorina professori Routila.¹⁶²

Syksyllä 1994 Cultural Management -opinnot aloitti 13 opiskelijaa, jotka olivat kirjallisuuden, puheviestinnän, journalistiikan, taidehistorian, graafisen suunnittelun, musiikkitieteen, musiikkikasvatuksen ja folkloristiikan opiskelijoita. Koulutus oli suunniteltu opinnoissaan edistyneille opiskelijoille, jotka olivat jo saaneet pohjatiedot muista aineista. Cultural Management oli siis koulutusta, joka tuli modulina perusopintojen päälle. Cultural Management -opintoja pidettiin urauurtavina, sillä Suomessa oli tehty vain vähän kulttuuria ja taloustieteitä yhdistävää tutkimusta. Opinnoissa oli taloustieteitä hallinnosta markkinointiin ja kulttuuripolitiikkaa sekä nykytaiteen teoriaa. Koulutuksen kantavina voimina ovat Helena Sederholm taidekasvatuksen laitokselta, taloustieteen laitokselta tutkijat Outi Uusitalo ja Mervi Taalas. Koulutuksen koordinaattorina toimii yhteiskuntapolitiikan laitoksen yliassistentti Anita Kangas. "Tarkoitus ei ole vain tuottaa opiskelijalle uusia käsitteitä, merkkejä ja markkinoistamisen strategiaa, vaan välineitä analysoida taidemaailman muutoksia ja niille tuotettuja vastauksia", kertoi Kangas Jyväskylän Ylioppilaslehdessä.¹⁶³

Routilan mielestä tällaista poikkitieteellisyttä oli ehdottomasti kehitettävä. Hän korosti, että se ei kylläkään ole helppoa, koska eri alat temantisoivat asioita eri tavoilla. Jotta tulosta syntyisi, on asiantuntijoiden lähdettävä mukaan sillä mielellä, että yhteistyössä syntyy jotakin, mitä kukaan ei yksinään ole. "Koulutuksen suuntaaminen avoimelle sektorille on yliopiston vastaus ajan haasteisiin. Kun julkinen sektori jatkuvasti kutistuu, on yliopiston yhä enemmän koulutettava ihmisiä, jotka pystyvät työskentelemään erilaisissa yksityisissä yrityksissä", kirjoittaa Jyväskylän Ylioppilaslehti.¹⁶⁴

Routila hahmotteli yrittäjyyttä myös taidekasvattajan tulevaisuudeksi.

Tulevaisuuden työmarkkinat saattavat avata myös taidekasvatuksen opiskelijalle uusia näköaloja. On hyvin mahdol-

lista, että tulevaisuudessa tehdään vähemmän palkkatyötä kuin nykyisin. Huomattava osa taidemaailman työmarkkinoilla tällä hetkellä tehdystä palkkatyöstä (kuntien ja valtion palveluksessa) saattaa muuttua esimerkiksi vapaaseen yrittäjyyteen perustuvaksi työksi. Monille voikin avautua tehtäviä, jotka edellyttävät ryhtymistä taidealan yrittäjiksi tai vapaiksi ammatinharjoittajiksi varsinkin kansainvälisellä tasolla. Siksi on entistäkin tärkeämpää, että opinnot taidekasvatuksen laitoksella ovat korkeaa kansainvälistä tasoa. Tason takeena on opintojen tieteellisyys, teoria. Tieteellinen koulutus horjuttaa aina pelkkien mielipiteiden ja näkemysellisten uskomusten valtaa.¹⁶⁵

KUVAKOULUTUS

Yliopistoon suunniteltiin 90-luvun alussa kuvakoulutusta. Suunnittelussa oli mukana ihmisiä humanistisesta, kasvatustieteellisestä ja yhteiskuntatieteellisestä tiedekunnasta. Tavoitteena oli kehittää kuvakulttuuria monitieteisesti lähestyvä opintokokonaisuus. Suunnittelu aiheutti kiivastakin väittelyä, kun eri alojen ihmiset lähestyivät asiaa eri intresseistä käsin. OKL:n lehtori Pertti Kalinin laatima suunnitelma sai taidekasvatuksen laitoksen henkilökunnan varuilleen. He esittivätkin Jyväskylän yliopiston hallitukselle eriävän mielipiteensä Kalinin laatimaan muistioon *Kuvakoulutuksen kehittäminen Jyväskylän yliopistossa*. Taidekasvatuksen laitos ei pitänyt suunnitelmaa onnistuneena; se rakentaisi Jyväskylän yliopistoon alempitasoista päällekkäistoimintaa taidekasvatuksen laitoksen nykyisellään tarjoamaan opetukseen verrattuna. Kalin oli suunnitelmassaan todennut, että ”visuaalisen alan tutkimus on yliopistossamme hajanaista”. Taidekasvatuksen laitoksen henkilökunta kritisoi tätä näkemystä korostaen, että visuaalinen tutkimus on yliopistossamme monipuolista juuri siksi, että sitä harjoittavat useat tieteenalat omien tutkimuksellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti. Tämä oli taidekasvatuksen edustajien mielestä nähtävä pikemminkin rikkautena kuin puutteena. Yliopiston tulisikin luoda resursse-

ja, jotka tekevät mahdolliseksi eri tieteenalojen visuaaliseen alaan kohdistuvat yhteistyöhankkeet. Nähtiin että suunniteltu kuvakoulutus ei edistä tätä, koska alojen integroituminen jäisi näennäiseksi ja pinnalliseksi. Taidekasvatuksen laitos halusi mielihiteensä kuuluville ennen hankkeen lopullista toteuttamista. Taidekasvatuksen laitoksen edustajien mielestä oli ajankohtaista pohtia, onko hankkeen suunnittelu tältä pohjalta ensinkään tarkoituksenmukaista.¹⁶⁶

Kuvakoulutus aloitettiin taidekasvatuksen kritiikistä huolimatta. Opintokokonaisuudessa on tarkoitus tarkastella jatkuvasti kasvavaa ja monipuolistuvaa kuvallista viestintää sekä yksilön kannalta että yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Yhteyksiä tähän suuntaan hoitaa assistentti Sederholm, hän kuuluu rehtorin asettamaan kuvakoulutuksen johtoryhmään ja on ollut myös valitsemassa opiskelijoita kuvakoulutukseen. Taidekasvatuksen ja kuvakoulutuksen yhteisiä luentoja Sederholmin lisäksi pitävät muun muassa Jarmo Valkola ja Jukka Heiskanen.¹⁶⁷

XVI Taidekasvatus-projekteja

Keväällä 1994 taidekasvatuksen kuten muidenkin aineiden oli tehtävä tutkintovaatimuksiinsa viiden opintoviikon vähennys. Tämä vähennys kohdistui cum laude -opintoihin eli sen kokonaismääräksi tuli 35 opintoviikkoa. Uudistus tehtiin poistamalla *Taidekasvatuksen erikois- ja tutustumisalueet* (8 ov) ja tilalle tuli *Taidekasvatuksen syventymisalueet* (3 ov). Mutta samalla cum laude -opintoihin tuli lisää joustavuutta; vain 11 opintoviikkoa oli pakollisia kaikille (proseminaari, taidekasvatuksen perusteet II ja taidekasvatuksen tutkimusmenetelmät). Loput opiskelija pystyi suorittamaan joko tutkintovaatimusten mukaisesti tai uudella tavalla, opintoprojektin avulla. Tällainen opintoprojekti tarkoitti Routilan mukaan opetuskokonaisuutta, joka muodostui luennoista, harjoituksista ja/tai kollokviosta, kirjallisuudesta sekä oppilaan omatoimisesta työskentelystä praktikumissa.

Projektityöskentely oli työskentelyä ryhmässä ja se oli tarkoitettu "opiskelijalle, jolla on erityislahjakkuutta tai ainakin erityistä kiinnostusta projektin alaan"¹⁶⁸. Samaa projektia ei välttämättä järjestettäisi joka vuosi, se voisi jopa olla ainutkertainen, Routila hahmotteli.¹⁶⁹

LASTEN TAIDEKASVATUS -PROJEKTI

Ensimmäinen lasten taidekasvatus -projekti alkoi keväällä 1995 ja kesti noin vuoden ajan. Se toteutettiin yhteistyössä Honkaharjun kuvataidepainotteisen päiväkodin ja kasvatustieteen laitoksen kanssa. Projektiin sisältyi luentosarja lasten taidekasvatuksesta, käytännön harjoittelu päiväkodissa sekä kirjallisuuden pohjalta pidetyt keskustelupiirit. Projektin vetäjänä toimi professori Routila ja osallistujat olivat aineopintoihin edenneitä opiskelijoita, jotka olivat valinneet erikoistumisalueekseen lasten taidekasvatuksen tavoitteenaan tehdä pro gradu-tutkielma aiheesta.¹⁷⁰

Routila kiinnitti projektin alkaessa huomiota siihen, että lasten taidekasvatuksessa tulisi tulla esille desing-kasvatus. Hänen mielestään tämä alue oli jäänyt liian vähälle huomiolle.

Lapset elävät joka päivä rakennetussa ympäristössä, lukemattomien taide-esineiden keskellä, kuten tuolit ja pöydät, tekstiilit, vaatteet, kirjat ja lehdet, autot ja leikkikalut. Tämä unohdettu "alempien taiteiden" alue tulee toivottavasti uudella ja tuoreella tavalla esille projektissamme. Siinä tarvitaan myös asenteissa muutoksia, sillä monille päiväkotien ohjaajille taiteen käsite on jäänyt niin suppeaksi, että se ei taida ilman muuta venyä näin pitkälle.¹⁷¹

Keskeisen osan projektista muodostivat harjoittelut. Ensimmäinen harjoittelu perehdytti opiskelijat päiväkodin toimintaan ja lasten ohjaamiseen. Tästä saadun kokemuksen pohjalta suunniteltiin seuraava harjoittelu, jonka tarkoituksena oli tuoda myös tieteellinen tarkastelutapa lasten taidekasvatukseen. Harjoittelujakso rakentui aina jonkin tietyn teeman ympärille, esimerkiksi

väri ja arkkitehtuuri. Teemaan tutustuttiin mahdollisimman monelta eri kannalta. Opiskelijat pitivät projektiin osallistumisesta mielekkäänä opiskelutapana. Eeva Toivanen kuvasi projektia Eklektikassa näin:

Yleisesti ottaen pidän erilaisten projektien mukanaan tuomaa mahdollisuutta syventää tietyn alan tietoutta erittäin mielekkäänä opiskelutapana. Projektissa aiheeseen saa tuntumaa monesta eri näkökulmasta. Tieteellisen tutkimustiedon lisäksi käytännön hajoittelu voi tuoda opiskeluun kokonaan uuden ulottuvuuden. Koska taidekasvatuksen ala on tunnetusti laaja, koen erilaiset erikoistumisalueet mielekkäiksi. Näin ollen opiskelijalla on, esimerkiksi työtä hakiessaan, esitettävänään jokin selkeä ala, jonka asiantuntija hän on.¹⁷²

Vuonna 1997 käynnistyi jo kolmas lasten taidekasvatus-projekti. Taidekasvatuksen tämä osa-alue sai oman dosenttinsa, kun KT Marjatta Saarnivaara aloitti Lasten taidekasvatuksen dosenttina 1.2.1997.

MULTIMEDIALABORATORIO

Taidekasvatuksen laitoksella aloitettiin syksyllä 1994 multimedialaboratorio. Tämä tarkoitettiin enintään kymmenelle taidekasvatuksen cum laude tai laudatur-vaiheen opiskelijalle. "Multimedian ja virtuaalitodellisuuden esteettiselle tutkimukselle omistautuvassa työpajassa"¹⁷³ voitiin suorittaa viiden opintoviikon jakso. Työpajan johtajana toimi professori Routila. Opinnot käsittivät kirjallisuuden, luentoja ja kollokvioiden lisäksi työskentelyä tietokoneella. Opiskelijat perehtyvät kolmiulotteisen mallinnuksen avulla digitaalinelämän luontiin ja opiskelevat tekstin, hypertekstin, kuvan, äänen, animaation ja videon yhdistämistä näyttöpäätteellä, mainosti Routila laboratoriotaan. Tosin laboratorion varsinainen toiminta-alue ei ollut opetus, vaan tutkimus. Routila kertoi työryhmänsä tutkimuksen kohdistuvan useisiin toisiinsa liittyviin aiheisiin, joiden yhteisenä teemana oli virtuaalitodellisuuden ontologia.¹⁷⁴

Yliopiston eri laitoksilla oli virinnyt omia multimedialaboratorioita. Keväällä 1994 kokoonnuttiin multimediaseminaariin pohtimaan kuinka yhteistyötä eri laboratorioiden välillä voitaisiin kehittää. Tällöin ryhdyttiin suunnittelemaan multimedian opintokokonaisuutta aluksi 20 opintoviikon suuruisena.

Multimediasahan me olimme aivan avainasemassa, yhdessä ruvettiin keräämään tällä kampuksella yhteistyötä ja muodostettiin tämä ensimmäinen tapaaminen, josta sitten syntyi multimedian approbatur -arvosana. Siihen meidän ei laitoksen koko huomioon ottaen ollut mahdollisuuksia lähteä antamaan mitään, mutta saimme kuitenkin ensialkuun kolmen, neljän hengen kiinteän kiintiön läpi sinne, se on juuri tämän yhteistyön ansiota.¹⁷⁵

Itse multimedialaboratoriota ei Routilan mielestä ollut enää tarkoituksen mukaista jatkaa taidekasvatuksen laitoksella tämän jälkeen; multimedista tuli oma opintokokonaisuutensa ja yliopiston rahoitus ohjautui sinne.¹⁷⁶

XVII Taidekasvatus kohtaa vastoinkäymisiä

Vuonna 1994 Jyväskylän yliopisto joutui taloudellisen laman johdosta säästämään noin 10 miljoonaa markkaa. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kaikkia avoinna olevia virkoja ja viransijaisuuksia ei täytetty, päätoimisia tuntiopettajuuksia ei voitu ylläpitää ja ostettiin halvempaa sivutoimista tuntiopetusta, myös laitehankinnoista jouduttiin tinkimään. Taidekasvatuksen laitoksella opettajia lomautettiin määrärajoiksi ja tuntiopettajien määrärahat laskivat romahdusmaisesti.

Routila pohti haastattelussamme, olisiko sittenkin pitänyt taistella tehokkaammin taidekasvatuksen puolesta. Hän kertoi kuitenkin aina luottaneensa siihen, että hyvät asiat ja suunnitelmat puhuvat puolestaan ja onnistuvat. Routilan mukaan juuri 90-luvulla yliopistoon tuli jatkuvan kehumisen retoriikka järkeväen suunnittelun tilalle. Tähän hän ei omien sanojensa mukaan halunnut ryhtyä.¹⁷⁷

NÄKEMYSEROJA

Routila kertoo hämmästelevänsä, kuinka monenkirjava joukko on vuosien varrella eksynyt opiskelemaan taidekasvatusta. Vaikka taidekasvatus pyrkii kattamaan eri taiteenaloja, on sen ollut pakko valita painotusalueensa. Routilan aikaan painotus on ollut visuaalisissa taiteissa, mikä ei ole ollut kaikkien mieleen. Esimerkiksi tanssitaiteesta kiinnostuneita opiskelijoita on hakeutunut opiskelemaan laitokselle ja he ovat olleet pettyneitä, kun eivät ole saaneet sellaista opetusta kuin ovat tulleet hakemaan, Routila kertoo.¹⁷⁸

*Olisi varmaan ollut hyvä, jos karsintamenettely olisi ollut paljon ankarampi. Mutta kun ajattelee, että kuitenkin niin pieni määrä otetaan ihmisiä, niin luulisi, että siinä ei pääsisi syntymään tällaista kirjoa. [...] Tänne on tultu kovin kummallisilla odotuksilla. Ehkä olisi pitänyt täsmällisemmällä tavalla rajata ihmisten odotuksia alusta alkaen.*¹⁷⁹

Opiskelijoiden ja professorin mielipiteet eivät aina ole kohdanneet, mutta monet opiskelijat saavat Routilalta myös kiitosta. Useat näkyvät henkilöt laitoksella ovat alunperin olleet taidekasvatuksen sivuaineopiskelijoita, jotka ovat sittemmin kiinnostuneet aineesta ja vaihtaneet sen pääaineekseen. Sivuaineopiskelijoiden joukosta on yleensä melkein aina kehkeytynyt hyviä pääaineopiskelijoita ja sittemmin myös laitoksen opettajina toimivia, Routila kertoo.¹⁸⁰

*Myös laitoksen johtajana olen toiminut uskollisena omille perusajatuksilleni. Nykyisin tiedelaitoksen johtajuus nähdään minun mielestäni usein aivan väärin. Ajatellaan että hän on kannustaja ja samanlainen yhteishengen luoja kuin orkesterinjohtaja, jonka tahtipuikon mukaan kaikkien tulee heilua ja soittaa yhteen ääneen. Tiedelaitoksessa ei tavoitteena ole kuitenkaan yksimielisyys vaan mielipiteiden ja käsitysten erilaisuus ja sen myötä syntyvä todellinen henkinen ja älyllinen rikkaus. Minä näen laitosjohtajan luovien ihmisten johtajana, joka asettaa käsityksiä kyseenalaisiksi, epäilee ja kritikoii.*¹⁸¹

LAITOS LAKKAUTETAAN

Taidekasvatuksen laitoksen toiminta häiriytyi kesällä ja syksyllä 1997 sairaustapausten johdosta tavalla, joka osoitti laitoksen olevan liian pieni. Sekä professori että assistentti joutuivat jäämään pitkäaikaisille sairauslomille, minkä vuoksi opetus laitoksella kärsi huomattavasti. Opiskelijat ilmaisivat tyytymättömyytensä laitokseen. Routilan esityksestä laitos lakkautettiin 1.1.1998 ja oppiaine sijoitettiin suoraan tiedekunnan alaisuuteen. Myös vaihtoehto, että laitos olisi fuusioitu johonkin toiseen laitokseen, tuli jälleen esille. Linjajako graafisen suunnittelun linjaan ja nykytaiteen tutkimuksen linjaan lakkautettiin, mutta silti ne jäivät tutkintovaatimuksiin toistaiseksi taidekasvatuksen vaihtoehtoisina suoritustapoina. Koska laitoksen toiminta oli tuolla hetkellä näin suurten muutosten alaisena, laitosneuvosto päätti olla esittämättä kehittämishankkeita tuleville vuosille. Päätettiin myös, ettei uusia opiskelijoita oteta syksyksi 1998.¹⁸²

Humanistisen tiedekunnan edustajat painottivat laitoksen tilaa koskevassa tiedotustilaisuudessa syksyllä 1997, että taidekasvatus tulee säilymään oppiaineena Jyväskylän yliopistossa vastaisuudessakin eikä uusien opiskelijoiden sisäänotosta luopuminen ole signaali taidekasvatuksen lopullisesta alasajosta. Kaikenlaisia huhuja herättäneen syksyn jälkeen tilanne tasaantui ja opiskelu laitoksella normalisoitui. Oppiaineen tulevaisuus on kuitenkin vielä epävarmuutta herättävällä tavalla auki.

XVIII Tulevaisuus?

Routila toteaa, että kysymys taidekasvatuksen tulevaisuudesta on vaikea. Olisi suuri vahinko, jos taidekasvatusta ei jatkettaisi yliopistollisena oppiaineena, sillä se on nyt jo olemassa selkeänä, hyvänä aineena, Routila pohtii. Hän kertoo käyneensä 90-lu-

vulla paljon kirjeenvaihtoa monien taidealan ihmisten kanssa ja tunnustelleensa, kuinka taidekasvatusta olisi voinut kehittää. Näissä keskusteluissa Routila havaitsi, että lähdettiin siitä oletuksesta, että taidekasvatuksen laitos olisi huomattavasti isompi yksikkö.

Routila kertoo ajatelleensa, että Jyväskylä saattaa kuitenkin olla liian pieni ympäristö taidekasvatukselle; kosketuspinta todelliseen taidemaailmaan jää ehkä liian vähäiseksi. *”Ehkä tämä onkin sellainen pääkaupunkiaine, että parhaimmillaan se toimii siellä, missä on paljon taide-elämää ja koulutusmahdollisuuksia.”*¹⁸³ Kun joka puolella opetetaan kaikenlaista käytäntöä, Routilan mukaan syntyy automaattisesti tarve yhteistyöfoorumiin, eikä opetuksen teoreettisuuskaan ole enää haitta. *”Silloin syntyy suuri paine tällaiseen teoreettiseen pohdiskeluun, mitä me teemme. Sellaisessa ympäristössä tämä olisi varmaan menestynyt paremmin.”*¹⁸⁴

Routila pitää tulevaisuuden kannalta järkevänä sellaista vaihtoehtoa, että taidekasvatuksessa ei annettaisi lainkaan perusopetusta, vaan ainoastaan syventäviä ja jatko-opetusta niille, jotka ovat jo muualla opiskelleet pohjan.¹⁸⁵

Routilan taival taidekasvatuksen professorina päättyy syksyllä 1998 hänen jäädessä eläkkeelle. *”Tämä on ajat sitten lakannut olemasta minulle harrastus. Suunnittelu on vienyt paljon aikaa, samoin taidekasvatus -käsitteen esittely.”*¹⁸⁶ Routila on jakanut vuosien varrella omia tekstejään monistepaketteina opiskelijoille. Taidekasvatuksen oppikirjaa hän ei ole halunnut julkaista, koska taidekasvatus on ollut muotoutumisvaiheessa. Hän kuitenkin aikoo julkaista sen eläkkeelle jäätyään.¹⁸⁷

Liki puolentoista vuosikymmenen aikana laitos on kulkenut monia teitä. Jotkut saattavat ajatella, että on kokeiltu kaikenlaista, mutta ei tämä ole kokeilua. Kokeilu on hapuilua. Me olemme selvästi tienneet, minne ollaan menossa. Mutta sinne pääsee monia teitä. Ja tällaisessa luovassa, dynaamisessa aineessa tulee mennä tavoitteeseen monia teitä, jotta saadaan aikaan käsitteellisesti ja asiallisesti rikasta diskurssia. Taidekasvatuksessa ei samaa tietä kannata käydä kahta kertaa, niinkuin ei missään muuallakaan tieteessä. Valitettavasti suuri osa yliopis-

tollista tieteilyä on tuollaista toisintotutkimusta, muotiongelmien käsittelyä uudelleen ja uudelleen samalla tavalla. Esimerkiksi luentojen aihepiirit ja opiskelijoiden opinnäytetyöt kertovat, että taidekasvatuksessa onnistuttiin paljolti irtautumaan muodeista.¹⁸⁸

V I I T T E E T

- 1 Routila, 1998.
2 sama.
3 sama.
4 Ilmestynyt teoksessa Kinnunen, A, Sepänmaa, Y, (toim.)
Estetiikan kenttä, WSOY, Porvoo 1972.
5 Routila, 1998.
6 sama.
7 HTK pk 1/84.
8 HTK pk 17/84.
9 sama.
10 HTK pk 18/84.
11 Ojala, 1984.
12 Tarasti, 1984.
13 sama.
14 Salmenhaara, 1984.
15 Routila, 1998.
16 Routila, 1989b.
17 sama.
18 Routila, 1998.
19 sama.
20 Routila, 1985a, s.9
21 sama.
22 sama, s.7-9.
23 Routila, 1985a, s.11-12.
24 sama, s.17.
25 sama, s.18.
26 sama.
27 sama, s.20-21.
28 sama, s.22.
29 Routila, 1985a, s.23.
30 sama, s.23-24.
31 sama, s.26. Routila kehittää taidefilosofiaansa pidemmälle
teoksessaan *Miten teen tiedettä taiteesta*, 1986 Keuruu.
32 Routila, 1985a, s.27-28.
33 sama, s.28-29.

- ³⁴ Routila, 1986a, s.46-47.
³⁵ Routila, 1995, s.32.
³⁶ Routila, 1992a, s.2.
³⁷ sama, s.1-2.
³⁸ Routila, 1995, s.40.
³⁹ sama.
⁴⁰ Routila, 1995, s.25
⁴¹ Routila, 1998.
⁴² Routila, 1992a, s.2.
⁴³ Routila, 1995, s.3.
⁴⁴ sama.
⁴⁵ Routila, 1998.
⁴⁶ sama.
⁴⁷ Routilan työryhmä, 1985b.
⁴⁸ sama.
⁴⁹ HTK pk 12/87.
⁵⁰ Routila, 1998.
⁵¹ sama.
⁵² sama.
⁵³ Routila, 1991a.
⁵⁴ HTK pk 2/85.
⁵⁵ Taidekasvatuksen laitosneuvoston pöytäkirja 14.1.1985.
⁵⁶ HTK pk 3/85.
⁵⁷ HTK pk 17/86.
⁵⁸ Routila, 1998.
⁵⁹ Routila, 1986c.
⁶⁰ sama.
⁶¹ Jyväskylän yliopiston Humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat vuosilta 1983-84, 1984-85 ja 1985-86.
⁶² sama.
⁶³ Jyväskylän yliopiston Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1985-86.
⁶⁴ Routila, 1989b.
⁶⁵ sama.
⁶⁶ sama.
⁶⁷ Seppälä, 1987.
⁶⁸ Humanistisen tiedekunnan opinto-opas 1988-89.
⁶⁹ sama.
⁷⁰ Seppälä, 1987.
⁷¹ HTK pk 9/87.
⁷² HTK pk 11/88.
⁷³ Routila, 1989c.
⁷⁴ Myös taidekasvatuksen assistentin virka oli tulossa auki, koska Anna Louhivuori siirtyisi eläkkeelle huhtikuussa 1990.
⁷⁵ Routila, 1989c.
⁷⁶ Jyväskylän yliopisto, Ohjelma lukuvuonna 1988-1989, s.94-98.

- ⁷⁷ Niitä olivat tuolloin (1) kuvataide ja miljö, (2) elokuva, TV ja video, (3) kirja ja kirjallisuus, (4) viestintäestetiikka, (5) teatteri, (6) valokuva ja (7) tanssi ja luova liikunta.
- ⁷⁸ Routila, 1989c.
- ⁷⁹ HTK pk 11/89.
- ⁸⁰ Routila, 1989b.
- ⁸¹ sama.
- ⁸² sama, s.6-7.
- ⁸³ sama, s.7-8.
- ⁸⁴ Routila, 1989b, s.8-9.
- ⁸⁵ sama, s.9.
- ⁸⁶ Routila, 1989d.
- ⁸⁷ Routila, 1991b.
- ⁸⁸ Routila, 1992b.
- ⁸⁹ 1.2.1994 asti Seppälä.
- ⁹⁰ Sederholm, 1998.
- ⁹¹ sama.
- ⁹² Routila, 1998.
- ⁹³ Sederholm, 1998.
- ⁹⁴ HTK pk 2/91.
- ⁹⁵ sama.
- ⁹⁶ Routila, 1992c.
- ⁹⁷ sama.
- ⁹⁸ Kokko, 1991.
- ⁹⁹ sama.
- ¹⁰⁰ sama.
- ¹⁰¹ sama.
- ¹⁰² Routila, 1992b.
- ¹⁰³ sama.
- ¹⁰⁴ Routila, 1991a.
- ¹⁰⁵ sama.
- ¹⁰⁶ sama.
- ¹⁰⁷ Routila, 1998.
- ¹⁰⁸ Sederholm, 1998.
- ¹⁰⁹ Routila, 1998.
- ¹¹⁰ sama.
- ¹¹¹ sama.
- ¹¹² Sederholm, 1998.
- ¹¹³ sama.
- ¹¹⁴ Routila, 1998.
- ¹¹⁵ sama.
- ¹¹⁶ sama.
- ¹¹⁷ Routila, 1986b.
- ¹¹⁸ sama.
- ¹¹⁹ sama.
- ¹²⁰ sama.

- ¹²¹ Routila, 1986b.
- ¹²² sama.
- ¹²³ Routila, 1989a.
- ¹²⁴ Routila, 1998.
- ¹²⁵ Routila, 1990.
- ¹²⁶ sama.
- ¹²⁷ Lehtori Usvamaa-Routila ei antanut haastattelua.
- ¹²⁸ Usvamaa-Routila, 1992.
- ¹²⁹ sama.
- ¹³⁰ Routila, Usvamaa-Routila, 1993, s.2.
- ¹³¹ sama.
- ¹³² Routila, Usvamaa-Routila, 1997, s.1.
- ¹³³ sama, s.2.
- ¹³⁴ Routila, 1997.
- ¹³⁵ Routila, 1998.
- ¹³⁶ Tällaisenaan suunnitelmat eivät toteutuneet, mutta syksystä 1992 alkaen taidekasvatuksen approbatur oli vapaa kaikille yliopiston opiskelijoille.
- ¹³⁷ Routila, 1991a.
- ¹³⁸ Routila, 1993a. Cultural Management oli samaan aikaan suunnitteilla. Yhteiskuntapolitiikan laitos sai kulttuuripolitiikan professorin 1.4.1996.
- ¹³⁹ Pääjoki, 1992.
- ¹⁴⁰ Routila, 1998.
- ¹⁴¹ sama.
- ¹⁴² Kevääseen 1998 mennessä laitokselta on valmistunut yli 70 pro gradu-työtä.
- ¹⁴³ Sederholm, *Vallankumouksia norsunluutornissa. Modernismin synnystä avantgarden kuolemaan* (1994), Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan julkaisu.
- ¹⁴⁴ Sederholm, *Intellektuaalista terrorismia. Kansainväliset Situatit 1957-72* (1994), Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä Studies in Arts.
- ¹⁴⁵ Valkola, *Perceiving the visual in cinema: semantic approaches to film form and meaning* (1993), Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä Studies in Arts.
- ¹⁴⁶ Sederholm, 1998.
- ¹⁴⁷ sama.
- ¹⁴⁸ sama.
- ¹⁴⁹ sama.
- ¹⁵⁰ sama.
- ¹⁵¹ sama.
- ¹⁵² sama.
- ¹⁵³ Routila, 1992b.
- ¹⁵⁴ Routila, 1998.
- ¹⁵⁵ sama.
- ¹⁵⁶ sama.

- ¹⁵⁷ Routila, 1998
¹⁵⁸ sama.
¹⁵⁹ sama.
¹⁶⁰ Kangas, A, Näsi, J, Routila L.O, 1993.
¹⁶¹ sama.
¹⁶² HTK pk 5/94.
¹⁶³ Rautio, 1994.
¹⁶⁴ sama.
¹⁶⁵ Routila, 1993b.
¹⁶⁶ Routila, Usvamaa-Routila, Seppälä, Pilkkakangas, Pääjoki, Ahola, 1992.
¹⁶⁷ Sederholm, 1998.
¹⁶⁸ Routila, 1994b.
¹⁶⁹ sama.
¹⁷⁰ Toivanen, 1997.
¹⁷¹ Routila, 1994c.
¹⁷² Toivanen, 1997.
¹⁷³ Routila, 1994a.
¹⁷⁴ sama.
¹⁷⁵ Routila, 1998.
¹⁷⁶ sama.
¹⁷⁷ sama.
¹⁷⁸ sama.
¹⁷⁹ sama.
¹⁸⁰ sama.
¹⁸¹ sama.
¹⁸² HTK pk 13/97.
¹⁸³ Routila, 1998.
¹⁸⁴ sama.
¹⁸⁵ sama.
¹⁸⁶ sama.
¹⁸⁷ sama.
¹⁸⁸ sama.

PÄÄTÄNTÖ

Etsimme vastausta kysymyksiimme *Mitä* ja *Miten* taidekasvatus on vuosien kuluessa ollut. Tutkimuksemme materiaali oli laaja, ehkä liiankin laaja, mutta halusimme kuvata taidekasvatusta mahdollisimman moniulotteisesti. Kävimme läpi hyllymetreittäin arkistomateriaalia, josta nostimme esiin taidekasvatuksen oppiaineen kehityksen kannalta olennaisia asioita ja tapahtumia. Aloitimme tutkimuksemme rakentamisen tämän kirjallisen materiaalin pohjalta. Pyrimme löytämään perusteita sille mitä ja miten taidekasvatus on eri aikoina ollut lukuisista vuosien kuluessa tehdyistä kehittämissuunnitelmista, sekä professuuria hoitaneiden taidekasvatusaiheisista kirjoista ja artikkeleista. Täydensimme tältä pohjalta syntynyttä kuvaa teemahaastatteluilta. Haastatteluhetket olivat mielenkiintoisia, mutta ne toivat uusien näkökulmien lisäksi mukanaan myös ongelmia. Jouduimme tasapainottelemaan erilaisten, jopa vastakkaisten subjektiivisten näkemysten keskellä. Aina muistikuvat eivät myöskään täysin vastanneet arkistoista kaivamiamme faktatietoja. Kaikesta huolimatta haastattelut tuottivat ainutlaatuista, kitkemisen jälkeen käyttökelpoista materiaalia, joka (kaikessa subjektiivisyydessään) toi tutkimukseemme hakemaamme värikkyyttä.

Kirjoittamastamme taidekasvatuksen oppituolin historiasta voi mahdollisesti oppia välttämään ansoja, joihin taidekasvatus on toistuvasti kompastellut. Yksi suurimmista ongelmista on ollut taidekasvatus-käsitteen laajuus. Sen alle on sisällytetty esteettinen kasvatus, luovuuskasvatus, taideaineiden kouluopetus, kansansivistystyö, taideterapia ja niin edelleen. Alusta asti oppiaineeseen on suhtauduttu intomielisesti, odotuksia ja paineita on kasattu monelta eri taholta. Intressien ristiriitaisuus on riepotellut taidekasvatusta jos mihinkin suuntaan. Suunnitelmissa on korostettu taidekasvattajan roolin yhteiskunnallista tärkeyttä. Mutta mikä tekee hyvän taidekasvattajan?

Taidekasvatuksen laaja-alaisuudella on sekä hyvät että huonot puolensa. Se mahdollistaa laajan tutkimuskentän ja monia lähestymistapoja, mutta samalla se asettaa suuria odotuksia. Taidekasvatuksen oppiaineen on oletettu pystyvän hallitsemaan suunnattoman suuri alue liian pienillä voimavaroilla. Jyväskylän yliopistoon suunniteltiin taidetiedekuntaa, joka paikkaisi aukon taiteen kokonaistutkimuksessa ja tuottaisi laaja-alaisia taidekasvattajia vastaamaan kasvaneista taidekasvatustehtävistä. Jyväskylän taidekasvatuksen laitoksen tehtävänä oli myös luoda eri taiteen aloja yhdistävää teoriaa. Taidekasvatuksen laitoksen alkutaipaleella keskittymistä oppiaineen tieteellisen perustan luomiseen vaikeutti osaltaan samoihin aikoihin käynnistynyt tutkinnonuudistusmylly, joka ravisteli koko yliopistoinstituution perustaa. Akateemisilta oppiaineilta alettiin vaatia ammatillisuutta, joka toisaalta sopi yhteen taidekasvatukseen kohdistettujen kulttuurityöntekijöiden kouluttamisodotusten kanssa. Tiedeyhteisö odotti tieteenalaperustaa ja tutkinnonuudistus ammatillisuutta. Näissä ristipaineissa taidekasvatusta jouduttiin perustelemaan molempiin suuntiin.

Taidekasvatuksen laitoksen luominen alkoi siinäkin mielessä ongelmallisissa merkeissä, että uudelle tieteenalalle ei löydetty sen määrittelemättömyydestä ja laaja-alaisuudesta johtuen pätevää professoria. Ensimmäinen määräaikainen viranhoitaja Matti Vainio keksittiin Jyväskylään kouluhallituksen musiikinopetuksen ylitarkastajan tehtävistä. Vainio kertoi itse olettaneensa tullessaan taidekasvatuksen laitokselle kehittämään kouluopetusta ja arvatenkin koki olevansa väärässä paikassa, kun tarkoituksena olikin yleisen taiteenteorian luominen. Vainio loi kuitenkin perustan uudelle ainutlaatuiselle oppiaineelle rakentaessaan sen ensimmäiset tutkintovaatimukset yhdessä assistentti Eeva Maija Viljon kanssa.

Paula Tuomikoski, silloinen kulttuuriministeriön virkamies, valittiin aikanaan hoitamaan taidekasvatuksen professuuria oletettavasti juuri siksi, että taidekasvattajista haluttiin tehdä kult-

tuurityöntekijöitä. Tuomikoski tähtäsikin katseensa koko ajan kulttuurityöntekijöiden kouluttamiseen, mutta samanaikaisesti hän näki tämän liian suppeana alueena tieteelliselle oppiaineelle. Hän piti taidekasvatukselle hedelmällisempänä lähtökohtana taiteen filosofista pohdintaa. Tuomikoski hoiti professuuria vain puolitoista vuotta, eikä ehtinyt siinä ajassa paljoakaan vaikuttamaan oppiaineen kehittämiseen, koska hänen aikansa kului suurelta osin tutkinnonuudistuskamppailuissa. Kuitenkin Tuomikosken taidekasvatuksen laitoksella saama kipinä sai myöhemmin aikaan lain taiteen perusopetuksesta.

Taidekasvatuksen ensimmäinen varsinainen professori, musiikkitieteilijä Eero Tarasti keskitti taidekasvatuksen sisältöjä määrätietoisemmin taiteenfilosofian suuntaan. Hänkin joutui tosin tasapainoilemaan tieteellisyyden ja käytännöllisyyden vaatimusten välillä. Kunnallinen kulttuurilainsäädäntö astui voimaan vuonna 1981 ja taidekasvatuksen odotettiin yhä tuottavan kulttuurialan työntekijöitä. Tarastilla oli kuitenkin perinteinen näkemys tieteentekemisestä ja kykyä kehittää taidekasvatusta omaan suuntaansa, tosin hän sai semiotikkona myös kritiikkiä metodisesta yksipuolisuudesta. Synteesi -lehden perustaminen taiteen filosofisen keskustelun foorumiksi on huomattava saavutus. Jälleen yksi valtakunnallisesti merkittävä asia, jonka juuret löytyvät taidekasvatuksen laitokselta!

Tarastin aloittamaa taidekasvatuksen suuntaa tuli hetkeksi jatkamaan esteetikko Päivi HUUHTANEN, joka painotti erityisesti taiteen vastaanottamisen kysymystä. Kymmenen ensimmäisen vuoden kuluessa taidekasvatuksen oppiaineelle ei ollut kehittynyt selkeitä perusteita. HUUHTANEN teki lyhyen taidekasvatuksen professorinsijaisuutensa aikana kuitenkin merkittävän yrityksen tuohon suuntaan kirjoittamalla oppikirjan taidekasvatuksen esteettis-käsitteellisistä perusteista.

Taidekasvatuksen professuurin toiseksi varsinaiseksi viranhaltijaksi valittiin filosofi LAURI OLAVI ROUTILA. Tällöin ammatillisuusvaatimukset olivat jo laimenneet kiihkeimmän vaiheensa

elettyään. Taidekasvatuksen oppiaineen identiteetti ja tieteellinen perusta alkoi vakiintua. Myös Routilan aikana taidekasvatuksen laitos on kokenut erilaisia nousuja ja laskuja. 90-luvulle siirryttäessä taidekasvatuksen laitos eli kukoistuskauttaan, laitokselle saatiin vihdoin lehtoraatti ja päästiin väljempiin tiloihin. Taidekasvatuksen oppiaine alkoi tuottaa hedelmää laitokselta valmistuneiden opiskelijoiden muodossa. Entisillä taidekasvatuksen oppilailta onkin ollut näkyvä osuus laitoksen toiminnassa.

Routila halusi laajentaa taidekasvatusta entistä enemmän taiteen tekemisen suuntaan. Sekä nykytaiteen tutkimuksen linja että graafisen suunnittelun linja perustettiin taustalla se ajatus, että opiskelijat pääsisivät itse osallistumaan taiteentekemiseen; taidekasvatus voisi näin yhdistää tekemisen ja teoreettisen näkökulman toisiinsa. Käytännössä taideopetus vaatii kuitenkin resursseja, eikä tiedeyliopisto ole juurikaan tukenut tällaisia kehittämissyrkimyksiä.

Nykyisin voitane katsoa taidekasvatuksen tieteenalaperustan vakiintuneen niin, että sen ei tarvitse puolustella paikkaansa akateemisena oppiaineena. Jyväskylän taidekasvatus on osa kansainvälistä tiedeyhteisöä; samansuuntaista tutkimusta edustaa muun muassa amerikkalainen DBAE. Suomessa Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitos on kuitenkin edelleen ainutlaatuinen tietopohjaisen taidekasvatuksen edustaja. Laitokselta on valmistunut suuri joukko taidekasvattajia, jotka ovat löytäneet paikkansa maailmassa ja jotka jatkavat kukin tahoillaan taidekasvatustyötään.

LÄHTEET

Anttonen, Albert (1980): "Kulttuurivirat ja humanistien koulutus", *Helsingin Sanomat* 16.4.1980.

Gronow, Pekka (1980): "Käykö pelkkä humanisti kulttuurityöntekijäksi", *Helsingin Sanomat* 11.4.1980.

Helsingin Sanomat (1972): "Jyväskylässä ehdotetaan: Taidekasvatus avaa avoimen yliopiston.", *Helsingin Sanomat* 20.10.1972.

nimimerkki **Helppo-Heikki** (1981): "Taidekasvatus ei ole semio- tiikkaa", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 5 24.2.1981.

Huhtanen, Päivi (1984): *Mitä on taidekasvatus? Taidekasvatuksen estettis-käsitteelliset perusteet*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Taidekasvatuksen laitos, julkaisu 7.

Hytönen, Mattiesko (1979): "Tärkeän professuurin sekavat vaiheet", *Helsingin Sanomat* 1.4.1979.

Hytönen, Mattiesko (1981): "Pätevimmat kulttuurisihteerit ovat vailla työtä. Jäsenkirja ratkaisee kuka saa viran", *Helsingin Sanomat* 25.10.1981.

Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat vuosilta 1973-1998. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän yliopiston opinto-ohjelmat vuosilta 1973-1998. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän Ylioppilaslehti (1981a): "Taidekasvatuksen opiskelijat: Ajattelu on hyvä metodi", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 8, 31.3.1981.

Jyväskylän Ylioppilaslehti (1981b): "Routila ja Tarasti: Semiotiikka, humanismi, merkit, todellisuus", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 11, 12.5.1981.

Kangas, Anita (1978): *Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilun seurantatutkimus osa III: Kuntien kulttuurialan työntekijöiden tehtävät ja koulutus*. Jyväskylä: Valtion taidehallinnon julkaisuja no 14.

Kangas, Anita (1979): *Keski-Suomen kulttuuritoimintakokeilun seurantatutkimus osa VI: Kulttuuritoimintakokeilun päätulokset*. Jyväskylä: Valtion taidehallinnon julkaisuja no 18.

Kangas, Anita (1980): "Käykö pelkkä humanisti kulttuurityöntekijäksi", *Helsingin Sanomat* 11.4.1980.

Keskisuomalainen (1979): "Fil. tri. Paula Tuomikoski-Leskelä: Tutkinno uudistusriidan ratkaisu näköpiirissä", *Keskisuomalainen* 1979.

Kokko, Karri (1991): "Professori neuvoo kadun miestä: 'Taidetta ei pidä tehdä vaikeammaksi kuin se on'", *Iltalehti* 9.3.1991.

Komiteamietintö 1974:2 (1974): *Kulttuuritoimintakomitean mietintö*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Komiteamietintö 1978:59 (1979): *Kulttuuritoimintatyöryhmän mietintö*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Korhonen, M. Valkeila, R. (1981): "Ad hoc, taidekasvatus!", *Jyväskylän ylioppilaslehti* n:o 6, 10.3.1981.

Kulmala, Teppo (1994): "Mahdollisuuksien kentällä", *Keskisuomalainen* 29.9.1994.

Kunnas, Maria-Liisa (1980): "Kulttuurikoulutus ja pätevyysvaateet", *Helsingin Sanomat* 8.4.1980.

Metso, Seppo (1978): "Miten käy, jos kulttuuripohja lyödään hajalle?", *Keskisuomalainen*, 5.10.1978.

Metso, Seppo (1980a): "Kuka pääsee kouluttamaan? Lahjoitusprofessori parantaisi Jyväskylän kilpailuasemaa", *Keskisuomalainen* 23.4.1980.

Metso, Seppo (1980b): "Kulttuurityöntekijän tunnettava myös taiteen sisällöllistä puolta", *Keskisuomalainen* 23.4.1980.

Metso, S. Penttinen, A. (1978): "Kulttuurisihteeri- ja ohjaajakoulutussuunnitelma on pahasti keskeneräinen", *Keskisuomalainen*, 10.12.1978.

Mäkinen, T. Ojala, A. Pöykkö, K. Tarasti, E. Vilkuna, A. (1980): "Kulttuurikoulutus vaatii teoriapohjaa", *Helsingin Sanomat* 23.4.1980.

Penttinen, Anja (1980): "Professori, ohoi!", *Keskisuomalainen* 2.3.1980.

Rautio, Maarit (1994): "Cultural Management -opinnot yhdistävät bisneksen ja taiteen", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 6, 14.4.1994.

Routila, Lauri Olavi (1985a): *Taidekasvatuksen tieteenala*. Jyväskylä: Clarion Opuscula 1.

Routila, Lauri Olavi (1986a): *Miten teen tiedettä taiteesta*. Keuruu: Clarion.

Routila, Lauri Olavi (1995): *Taidekasvatuksen perusteet*.

Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Seppälä, Helena (1987): "Taidekasvatusta tunteesta järkeen",

Jyväskylän Ylioppilaslehti n:o 10, 30.9.1987.

Simpanen, M. Valkeila, R. (1979): "Taidekasvatuksen vt. professori

Eero Tarasti: "Taidekasvatus on tietoisuuden laadun parantamista",

Jyväskylän Ylioppilaslehti n:o 18, 30.10.1979.

Sorjonen, Kyösti (1967): "Maakunnallisesta kulttuurihallinnosta",

s. 223-228 teoksessa *Taidekasvatus, Taidekasvatusseminaari*

Jyväskylässä 13.-18.6.1966. Jyväskylä: Suomen kulttuurirahasto.

Suomen Asetuskokoelma vuodelta 1934 (1935): N:o 41-52,

Helsinki: Valtioneuvoston julkaisuvirasto.

Suuniitty, Pauli (1974): "Taidekasvatuksen oudot oppilasvalinnat",

Jyväskylän Ylioppilaslehti n:o 4, 2.3.1974.

Taidekasvatuksen opiskelijat (1974): "Opiskelijain näkemys",

Jyväskylän Ylioppilaslehti n:o 5, 15.3.1974.

Taidekasvatus, Taidekasvatusseminaari Jyväskylässä

13.-18.6.1966 (1967). Jyväskylä: Suomen kulttuurirahasto.

Tarasti, Eero (1981a): "Luovuudesta, kulttuurista ja taide-

kasvatuksesta", *Kanava* 7/81, s.409-413.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1978a): "Ei romuteta taide-

kasvatuksen perustaa", *Helsingin Sanomat* 15.5.1978.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1979a): "Päähuomio taiteeseen",

Kanava 3/79, s.177-178.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1979b): *Taidekasvatus Suomessa I. Taidekasvatuksen teoria ja käytäntö koulupedagogiikassa 1860-luvulta 1920-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Taidekasvatuksen laitos, julkaisu 5.

Vainio, Matti (1974a): "Taidekasvatus - koulutuksen uusin ongelma-alue", *Kanava* 7/74, s.401-405.

Vainio, Matti (1974b): "Taidekasvatus vastaa", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 5, 15.3.1974.

Vilkuna, Asko (1976): "Seminaarinmäki nyt valmiiksi rakennettu", *Jyväskylän Ylioppilaslehti* n:o 15, 21.9.1976.

24 Jyväskylän yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan opettajaa ja tutkijaa (1978): "Avoin kirje opetusministeriölle yliopistojen tutkinnonuudistuksesta", *Keskisuomalainen*, 1.10.1978.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Ainelaitostyöryhmä (1983): *Ehdotus Jyväskylän yliopiston tiedekuntien laitosjaoksi 19.1.1983*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Erämetsä, E. Rautakivi, S. (1971): *Humanistisen tiedekunnan lausunto taidekasvatuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 22/72. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Happo, H. Hujanen, M. (1995): *Taidekasvattajan kohtalo*. Taidekasvatuksen proseminaaritutkielma. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Heinonen, Veikko (1971): *Liite taidekasvatuksen opintosuunnan työryhmän muistioon*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 19/71. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Humanistisen tiedekunnan pöytäkirjat 19.1.1971-16.12.1997. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Humanistisen tiedekunnan työryhmä (1971): *Humanistiselle tiedekunnalle 17.11.1971, lausuntoluonnos taidekasvatuksen opintosuunnan perustamiseen liittyvistä esityksistä*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 20/71. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän yliopiston taidekasvatustoimikunta (1972): *Jyväskylän yliopiston taidekasvatustoimikunnan mietintö: Esitys taiteiden opintosuunnan perustamiseksi Jyväskylän yliopistoon*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Kangas, A. Näsi, J. Routila, L.O. (1993): *Esitys Cultural Management -opintokokonaisuudesta*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 11/93. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kokkosen komitea (1966): *Musiikkipedagogisen opintosuunnan aloittaminen Jyväskylän kasvatustieteellisessä korkeakoulussa*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Krohn, Eino (1980): *Asiantuntijalausunto*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 1/80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kulttuurialan työllisyyskoulutustoimikunta (1980): *Kulttuurihallinnon ja kulttuuritoiminnan organisoinnin ja ohjauksen kurssi*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 19/80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Louhivuori, Anna (1990-luku): *Erään seminaarivetäjän pohdintoja*. Helsinki

Louhivuori, A. Tarasti, E. Valkeila, R. (1981): *Avustusanomus Rehtorinvirastolle 15.9.1981*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Mesenaatti ry (1978): *Kysely taidekasvatuksen opiskelijoille*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Ojala, Aatos (1984): *Asiantuntijalausunto*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 17/84. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Oksalan komitea (1966): *Selvitys visuaalisten aineiden opetuksen aloittamisesta Jyväskylän kasvatustieteellisessä korkeakoulussa*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Pääjoki, Tarja (1992): ”Taidekasvatusta kaikelle kansalle ja ihmisillä opiskelutahto”, *Eklektika* 2/1992. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Pöykkö, K. Heiskanen-Mäkelä, S. Pajamo, R. Tuomikoski-Leskelä, P. (1978): *Muistio taideaineiden opettajien epävirallisessa neuvottelussa 14.2.1978 näkemyksistä koskien taidekasvatuksen opetuksen järjestämisen nykytilannetta ja kehittämistavoitteita taideaineiden kannalta Jyväskylän yliopistossa*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routilan työryhmä (1985b): *Muistio kuvaamataidon opettajan koulutuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1986b): *Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitoksen kehittämisprojekti **visible word** graafisen suunnittelun opetuksen ja koulutuksen aloittaminen taidekasvatuksen laitoksessa*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1986c): *Tutkintovaatimusten keventäminen. Raportti taidekasvatuksen osalta.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 17/86. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Routila, Lauri Olavi (1988): *Taidekasvatuksen laitoksen vuosien 1990-1994 toiminta- ja taloussuunnitelma.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1989a): *Taidekasvatuksen graafisen suunnittelun linjan approbatur-opintokokonaisuus.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 16/89. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Routila, Lauri Olavi (1989b): *Taidekasvatuksen laitos 1989. Laitoksen toiminnan arviointi.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1989c): *Taidekasvatuksen lehtorin viran opetusala.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 6/89. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Routila, Lauri Olavi (1989d): *Taidekasvatuksen laitoksen henkilöstösuunnitelma vuodelle 1991.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 11/89. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Routila, Lauri Olavi (1990): "Yhteistyötä", *Graafisen linjan extra tabloidi.* Huhtikuu 1990. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1991a): *Taidekasvatuksen laitoksen toiminta- ja taloussuunnitelma 1993-1996.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1991b): *Tietopohjaisen taidekasvatuksen esteettiset perusteet.* Tutkimussuunnitelma. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1992a): *Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiaineen itsearviointi humanististen tutkintojen työryhmälle.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1992b): *Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppiaineen ja oppituolin itsearviointi kesäkuussa 1992.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1992c): *Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen oppituolin tiedote nro 2, 25.3.1992.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1993a): *Taidekasvatuksen laitoksen toimintaja taloussuunnitelma 1995-1998.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Routila, Lauri Olavi (1993b): "Vastauksia kysymyksiin", *Eklektika* 1/1993. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1994a): "Multimedialaboratoriosta" *Eklektika* 1/1994. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1994b): "Tutkinnonuudistus, opintoprojektit ja projektiopinnot", *Eklektika* 1/1994. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1994c): "Lasten taidekasvatus projektista", *Eklektika* 2/1994. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Routila, Lauri Olavi (1997): *Tuija Tarkiaisen pro gradu -tutkielman arviointi.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 7/97. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Routila, L.O. Usvamaa-Routila, S: *Cadexit vuosilta 1993-97.*
Jyväskylä: Taidekasvatuksen graafisen suunnittelun linja.

Routila, L.O. Usvamaa-Routila, S. Seppälä, H. Pilkkakangas, K. Pääjoki, T. Ahola, M. (1992): *Taidekasvatuksen laitoksen lausunto lehtori Kalinin muistioon "Kuvakoulutuksen kehittämisestä Jyväskylän yliopistossa".* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Salmenhaara, Erkki (1984): *Asiantuntijalausunto.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 17/84. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Sillantaus, Pentti, ym. (1966): *Musiikin ja visuaalisten taiteiden opetuksen aloittamisesta Jyväskylän yliopistossa.* Aloite eduskunnalle 29.4.1966. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran säännöt (1981).
Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Suomen Taidekasvatuksen Tutkimusseuran toimintasuunnitelma 1982 (luonnos) (1981). Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Taidekasvatuksen laitoksen kehittämissuunnitelma 30.4.1974.
Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 13/74, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Taidekasvatuksen laitoksen kevätlukukauden 1974 opetusohjelma. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 1/74. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Taidekasvatuksen laitosneuvoston pöytäkirjat vuosilta 1976-1993. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmisteleva työryhmä (1971): *Rehtorinvirastolle 28.10.1971.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 19/71. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Takala, Martti (1980): *Asiantuntijalausunto*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 2/80. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tarasti, Eero (1980): *Taidekasvatuksen ulottuvuuksia*. Virkaanastujaisesitelmä 10.12.1980 (moniste). Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Tarasti, Eero (1981b): *selvitys Rehtorinvirastolle 30.3.1981*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Tarasti, Eero (1984): *Asiantuntijalausunto*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 17/84. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Tawaststjerna, Erik (1980): *Asiantuntijalausunto*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 20/79. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Toivanen, Eeva (1997): "Projekteista syvyyttä opiskeluun", *Eklektika* 1/1997. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1978b): *Taidekasvatuksen opiskeluun orientoiva luento* (moniste). Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1979c): *Uudet koulutusohjelmat. Taidekasvatus*. Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 10/79. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Usvamaa-Routila, Sirkkaliisa (1992): *A Basic Course of Typography Part One: Introduction*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Uusitalo, Paavo (1978): "Poliittiset virkamiehet päättämään opetuksen ja tutkimuksen sisällöstä". Ynnä RY:n monisteessa *Sivistysyliopisto vai pragmaattinen korkeakoululaitos - aineistoa keskusteluun yliopistokysymyksestä*. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Vainio, Matti (1974c): *Korkeakoululaitosta koskevat tutkimukset ja selvitykset vuonna 1975.* 12.11.1974. Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Vainio, Matti (1975): *Muistio taidekasvatuksesta.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Vainio, Matti (1978): *Lausunto Tuomikoski-Leskelän nimittämisestä taidekasvatuksen, erityisesti kulttuuripolitiikan dosentin toimeen.* Humanistisen tiedekunnan pöytäkirja 1/78. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Valkeila, Riitta *Sirpaleista kokonaisnäkemukseen - taidekasvatuksen kehityksen fenomenaalista kuvausta.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitos.

Viljo, Eeva Maija (1973): *Taidekasvatuksen koulutusohjelma.* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

Vuolteen toimikunta (1969): *Taidekasvatuksen opintosuuntaa valmistelevan toimikunnan mietintö 19.11.1969,* Jyväskylä: Taidekasvatuksen laitoksen arkisto.

HAASTATTELUT

Matti Vainion haastattelu 17.3.1997, Jyväskylä.

Eeva Maija Viljon haastattelu 8.4.1997, Jyväskylä.

Eero Tarastin haastattelu 16.12.1997, Helsinki.

Anna Luohivuoren haastattelu 13.1.1998, Helsinki.

Paula Tuomikosken haastattelu 14.1.1998, Helsinki.

Päivi HUUHTANEN-SOMERON haastattelu 23.2.1998, Helsinki.

Helena Sederholmin haastattelu 23.2.1998, Helsinki.

Lauri Olavi Routilan haastattelu 4.3.1998, Jyväskylä.

LIITE I

TAIDEKASVATTAJAN KOHTALO
-eli mitä opiskelun jälkeen?

Jyväskylän yliopiston
taidekasvatuksen laitos
Proseminariesitelmä
Minna Hujanen
Hanna Hoppo
26.5. 1995

SISÄLLYS

1. Tutkimuksen tarkoitus	3
2. Miksi juuri taidekasvatus?	4
3. Tutkimusongelmat	5
4. Tutkimustulokset ja niiden analyysi; <i>Ongelma 1: Ammattiin sijoittuminen</i>	
VALMISTUNEIDEN TYÖELÄMÄÄN SJOITTUMINEN	6
TYÖPAIKAN SAANTI	7
TYÖTYTYVÄISYYS JA ETENEMISMAHDOLLISUUDET	7
5. <i>Ongelma 2: Kuinka koulutusohjelma on vastannut työelämän tarpeita?</i>	8
6. <i>Ongelma 3: Koulutusohjelman kriittinen tarkastelu</i>	
HUONOT PUOLET	9
HYVÄT PUOLET	9
KEHITYSIDEOITA	10
7. Päättäntö	11

LIITTEET

I Tutkimuksen tarkoitus

Taidekasvatuksen opetus aloitettiin Jyväskylän yliopistossa syyskuussa 1973. Vuoteen 1993 mennessä laitokseltamme oli valmistunut 60 taidekasvattajaa, sivulaudaturit mukaan lukien. Valmistuneiden sijoittumisesta ammattitehtäviin ei ollut aiempaa tutkimustietoa, eikä koulutusohjelmasta valmistuneiden tyytyväisyyttä saamaansa koulutukseen, tai koulutuksen ja työelämän vastaavuutta ole aiemmin selvitetty.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisiin ammatteihin taidekasvatuksen laitokselta valmistuneet ovat sijoittuneet. Selvitimme myös, kuinka opintokokonaisuus on vastannut käytännön tarpeita, sekä pyysimme vastaajia kommentoimaan koulutusohjelman hyviä ja huonoja puolia.

Tarkoituksena oli, että tämä tutkimus auttaisi nykyisiä opiskelijoita selkiinnyttämään omaa ammatti-identiteettiään jo opiskeluvaiheessa. Tutkimuksen avulla pystymme mahdollisesti myös kehittämään taidekasvatuksen koulutusohjelmaa ja tekemään laitostamme tunnetuksi.

Lähetimme keväällä 1994 kyselykaavakkeet kaikille taidekasvattajiksi valmistuneille (liite 1). Kyselyyn vastasi 35 henkilöä 60:sta eli 58%, heistä naisia oli 28 ja miehiä 7. Tutkimusaineiston käsittelyvaiheessa jaoinme vastaukset valmistumisvuosittain kolmeen ryhmään. Näin pyrimme huomioimaan laitoksella tapahtuneiden muutosten vaikutuksen.

Ryhmä I: 1977-82 (5 valmistunutta)

Ryhmä II: 1983-88 (14 valmistunutta)

Ryhmä III: 1989-93 (16 valmistunutta)

Vastauksia oli mielenkiintoista lukea ja uskomme, että niitä voidaan pitää suuntaa-antavina. Myös vastanneet pitivät tutkimusta tärkeänä tyyliin:

*Hei tytöt! Viimeinkin tulossa tämä odotettu tutkimus siitä, mi-
hin ihmeeseen häviävät valmistuneet taidekasvattajat. Omat
aikalaiseni ovat sijoittuneet mitä ihmeellisimmin tavoin.
Menestystä työllenne!!!*

(Ryhmä III)

Tarkastelimme myös opinto-oppaita vuosilta 1974-94 hahmottaaksemme laitoksen muutoksia. Taidekasvatus on alusta asti määritelty hyvin laaja-alaiseksi. Yleisen teorian opiskelun lisäksi opiskelijoilla on ollut vapaus perehtyä valitsemaansa taiteen alueeseen, kuitenkin paljolti omasta aktiivisuudesta riippuen. 70-luvulla suositeltiin

taidekasvatusta lähinnä lisäykseksi johonkin aiempaan taide- tai kasvatustutkimukseen.

Laudatur -opinnot tulivat ajankohtaisiksi vuonna 1976. Yhä tällöin korostettiin taidekasvatusta muiden opintojen lisäaineena. Laitoksen identiteetti ja itsevarmuus alkoivat pikkuhiljaa kehittyä. Silti vielä 80-luvun alussa laitoksen linjauksissa oli epäselvyyttä (useasti vaihtuneet professorit).

Nykyinen professori Lauri Olavi Routila on toiminut laitoksella vuodesta 1984 lähtien. Taidekasvatuksessa keskeistä on taiteen tapahtumaluonteen kokonaisvaltainen tutkimus, sekä taiteesta puhumisen taito, *arttalk*. Vuonna 1992 alkoi laitoksella graafisen suunnittelun linja (GRA) ja nykytaiteen tutkimuksen linja (NYT). Uusinta uutta edustaa multimedialaboratorio.

II Miksi juuri taidekasvatus?

Kysyimme valmistuneilta, miksi he aikoinaan valitsivat juuri taidekasvatuksen opinnot. Useimmat ilmoittivat syyksi yleisen kiinnostuksen taiteisiin, halun olla tekemisissä taiteen kanssa joko tekijänä tai tutkijana. Osalla oli takanaan jonkinlainen taiteilijakoulutus, jota haluttiin laajentaa taidekasvatuksen opinnoilla (halu pätevoityä opetustehtäviin jne.). Monelle opinnot olivat "oman harrastuneisuuden jatke". Toisaalta ainakin kolme hakijoista oli ensisijaisesti pyrkinyt taidekasvatukseen korkeakouluun ja taidekasvatus oli ollut heidän toissijainen vaihtoehtonsa.

Jotkut eivät olleet edes tienneet taidekasvatuksen olemassa olosta yliopistoon tullessaan. "Mielenkiintoinen uutuuks" valittiin sivuaineeksi ja vaihdettiin myöhemmin pääaineeksi. Jotkut kiinnostuivat taidekasvatukseen laaja-alaisuudesta, toisille tärkeintä oli mahdollisuus erikoistua tanssiin, elokuvaan jne. Kaksi vastaajaa ilmoitti valintaperusteeksi ohuen pääsykoekirjan.

Aineen nimessä sana 'taide' ja pääsykoe samana päivänä kuin taidehistorian koe. Joten tuli valittua vahingossa. Mutta taidekasvatus oli taidehistoriaa kiinnostavampi ja laaja-alaisempi, joten vaihdoin pääainetta taidehistoriasta taidekasvatukseksi.

(Ryhmä III)

Esteettinen kasvatus edesauttaa kokonaispersoonallisuuden eheää kehittymistä.

(Ryhmä I)

III Tutkimusongelmat

Ongelma 1) MILLAISIIIN AMMATTEIHIN TAIDEKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMASTA VALMISTUNEET OVAT SJOITTUNEET?

- Millaisia ammattinimikkeitä ja työtehtäviä taidekasvattajilla on?
- Aineyhdistelmän vaikutus ammattiin sijoittumisessa?
- Alueellinen sijoittuminen?
- Kuinka työpaikat oli saatu?
- Työtyytyväisyys ja etenemismahdollisuudet?

Ongelma 2) KUINKA TARKOITUKSEN MUKAISENA TAIDEKASVATUKSEN KOULUTUSOHJELMASTA VALMISTUNEET PITÄVÄT SAAMAANSA KOULUTUSTA SUHTEESSA TYÖTEHTÄVIINSÄ?

- Onko koulutusohjelman sisältö vastannut työelämän vaatimuksia?
- Valittaisiinko opintokokonaisuus nyt uudestaan?

Ongelma 3) KUINKA KOULUTUSOHJELMAA VOITAIHIN VALMISTUNEIDEN MIELESTÄ KEHITTÄÄ SITEN, ETTÄ SE PALVELISI MAHDOLLISIMMAN HYVIN TYÖELÄMÄN TARPEITA?

- Mikä oli erityisen hyödyllistä ja mitä jätettäisi mahdollisesti pois?
- Puuttuiko opintokokonaisuudesta jotain?
- Millaisia kehittämisideoita valmistuneet esittivät?

*IV Tutkimustulokset ja niiden analyysi;
Ongelma 1: Ammattiin sijoittuminen*

VALMISTUNEIDEN TYÖELÄMÄÄNSIJOITTUMINEN

Ammattinimikkeet:

apulaisprofessori
assistentti
elokuvatutkija
erityisopettaja (2 kpl)
free lance-toimittaja (2 kpl)
ilmaisu- ja virikeaineiden lehtori
ilmaisu- ja virikeaineiden opettaja
intendentti-toimitusjohtaja-kirjakustantaja
jatko-opiskelija (ammattillinen opettajakorkeakoulu, 2 kpl)
julkaisusihteeri
kirjastonhoitaja
kulttuuritoimenjohtaja (2 kpl)
kuvaamataidon didaktiikan lehtori
museoamanuenssi (2 kpl)
nuoriso-ohjaaja; keramiikka- ja tekstiilipajat
psykologian lehtori
taide- ja viestintäalan opettajien kouluttaja
taidekasvatuksen tuntiopettaja (2 kpl)
taidemuseon johtaja (2 kpl)
taiteilija, opettaja
tanssinopettaja
tarjoilija
teatteri-ilmaisun tuntiopettaja
teatteriohjaaja, näytelmäkirjailija
tuntiopettaja
tutkija (2 kpl)
työtön

Aineyhdistelmällä oli suuri vaikutus ammattiin sijoittumiseen. Si-
vuaineista ehdottomasti suosituin oli kasvatustiede, jota oli opiskel-
lut 24 vastanneista. Opetustyötä tekeekin 16 taidekasvattajaa, lisäksi
kaksi oli parhaillaan auskultoisessa ammatillisessa opettajakorkea-
koulussa.

Taidekasvatuksen opintoihin yhdistyi muista taideaineista useim-
min taidehistoria. Molemmissa suoritettu laudatur johti yleensä mu-
seoon.

Kirjallisuus ja filosofia olivat myös paljon luettuja sivuaineita. Nämä eivät kuitenkaan vaikuttaneet suoranaisesti ammattiin sijoittumiseen.

Omaehtainen taiteen harrastaminen näkyy erityisesti niiden kohdalla, joiden ammattinimike viittaa "taiteellisuuteen". Useilla raja työn ja harrastuksen välillä onkin häilyvä. Esimerkiksi free lancerit tuntuivat omaavan näyttäviä taideharrastuksia.

Yli kolmannes vastanneista oli jäänyt Jyväskylään. Loput olivat hajaantuneet ympäri Suomea. Tosin kaksi taidekasvattajaa oli uskaltanut ulkomaille, yksi vastaus tuli Lontoosta, toinen Kiotosta.

TYÖPAIKAN SAANTI

Valmistuneista 13 ilmoitti saaneensa työpaikan jo opiskeluaikanaan. Heti opiskelun päätyttyä töihin pääsi 12. Ennen työpaikan löytymistä kolme henkilöä ehti olla puoli vuotta työttömänä. Pidempiä työttömyysjaksoja (2-3 vuotta) oli ollut kolmella taidekasvattajalla. Opintojaan jatkoi kaksi valmistunutta. Yksi ilmoitti olevansa edelleen työtön.

Suurin osa oli saanut työpaikkansa ottamalla itse yhteyttä työnantajaan, vaikka ilmoitusta vapaasta paikasta ei ollutkaan, eli markkinoimalla itseään aktiivisesti. Osaa jopa pyydettiin töihin tai he hakivat paikkaa perinteisesti lehti-ilmoituksen kautta.

TYÖTYYTYVÄISYYS JA ETENEMISMAHDOLLISUUDET

Suurin osa vastanneista ilmoitti olevansa tyytyväinen työhönsä. Useimmin ilmaistuja hyviä puolia olivat työn itsenäisyys, monipuolisuus ja haasteellisuus. Erityisesti opettajat tuntuivat pitävän työstään. Useimmin mainittu huono puoli oli työstä maksetun palkan riittämättömyys.

Etenemismahdollisuudet työyhteisön hierarkiassa koettiin joko puuttuviksi tai vähemmän tärkeiksi. Sen sijaan oman itsen ja ammattitaidon kehittämisessä etenemismahdollisuudet nähtiin rajattomina. Eteneminen on itsestä ja omasta aktiivisuudesta kiinni, tosin joku tunsi jo olevansa uransa huipulla.

V Ongelma 2: Kuinka koulutusohjelma on vastannut käytännön tarpeita?

Taidekasvatuksen opintoihin oli käytetty keskimäärin 7,5 vuotta. Useimmiten pitkittymisen syyksi ilmoitettiin samanaikainen työssäkäynti.

Tiedolliselta ja näkemykselliseltä kannalta taidekasvatuksen opiskelu oli antanut paljon eväitä, mutta käytännön taidot oli hankittava itse.

On vastannut hyvin ja huonosti – vaihdellen tilanteesta riippuen. Usein koen olevani melkolailla ylikoulutettu työelämässä; jatko-opintojen suhteen olisi vielä paljon opittavaa.

(Ryhmä III)

Taidekasvatus on antanut erittäin hyvän humanistisen pohjakoulutuksen, josta on hyvä jatkaa elämän mittaista taiteen opiskelua.

(Ryhmä III)

Suurin osa tunsi olevansa jatkokoulutuksen tarpeessa. (*”Jos ei tunne, on sairas. Mutta miten, on toinen asia.”*) Työtehtävistä riippuen kaivattiin taidekoulutusta, tietotekniikan opintoja, opettajaksi auskultointia, pedagogisia valmiuksia sekä tutkijakoulutusta. Taidekasvattaja ei ole koskaan valmis, sillä ”taide elää”. Monet olivatkin jo hankkineet lisäkoulutusta edellä mainituilta aloilta, ja kertoivat seuraavansa aktiivisesti taidemaailman ajankohtaisia tapahtumia.

Kysyimme valmistuneilta, valitsisivatko he yhä saman koulutuksen. Useimmat vastasivat kyllä, mutta sivuainevalintoja moni harkitsisi uudelleen. Vastajat harmittelivat käyttämättä jätettyjä mahdollisuuksia opiskella ulkomailla tai muissa yliopistoissa. Liikkumalla voisi muodostaa persoonallisemman opintokokonaisuuden. Osa kaipasi luovempaa työtä tai konkreettisempaa ammattia.

Taidekasvatus sopisi hyvin sivuaineeksi ja pääaineeksi jokaisen itse valitsema taiteenala. Mielestäni taidekasvatus ilman omaa taiteen tekemistä on turha koulutus.

(Ryhmä III)

VI Ongelma 3: Koulutusohjelman kriittinen tarkastelu

HUONOT PUOLET

Ennen Routilan tuloa taidekasvatuksen professoriksi koettiin laitoksen linjaukset sekaviksi. 70-luvulla useat professuurin hoitajan vaihdokset häiritsivät opintokokonaisuuden selkeää kehitystä. Tämä puute mainittiinkin useimmin ryhmän I vastauksissa.

Valmistumisvuodesta riippumatta kaivattiin erityisesti pedagogisia valmiuksia. Oppiaineen nimi koettiin harhaan johtavaksi, eli ihmeteltiin "mitä se kasvatus siinä on?". Kaivattiin myös enemmän käytännön harjoittelujaksoja ja ammatillisempaa painotusta, sekä konkreettista taiteen tekemistä. Valmistuneet olisivat lisänneet yhteistyötä muiden laitosten ja kulttuuriorganisaatioiden kanssa, samoin opettaja- ja tutkijavaihtoa erityisesti ulkomaisten yliopistojen kanssa.

Suurin osa ei kokenut opiskelleensa mitään ylimääräistä. Tässä kuitenkin muutamia kommentteja taidekasvattajilta kysymykseen "Mitä jättäisit kokonaan pois?"

Ei mistään voi sanoa, että se olisi täysin turhaa. Monet asiat, joita aikoinaan manasi, ovat tulleet myöhemmin töissä vastaan.
(Ryhmä III)

En mitään, mutta moniin kursseihin lisää tehokkuutta – riippui kai opettajasta, ja ehkä tilanne korjaantunut, luulisin että Helena on paljon joitakin aiempia opettajia enemmän perillä siitä mitä kannattaa opettaa tänä aikana.
(Ryhmä III)

HYVÄT PUOLET

Positiivisena pidettiin teoreettisen ajattelun kehittymistä yleensä. Samoin eri taiteenalojen monipuolista käsittelyä sekä tutustumista taiteenaloihin käytännön työskentelyn kautta. Taidekasvatuksen tarjoamaa valinnanvapautta monet pitivät tärkeänä, tätä edesauttoi professori Routilan kannustus ja joustavuus. Erityistä kiitosta saivat myös Jarmo Valkolan elokuva-aiheet (useita mainintoja).

Hedelmälliseksi koettiin ajankohtaisten ilmiöiden kollektiivinen pohdiskelu, keskustelupiirit ja seminaarit; ryhmässä I korostui erityisesti opiskelijalähtöinen keskustelu. Tärkeänä pidettiin estetiikan, taidefilosofian ja taiteen sosiologian opintoja. Myös positiivisiin puoliin oli listattu kontaktit ulkomaailman kanssa, vierailuluennot ja harjoittelut, vaikka jotkut mainitsivat näiden puutteellisuuden. Kenties kehitystä on tapahtunut.

Istuminen samassa seminaarissa /luennolla musiikki-, teatterikirjallisuus-, yms. ihmisten kanssa. Muutamat erityisen mielenkiintoiset kurssit mm. filosofiaan ja estetiikkaan liittyen. Silloin sai itse valita itseä kiinnostavia tenttikirjoja. Erittäin hyvä!
(Ryhmä II)

Suuri valinnan vapaus siinä, mitä ja miten opiskelee.
(Ryhmä II)

Kovin suuria eroja ei eri aikakausien vastausten välillä ollut. Sitä mitä toinen piti turhana, saattoi joku muu erityisesti kehua (esimerkiksi semiotiikka). Kuitenkin esimerkiksi demonstraatioita jatkuvasti sekä toivottiin lisää, että muistettiin kehua. Toisaalta yhä lisääntynyt valinnan vapaus kurssikirjallisuuden ja suoritustapojen suhteen antaa opiskelijalle mahdollisuuden rakentaa omien intressiensä mukaisen opintokokonaisuuden.

KEHITYSIDEOITA

Valmistuneet muistuttivat nykyisiä opiskelijoita erityisesti persoonallisen aineyhdistelmän ja omakohtaisen taiteen tekemisen merkittävyydestä. Käytännön ja teorian yhdistäminen on tärkeää. Nykypäivän työelämässä tulee osata markkinoida taitojaan, siksi *“laitoksen tulisi järjestää ohjausta siitä, kuinka voi myydä itseään free lance pohjalta”* (Ryhmä III).

Ehdotettiin, että laitos voisi järjestää “korkeatasoisia symposiumeja”. Samoin kehoitettiin laitosta laajentamaan yhteistyötä muihin korkeakouluihin, myös ulkomaille. Joku tosin kehui kahviota parhaaksi opinahjoksi.

Pitäkää ääntä taidekasvatuksen oppiaineesta - se tuo työtä.
(Ryhmä II)

Olkaa rohkeita, alkää jääkö Jyväskylään “sumppuun”.
(Ryhmä II)

Taidekasvatus luonnut taidetta “maallistavan” näkökulman, ok.
(Ryhmä III)

Vapaan ajatuksen lennon ja teoretisoinnin lisäksi tarvitaan myös tajua todellisuudesta, jossa ihmiset suuremmaksi osaksi elävät – ammattikäytäntö!
(Ryhmä II)

Huomatkaa yhteiskunnan estetisoituminen, taidekasvatuksella sosiaalinen tilaus!
(Ryhmä III)

VII Päättö

Koska tutkittava joukko oli suhteellisen pieni, päätimme käyttää normaalista "rengasta mielestäsi paras vaihtoehto" -tyylistä poiketen vapaamuotoisempaa kyselykaavaketta. Halusimme antaa tilaa persoonallisille vastauksille. Ensikertalaisina teimme kuitenkin virheitä. Meidän olisi ehdottomasti pitänyt tehdä ns. pilottikysely eli testata kaavaketta ennakkoon. Osa kysymyksistä oli ymmärretty väärin, joissakin vastauksissa toistuivat samat asiat.

Vastaukset olivat kuitenkin värikkäitä, kohtasimme edelläkävijämme yksilöinä. Palaute oli yleisesti ottaen varsin positiivista ja kannustavaa. Suurin osa vastanneista oli löytänyt paikkansa maailmassa. He kuitenkin korostivat oman aktiivisuuden tärkeyttä – taidekasvattajan on osattava markkinoida itseään ja uskallettava toteuttaa ideoitaan rohkeasti ja persoonallisesti.

LIITE 1 (Liitteeseen I)

TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT KYSYMYKSET:

1. Sukupuoli:
2. Syntymävuosi:
3. Asuinpaikkakunta:
4. Valmistumisvuosi:
5. Opiskelun kesto:
6. Aineyhdistelmäsi:
7. Miksi valitsit taidekasvatuksen opinnot?
8. Kuinka opintokokonaisuus on vastannut käytännön tarpeita?
9. Tunnetko tarvitsevasi jatkokoulutusta; millaista?
10. Oletko opiskellut taidekasvatuksen laitokselta valmistumisesi jälkeen; mitä?
11. Oletko missään vaiheessa saanut koulutustasi vastaavaa työtä; ajanjakso?
12. Kuinka onnistuit siinä?
13. Kuinka pian valmistumisesi jälkeen sait työpaikkasi?
14. Mikä on ammattinimikkeesi, entä työtehtäväsi?
15. Oletko tyytyväinen työhösi; perustele?
16. Millaiset ovat etenemismahdollisuutesi?
17. Oletko tehnyt muita töitä opiskelusi jälkeen; mitä?
18. Oletko ollut työttömänä; ajanjakso?
19. Valitsisitko saman koulutuksen nyt; perustelut?
20. Puuttuiko mielestäsi taidekasvatuksen opintokokonaisuudesta jotain; mitä?
21. Mikä oli mielestäsi erittäin hyödyllistä?
22. Mitä jättäisit kokonaan pois?
23. Harrastatko vapaa-aikanasi jotain taiteen alaa; mitä?
24. Muita ajatuksia/ideoita, joita haluaisit meille kertoa...